

Nd. **434. Frumvarp til laga** [177. mál]
um lagagildi samnings milli ríkisstjórnar Íslands og Swiss Aluminium Ltd., um
álbræðslu við Straumsvík.

(Lagt fyrir Alþingi á 86. löggjafarþingi, 1965—66.)

1. gr.

Með lögum þessum staðfestist samningur milli ríkisstjórnar Íslands og Swiss Aluminium Limited, dags. 28. marz 1966, um byggingu og rekstur álbræðslu við Straumsvík, í lögsagnarumdæmi Hafnarfjarðar. Samningurinn er prentaður sem fylgiskjal með lögum þessum, á íslenzku og ensku.

2. gr.

Ákvæði samnings þess, sem um ræðir í 1. gr., skulu hafa lagagildi hér á landi.

3. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

AÐALSAMNINGUR

SAMNINGUR, gerður hinn 28. dag marzmánaðar 1966

MILLI

RÍKISSTJÓRNAR ÍSLANDS (hér eftir nefnd „ríkisstjórnin“)

ANNARS VEGAR

OG

SWISS ALUMINIUM LIMITED (hér eftir nefnt „Alusuisse“), sem er félag stofnað að svissneskum lögum

HINS VEGAR

MEÐ ÞVÍ að stóriðjunefnd, er skipuð var af iðnaðarmálaráðuneytinu hinn 5. maí 1961, og raforkumálastjórnin hafa um nokkurt árabíl rannsakað kosti þess að virkja vatnsraforkumagn Íslands í sambandi við raforkunotkun til iðnaðar;

MEÐ ÞVÍ að Alusuisse, félag, er stundar alhliða áliðnað, hefur rætt við ríkisstjórnina hagkvæmni þess að reisa á Íslandi álbræðslu, er noti orku frá íslenskum stöðvum um langt árabíl;

MEÐ ÞVÍ að með lögum frá Alþingi nr. 59 20. maí 1965 var stofnuð Landsvirkjun, og henni heimilað að byggja raforkuver við Þjórsá og tiltekna eldsneytisafstöðvar;

MEÐ ÞVÍ að Hafnarfjarðarkaupstaður (hér á eftir nefndur „kaupstaðurinn“) er reiðubúinn að byggja hafnarmannvirki við Straumsvík á Suðvesturlandi;

MEÐ ÞVÍ að Alusuisse er reiðubúið að fela Íslenska Álfélaginu hf. (Icelandic Aluminium Company Limited, hér á eftir nefnt „ISAL“), að byggja álbræðslu við Straumsvík;

MEÐ ÞVÍ að ISAL, Landsvirkjun og kaupstaðurinn hafa lögformlega samþykkt í rafmagnssamningi og hafnar- og lóðarsamningi að efna og takast á hendur þær skuldbindingar, sem lagðar eru á hvern um sig með tilteknum ákvæðum samnings þessa;

ER HÉR MEÐ GERÐUR EFTIRFARANDI SAMNINGUR:

I. KAFLI

1. gr.

Skýringar á orðum, sem notuð eru í samningi þessum og fylgiskjölunum.

1.01. Nema annars sé krafizt vegna samhengis, hafa nöfn aðila samnings þessa og aðila, er nefndir eru í honum og fylgiskjölunum, eftirfarandi merkingar:

a) „Ríkisstjórnin“ merkir ríkisstjórn lýðveldisins Íslands, og þegar við á, ráðuneyti og ríkisstofnanir;

b) „Alusuisse“ merkir Swiss Aluminium Limited, félag, sem stofnað er að svissneskum lögum, sem hefur skráða skrifstofu sína í Chippis, Valais-fylki, Sviss, og hefur aðalskrifstofu sína í Zürichborg í Sviss;

c) „Landsvirkjun“ merkir Landsvirkjun, fyrirtæki, stofnað með lögum frá Alþingi nr. 59 20. maí 1965, sem hefur aðalskrifstofu sína í Reykjavíkurborg, Íslandi;

d) „Kaupstaðurinn“ merkir Hafnarfjarðarkaupstað;

e) „ISAL“ merkir Íslenska Álfélagið hf. (Icelandic Aluminium Company Limited), dótturfélag Alusuisse, stofnað sem íslenskt félag samkvæmt samningi þessum, sem hefur skráða skrifstofu sína í kaupstaðnum;

f) „Dótturfélag Alusuisse“ merkir sérhvert félag, nú eða síðar, sem eigi er íslenskt, þar sem meira en 50% þeirra hluta, er almennur atkvæðisréttur fylgir, er í eigu Alusuisse;

g) „Minnihluta hluthafi“ merkir sérhvert félag, sem er ekki íslenskt (annað en Alusuisse), og sem á 49% eða minna af hlutafé ISALs;

h) „Alþjóðabankinn“ merkir Alþjóðabanka til endurbyggingar og nýbyggingar, alþjóðastofnun, sem hefur aðalskrifstofu sína í Washingtonborg, District of Columbia, Bandaríkjunum Norður-Ameríku.

1.02. „Fylgiskjöl“ merkir skjöl þau, er hér með fylgja, merkt A til og með E, sem sé:

a) Rafmagnssamningur (fylgiskjal A) milli Landsvirkjunar og ISALs;

b) Hafnar- og lóðarsamningur (fylgiskjal B) milli kaupstaðarins og ISALs;

c) Aðstoðarsamningar:

i) Samningur um aðstoð — hönnun og bygging (fylgiskjal C1) milli ISALs og Alusuisse;

ii) Samningur um aðstoð — rekstur (fylgiskjal C2) milli ISALs og Alusuisse; og

iii) Samningur um aðstoð — sala (fylgiskjal C3) milli ISALs og Alusuisse;

d) Samningur um framkvæmdatryggingu (fylgiskjal D) milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse;

e) Stofnskrá og samþykktir ISALs (fylgiskjal E).

„Fylgisamningar“ merkir fylgiskjöl, sem eru í eðli sínu samningar, en það eru rafmagnssamningurinn, hafnar- og lóðarsamningurinn, samningarnir um aðstoð og samningurinn um framkvæmdatryggingu.

1.03. Nema annars gerist þörf vegna samhengis, hafa orðatiltæki þau, sem notuð eru í samningi þessum og fylgiskjölunum, eftirtaldir merkingar:

a) „Ál“ merkir legerað eða ólegerað ál af sérhverri gerð, stærð eða lögun, þar með talið klumpar til endurbræðslu, stykki til völsunar, bútar til þrýstimótunar, stengur, kúlur og álduft, og einnig að meðtöldum samfelldum steypnum plötum, lengjum og stöngum (hvort sem þær eru sundurbrotnar eða hringaðar upp) og stykkjum stönsuðum úr samfelldum steypnum lengjum, þó þannig, að með áli telst ekki unnið ál (svo sem heit- og kaldvölsuð þynna, þrýstimótuð og smíðuð stykki) framleitt utan steypuhúss bræðslunnar, eða úrunnið ál, framleitt í steypuhúsi bræðslunnar, nema það sé framleitt í samfelldri framleiðsluröð, þar sem byrjað er með fljóttandi áli.

b) „Bræðsla“ merkir álbræðsluna og tilheyrandi mannvirki á bræðslulóðinni, eins og hún er gerð og búin á hverjum tíma, með 60 megavatta málraun fyrir fyrsta

áfanga bræðslunnar og að lokum 120 megavatta málraun fyrir þriðja áfanga bræðslunnar, og sem getur, þegar hún er fullbyggð, verið:

- i) einn eða fleiri bræðslukerjasalir með röð af álbræðsluofnum ásamt tilheyrandi rafbúnaði, svo sem tengivirkjum, spennubreytum, afriðlum, straumrofum og fylgibúnaði;
- ii) eitt eða fleiri steypuhús með bræðslu-, geymslu-, lágbræðslu-, steypu- og homogeniseringarbúnaði, ásamt hjálpartækjum, þar með talið klumpastaflarar, hnifar, sagir, lengjasteyputæki (fullbúin með bútnar- og hringunarsamstæðum), bútaastansarar og kúlugerðartæki;
- iii) fylgi- og hjálpartæki til framleiðslu og festingar á rafskautum, brotnáms flúorsambanda, meðferðar á málmúrgangi og anóðuendum, dælingar og meðferðar á vatni og til viðgerðar og viðhalds á verksmiðju og tækjum;
- iv) rannsóknarstofur til efnagreininga og til eftirlits með framleiðslu og gæðum;
- v) lestunar-, losunar-, flutnings- og geymslutæki (hvort sem þau eru staðsett á bræðslulóðinni eða á hafnarsvæðinu) og vörugeymslur fyrir framleiðsluna, efnivörur, vistir og hitunarkerfi;
- vi) stjórnarbyggingar, þar með talin skrifstofubygging, matstofa og búningsklefabygging.

c) „Tengivirki bræðslunnar“ merkir 220 kílóvolta tengivirki utanhúss, sem ISAL mun láta gera við Straumsvík á bræðslulóðinni.

d) „Bræðslulóðin“ merkir það svæði, þar sem bræðslan og tengivirki bræðslunnar skulu standa, og er það sérstaklega tilgreint á uppdrætti af bræðslulóð, fylgiskjal A með hafnar- og lóðarsamningnum.

e) „Fyrsti áfangi bræðslunnar“ skal merkja bræðsluna, eins og hún er gerð og búin með 60 megavatta málraun, og þar með talin eftirfarandi mannvirki:

- i) einn bræðslukerjasalur með álbræðsluofnum, ásamt tilheyrandi rafbúnaði;
- ii) steypuhús með tilheyrandi búnaði;
- iii) afriðilsbygging, stöð til meðferðar á málmúrgangi, stöð fyrir anóðufestingar og verkstæði til viðgerða á katóðum;
- iv) geymslurými fyrir alumina, verkstæði, bílageymslur, vöruskemma, vatnsveitukerfi, fæðikerfi fyrir þrýstiloft, eldsneytisgeymar og eldsneytis-fæðikerfi og miðstöðvarhitunarkerfi;
- v) tengivirki bræðslu og rafbúnaður með millispennu;
- vi) skrifstofubygging, matsalur, búningsklefabygging og rannsóknarstofur.

Fyrrgreind verksmiðjumannvirki eru sýnd á afstöðumynd fyrir álbræðsluna (60 MW), er fylgir bræðsluáætluninni sem uppdráttur III (fylgiskjal C með hafnar- og lóðarsamningi), en þessi mannvirki öll má stækka hvenær sem er, eða auka með byggingu og búnaði annarra mannvirkja, sem talin eru í staflið b), málsgr. 1.03, innan þeirra málrauna, sem þar greinir.

f) „Annar áfangi bræðslunnar“ merkir bræðsluna eins og hún er að gerð og búnaði með 90 megavatta málraun.

g) „Þriðji áfangi bræðslunnar“ merkir bræðsluna eins og hún er að gerð og búnaði með 120 megavatta málraun.

h) „Fyrri stækkun bræðslunnar“ merkir þann hluta bræðslunnar, sem hefur 30 megavatta málraun fram yfir málraun fyrsta áfanga bræðslunnar.

i) Síðari stækkun bræðslunnar“ merkir þann hluta bræðslunnar, sem hefur 30 megavatta málraun fram yfir málraun annars áfanga bræðslunnar.

j) „Búrfellsvirkjun“ merkir vatnsaflsvirkjunina, eins og hún er á hverjum tíma að gerð og búnaði, þar með talin farvegsbreytingar- og inntaksmannvirki, neðanjarðargöng, þrýstivatnspípur, stöðvarhús á yfirborði, spennistöð og tengivirki, staðsett við Búrfell við Þjórsá, Suðurlandi, sem hefur í upphafi 105 megavatta málraun og að lokum 210 megavatta málraun, í upphafi tengd um eina 220 kílóvolta háspennulínu við spennistöð í Sogsvirkjun og þaðan í upphafi um eina 220 kílóvolta

háspennulínu við spennistöð við Geitháls, og þaðan um tvær 220 kílóvolta háspennulínur við tengivirki við Straumsvík og þaðan um tvo straumteina við tengivirki bræðslunnar.

k) „Varavirki“ skal hafa þá merkingu, sem því hugtaki er gefin samkvæmt 8. gr. rafmagnssamningsins.

l) „Tengivirki við Straumsvík“ merkir 220 kílóvolta tengivirki utanhúss, sem Landsvirkjun lætur reisa við Straumsvík, nálægt tengivirki bræðslunnar.

m) „Höfn“ skal merkja innri höfnina í Straumsvík, sem landmegin takmarkast af strönd Straumsvíkur, en þeim megin, sem að hafi snýr, af línu, sem dregin er frá bryggjuspörði að norðurodda vesturstrandar Straumsvíkur, eins og sýnt er á uppdrætti I, er fylgir hafnaráætluninni (fylgiskjal B með hafnar- og lóðarsamningi), en sú höfn skal vera hluti af Hafnarfjarðarhöfn.

n) „Hafnarmannvirki“ skal merkja hafnargarð þann, sem liggja skal út frá austurströnd Straumsvíkur, og skal veita um það bil 220 metra langt viðlegupláss með 10 metra dýpi við bryggju miðað við meðalstórstraumsfjöru, byggður þannig, að dýpkun um 12 metra til viðbótar sé möguleg síðar, hafnarvarðarhús, eitt 100 tonna legudúfl, 2 stormpolla og hafnarveginn (eins og sá vegur er nánar skilgreindur í málsgr. 3.02 í hafnar- og lóðarsamningi), ásamt aðstöðu fyrir þau mannvirki, sem ISAL þarf sérstaklega á að halda á hafnargarðinum, svo sem kveðið er á um í málsgr. 6.02 í hafnar- og lóðarsamningnum, allt eins og nánar er lýst í hafnaráætluninni (fylgiskjal B með þeim samningi).

o) „Fyrsti afhendingardagur rafmagns“ („AR I“) merkir þann dag, sem skilgreindur er og ákveðinn samkvæmt ákvæðum 9. gr. samnings þessa.

p) „Annar afhendingardagur rafmagns“ („AR II“) merkir þann dag, sem skilgreindur er og ákveðinn samkvæmt ákvæðum 9. gr. samnings þessa.

q) „Þriðji afhendingardagur rafmagns“ („AR III“) merkir dag þann, sem skilgreindur er og ákveðinn samkvæmt ákvæðum 9. gr. samnings þessa.

r) „Samningsbundið rafmagn“ skal hafa þá merkingu, sem því hugtaki er gefin í 7. gr. rafmagnssamningsins.

s) „Fjárfestingar Alusuisse, minnihluta hluthafa eða ISALs“ skal merkja allar eignir, réttindi og hagsmuni sérhvers þessara aðila samkvæmt samningi þessum, eða fylgiskjölunum, eða vegna hans eða þeirra, bein eða óbein, að meðtalinni þeirri hlutdeild, sem Alusuisse eða minnihluta hluthafi er talinn eiga í eignum ISALs.

t) „Lágmarksmagn“ hefur þá merkingu, sem því orði er gefin í 20. grein rafmagnssamningsins.

u) „Gildistökdagur“ samnings þessa merkir dag þann, sem ákveðinn er samkvæmt 48. grein samnings þessa.

v) „Valdagur“ merkir 25. eða 35. árdag eftir AR I, eftir því sem við á.

w) „Staðfestingarlög“ merkja lög þau frá Alþingi, sem veita samningi þessum lagagildi á Íslandi samkvæmt ákvæðum 48. gr.

II. KAFLI

ALMENN FYRIRHEIT OG ÁBYRGÐIR AF HÁLFU RÍKISSTJÓRNARINNAR OG ALUSUISSE

2. gr.

Almenn fyrirheit af hálfu ríkisstjórnarinnar og Alusuisse.

2.01. Ríkisstjórnin skal gera allar þær ráðstafanir, sem á hennar valdi eru, með viðeigandi tilliti til réttarstöðu Landsvirkjunar og kaupstaðarins, til að láta Landsvirkjun og kaupstaðinn a) gera allar nauðsynlegar eða viðeigandi ráðstafanir fyrir sitt leyti til að efna og framkvæma ákvæði samnings þessa og fylgiskjalanna og b) forðast að gera nokkrar ráðstafanir, sem eru í ósamræmi við slíkar efndir og framkvæmd.

2.02. Alusuisse skal gera allar þær ráðstafanir, sem á þess valdi eru, til að láta ISAL a) gera allar nauðsynlegar eða viðeigandi ráðstafanir fyrir sitt leyti til að efna og framkvæma ákvæði samnings þessa og fylgiskjalanna, og b) forðast að gera nokkrar ráðstafanir, sem eru í ósamræmi við slíkar efndir og framkvæmd.

2.03. Ákvæðir í málsgreinum 2.01 og 2.02 skulu ekki takmarka né draga úr skyldum ríkisstjórnarinnar eða Alusuisse samkvæmt ábyrgðarskuldbindingum þeirra hvors um sig, er felast í 3. grein.

3. gr.

Ábyrgðir af hálfu ríkisstjórnarinnar og Alusuisse.

3.01. Ríkisstjórnin ábyrgist skilyrðislaust Alusuisse og ISAL:

a) réttar og skilvísar efndir Landsvirkjunar á öllum loforðum og skuldbindingum hennar samkvæmt samningi þessum og rafmagnssamningnum, þar á meðal greiðslu á sérhverri fjárhæð, sem Landsvirkjun kann að vera skylt að greiða sem bætur fyrir hvers konar vanefnd af hálfu Landsvirkjunar á samningi þessum og rafmagnssamningnum; og

b) réttar og skilvísar efndir kaupstaðarins á öllum loforðum hans og skuldbindingum samkvæmt samningi þessum og hafnar- og lóðarsamningnum, þar á meðal greiðslu á sérhverri fjárhæð, sem kaupstaðnum kann að verða skylt að greiða sem bætur fyrir hvers konar vanefnd á samningi þessum og hafnar- og lóðarsamningnum.

3.02. Ef Landsvirkjun eða kaupstaðurinn láta hjá líða að inna af hendi á gjalddaga greiðslur þær, sem skírskotað er til í málsgrein 3.01 a) eða málsgrein 3.01 b), skal ríkisstjórnin greiða í þeirra stað innan 30 daga frá því fram er komin tilkynning og greiðsluáskorun frá Alusuisse eða ISAL, eftir því sem við á.

3.03. Alusuisse ábyrgist skilyrðislaust ríkisstjórninni, Landsvirkjun og kaupstaðnum:

a) réttar og skilvísar efndir ISALs á öllum loforðum ISALs samkvæmt samningi þessum, rafmagnssamningnum og hafnar- og lóðarsamningnum;

b) réttar og skilvísar efndir á öllum skuldbindingum ISALs samkvæmt samningi þessum, rafmagnssamningnum og hafnar- og lóðarsamningnum, þar á meðal greiðslu á öllum skuldum og fjárskuldbindingum, sem ISAL kann á hverjum tíma að standa í við ríkisstjórnina, Landsvirkjun eða kaupstaðinn samkvæmt eða vegna samnings þessa, rafmagnssamningsins eða hafnar- og lóðarsamningsins, þar með talin sérhver fjárhæð, sem ISAL kann að verða skylt að greiða sem bætur fyrir hvers konar vanefnd af þess hálfu samkvæmt samningi þessum eða greindum fylgisamningum.

3.04. Ef ISAL lætur hjá líða að greiða á gjalddaga skuldir sínar og fjárskuldbindingar, sem skírskotað er til í málsgrein 3.03 b), skal Alusuisse greiða í þess stað sem hér segir:

- i) innan 10 daga frá því fram er komin tilkynning og greiðsluáskorun frá Landsvirkjun, að því er varðar greiðslur fyrir rafmagn samkvæmt rafmagnssamningnum;
- ii) innan 15 daga frá því fram er komin tilkynning og greiðsluáskorun frá ríkisstjórninni, að því er varðar greiðslu á framleiðslugjaldinu;
- iii) innan 30 daga frá því fram er komin tilkynning og greiðsluáskorun frá ríkisstjórninni, Landsvirkjun eða kaupstaðnum, eftir því sem við á, að því er varðar greiðslu á öllum öðrum skuldum eða fjárskuldbindingum.

3.05. Ákvæði málsgr. 24.04 í rafmagnssamningnum, en samkvæmt þeim undanþiggja Landsvirkjun og ISAL hvort annað gagnkvæmt frá allri ábyrgð á tjóni, sem stafar af misfellum í rekstri á mannvirkjum þeirra hvors um sig, hvort heldur það stafar af skorti eða meintum skorti á hæfilegri aðgæzlu í slíkum rekstri, og hvort heldur slíkar misfellur í rekstri leiða til brots á samningi þessum eða ein-

hverjum fylgisamninganna, skulu taka til þessa samnings að því leyti, að hvorki ríkisstjórnin né Alusuisse skulu bera ábyrgð, samkvæmt nokkru ákvæði þessa samnings, á neinu því tjóni, sem slíkar misfellur í rekstri hafa valdið, eða þótt þau hafi látið undir höfuð leggjast að koma í veg fyrir þá athöfn eða athafnaleysi, sem slíku tjóni hefur valdið.

3.06. Samtímis því, að samningur þessi er undirritaður, skulu ríkisstjórnin og Alusuisse undirrita samninginn um framkvæmdatryggingu, í því formi, sem hann er í fylgiskjali D með samningi þessum.

III. KAFLI

BYGGING MANNVIRKJA OG SKYLD EFNI

A. Búrfellsvirkjun og varavirki.

4. gr.

Bygging Búrfellsvirkjunar og varavirkja.

Landsvirkjun skal byggja og setja upp Búrfellsvirkjun og byggja eða sjá á annan hátt fyrir varavirkjum, þannig að Landsvirkjun, ásamt hinu samtengda kerfi sínu, geti haft tiltækt samningsbundið rafmagn, með því orkumagni og afli og á þeim tímum, sem krafizt er í samningi þessum og rafmagnssamningnum, allt eftir því, sem nánar er ákveðið í og með skilmálum og skilyrðum samnings þessa og rafmagnssamningsins.

5. gr.

Skuldbinding um að láta í té rafmagn.

Landsvirkjun skal hafa samningsbundið rafmagn tiltækt fyrir bræðsluna á eða fyrir AR I, AR II og AR III og síðan; þá skal hún hafa tiltæk mannvirki til afhendingar á rafmagni til byggingarframkvæmda og aðgang að rafmagni í neyðartilvikum og halda varavirkjum við, allt eftir því, sem nánar er ákveðið í og með skilmálum og skilyrðum samnings þessa og rafmagnssamningsins.

B. Bræðslan og mannvirki, sem henni fylgja.

6. gr.

Bygging bræðslunnar.

ISAL skal byggja og útbúa bræðsluna þannig, að fyrsti áfangi bræðslunnar, fyrri stækkun bræðslunnar og síðari stækkun bræðslunnar verði í hverju tilviki fullgerð og útbúin til rekstrar eigi síðar en á AR I, AR II og AR III, eftir því, sem við á, allt eftir því, sem nánar er ákveðið í og með skilmálum og skilyrðum samnings þessa, rafmagnssamningsins og hafnar- og lóðarsamningsins.

7. gr.

Skuldbinding um greiðslu fyrir rafmagn.

ISAL skal kaupa og greiða fyrir rafmagn frá Landsvirkjun og skal greiða fyrir hið tilskilda lágmarksmagn samningsbundins rafmagns frá AR I, AR II og AR III, hvort sem það er notað eða ekki, allt eftir því, sem nánar er ákveðið í og með skilmálum og skilyrðum samnings þessa og rafmagnssamningsins.

8. gr.

Bygging hafnarmannvirkja.

8.01. Eftir því sem ákveðið er í og með skilmálum og skilyrðum samnings þessa og hafnar- og lóðarsamningsins, skal kaupstaðurinn byggja og viðhalda hafn-

armannvirkjunum, en þau mannvirki skulu byggð í samræmi við ákvæði 6. greinar hafnar- og lóðarsamningsins.

8.02. Þar eð hafnaráætlunin (fylgiskjal B með hafnar- og lóðarsamningnum) mælir svo fyrir, að endanleg hönnun hafnarmannvirkjanna og útboð og veiting samninga um byggingu þeirra, séu háð samþykki ISALs, þá skal skuldbinding kaupstaðarins um tímanlega byggingu hafnarmannvirkjanna að því marki, sem lýst er í málsg. 6.05 í hafnar- og lóðarsamningnum, vera háð því, að ISAL veiti greiðlega samþykki sitt við slíkri endanlegri hönnun, útboði og veitingu samninga (enda hafi ISAL verið veittar hæfilegar upplýsingar um framvindu hönnunarinnar og það fengið endanleg útboðsgögn í tæka tíð og því greiðlega tilkynnt um væntanlegan eða væntanlega verktaka), svo og því, að ekki komi til neinna verulegra breytinga í endanlegri áætlun og verklýsingu af hálfu ISALs frá þeirri bráðabirgða útreiknings-ákvörðun, sem sett er fram í hafnaráætluninni og uppdráttum þeim, sem henni fylgja. Ef svo fer, að dráttur af hálfu ISALs á að uppfylla þau ákvæði, sem að framan greinir, valdi töfum á byggingu hafnarmannvirkjanna, þá skal kaupstaðurinn vera undanþeginn allri ábyrgð, sem að öðrum kosti kynni að koma til samkvæmt málsg. 9.05 samnings þessa, og skal Alusuisse ekki öðlast neinn rétt samkvæmt ákvæðum málsg. 9.05 til þess að fresta AR I vegna nokkurra slíkra tafa.

8.03. Eins og nánar er ákvæðið í hafnar- og lóðarsamningnum og með skilmálum þeim og skilyrðum, sem greinir í þeim samningi og samningi þessum, leigir kaupstaðurinn ISAL bræðslulóðina. Er ISAL skylt að greiða fastagjald fyrir höfnina og hafnarmannvirkin, og ráðstafanir eru gerðar varðandi útvegum á vatni til rekstrar bræðslunnar og tilheyrandi mannvirkja.

C. Ákvörðun um afhendingardaga rafmagns.

9. gr.

Ákvörðun um AR I, AR II og AR III.

9.01. Fyrsti, annar og þriðji afhendingardagur rafmagns („AR I“, „AR II“ og „AR III“) skulu meðal annars vera fyrstu dagarnir, hver um sig, sem Landsvirkjun verður skuldbundin til að hafa samningsbundið rafmagn (annað en rafmagn til gangsetningar bræðslunnar) tiltækt fyrir fyrsta, annan og þriðja áfanga bræðslunnar, samkvæmt ákvæðum samnings þessa og rafmagnssamningsins, og sem ISAL verður skuldbundið til að kaupa og greiða fyrir lágmarksmagn rafmagns að minnsta kosti, eftir því sem við á um hvern áður nefndan áfanga, svo sem einnig er kveðið á um í samningi þessum og rafmagnssamningnum. Hinar eiginlegu dagsetningar AR I, AR II og AR III skulu vera þær endanlegu dagsetningar, sem tiltekna eru eða tilgreindar um hvern þeirra samkvæmt málsg. 9.02, 9.03 og 9.04, eða samkvæmt yfirlýsingu um frestun samkvæmt ákvæðum málsg. 9.05, 9.06 eða 9.07.

9.02. AR I skal vera sá dagur, sem ákveðinn er á eftirfarandi hátt (þó þannig að allar dagsetningar, sem greindar eru eða vísað til í þessari málsgrein, eru háðar frestun samkvæmt ákvæðum málsg. 9.05 og 9.06):

- a) Fyrsta áætlaða dagsetning AR I er hér með tiltekin hinn 1. júní 1969;
- b) Eigi síðar en 1. júní 1967 skal Landsvirkjun gefa út fyrri tilkynningu sína um AR I og tilgreina þar dagsetningu, er sé önnur áætluð dagsetning AR I, og skal hún eigi vera fyrr en 1. júní 1969 og eigi síðar en 1. júní 1970;
- c) Eigi síðar en 1. desember 1968, eða sex mánuðum fyrir aðra áætlaða dagsetningu AR I, sem tilgreind er af hálfu Landsvirkjunar samkvæmt staflið b) hér að framan, hvort sem síðar er, skal Landsvirkjun gefa út síðari tilkynningu sína, þar sem dagsetning AR I er endanlega tilgreind, og skal sú dagsetning eigi vera fyrr en önnur áætluð dagsetning AR I, og hvorki síðar en sex mánuðum eftir aðra áætlaða dagsetningu AR I né síðar en 1. júní 1970; enn fremur að því tilskildu, að ef Landsvirkjun lætur undan fallast að gefa út síðari tilkynningu sína, svo sem

hér er áskilið, þá skal AR I vera önnur áætluð dagsetning AR I eins og hún er tilgreind í fyrri tilkynningu Landsvirkjunar, og ef Landsvirkjun lætur undan fallast að gefa út fyrri tilkynningu sína, þá skal dagsetning AR I vera hinn 1. júní 1969 (þó með fyrirvara um frestun samkvæmt ákvæðum málsgr. 9.05 og 9.06 í báðum tilfellum).

9.03. AR II skal vera sá dagur, sem ákveðinn er með samkomulagi milli Landsvirkjunar og ISALs, og skal hann eigi vera fyrr en einu ári og (með fyrirvara um frestun samkvæmt ákvæðum málsgr. 9.07) eigi síðar en þremur árum eftir AR I, en að öðrum kosti, ef slíkt samkomulag liggur ekki fyrir, er AR II hér með tiltekinn þann dag, sem er þremur árum eftir AR I (með fyrirvara um frestun samkvæmt ákvæðum málsgr. 9.07).

9.04. AR III skal vera sá dagur, sem ákveðinn er með samkomulagi milli Landsvirkjunar og ISALs, og skal hann eigi vera fyrr en einu ári eftir AR I og (með fyrirvara um frestun samkvæmt ákvæðum málsgr. 9.07) eigi síðar en þremur árum eftir AR II, en að öðrum kosti, ef slíkt samkomulag liggur ekki fyrir, er AR III hér með tiltekinn þann dag, sem er þremur árum eftir AR II (með fyrirvara um frestun samkvæmt ákvæðum málsgr. 9.07).

9.05. Fari svo af einhverjum ástæðum öðrum en seinkun á byggingarframkvæmdum af völdum óviðráðanlegra afla (force majeure):

a) að Landsvirkjun hafi ekki, hinn 1. apríl 1967, reist eða látið reisa mannvirki til afhendingar á rafmagni til byggingarframkvæmda, svo sem krafizt er samkvæmt málsgr. 11.01 í rafmagnssamningnum (með fyrirvara um frestun samkvæmt ákvæðum málsgr. 9.06), eða

b) að kaupstaðurinn hafi ekki byggt hafnarmannvirkin í tæka tíð, svo sem krafizt er samkvæmt málsgr. 6.05 í hafnar- og lóðarsamningnum, að því marki, að ISAL geti hafið uppsetningu á hafnarkrönum og tækjum til affermingar á alumina, og síðan tekið á móti hráefni, svo sem alumina og anóðum, til álframleiðslu í bræðslunni,

þá skal ISAL eigi að síður vera skuldbundið til að gera allar ráðstafanir, sem í þess valdi standa, án tillits til aukins kostnaðar, til að byggja og útbúa fyrsta áfanga bræðslunnar fyrir AR I. Hins vegar skal allur aukakostnaður, sem ISAL verður fyrir vegna slíkra vanefnda af hálfu Landsvirkjunar eða kaupstaðarins, metinn sem tjón af völdum Landsvirkjunar eða kaupstaðarins, eftir því sem við á. Nú getur ISAL eigi lokið við byggingu og búnað fyrsta áfanga bræðslunnar fyrir AR I, þrátt fyrir slíkar ráðstafanir, og skal Alusuisse þá heimilt að lýsa yfir frestun á AR I samkvæmt ákvæðum málsgr. 9.08 til þess dags, sem tilgreindur er í slíkri yfirlýsingu (þó þannig, að tilkynna skal um slíka yfirlýsingu eigi fyrr en 90 dögum og eigi síðar en 30 dögum fyrir AR I); allt að því tilskildu, að slík frestun skal eigi gerð um lengra tímabil en þann tíma, sem Landsvirkjun eða kaupstaðurinn stóðu ekki við skuldbindingar sínar.

9.06. Fari svo einhvern tíma fyrir AR I, að

a) framkvæmdir við byggingu Búrfellsvirkjunar eða mannvirkja til afhendingar á rafmagni til byggingarframkvæmda, eða

b) framkvæmdir við byggingu hafnarmannvirkja, eða

c) framkvæmdir við byggingu fyrsta áfanga bræðslunnar,

verði fyrir töfum sökum óviðráðanlegra afla (force majeure), og Landsvirkjun, kaupstaðurinn eða ISAL, hvert sem í hlut á, geti ekki samkvæmt beztu fyrirhyggju komið í veg fyrir slíkar tafir með öllum þeim ráðum, sem eðlileg mega teljast, þá skal ríkisstjórninni eða Alusuisse, eftir því sem við á, vera heimilt að lýsa yfir frestun samkvæmt ákvæðum málsgr. 9.08 á AR I og hverjum þeim dagsetningum öðrum, sem tilgreindar eru eða vísað er til í málsgr. 9.02, og á dagsetningu þeirri, sem tilgreind er í málsgr. 9.05 a) (og málsgr. 11.01 í rafmagnssamningnum), til þess dags, sem tilgreindur er í slíkri yfirlýsingu; að því tilskildu þó,

að með sérhverri slíkri frestun skal sjálfkrafa frestað um jafnlangan tíma öllum síðari dagsetningum, sem greindar eru eða vísað til í málsgr. 9.02 eða málsgr. 9.05 a) (og málsgr. 11.01 í rafmagnssamningnum), og því jafnframt, að frestunin skal eigi fara fram úr þeim tímatöfum, sem slík óviðráðanleg öfl (force majeure) hafa valdið.

9.07. Fari svo einhvern tíma innan tveggja ára fyrir þá dagsetningu AR II eða AR III, eftir því sem við á, sem tilgreind er með samkomulagi milli Landsvirkjunar og ISALs, eða tiltekin samkvæmt málsgr. 9.03 og 9.04 í samningi þessum, að framkvæmdir við byggingu Búrfellsvirkjunar eða við fyrri eða síðari stækkun bræðslunnar verði fyrir tögum af völdum óviðráðanlegra afla (force majeure), og Landsvirkjun eða ISAL, eftir því sem við á, geti ekki samkvæmt beztu fyrirhyggju komið í veg fyrir slíkar tafir með öllum ráðum, sem eðlileg mega teljast, þá skal ríkisstjórninni eða Alusuisse, hvort sem í hlut á, vera heimilt að lýsa yfir frestun samkvæmt ákvæðum málsgr. 9.08 á AR II eða AR III, eftir því sem við á. til þess dags, sem tilgreindur er í slíkri yfirlýsingu, að því tilskildu þó, að frestunin skal eigi fara fram úr þeim tímatöfum, sem slík óviðráðanleg öfl (force majeure) hafa valdið.

9.08. Sérhver yfirlýsing um frestun af hálfu ríkisstjórnarinnar eða Alusuisse samkvæmt málsgr. 9.05, 9.06 eða 9.07 skal gefin með skriflegri tilkynningu til allra aðila, sem nefndir eru í 53. gr., og þegar um er að ræða tilkynningu um frestun samkvæmt málsgr. 9.06 eða 9.07, þá skal hún gefin svo fljótt sem mögulegt er og í engu tilfelli síðar en 30 dögum eftir að þeirri tímatöf lýkur, sem hin óviðráðanlegu öfl (force majeure) hafa valdið og leitt hefur til slíkrar frestunar; nema þegar svo vill til að AR I, AR II eða AR III, eftir því sem við á, mundi verða meðan tímatöfin varir, eða innan 30 daga eftir að henni lýkur, þá skal sá aðilinn, sem heimilt er að lýsa yfir frestun, senda fyrrnefndum aðilum bráðabirgðatilkynningu um þá fyrirætlan sína að lýsa yfir frestun fyrir AR I, AR II eða AR III, eftir því sem við á, en að svo húnu skal hann gefa út endanlega yfirlýsingu um frestun svo fljótt sem mögulegt er, og í engu tilfelli síðar en 5 dögum eftir að tímatöfinni lýkur. Ríkisstjórninni eða Alusuisse, eftir því sem við á, er heimilt að véfengja sérhverja yfirlýsingu um frestun og lengd sérhverrar meintrar tímatafar. eða að öll eðlileg ráð hafi verið viðhöfð til að koma í veg fyrir slíkar tafir. Slík véfenging skal horin fram eigi síðar en 60 dögum eftir útgáfu yfirlýsingar samkvæmt málsgr. 9.05, 9.06 eða 9.07. Ef eigi tekst að ná vinsamlegu samkomulagi um slíka véfengingu, má vísa málinu til meðferðar dómstóla eða leggja það í gerð samkvæmt 46. og 47. gr. Dómstóllinn eða gerðardómurinn skal hafa vald til þess að ráða málum varðandi deilnatriði þau, sem upp kunna að koma vegna slíkrar véfengingar, á þann hátt, sem hann telur viðeigandi.

IV. KAFLI

REKSTUR BRÆDSLUNNAR

A. Ákvæði varðandi reksturinn.

10. gr.

Framleiðsluafköst.

10.01. Með takmörkunum þeim, er greinir í málsgreinum 10.02 og 10.03, skal ISAL á hverjum tíma halda uppi, með fyrirvara um frávik allt að tíu af hundruði (10%), lágmarksársframleiðslu á áli fyrir fyrsta, annan og þriðja áfanga bræðslunnar, sem svarar 30.000, 45.000 og 60.000 smálestum, eftir því sem við á, og nefnast slík framleiðsluafköst í þessari grein „lágmarksársframleiðsla“.

10.02. Ef þriggja mánaða samanlögð raunveruleg framleiðsla áls hjá álbræðslum þeim, sem þá eru í eigu Alusuisse eða dótturfélaga Alusuisse, öðrum en bræðslu

ISALs (hér eftir nefndar „aðrar álbræðslur Alusuisse“), fer einhvern tíma, á þremur mánuðum samfleytt, niður úr einum fjórða af þáverandi samanlagðri meðalársframleiðslugetu slíkra annarra álbræðslna Alusuisse af einhverjum eftirtöldum ástæðum:

- a) söluvandkvæðum, sem leiða til minnkandi álsölu frá Alusuisse og dótturfélögum Alusuisse; eða
- b) almennum skorti á hráefnum, þar á meðal á alumína, anóðum og öðrum undirstöðuefnum;

skal ISAL þar á eftir, og eins lengi og slík lægri raunveruleg samanlögð framleiðsla heldur áfram, og sem henni nemur, að undangenginni tilkynningu til ríkisstjórnarinnar, heimilt að draga úr framleiðslu í bræðslunni niður fyrir lágmarksársframleiðslu samkvæmt hlutfallstölu, er sé eigi hærrí að hundraðshluta en sem nemur því, sem þriggja mánaða samanlögð raunveruleg framleiðsla hjá öðrum álbræðslum Alusuisse hefur lækkað niður fyrir fjórða hluta af samanlagðri meðalársframleiðslugetu þeirra. Framleiðsla bræðslunnar skal aukin upp í lágmarksársframleiðslu samtímis sérhverri síðari aukningu í samanlagðri raunverulegri framleiðslu hjá öðrum álbræðslum Alusuisse og í hlutfalli við hana, og skal ISAL tilkynna ríkisstjórninni um sérhverja slíka aukningu.

10.03. Ef Landsvirkjun hefur ekki á einhverju ári tiltækt samningsbundið rafmagn í því orkumagni, sem tilskilið er í málsgr. 7.01 rafmagnssamningsins, skal lágmarksársframleiðsla minnka í hlutfalli við það á því ári.

10.04. Að því er varðar ákvæðin í þessari grein eru núverandi aðrar álbræðslur Alusuisse og árleg meðalframleiðslugeta hverrar þeirra á undirskriftardegi samnings þessa: Chippis (Sviss) 34.000 smálestir; Steg (Sviss) 25.000 smálestir; Porto Marghera (Ítalíu) 28.000 smálestir; Fusina (Ítalíu) 20.000 smálestir; Rheinfelden (Vestur-Þýskalandi) 56.000 smálestir; New Johnsonville (Tennessee, Bandaríkjunum Norður-Ameríku) 58.000 smálestir; Lend (Austurríki) 12.000 smálestir og Husnes (Noregi) 60.000 smálestir. Alusuisse skal afhenda ríkisstjórninni endurskoðaða skrá, ef nokkur ný álbræðsla hefur tekið til starfa eða einhver álbræðsla er látin hætta rekstri, eða ef átt hefur sér stað veruleg breyting á meðalársframleiðslugetu einhverrar álbræðslu, og skal slík endurskoðuð skrá tilgreina samanlagða ársframleiðslugetu annarra álbræðslna Alusuisse, miðað við dag þann, er slík endurskoðuð skrá er lögð fram. Ofanrituð skrá og sérhver önnur slík endurskoðuð skrá skal talin gilda þar til Alusuisse leggur fram breytingar á henni eða aðra skrá.

11. gr.

Takmarkanir á rekstri.

ISAL skal stunda álframleiðslu ásamt allri skyldri starfsemi, en skal ekki, nema að fengnu samþykki ríkisstjórnarinnar, takast á hendur vinnslu úr áli (svo sem á heit- eða kaldvölsuðum þynnum, þrýstímótun og smíðum) utan steypuhúss bræðslunnar, eða vinnslu úr áli í steypuhúsi bræðslunnar, nema í samfelldri framleiðsluröð, er byrjar með fljótandi áli, né nokkra aðra starfsemi, sem er óskyld álframleiðslu.

12. gr.

Mengun.

12.01. ISAL skal bera fulla ábyrgð á hverju því tjóni, sem hlýzt af gastegundum og reyk frá bræðslunni, utan við svæði með ummáli reiknuðu frá miðju bræðslukerjasalarins í fyrsta áfanga bræðslunnar, eins og sýnt er á uppdrætti II með bræðsluáætluninni (fylgiskjal C með hafnar- og lóðarsamningnum). ISAL tekst á hendur fulla ábyrgð á hverju því tjóni, sem hlýzt af gastegundum og reyk frá bræðslunni innan slíks svæðis, á eignum eða öðrum hagsmunum manna, sem nú búa þar eða eiga þar eignir, svo og gagnvart þeim, sem síðar kunna að öðlast framsal frá þeim, að svo miklu leyti sem um er að ræða núverandi afnot

Þess eða afnot í framtíðinni, önnur en búskap og garðyrkju. Aðrir þeir, sem héðan í frá taka sér bólfestu innan ofanefnds svæðis eða eignast þar eignir, taka með því á sig áhættu á hvers konar tjóni að því er varðar búskap og garðyrkju, er hlýzt af gastegundum eða reyk frá bræðslunni, og ISAL skal ekki bera ábyrgð á því.

12.02. ISAL mun gera allar eðlilegar ráðstafanir til að hafa hemil á og draga úr skaðlegum áhrifum af rekstri bræðslunnar í samræmi við góðar venjur í iðnaði í öðrum löndum við svipuð skilyrði.

12.03. ISAL skal framkvæma reglulegar athuganir með því að taka með vissu millibili sýnishorn af gróðri, efnum og eignum á fyrirfram ákveðnum athugunarstöðum í nágrenni bræðslulóðarinnar, í samvinnu við hlutaðeigandi rannsóknastofnum ríkisstjórnarinnar, að því er varðar möguleg áhrif af gastegundum og reyk frá bræðslunni. Niðurstöður slíkra athugana skulu vera tiltækar fyrir ríkisstjórnina.

13. gr.

Reglur um öryggi, heilbrigði og hreinlæti.

Að tilskildum ákvæðum 12. gr. skal ISAL byggja, útbúa og reka bræðsluna og halda henni við í samræmi við núgildandi og síðari lög og reglur á Íslandi varðandi öryggi í atvinnurekstri, heilbrigði og hreinlæti, og skal í þessum efnum vera háð eftirliti opinberra stofnana, sem ábyrgð bera á framkvæmd á slíkum reglum.

B. Tollar, leyfi og erlendum gjaldeyrir.

14. gr.

Aðflutnings- og útflutningsgjöld.

14.01. Eftirtalið skal undanþegið aðflutnings- og útflutningsgjöldum, nema öðruvísi sé ákveðið í málsgr. 14.02:

a) innflutningur af hálfu ISALs eða fyrir þess hönd eða verktaka, sem ISAL ræður til sín, á öllum efnum, vélum, ökutækjum, eldsneyti, smurningsefnum, búnaði og vistum, þar á meðal auka- og varahlutir, til notkunar, neyzlu eða ísetningar við byggingu bræðslunnar;

b) innflutningur af hálfu ISALs eða fyrir þess hönd til neyzlu, notkunar og vinnslu af hálfu ISALs á hráefnum, eldsneyti og smurningsefnum, vélum, búnaði, vistum, sérstökum prömmum, farartækjum og umbúðum, auka- og varahlutum, sem ISAL þarf á að halda til rekstrar bræðslunnar;

c) útflutningur á áli framleiddu af ISAL í bræðslunni; og

d) útflutningur á efnum útnýttum við framleiðsluna, þar með talið, án þess að tæmandi sé, anóður, anóðustengur, málmúrgangur og notaður búnaður, vélar og ökutæki, þar með taldir auka- og varahlutir.

14.02. Benzín, neyzluvörur til persónulegra nota, matvæli, skrifstofuvörur, fólksbifreiðar og önnur ökutæki, sem eru ekki notuð beint í byggingu og rekstri bræðslunnar, skulu ekki undanþegin aðflutningsgjöldum.

14.03. Efni, vistir, vörur og búnaður af sérhverri tegund, sem flutt er inn tollfrjálst til notkunar á bræðslulóðinni, en síðan er ráðstafað á Íslandi, skal háð aðflutningsgjöldum, eins og þau eru á þeim tíma, þegar þeim er ráðstafað, miðað við sanngjarnt markaðsverð þeirra þá.

14.04. Tollfrjáls inn- og útflutningur samkvæmt þessari grein skal skoðaður og tollafgreiddur á inn- eða útflutningsstað samkvæmt viðeigandi reglum, er almennt gilda á Íslandi. ISAL skal greiða hæfileg tollafgreiðslu- og skoðunargjöld, miðað við tilkostnað.

14.05. Erlendu starfsfólki, sem byrjar fast starf eða lýkur því á Íslandi hjá ISAL, skal heimilt að flytja inn og út búslóð og persónulega muni, án aðflutnings- eða útflutningsgjalda, í samræmi við núgildandi framkvæmd á Íslandi.

14.06. Að því er snertir þessa gr. (14. gr.), skulu aðflutnings- og útflutningsgjöld merkja öll gjöld, álögur, þóknanir, tolla og skatta, sem lögð eru á innflutning og útflutning, þar með taldir sértollar, undirboðstollar og gjöld af innflutnings- og útflutningsleyfum.

15. gr.

Leyfi.

Ríkisstjórnin og kaupstaðurinn skulu veita leyfi, sem með þarf til byggingar og rekstrar bræðslunnar. Leyfisgjöld og álögur, sem greiða ber fyrir slík leyfi, skulu vera þau, er greinir í staflið g) í málsgrein 31.01 í samningi þessum.

16. gr.

Rekstrarfé og erlendum gjaldeyrir.

16.01. Frá þeim degi, er fyrsti áfangi bræðslunnar tekur við samningsbundnu rafmagni, skal ISAL hafa á Íslandi, annað hvort í íslenskum gjaldeyri eða í auðveldlega yfirfæranlegum erlendum gjaldeyri, rekstrarfé, er eigi sé minna samtals að fjárhæð en a) raunverulegur rekstrarkostnaður á sérhverjum þremur mánuðum samfelldum á næstliðnum sex mánuðum eða b) áætlaður rekstrarkostnaður á næstkomandi þremur mánuðum, hvort sem hærra kann að vera. Í þessari málsgrein (16.01), skal rekstrarkostnaður merkja hlaupandi skuldbindingar, til orðnar á Íslandi (þar með talið greiðsla fyrir vinnu, efni, vistir, framleiðslugjald, auk þeirra skatta og gjalda, er greinir í 31. gr.), þó ekki að meðtöldum skuldbindingum ISALs vegna kaupna á raforku eða á innfluttum efnum, sem þarf til rekstrar bræðslunnar.

16.02. Að fullnægðum skilyrðum málsgreinar 16.01 skal ISAL eiga rétt á a) að taka við, geyma, fjárfesta og endurfjárfesta í erlendum gjaldeyri í reikningum utan Íslands, allar greiðslur eða upphæðir færðar ISAL til tekna, sem stafa annaðhvort frá fjárfestingarviðskiptum eða viðskiptum í rekstri félagsins, og að inna af hendi greiðslur úr slíkum reikningum og b) að taka við og geyma íslenzkan og erlendan gjaldeyri í reikningum á Íslandi og að inna af hendi greiðslur úr slíkum reikningum.

16.03. Erlendum gjaldeyri, sem Alusuisse, minnihluta hluthafi og ISAL skipta í íslenzkan gjaldeyri, skal skipt í samræmi við íslensk lög um eftirlit með erlendum gjaldeyri, á því gengi, sem í gildi er á þeim tíma, sem skipt er. Ef margt konar útflutningsgengi er notað, skal ál njóta gengis, sem ekki er óhagstæðara en bezta gengi, sem gildir fyrir sérhvern flokk útflutningsafurða, er í hundradshluta miðað við verðmæti á stærri hlut í heildarútflutningi Íslands en ál, eða 20%, hvort sem hærra er, þó þannig, að í engu tilviki skal útflutningsgengi, er gildir fyrir ál, vera óhagstæðara en vegið meðaltal hinna ýmsu útflutningsgengja, er gilda fyrir allan annan íslenzkan útflutning.

16.04. Í þessari grein telst „gengi“ fela í sér hvers konar álag, frádrátt eða gjald, hvers eðlis sem er, er ríkisstjórnin leggur á gjaldeyrisyfirfærslur, þó þannig, að öll skipti í íslenzkan gjaldeyri eða kaup á honum skulu háð venjulegri bankabókun og venjulegri gjaldeyrissskiptabókun og kostnaði.

16.05. Útlendu starfsfólki, sem er í föstu starfi hjá ISAL á Íslandi, skal heimilt að yfirfæra til útlanda með vissu millibili þann hluta af launum, kaupi og sparifé, sem stafar af vinnu þess á Íslandi, er ekki hefur verið eytt á Íslandi.

C. Starfslið, efni, framleiðsluvörur og þjónusta, svo og aðstoðarsamningar.

17. gr.

Starfslið og verkafólk.

17.01. Við byggingu bræðslunnar skulu ISAL og verktakar þess nota íslenzkt verkafólk og annað starfslið, að svo miklu leyti, sem það er fyrir hendi. Þegar is-

lenzkt verkafólk og annað starfslið er ekki fyrir hendi til þeirra starfa, er ISAL og verktökum þess heimilt að nota erlent verkafólk og starfslið eftir þörfum í þessu skyni, í samræmi við lög nr. 39/1951, eins og þeim er nú beitt í framkvæmd.

17.02. Alusuisse skal þjálfa, og ISAL ráða til sín, íslenzkt verkafólk, faglært og ófaglært, svo og verkfræðinga, tæknifræðinga og aðra sérfræðinga af íslenzku þjóðerni, við rekstur bræðslunnar. Með hliðsjón af því, að álframleiðsla er í eðli sínu tæknileg, sérhæfð og óslitin, er ISAL heimilt að ráða til sín sérþjálfað og reynt erlent starfslið, allt að fimmtíu menn, til rekstrar bræðslunnar, eins lengi og að svo miklu leyti, sem þess gerist þörf að dómi ISALs. Meðan verið er að setja bræðsluna í gang, og á þeim tímabilum, er nægilega margir reyndir íslenzkir starfsmenn eru ekki fyrir hendi, er ISAL enn fremur heimilt að ráða til sín það sérþjálfaða og reynda starfslið, sem þörf er á við rekstur bræðslunnar, í samræmi við lög nr. 39/1951, eins og þeim er nú beitt í framkvæmd.

17.03. Að fullnægðum skilyrðum málsgr. 17.01 og málsgr. 17.02 og venjulegri framkvæmd útlendingaeftirlits, skal ríkisstjórnin leyfa erlendum yfirmönnum og starfsmönnum Alusuisse, sérhvers dótturfélags Alusuisse, ISALs og verktaka þess, ásamt fjölskyldum og skylduliði, komu til landsins og brottför frá því í sambandi við byggingu og rekstur bræðslunnar.

17.04. Til þess að forðast tvísköttun á tekjum og eignum manna, sem eru búsettir í Sviss en starfa á Íslandi á vegum Alusuisse, einhvers dótturfélags Alusuisse, ISALs eða verktaka þess, í sambandi við byggingu og rekstur bræðslunnar, mun ríkisstjórnin leggja fyrir ríkisstjórn Svissneska sambandslýðveldisins tillögu um samþykkt sáttmála, á grundvelli „Uppkasts að Sáttmála um tvísköttun tekna og eigna“, sem undirbúið er af OECD („Uppkast að sáttmála“). Á meðan ekki er gerður gagnkvæmur sáttmáli milli ríkisstjórnarinnar og ríkisstjórnar Svissneska sambandslýðveldisins, er kveður öðruvísi á, skal ríkisstjórnin beita ákvæðum uppkasts að sáttmála, að því er varðar tekjur og eignir slíks svissnesks starfsliðs, sem þannig er ráðið til starfa á Íslandi. Ríkisstjórnin skal einnig beita ákvæðum uppkasts að sáttmála um tekjur og eignir erlendra ríkisborgara, annarra en Svisslendinga, sem þannig eru ráðnir til starfa á Íslandi, nema — og þar til — gerður verði gagnkvæmur sáttmáli annars efnis milli ríkisstjórnarinnar og ríkisstjórna þeirra ríkja, sem slíkir erlendir ríkisborgarar tilheyra.

18. gr.

Efni, framleiðsluvörur og þjónusta.

18.01. Við byggingu og rekstur bræðslunnar skal ISAL veita forréttindi:

a) efnum og framleiðsluvörum af íslenzkri gerð eða uppruna, að því tilskildu, að þær séu samkeppnisfærar um verð og gæði við efni og framleiðsluvörur af erlendum uppruna, og

b) þjónustu frá íslenzkum þjónustufyrirtækjum (svo sem verktökum í byggingariðnaði, skipa- og vátryggingafélögum), að því tilskildu, að þau séu samkeppnisfær um verð og gæði við samsvarandi erlend fyrirtæki.

ISAL mun leitast við að greiða fyrir kaupum á íslenzkum efnum og framleiðsluvörum og skiptum við íslenzk þjónustufyrirtæki, með því að haga þannig til afgreiðslutímum og með skiptingu samninga og undirsamninga og á annan hátt, sem félaginu kann að vera fært, en lokaákvæðanir í þeim efnum skulu vera í höndum ISALs. ISAL og ríkisstjórnin munu í sameiningu taka til athugunar allar kvartanir, er við og við kunna að berast í sambandi við ákvæði þessarar greinar.

18.02. Til að efla íslenzka verzlun og þjónustuiðnað, sem verzlur með innflutt efni og framleiðsluvörur, mun ISAL kaupa innflutt efni og framleiðsluvörur af íslenzkum kaupmönnum og umboðsmönnum, ef slík kaup eru samkeppnisfær um verð og gæði við efni og framleiðsluvörur, sem ISAL flytur sjálft inn.

18.03. Með fyrirvara um ákvæði málsgr. 18.01 mun ríkisstjórnin ekki setja neinar takmarkanir eða fyrirmæli varðandi:

- a) kaup og innflutning á neinum efnum, framleiðsluvörum né þjónustu, af öðrum uppruna en íslenskum, til notkunar við byggingu og rekstur bræðslunnar;
- b) notkun skipa af sérhverju þjóðerni og val á skipafélögum og skipaafgreiðslum, til flutnings á efnum og framleiðsluvörum, sem ISAL notar eða framleiðir; og
- c) sölu til útflutnings á i) áli framleiddu í bræðslunni og ii) notuðum efnum, sem ganga af við framleiðsluna, og notuðum búnaði, vélum, ökutækjum og varahlutum, eins og þetta er tilgreint í staflið d) í málsgr. 14.01 í samningi þessum.

19. gr.

Aðstoðarsamningar.

19.01. Samtímis undirritun rafmagnssamningsins og hafnar- og lóðarsamningsins, skulu ISAL og Alusuisse undirrita aðstoðarsamninga, í því formi, sem þeir eru í fylgiskjöllum C1, C2 og C3 með samningi þessum, sem hér segir:

a) Samningur um aðstoð — hönnun og bygging, en samkvæmt honum samþykkir Alusuisse meðal annars að láta ISAL í té hönnunar- og verkfræðiþjónustu og sérkunnáttu sína og tækni, í sambandi við hönnun og byggingu fyrsta áfanga bræðslunnar og fyrri og síðari stækkunar bræðslunnar, þar með talin umsjón á staðnum, á meðan á byggingu hvers áfanga stendur;

b) Samningur um aðstoð — rekstur, en samkvæmt honum samþykkir Alusuisse meðal annars að láta ISAL í té að staðaldri fjárhagslega og stjórnunarlega aðstoð og tæknilega aðstoð og sérkunnáttu í sambandi við rekstur bræðslunnar, þar með talin tæknileg umsjón á staðnum fyrstu 60 rekstrardaga fyrsta áfanga bræðslunnar og fyrri og síðari stækkunar bræðslunnar; og

c) Samningur um aðstoð — sala, en samkvæmt honum samþykkir Alusuisse meðal annars að taka að sér að vera einkaumboðsmaður um allan heim fyrir ISAL, við sölu á áli framleiddu í bræðslunni og samþykkir sem slíkt að leggja sig fram, svo sem frekast má verða, til þess að fá pantanir, og að veita alla aðra aðstoð við sölu og dreifingu, sem nauðsynleg er til sölu á allri álframleiðslu bræðslunnar; allt eins og áskilið er í og með skilmálum þeim og skilyrðum, er í aðstoðarsamningunum greinir.

19.02. Eins og áskilið er í aðstoðarsamningunum og með skilmálum þeim og skilyrðum, sem þar greinir, skal þjónusta, sérkunnáttu og önnur aðstoð, sem Alusuisse ber að veita ISAL, veitt á þann hátt, að hún þjóni í öllu sem best hagsmunum ISALs. Aðstoðarsamningunum skal ekki breytt og þeir ekki framseldir, án tilkynningar til þeirra aðila, er taldir eru í 53. gr. samnings þessa og samþykkis ríkisstjórnarinnar. Rísi, að því er varðar aðstoðarsamningana, nokkur ágreiningur, þar sem ríkisstjórnin hefur hagsmuna að gæta, skal ákvörðun um slíkan ágreining fara eftir 46. og 47. gr. samnings þessa.

V. KAFLI

ISAL

20. gr.

Stofnun ISALs.

20.01. Alusuisse heimilast sem einkastofnanda og einkahluthafa eða, að fengnu samþykki ríkisstjórnarinnar við þátttöku annarra hluthafa, ásamt einum eða fleiri minnihluta hluthöfum:

- a) að láta stofnsetja ISAL eftir samningi þessum og samkvæmt íslenskum lögum með þeim breytingum, sem af staðfestingarlögum leiðir;

b) að láta ISAL starfa sem félag og stunda viðskipti sín í þeim tilgangi, er segir í samningi þessum og í stofnskrá þess og samþykktum, og neyta hluthafaréttinda í ISAL að öllu leyti; og

c) að sjá um uppgjör og félagsslit ISALs samkvæmt samningi þessum og við eigandi íslenskum lögum, með þeim fyrirvara, sem leiðir af ákvæðum málsgr. 24.03.

Þess er ekki krafizt af Alusuisse, að það verði skrásett á Íslandi vegna hlutdeildar þess og starfsemi í sambandi við ISAL.

20.02. Við samþykkt og skráningu á stofnskrá og samþykktum ISALs, skal ISAL verða hlutafélag samkvæmt íslenskum lögum með þeim breytingum, sem af staðfestingarlögunum leiðir, og skal sem slíkt eiga og mega notfæra sér öll félagsréttindi, sem veitt eru með stofnskrá þess og samþykktum og íslenskum lögum þannig breyttum.

21. gr.

Hlutafé ISALs.

Innborgað hlutafé ISALs, eins og það er ákvæðið á hverjum tíma, skal aldrei vera minna en sem svarar fjárhæð, er jafngildir einum þriðja hluta af bókfærðu verði fastafjármuna þess. Upphaflegt hlutafé ISALs má auka hvenær sem er, eftir því sem rekstur ISALs krefst, í samræmi við ákvæði samþykktu þess. Hlutafé ISALs má lækka hvenær sem er, með breytingum á samþykktum þess, á þann hátt, er í þeim greinir, þó þannig, að hlutafé ISALs skal ekki lækka niður fyrir fjárhæð, er jafngildi einum þriðja hluta af bókfærðu verði fastafjármuna þess.

22. gr.

Hlutabréf í ISAL.

22.01. Hlutabréf í ISAL skal gefa út og skrá á nafn Alusuisse og, ef Alusuisse fer fram á það og ríkisstjórnin samþykkir það, á nafn eins eða fleiri minnihluta hluthafa. Enn fremur má Alusuisse, með samþykki ríkisstjórnarinnar, selja og framselja hlutabréf í ISAL til eins eða fleiri minnihluta hluthafa við því verði, sem Alusuisse ákveður, að því áskildu þó, að eftir slíka útgáfu eða sölu skal Alusuisse aldrei eiga minna en fimmtíu og einn hundraðshluta (51%) þeirra útistandandi hlutabréfa, sem almennur atkvæðisréttur í ISAL fylgir.

22.02. Alusuisse eða minnihluta hluthafa er óheimilt að selja, framselja eða veðsetja hlutabréf í ISAL, nema með samþykki ríkisstjórnarinnar. Áritun um takmörkun þessa á framsalsrétti skal prenta á sérhvert hlutabréf eða hlutafjárskirteini á íslensku og ensku.

22.03. Ef hlutabréf í ISAL hafa verið gefin út eða framseld minnihluta hluthafa með samþykki ríkisstjórnarinnar, skal minnihluta hluthafinn þar með og svo lengi sem hann á slík hlutabréf öðlast og vera aðnjótandi réttinda hluthafa í ISAL og þeirra hagsbóta, sem því fylgja, þó með þeim skilmálum og skilyrðum, sem segir í þessari málsgrein. Án þess að takmarka rétt ríkisstjórnarinnar til þess að setja önnur skilyrði fyrir veitingu samþykkis síns til slíkrar útgáfu eða framsals á hlutabréfum í ISAL, skal það þó jafnan vera skilyrði fyrir slíkri útgáfu eða framsali, að hinn væntanlegi minnihluta hluthafi undirriti og afhendi ríkisstjórninni skriflegt skjal í því formi, er ríkisstjórnin telur fullnægjandi, þar sem minnihluta hluthafinn skal meðal annars samþykkja og fallast á öll ákvæði og skilmála samnings þessa og fylgiskjalanna og skal samþykkja að vera bundinn af öllum slíkum ákvæðum og skilmálum að svo miklu leyti, sem þau eiga við um minnihluta hluthafa, þar með talin, en ekki einvörðungu, ákvæði 45., 46. og 47. gr. samnings þessa.

23. gr.

Stjórn og endurskoðendur ISALs.

23.01. Stjórn ISALs skal í upphafi skipuð sjö mönnum, og skulu tveir þeirra tilnefndir af ríkisstjórninni. Stjórnendur ISALs þurfa ekki að vera hluthafar. Verði stjórnendur fleiri eða færri en sjö, ber ríkisstjórninni réttur til að eiga fulltrúa í engu óhagstæðara hlutfalli en í upphafi. Meirihluti stjórnarmanna skulu vera íslenskir ríkisborgarar, þar á meðal stjórnarformaður, og skulu fulltrúar ríkisstjórnarinnar teljast með þeim meirihluta. Stjórnarmenn, sem eigi eru íslenskir ríkisborgarar, þurfa eigi að eiga búsetu eða lögheimili á Íslandi. Stjórnin skal kosin árlega á aðalfundi ISALs að undanskildum skipuðum fulltrúum ríkisstjórnarinnar.

23.02. Á aðalfundi ISALs skal kjósa tvo endurskoðendur, er hafi það hlutverk að athuga ár hvert reikninga ISALs og gerðir stjórnarinnar að því leyti, sem þeir telja nauðsynlegt. Endurskoðendur má eigi kjósa úr hópi stjórnarmanna, en kjósa má þá úr hópi hluthafa eða utan. Annar endurskoðendanna þarf ekki að vera íslenskur ríkisborgari.

24. gr.

Atkvæðagreiðslur.

24.01. Eitt atkvæði fylgir hverri kr. 1.000.000 (einnar milljónar króna) hlutar-eign, og Alusuisse og sérhverjum hluthafa öðrum skal heimilt að neyta atkvæða á öllum fundum ISALs án takmörkunar fyrir samanlagða tölu þeirra hluta, sem skráðir eru á nafn þess eða þeirra.

24.02. Með þeim takmörkunum, sem leiðir af ákvæðum stofnskrár félagsins og samþykktu, skal löglega boðaður aðalfundur ISALs og sérhver aukafundur félagsins eiga og fara með æðsta vald í öllum málum ISALs og án takmörkunar á framskráðu skal árlegur aðalfundur þess eiga fullan rétt og úrslitavald til þess:

a) að kjósa stjórn (að undanskildum stjórnarmönnum, sem ríkisstjórnin skipar); og

b) að ákveða upphæð arðs og ákveða tilgang og upphæð varasjóðs, sem lagður verði til hliðar af hagnaði ISALs, og breyta fjárhæð slíks varasjóðs eins og hæfilegt kann að þykja.

24.03. Alusuisse skal ekki framkvæma eða leyfa félagsslit, skipti eða uppgjör ISALs, né heldur samruna þess eða sameiningu eða sölu allra eða verulegs hluta allra eigna félagsins á samningstímabilinu, nema með samþykki ríkisstjórnarinnar.

VI. KAFLI

SKATTAR OG GJALDSKYLDA

A. Framleiðslugjald.

25. gr.

Framleiðslugjald.

25.01. Með þeim undantekningum, er greinir í 31. gr., og í stað allra skatta nú eða síðar, venjulegra eða sérstakra, sem greiða ber skilyrðislaust eða í sérstökum tilgangi, samkvæmt íslenskum lögum, skal leggja á ISAL og ISAL skylt að greiða eitt framleiðslugjald, er lagt sé á og greitt af hverri smálest áls, sem afskipað er frá bræðslunni eða sem telst umframbirgðir eins og ráðgert er í 28. gr. („framleiðslugjald“).

25.02. Að tilskildum ákvæðum málsg. 25.03, 26. gr. (nema að því er varðar staflið f) í þessari málsg.) og 27. gr., verður framleiðslugjald á smálest sem hér segir:

- a) frá upphafi rekstrar fram til AR III US\$ 12.50;
- b) frá AR III til 15. árdags AR I US\$ 20.00;
- c) frá 15. árdegi AR I til 15. árdags AR II US\$ 27.50;

- d) frá 15. árdegi AR II til 15. árdags AR III US\$ 31.25;
- e) frá 15. árdegi AR III, þar til að því kemur, að framleiðslugjaldið verði endurskoðað miðað við valdag, skv. 30. gr., eða ef það er ekki endurskoðað þannig, þar til samningur þessi gengur úr gildi US\$ 35.00;
- f) frá því framleiðslugjaldið er endurskoðað miðað við valdag, skv. 30. gr., þar til að síðari valdegi kemur, eða þar til samningur þessi gengur úr gildi, skal framleiðslugjaldið nema upphæð, sem ákvörðuð verður skv. málsg. 30.02 (eða eins og slík upphæð kann að verða leiðrétt samkv. málsg. 30.11).

25.03. Fari svo á einhverju almanaksári eftir AR I, AR II eða AR III, að Landsvirkjun geti af einhverjum ástæðum, þar með talin óviðráðanleg öfl (force majeure) (að undanteknum takmörkunum skv. málsg. 12.05 eða 12.06 í rafmagnssamningnum), eigi séð bræðslunni fyrir samningsbundnu rafmagni í því orkumagni, sem svarar lágmarksmagni, skal hverjum þeirra daga, sem tilteknir eru í stafliðum b), c), d), e) og f) í málsg. 25.02 sem 15. árdagur AR I, AR II eða AR III, eða valdagur, eftir því sem við á, sem verður eftir að slíkur misbrestur á sér stað, frestað um þann hluta úr almanaksári, er svarar þeim hundradshluta, sem hið afhenta orkumagn á árinu er minna en lágmarksmagn (í beinu hlutfalli við hvern hluta úr almanaksári).

26. gr.

Breytingar á framleiðslugjaldinu.

Upphæð framleiðslugjaldsins í Bandaríkjadollurum eins og hún er tilgreind í stafliðum a) til og með e) í málsgrein 25.02 skal hækka um sjö Bandaríkjadollara (US\$ 7.00) á smálest fyrir sérhvert Bandaríkjacent (US\$ 0.01) á enskt pund, sem heimsmarkaðsverð áls á útskipunartíma frá bræðslunni hækkar yfir tuttugu og sjö Bandaríkjacent (US\$ 0.27) á enskt pund, og skal lækka um sjö Bandaríkjadollara (US\$ 7.00) á smálest fyrir hvert Bandaríkjacent (US\$ 0.01) á enskt pund, sem heimsmarkaðsverð áls fellur niður fyrir tuttugu og tvö Bandaríkjacent (US\$ 0.22) á enskt pund, en brot úr Bandaríkjacenti reiknast pro rata. Með tilliti til greinar þessarar reiknast heimsmarkaðsverð áls sem verð á hrááls-klumpum að lágmarks-hreinleika 99.50% eins og það er auglýst vikulega í „Metal Bulletin“, London, á grundvelli tilkynninga á hverjum tíma frá Aluminium Limited, Montreal, Kanada, sem útflutningsverð fyrir Evrópumarkað uppgæfið í Bandaríkjacentum á enskt pund eða eins og auglýst er í hverju því riti, sem hverju sinni kynni að koma í stað „Metal Bulletin“, London, í alþjóðaáliðnaðinum.

27. gr.

Hámarks- og lágmarksákvæði og gjaldfrestur á skatti.

27.01. Þrátt fyrir ákvæði 25. gr., 26. gr., málsg. 27.02 og 30. gr., ber ISAL að greiða lágmarks framleiðslugjald án tillits til framleiðslu eða nettóhagnaðar, að upphæð 100.000 Bandaríkjadollarar hvert almanaksár, frá AR I og til AR III, og síðan lágmarks framleiðslugjald að upphæð 200.000 Bandaríkjadollarar hvert almanaksár; þó þannig að slíkt lágmarks framleiðslugjald reiknist hlutfallslega, ef þörf krefur, á því almanaksári, sem AR I og AR III ber upp á.

27.02. Að tilskildum ákvæðum málsg. 27.01 og 27.05 skal framleiðslugjaldið eins og það er reiknað samkvæmt 25. gr., 26. gr. eða 30. gr., sem í heild verður gjaldskytt á hverju almanaksári, aldrei fara fram úr fimmtíu af hundraði (50%) nettóhagnaðar ISALs (skv. skilgreiningu málsg. 27.04) á því ári.

27.03. Hafi ISAL að dómi Alusuisse greitt meira en fimmtíu af hundraði (50%) af nettóhagnaði sínum í framleiðslugjald fyrir eitthvert almanaksár, er Alusuisse heimilt að tilkyuna það ríkisstjórninni, og ber þá skylda til að sanna með endurskoðuðum reikningum, að framleiðslugjaldið hafi numið meiru en fimmtíu af hundraði (50%) af nettóhagnaði ISALs það ár. Hina endurskoðuðu reikninga (svo og hina endurskoðuðu reikninga, sem krafizt er samkvæmt málsgr. 30.03) ber að leggja fyrir ríkisstjórnina á grundvelli ársreikninga ISALs fyrir viðkomandi ár og séu þeir samdir af óháðum löggiltum endurskoðendum, sem Alusuisse velur. Ríkisstjórnin hefur rétt til að skipa á sinn kostnað alþjóðafyrirtæki óháðra löggiltra endurskoðenda til að yfirfara og sannprófa slíka reikninga og ársreikninga ISALs fyrir hvaða ár sem er, og heimilast endurskoðendum þessum að framkvæma þá athugun á bókum og skjölum ISALs, sem þeir kunna að telja nauðsynlega. Endurskoðaða reikninga, að undanskildum reikningum, sem nota skal í þeim tilgangi, er greinir í málsgr. 30.03, fyrir hvaða ár sem er, ber Alusuisse að leggja fyrir ríkisstjórnina eigi síðar en 1. maí næsta ár á eftir, og kjósi ríkisstjórnin að láta athuga slíka reikninga og ársreikninga, ber að ljúka þeirri athugun fyrir 1. september það ár.

27.04. Útreikning nettóhagnaðar ISALs vegna VI. kafla samnings þessa ber að grundvalla á viðurkenndum bókhaldsreglum, sem eiga við um iðnaðarfyrirtæki af sams konar stærð og tegund og ISAL, og samkvæmt hlutlægum mælikvarða á viðskiptaháttum milli óskyldra aðila, að því er varðar öll viðskipti ISALs, og skal hann fylgja eftirtöldum reglum:

a) verksmiðjukostnaður fyrsta áfanga bræðslunnar, fyrri stækkunar og síðari stækkunar hennar afskrifaður með jöfnum ársafskriftum á 15 ára tímabili frá AR I, AR II og AR III að telja, eftir því sem við á;

b) einkaleyfisgjöld, leyfisgjöld, verkfræði- og sérfræðipóknun, svo og sölu-laun, reiknist samkvæmt ákvæðum aðstoðarsamninganna (fylgiskjöl C1, C2 og C3); og

c) vaxtakjör í samræmi við fyrsta flokks lánstraust og eðlilegur fjárútvegunkostnaður og skuldagreiðsluáætlanir af hálfu ISALs.

Nettóhagnað ISALs skal reikna út að frádregnum rekstrarkostnaði og -útgjöldum, þar með taldir skattar og gjöld, sem tilgreind eru í 31. grein, og án frádráttar á greiðslum á framleiðslugjaldi, arði og varasjóðstillögum.

27.05. Fari svo, að Alusuisse sýni fram á samkvæmt ákvæðum málsgr. 27.03, að greiðslur ISALs á framleiðslugjaldinu hafi eitthvert almanaksár farið fram úr fimmtíu af hundraði (50%) nettóhagnaðar ISALs það sama ár, ber ISAL skattinneign er samsvari umframgreiðslunni frá 31. des. þess árs að telja. Slík skattinneign flyzt með 5% ársvöxtum og skal mæta síðari greiðslum á framleiðslugjaldi, eins og hér segir:

a) á því tímabili, sem framleiðslugjaldið er tiltekið sem US\$ 12.50 í staflið a) málsgr. 25.02, dregst skattinneignin frá sérhverri greiðslu ISALs, svo fremi að, en eingöngu að svo miklu leyti sem framleiðslugjaldið fer þá fram úr US\$ 12.50 við hækkun samkvæmt 26. gr.;

b) á því tímabili, sem framleiðslugjaldið er tiltekið sem US\$ 20.00 í staflið b) málsgr. 25.02, dregst skattinneignin frá sérhverri greiðslu ISALs, svo fremi að, en eingöngu að svo miklu leyti sem framleiðslugjaldið fer þá fram úr US\$ 20.00 við hækkun samkvæmt 26. gr.;

c) á þeim tímabilum, sem tilgreind eru í stafliðum c), d), e) og f) í málsgr. 25.02, dregst skattinneignin frá sérhverri greiðslu ISALs, svo fremi að, en eingöngu að svo miklu leyti sem framleiðslugjaldið, hvort sem það hefur verið leiðrétt samkv. ákvæðum 26. gr. eða endurskoðað samkv. ákvæðum 30. gr. (eða síðan leiðrétt samkv. ákvæðum málsgr. 30.11), fer þá fram úr US\$ 20.00.

28. gr.

Söfnun á umframbirgðum.

28.01. Fari svo, að ISAL safni birgðum af áli, sem framleitt hefur verið í bræðslunni, að því magni og á þeim tímabilum, sem hér segir:

- a) frá AR I til AR II af áli umfram 10.000 smálestir;
- b) frá AR II til AR III af áli umfram 15.000 smálestir; og
- c) frá AR III og síðan þar til samningur þessi gengur úr gildi af áli umfram 20.000 smálestir;

ber ISAL að greiða framleiðslugjaldið á þann umfram smálestafjölda af áli („umframbirgðir“) eins og útskipun hefði þá farið fram. ISAL skal mánaðarlega leggja fyrir ríkisstjórnina skýrslur um birgðasöfnun af áli hjá bræðslunni.

28.02. Framleiðslugjaldið, sem ISAL ber að greiða af umframbirgðum, verður gjaldskylt, þegar ríkisstjórnin tilkynnir, og skal greiða það innan þrjátíu daga; þó þannig, að framleiðslugjaldið skal eigi lagt á ISAL vegna áls við útskipun, ef gjaldið hefur þegar verið lagt á það ál sem umframbirgðir.

29. gr.

Framkvæmdaratriði.

29.01. Framleiðslugjaldið verður gjaldskylt við sérhverja útskipun áls úr bræðslunni, nema ISAL sýni fram á, að framleiðslugjaldið hafi verið lagt á alla slíka útskipun eða hluta hennar sem umframbirgðir samkvæmt ákvæðum málsgr.

28.02. Greiðslur skulu fara fram þrjátíu dögum eftir afgreiðslu flutningaskipsins, þegar um er að ræða ál, sem út er flutt með skipi, eða afgreiðslu landflutninga-tækja frá bræðslulóðinni, þegar um er að ræða ál, sem flutt er landveg. Hin gjaldskylda upphæð í hverju tilviki skal reiknuð á grundvelli farmskirteina eða annarra flutningsskjala, sem út eru gefin vegna álsins, og samkvæmt bókum ISALs, og er háð eðlilegum aðgerðum varðandi sannprófun og eftirlit.

29.02. ISAL skal greiða framleiðslugjaldið í Bandaríkjadollurum, eða öðrum gjaldeyri, sem ríkisstjórnin og Alusuisse koma sér saman um, og í bankareikning, sem ríkisstjórnin tilgreinir í þessum tilgangi.

30. gr.

Endurskoðun á framleiðslugjaldi.

30.01. Framleiðslugjaldið skal endurskoðað samkvæmt skriflegum tilmælum ríkisstjórnarinnar eða Alusuisse á valdegi eða miðað við þann dag, ef gildistími samnings þessa er framlengdur samkvæmt málsgr. 49.01; þó þannig, að sá samningsaðili, er endurskoðunar óskar, skal hafa tilkynnt gagnaðilanum um tilmæli sín í þá átt með að minnsta kosti sex mánaða fyrirvara. Ef samningstíminn er framlengdur á valdegi, en hvorugur samningsaðili gefur út slíka tilkynningu, skal þáverandi framleiðslugjald halda gildi sínu til næsta valdags, eða þar til samningur þessi rennur út, eftir því sem við á.

30.02. Upphæð hins endurskoðaða framleiðslugjalds á valdegi eða frá þeim degi að telja, skal ákveðin á grundvelli eftirfarandi líkingar:

$$T = \frac{NP \times TL}{A}$$

þar sem:

T = framleiðslugjaldið, eins og það hefur verið endurskoðað, í Bandaríkjadollurum á smálest af áli.

NP = árlegur nettóhagnaður ISALs miðað við valdag, ákveðinn samkvæmt málsgr. 30.03.

TL = íslenska skattstigið miðað við valdag (tilgreint sem brot), ákveðið samkvæmt málsgr. 30.04.

A = ársálframléiðsla bræðslunnar í smálestum miðað við valdag, ákveðin samkvæmt málsgr. 30.05.

30.03. Í grein þessari merkir „árlegur nettóhagnaður ISALs miðað við valdag“ upphæð í Bandaríkjadollurum, sem ríkisstjórnin og Alusuisse koma sér saman um með hliðsjón af:

a) árlegum meðaltalsnettóhagnaði ISALs um fimm næstliðin ár, ákveðnum samkvæmt málsgr. 27.04 og endurskoðuðum samkvæmt málsgr. 27.03; og

b) áætluðum árlegum meðaltalsnettóhagnaði ISALs, er byggist á fimm ára forsögn um sölutekjur, rekstrarkostnað, fyrningu, vexti og fjármagnskostnað og reglubundnum ráðstöfunum til endurnýjunar bræðslunnar, sem ákveðinn er í samræmi við ákvæði málsgr. 27.04 og samrýmanlegur er við endurskoðuð reikningsuppgjör þau, sem um ræðir í staflið a) í málsgrein þessari (30.03).

30.04. Í grein þessari merkir „íslenska skattstigið miðað við valdag“ það brot, er hefur sem teljara:

a) árlega samanlagða skattbyrði ISALs, reiknaða í Bandaríkjadollurum, er leiða myndi af álagningu valdagsskattanna á ISAL, eins og þeir eru skilgreindir í málsgr. 30.08 og samkvæmt málsgr. 30.09 og 30.10; en nefnari þess skal vera:

b) árlegur nettóhagnaður ISALs miðað við valdag.

Áskilið er, að íslenska skattstigið miðað við valdag fari ekki fram úr fimmtíu af hundraði (50%) að því er varðar ákvæði málsgr. 30.02.

30.05. Í grein þessari skal ársálframléiðsla bræðslunnar í smálestum miðað við valdag nema því magni, er ríkisstjórnin og Alusuisse koma sér saman um með hliðsjón af:

a) meðalársframléiðslu bræðslunnar á næstliðnu fimm ára tímabili; og

b) áætlaðri ársframléiðslu bræðslunnar á grundvelli fimm ára forsagnar.

30.06. Eftirfarandi skattar, sem nú eru álagðir samkvæmt íslenskum lögum, hafa verið teknir inn í framléiðslugjaldið:

a) tekjuskattur samkvæmt lögum nr. 90/1965;

b) tekjuútsvar samkvæmt lögum nr. 51/1964 og 67/1965;

c) eignaskattur samkvæmt lögum nr. 90/1965;

d) eignauútsvar samkvæmt lögum nr. 51/1964 og 67/1965;

e) fasteignaskattur samkvæmt lögum nr. 51/1964;

f) aðstöðugjald samkvæmt lögum nr. 51/1964;

g) iðnlánasjóðsgjald samkvæmt lögum nr. 45/1963;

h) kirkjugarðsgjald, sem lagt er á sem álag á skatta þá, sem taldir eru í stafliðum b), d) og f) í þessari málsgrein, samkvæmt lögum nr. 21/1963; og

i) byggingarsjóðsgjald, sem lagt er sem álag á skatta þá, sem taldir eru í stafliðum a) og c) í þessari málsgrein, samkvæmt lögum nr. 19/1965.

Framléiðslugjaldið felur ekki í sér aðflutnings- og útflutningsgjöld eins og þau eru skilgreind í málsgr. 14.06, eða skatta og gjöld, sem kveðið er á um í 31. gr.

30.07. Skattar þeir, sem taldir eru í málsgr. 30.06 og sameinaðir hafa verið í framléiðslugjaldinu, fela í sér þá skattabyrði, sem leiðir af öllum núverandi íslenskum sköttum af eftirfarandi tegund:

a) tekjuskattar;

b) almennir eignaskattar eða nettóverðmætisskattar;

c) fasteignaskattar, sem eru almenns eðlis og ekki álagðir með sérstakri tilvísun eða tilgangi;

d) skattar á viðskiptauútgjöld (svo sem samkvæmt lögum nr. 51/1964) og veltu eða verðmætisaukningu (sem ekki eru nú til á Íslandi), sem allir eru þess

eðlis að ekki er heimilt samkvæmt lögum að velta þeim beint yfir á viðskiptavini fyrirtækisins í sambandi við ákveðin viðskipti; og

- e) sérhver gjöld, sem á eru lögð sem álag á eða hluti af þeim sköttum, sem vitnað er til í stafliðum a) til d) í þessari málsgrein, að háðum meðtöldum.

30.08. Skattar þeir, sem sameinaðir verða í hinu endurskoðaða framleiðslugjaldi samkvæmt þessari grein, skulu vera skattar þeir, sem taldir eru í málsg. 30.06, ef þeir eru í gildi miðað við valdag, svo og sérhverjir skattar, sem koma kunna í þeirra stað eða bætast við og á eru lagðir miðað við þann dag og eru sömu tegundar og skattar þeir, sem lýst er í málsg. 30.07 („Valdagsskattar“).

30.09. Valdagsskattar skulu teknir inn í hið endurskoðaða framleiðslugjald, hvort sem þeir eru á lagðir af ríkisstjórninni eða bæjar- og sveitarstjórn, og hvort sem þeir renna í ríkissjóð eða annan sjóð. Þegar um skatta bæjar- eða sveitarstjórnar er að ræða, skulu valdagsskattarnir fela í sér þá skatta, sem greiddir eru af íslenskum félögum, sem skattskyld eru í Reykjavík. Valdagsskattarnir skulu koma fram í hinu endurskoðaða framleiðslugjaldi að því marki eingöngu, sem þeir eiga almennt við um iðnfyrirtæki, sem viðskipti reka á Íslandi, og eru reglubundnar álögur, sem lagðar eru á árlega eða með öðru tímabundnu millibili eða á annan reglubundinn hátt.

30.10. Valdagsskattar skulu reiknaðir á grundvelli árlegs nettóhagnaðar ISALS miðað við valdag, að því er tekur til skatta, sem byggjast á nettótekjum, og á viðeigandi skattstofn, að því er tekur til skatta, sem ekki miðast við nettótekjur. Útreikningur til skatts á árlegum nettóhagnaði ISALS miðað við valdag skal byggður á þeim almennu grundvallarreglum um bókhald, sem tilgreindar eru í málsg. 27.04, og þeim sérstöku bókhaldsreglum, sem beitt kann að hafa verið við ISAL á hverjum tíma við uppgjör, sem gerð hafa verið samkvæmt ákvæðum málsg. 27.03. Að áskildu því, sem að framan greinir, skal álagning valdagsskatta á árlegan nettóhagnað ISALS miðað við valdag, og viðeigandi skattstofn þeirra skatta, sem ekki miðast við nettótekjur, framkvæmd á grundvelli þeirrar íslensku skattalöggjafar, sem þá er í gildi. Álagning valdagsskatta skal byggð á lögákveðinni stighæð. Ef skattayfirvöld hafa valfrelsi um stighæð einhverra skatta, skal það skattstig ráða, sem almennt er beitt á valdegi.

30.11. Meginregla sú, sem sett er í 26. gr. varðandi leiðréttingar á framleiðslugjaldinu miðað við hækkun og lækkun á heimsmarkaðsverði á áli, skal taka til hins endurskoðaða framleiðslugjalds á þann hátt, sem ríkisstjórnin og Alusuisse koma sér saman um.

30.12. Með þeim fyrirvara, sem segir í málsg. 30.01, skal ISAL vera háð álagningu og greiðslu hins endurskoðaða framleiðslugjalds með þeirri upphæð, sem ákveðin verður samkvæmt málsg. 30.02 og leiðrétt samkvæmt málsg. 30.11, frá valdegi að telja og til næsta valdags, eða þar til samningur þessi rennur út, eftir því sem við á. Hið endurskoðaða framleiðslugjald skal vera háð ákvæðum 27. gr., 28. gr. og 29. gr.

B. Almenn skatta- og gjaldaákvæði.

31. gr.

Aðrir skattar og gjöld.

31.01. Auk framleiðslugjaldsins, sem ISAL ber að greiða, skal ISAL skylt að greiða þá skatta og gjöld, sem núgildandi lög gera ráð fyrir, að því marki og í þeim mæli, sem segir í þessari málsgrein (svo og aðra svipaða skatta og gjöld, sem almennt eru þau sömu að upphæð og síðar kunna að verða lögleidd):

a) stimpilgjöld samkvæmt lögum nr. 75/1921 (með áorðnum breytingum) af útgáfu á hlutabréfum ISALS og síðari aukningu á hlutafé félagsins, er nemi i) einum og sex tíundu hlutum af hundraði (1.6%) fyrir fyrstu tíu milljón krónurnar

(kr. 10.000.000) af hlutafé og ii) tveim tíundu úr einum hundraðshluta (0.2%) af hlutafé, sem er fram yfir tíu milljónir króna (kr. 10.000.000);

b) stimpilgjöld samkvæmt lögum nr. 75/1921 (með áorðnum breytingum) af framsölum á hlutabréfum, er nemi 0.24% af nafnverði;

c) stimpilgjöld samkvæmt lögum nr. 75/1921 (með áorðnum breytingum) af útgáfu eða framsali á viðskiptabréfum, á nafn eða til handhafa, útgefnum af ISAL, sem bera vexti og ætlað er að ganga manna í milli, er nemi i) 0.24% af nafnverði, ef þau eru án tryggingar, og ii) 0.72% af nafnverði, ef þau eru tryggð með veði eða ábyrgð;

d) stimpilgjöld samkvæmt lögum nr. 75/1921 (með áorðnum breytingum) af afsalsbréfum og leigusamningum um fasteignir (að undanskildum leigumála þeim fyrir bræðslulóðina, sem gerður er samkvæmt 2. gr. hafnar- og lóðarsamningsins), og af váttryggingarskirteinum og öðrum skjölum samkvæmt þeim texta, sem í gildi er, þegar þau viðskipti eiga sér stað;

e) þungaskatt, nema fyrir sérstök ökutæki, sem einungis eru notuð innan bræðslulóðarinnar við rekstur bræðslunnar, benzínjald og gúmmíjald samkvæmt lögum nr. 71/1963 (með áorðnum breytingum), allt samkvæmt þeim töxtum, sem í gildi eru á hverjum tíma samkvæmt lögnum; og vegatolla samkvæmt ákvæðum 95. gr. laga nr. 71/1963, miðað við þann texta, sem í gildi er á hverjum tíma samkvæmt lögnum;

f) þinglýsingargjöld samkvæmt lögum nr. 104/1965 við þinglýsingu á afsalsbréfum og veðbréfum samkvæmt þeim töxtum, sem í gildi eru á hverjum tíma samkvæmt lögnum (þar á meðal gjald fyrir þinglýsingu hafnar- og lóðarsamningsins eða viðeigandi hluta af honum, eftir því sem segir í 24. gr. laganna);

g) ýmis skrásetningar- og leyfisgjöld samkvæmt lögum nr. 104/1965 miðað við þá texta, sem í gildi eru á hverjum tíma samkvæmt lögnum; og skráningargjöld vélknúinna ökutækja samkvæmt 32. gr. téðra laga (nema fyrir sérstök ökutæki, sem einungis eru notuð innan bræðslulóðarinnar við rekstur bræðslunnar) miðað við þann texta, sem í gildi er á hverjum tíma samkvæmt lögnum;

h) skoðunargjald bifreiða samkvæmt lögum nr. 26/1958 (nema fyrir sérstök ökutæki, sem einungis eru notuð innan bræðslulóðarinnar við rekstur bræðslunnar); og skipaskoðunargjald fyrir sérstaka flutningapramma ISALs samkvæmt lögum nr. 50/1959, hvort tveggja miðað við þann texta, sem í gildi er á hverjum tíma samkvæmt téðum lögum;

i) öryggiseftirlitsgjald samkvæmt lögum nr. 23/1952, miðað við kostnað af skoðun á bræðslunni;

j) leyfisgjöld samkvæmt lögum nr. 30/1960 og 92/1965 af innfluttum vörum, sem taldar eru í málsgr. 14.02, ef þess er krafizt í téðum lögum, og samkvæmt þeim texta, sem þar er tiltekinn; og af yfirfærslum fyrir ISAL á íslenskum peningum í erlendan gjaldeyri, eftir þeim texta, sem tiltekinn er í téðum lögum;

k) skipulagsgjald samkvæmt lögum nr. 19/1964 af öllum byggingum, sem skilgreindar eru sem „hús“ í málsgr. 31.05;

l) byggingarleyfisgjald til kaupstaðarins vegna bræðslunnar, eins og hún verður að byggingu og búnaði með 120 megavatta málraun, er nemi einni milljón og fimm hundruð þúsund krónum (kr. 1.500.000) og greiðist hinn 1. janúar 1967; og

m) gagnagerðargjald til kaupstaðarins vegna bræðslunnar, eins og hún verður að byggingu og búnaði með 120 megavatta málraun, er nemi þremur milljónum og fimm hundruð þúsund krónum (kr. 3.500.000) og greiðist hinn 1. janúar 1967.

31.02. a) ISAL skal skylt að greiða söluskatt samkvæmt lögum nr. 10/1960 (með áorðnum breytingum), eða að þola álag hans, og sérhvern innlendan söluskatt eða svipaðan veltu- eða framleiðsluskatt, sem síðar kann að verða í lög leiddur og heimilt er að velta yfir í tilteknum viðskiptum, að því er tekur til:

- i) hvers konar vörukaupa ISALs á íslenskum markaði og hvers konar þjónustu, sem ISAL er látin í té á Íslandi; og
- ii) hvers konar sölu af hálfu ISALs á íslenskum markaði, þar með talin sala á áli og hvers konar umframbirgðum eða búnaði.
 - b)
 - i) ISAL skal ekki háð sköttum af framangreindu tagi vegna rafmagns samkvæmt rafmagnssamningnum, né heldur vegna nokkurrar starfsemi á bræðslulóðinni, sem ISAL framkvæmir sjálf, þar með talin þjónusta og vinnsla, eða sem Alusuisse annast samkvæmt aðstoðarsamningunum;
 - ii) söluskatturinn eða aðrir skattar af framangreindu tagi skulu ekki lagðir á vörur þær, sem taldar eru í málsgr. 14.01 í samningi þessum og ISAL flytur inn, sem eru notaðar, nýttar, unnar eða ísettar á bræðslulóðinni við byggingu bræðslunnar af hálfu ISALs eða einhvers verktaka ISALs eða af hálfu ISALs í rekstri bræðslunnar;
 - iii) á grundvelli laga nr. 10/1960 (með áorðnum breytingum) skulu verktakar, sem inna af hendi vinnu eða þjónustu við byggingu bræðslunnar, vera undanþegnir söluskatti að því er tekur til vinnulauna og tæknilegs og stjórnunarlegs fastakostnaðar, þar með talinn fjármagnskostnaður og ágóðahlutur. Sama undanþága skal, meðan á byggingu stendur, gilda um þá skatta framangreinds eðlis, sem síðar kunna að verða lögleiddir.

31.03. ISAL skal skylt að greiða eftirtalin félagsleg gjöld, sem heyra til hagsbóta á sviði félagslegs öryggis og íslenskum vinnuveitendum ber nú að greiða:

a) lífeyrisdögjald atvinnurekenda samkvæmt lögum nr. 40/1963 (með áorðnum breytingum);

b) slysatryggingagjald samkvæmt lögum nr. 40/1963;

c) atvinnuleysistryggingarsjóðsgjald samkvæmt lögum nr. 4/1959.

ISAL skal skylt að greiða þau félagsleg gjöld, sem framvegis kunna að verða lögleidd til hagsbóta eða velferðar fyrir starfsfólk og íslenskum vinnuveitendum ber almennt að greiða.

31.04. ISAL skal skylt að greiða skatta, sem lögleiddir verða sem þáttur í laun almennrar vinnudeilu og iðnfyrirtækjum ber almennt að greiða í stað launahækkunar, svo sem launaskatt samkvæmt lögum nr. 14/1965, og svipaða skatta, sem síðar kunna að koma til og almennt eru sama eðlis.

31.05. ISAL skal hlíta lögum og reglugerðum um lögskyldar ábyrgðartryggingar, þar á meðal greiðsluskyldu um iðgjöld af þeim, á bifreiðum og öðrum ökutækjum (að undanskildum sérstökum ökutækjum, sem eingöngu eru notuð innan bræðslulóðarinnar í rekstri bræðslunnar), samkvæmt lögum nr. 26/1958 og svipuðum lögum. er síðar koma til. ISAL skal váttryggja byggingar (að frátöldu fylgifé og búnaði), sem reistar eru á bræðslulóðinni, gegn bruna í samræmi við ákvæði laga nr. 9/1955, þó þannig, að bræðslukerjasalir, steypuhús, geymsluturnar og geymar bræðslunnar teljast ekki „hús“ í skilningi laganna.

31.06. ISAL skal skylt að greiða iðnaðarrannsóknagjald samkvæmt lögum nr. 64/1965 á laun verkamanna og fagmanna, miðað við þann taxa, sem nú er tiltekinn í lögnum.

31.07. ISAL skal greiða fyrir þjónustubægingi, sem veitt eru að beiðni þess, svo sem síma, vatn frá vatnsveitu bæjar- eða sveitarfélags og skolplögn.

31.08. Allar greiðslur, sem greiða ber samkvæmt þessari grein, skal inna af hendi í íslenskum gjaldeyri.

32. gr.

Tvísköttun.

Til þess að koma í veg fyrir tvísköttun skal litið svo á, að hvorki Alusuisse, neitt dótturfélag Alusuisse né nokkur minnihluta hluthafi hafi fasta starfsstöð á Íslandi, að því er varðar skattamál, vegna hlutdeildar þeirra og starfsemi í sambandi við ISAL einna saman.

33. gr.

Ákvæði varðandi gjaldskyldu.

33.01. Ákvæði samnings þessa, ásamt ákvæðum fylgiskjalanna, skulu ein vera ráðandi um gjaldskyldu í skiptum milli ríkisstjórnarinnar, Landsvirkjunar og kaupstaðarins annars vegar, og Alusuisse, minnihluta hluthafa og ISALs hins vegar, sem rísa kann af hvers konar hlutdeild í ISAL eða starfsemi í sambandi við það meðan samningur þessi og fylgisamningarnir eru í gildi og allt að 10 árum eftir að þeir renna út eða er rift. Án takmörkunar á almennu orðalagi hér að framan, skal sérstaklega eigi leggja neina aðra skatta né gjöld á Alusuisse, neinn minnihluta hluthafa né ISAL vegna neinnar fjárfestingar í ISAL, byggingar og rekstrar bræðslunnar, greiðslu arðs og vaxta, greiðslu á framleiðsluleyfis- eða einkaleyfisgjöldum og þóknun samkvæmt aðstoðarsamningunum, framsals á hlutabréfum eða eignum, lækkunar á hlutafé ISALs, skiptameðferðar og félagsslita ISALs, er samningur þessi og fylgisamningarnir renna út eða er rift, eða, allt að tíu árum þar á eftir, vegna enduryfirfærslu á hlutafé, afgangsfé eða framlögum samkvæmt 50. gr., né nokkurrar annarrar hlutdeildar í eða starfsemi í sambandi við ISAL.

33.02. Að undanskildu því, er greinir í samningi þessum og rafmagnssamningnum, skal eigi leggja á ISAL, beint eða óbeint, neins konar skatt né gjald í sambandi við öflun, flutning, spennubreytingu, afriðlun, notkun eða eyðslu á rafmagni, sem bræðslunni er látin í té samkvæmt rafmagnssamningnum.

VII. KAFLI

ALMENNT

A. Almenn ákvæði.

34. gr.

Húsnæði.

Þess er ekki krafizt af ISAL, að það sjái fyrir húsnæði handa íslenskum starfsmönnum sínum, sem hafa fast starf við bræðsluna. Slíkir starfsmenn skulu á venjulegan hátt hafa aðgang að húsnæðislánum, sem almennt eru fánleg á Íslandi. Ef það skyldi verða nauðsynlegt að sjá slíkum starfsmönnum fyrir húsnæði, í kaupstaðnum eða annars staðar, skal slíkt húsnæði, hvort sem séð er fyrir því beint með byggingu af hálfu ISALs eða óbeint með lánum til slíkra starfsmanna, njóta sömu aðstöðu og veitt er vegna annars húsnæðis á Íslandi, að því er varðar útvegum á skipulagsþjónustu (þar með talin vatnsveita, vatnsleiðslur, skolplögn, framræsla og rafmagn), og ISAL skal ekki hafa neinar sérstakar skyldur varðandi slíka skipulagsþjónustu sökum þess, að slíkt húsnæði sé notað af starfsmönnum þess.

35. gr.

Meðferð fjárfestinga.

35.01. Ríkisstjórninni ber jafnan að tryggja, að farið sé með fjárfestingar Alusuisse, minnihluta hluthafa og ISAL á réttlátan og sanngjarnan hátt, svo og að veita slíkum fjárfestingum ávallt vernd og öryggi á yfirráðasvæði sínu. Ríkisstjórnin skal ekki á neinn hátt skerða stjórn, viðhald, notkun, nýtingu eða ráðstöfun slíkra fjárfestinga með ósanngjörnum eða hlutdrægum aðgerðum.

35.02. Ríkisstjórnin skal ekki gera neinar ráðstafanir, sem beint eða óbeint svipta Alusuisse, minnihluta hluthafa eða ISAL neinum fjárfestingum þeirra eða hluta af þeim, nema:

- a) slíkar ráðstafanir séu gerðar vegna almenningsþarfa og lögum samkvæmt;
- b) slíkar ráðstafanir séu óhlutdrægar; og

c) slíkum ráðstöfunum sé fylgt eftir með greiðslu fullra bóta, sem nemi sannvirði fjárfestinga þeirra, er í hlut eiga, greiðist án teljandi tafa og fáist yfirfærðar í þeim mæli, sem nauðsynlegur er, til að slíkar bætur megi koma að haldi fyrir Alusuisse, minnihluta hluthafa eða ISAL, eftir því sem við á.

35.03. Ríkisstjórninni heimilast að grípa til aðgerða, er brjóta í bága við ákvæði greinar þessarar, einvörðungu ef:

a) hún á í styrjöld, ófriði eða öðrum alvarlegum þjóðfélagslegum vanda, sem upp kemur vegna óviðráðanlegra afla (force majeure) eða ófyrirséðra aðstæðna eða ógna mikilvægum öryggishagsmunum hennar; eða

b) aðgerðirnar eru framkvæmdar samkvæmt ályktun öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna, eða að tillögu þess eða allsherjarþings Sameinuðu þjóðanna í þá átt að varðveita eða koma á aftur heimsfriði og öryggi.

Engar slíkar aðgerðir skulu vera viðtækari eða vara lengur en hin aðkallandi nauðsyn krefur.

36. gr.

Beztu kjör.

Hvorki Landsvirkjun né ríkisstjórnin munu bjóða neinum erlendum álframleiðanda hagstæðara rafmagnsverð fyrir álbræðslu á Íslandi en verð það og skilmála, er greinir í rafmagnssamningnum.

37. gr.

Rekstur á Norðurlandi og vinnsla úr áli.

Fari svo, að ríkisstjórnin hyggi á það í framtíðinni að byggja álbræðslu á Norðurlandi, lýsir Alusuisse yfir því, að félagið er reiðubúið að taka til vinsamlegrar athugunar þátttöku í slíku fyrirteki í félagi við íslenska aðila svo fremi, að það sé fjárhagslega hagkvæmt. Alusuisse mundi þá reiðubúið til að leggja bræðslufyrirtækinu til viðskiptalega og tæknilega aðstoð með sannaðum kjörum. Alusuisse og ISAL eru reiðubúin til að aðstoða íslenska iðnaðaraðila við þróun úrvinnslu áls á Íslandi með því að leggja fram tæknikunnáttu og aðstoð og með fjárhagslegri þátttöku í slíkum framkvæmdum með þeim kjörum og skilmálum, sem ríkisstjórnin og Alusuisse kunna að verða ásátt um.

38. gr.

Breytingar á byggingar- og rekstrarkostnaði.

Hækki eða lækki byggingar- eða rekstrarkostnaður bræðslunnar, Búrfellsvirkjunar, hafnarinnar og hafnarmannvirkjanna eða annarra skyldra mannvirkja, að meira eða minna leyti og af hvaða ástæðu sem er, hvort sem fyrirsjáanlegt var eða ekki, skulu slíkar breytingar ekki verða forsenda að breytingum, umskiptum eða undanþágu frá neinum ákvæðum samnings þessa eða neins fylgisamninganna og skulu engin áhrif hafa á skuldbindingar aðila hans og þeirra.

B. Óviðráðanleg öfl (force majeure).

39. gr.

Óviðráðanleg öfl (force majeure).

Í samningi þessum og fylgisamningunum eru óviðráðanleg öfl (force majeure) hér með skilgreind þannig, að þau taki til ófriðar (hvort sem um stríðsyfirlýsingu er að ræða eða ekki), styrjaldaraðgerða, byltinga, uppreisna, uppþota, fjöldauppnáms- múgæsinga, sprenginga, eldsvoða, jarðskjálfta, eldgosa, storma, flóðbylgja, flóða, ísa, þurrka, eldinga, sóttkvía, flutningabanna, almennrar stöðvunar á flutn-

ingum eða siglingum, eða hvers kyns ámóta atvika, sem ekki er unnt að koma í veg fyrir eða hafa stjórn á með eðlilegum ráðum af hálfu aðila samnings þessa eða fylgisamninganna, og í þessu tilliti skulu óviðráðanleg öfl (force majeure) einnig taka til allsherjarverkfalla, staðbundinna verkfalla eða ámóta vinnutruflana á Íslandi, sem aðili sá, er fyrir slíku verður, hefur ekki getað komið í veg fyrir eða haft stjórn á, enda þótt hann hafi beitt öllum eðlilegum ráðum, sem honum voru tiltæk, en eingöngu um þann tíma, sem aðilanum var ókleift að binda endi á ástandið með öllum slíkum ráðum, sem honum voru tiltæk.

40. gr.

Áhrif óviðráðanlegra afla (force majeure).

40.01. Eigi skal misbrestur eða aðgerðarleysi af hálfu aðila samnings þessa eða fylgisamninganna á að efna nokkra skuldbindingu sína eða að framfylgja nokkrum skilmálum eða skilyrðum samnings þessa eða fylgisamninganna teljast vanefnd á slíkri skuldbindingu, skilmála eða skilyrði, ef og að því leyti, sem slíkur misbrestur eða aðgerðarleysi stafar af völdum óviðráðanlegra afla (force majeure).

40.02. Ef svo vill til, að misbrestur eða aðgerðarleysi verður af völdum óviðráðanlegra afla (force majeure), þá skulu skuldbindingar þær samkvæmt samningi þessum og fylgisamningunum og skilmálar þeir og skilyrði sömu samninga, sem eigi er unnt að efna sökum misbrests eða aðgerðarleysis, teljast hafa verið óvirk, á meðan slíkur misbrestur eða aðgerðarleysi varir, og án takmörkunar á almennu gildi þess, sem að framan greinir, og án þess að takmarka eða draga úr nokkrum beinum ákvæðum samnings þessa eða fylgisamninganna varðandi óviðráðanleg öfl:

a) ef slík óviðráðanleg öfl (force majeure) eru völd að truflun á því, að hlítt sé úrskurði eða dómi, sem vísað er til í málsg. 41.02 a) iv) eða 41.02 b) iv), þá skulu tímatakörk þau, sem tilgreind eru í slíkum úrskurði eða dómi varðandi slíka fullnægju hans (nema slíkur úrskurður eða dómur geri sérstaklega ráð fyrir slíku tilviki) framlengjast til jafns við tímallengd þeirra tafa, sem orsakast af völdum slíkra óviðráðanlegra afla (force majeure);

b) ef ISAL hefur látið undir höfuð leggjast að ljúka við fyrsta áfanga bræðslunnar, fyrri stækkun bræðslunnar eða síðari stækkun bræðslunnar, á eða fyrir AR I, AR II eða AR III, eftir því sem við á, og ef þær framkvæmdir, sem nauðsynlegar eru til að ljúka við sérhvern slíkan áfanga eða stækkun, verða síðan fyrir töfum af völdum slíkra óviðráðanlegra afla (force majeure), þá skal það tveggja ára tímabil, sem við á og vísað er til í málsg. 41.02 a) i), framlengt til jafns við tímallengd þeirra tafa, sem slík óviðráðanleg öfl (force majeure) hafa valdið;

c) ef Landsvirkjun hefur látið undir höfuð leggjast að sjá ISAL fyrir samningsbundnu rafmagni á eða fyrir AR I, AR II eða AR III, eftir því sem við á, og ef byggingarframkvæmdir við Búrfellsvirkjun verða síðan fyrir töfum af völdum slíkra óviðráðanlegra afla (force majeure), þá skal það tveggja ára tímabil, sem við á og vísað er til í málsg. 41.02 b) i), framlengt til jafns við tímallengd þeirra tafa, sem slík óviðráðanleg öfl hafa valdið; og

d) ef slík óviðráðanleg öfl (force majeure) valda töf á því, að bætt verði úr hvers konar riftunarvanefnd innan þess sextíu daga tímabils (eftir tilkynningu), sem vísað er til í málsg. 41.03, þá skal slíkt sextíu daga tímabil framlengt til jafns við tímallengd þeirra tafa, sem slík óviðráðanleg öfl hafa valdið.

40.03. Sá aðili, sem bera vill fyrir sig óviðráðanleg öfl (force majeure) samkvæmt þessari grein, skal hafa sönnunarbyrði um tilvist slíkra óviðráðanlegra afla. Misbrestur eða aðgerðarleysi skal, að því er grein þessa varðar, því aðeins talið hafa orsakast af óviðráðanlegum öflum (force majeure), að sá aðili, sem hlut á að slíkum misbresti eða aðgerðarleysi, sanni a) að misbrestur hans eða aðgerðarleysi sé bein afleiðing af óviðráðanlegum öflum (force majeure), eins og þau eru skilgreind í 39. gr., og b) að sá aðili, sem hlut á að slíkum misbresti eða aðgerðarleysi, hafi

sýnt hæfilega aðgæzlu og gripið til allra þeirra ráða annarra, sem eðlileg mega teljast, til þess að forðast slíkan misbrest eða aðgerðarleysi.

40.04. Ef svo vill til, að misbrestur eða aðgerðarleysi af hálfu eins aðila, sem orsakast af völdum óviðráðanlegra afla (force majeure), geri öðrum aðila ókleift að efna skuldbindingar sínar samkvæmt samningi þessum eða fylgisamningunum, að öllu eða einhverju leyti og sá aðili, sem fyrir þessu verður, sannar a) að slík vanefnd sé bein afleiðing af misbresti eða aðgerðarleysi hins aðilans og b) að sá aðili, sem fyrir þessu verður, hafi sýnt hæfilega aðgæzlu og gripið til allra þeirra ráða annarra, sem eðlileg mega teljast, til að forðast slíka vanefnd, þá skal slík vanefnd af hans hálfu einnig talin hafa orðið af völdum óviðráðanlegra afla, að því er tekur til ákvæða þessarar greinar.

40.05. Ríkisstjórnin eða Alusuisse, eftir því sem við á, skulu þegar tilkynna hvort öðru um óviðráðanleg öfl (force majeure), sem valda einhverjum misbresti eða aðgerðarleysi við efndir á skuldbindingum samkvæmt samningi þessum eða fylgisamningunum, af hálfu ríkisstjórnarinnar, Landsvirkjunar eða kaupstaðarins, annars vegar, og Alusuisse og ISAL, hins vegar, og skulu þau á sama hátt tilkynna þetta þeim aðilum, sem taldir eru í 53. gr. samnings þessa.

40.06. Sérhverjum aðila að samningi þessum eða fylgisamningunum, sem á verður misbrestur eða aðgerðarleysi í því að efna að öllu eða einhverju leyti skuldbindingar sínar samkvæmt samningi þessum eða fylgisamningunum sökum óviðráðanlegra afla (force majeure), skal skylt að gera allt, sem í hans valdi stendur, til þess að draga úr áhrifum slíks misbrests eða aðgerðarleysis á fullar efndir skuldbindinga sinna. Þá skal hann og, jafnskjótt og hinna óviðráðanlegu afla (force majeure) gætir ekki lengur, beita öllum eðlilegum ráðum, sem á hans valdi eru, til að hefja á ný, og með minnstu mögulegum tögum, efndir á slíkum skuldbindingum.

40.07. Fari svo, að Búrfellsvirkjun eða bræðslan hafi verið með öllu eða að verulegu leyti eyðilögð af völdum óviðráðanlegra afla (force majeure), ber ríkisstjórninni og Landsvirkjun, annars vegar, og Alusuisse og ISAL, hins vegar, eftir því sem við á, skylda til að endurnýja slík mannvirki, nema óhagkvæmt væri eða fjárhagslega óheppilegt að ráðast í það. Aðilar þeir, sem fyrir slíku óláni verða, skulu eftir sem áður beita öllum eðlilegum ráðum til þess að gera tjón hinna aðilanna af þessum sökum sem allra minnst.

C. Vanefndir, riftun og stöðvanir.

41. gr.

Takmörkun á rétti til riftunar.

41.01. Vanefnd af hálfu sérhvers aðila, eins og þeir eru skilgreindir hér á eftir, á því að framkvæma eða halda sérhverja skuldbindingu, skilmála og skilyrði, sem hann á að halda eða framfylgja samkvæmt ákvæðum samnings þessa, eða fylgisamninganna, skal ekki, nema svo sé beinlínis kveðið á um í þessari grein eða sérstöku ákvæði samnings þessa eða fylgisamninganna, veita nokkurn rétt til riftunar af hálfu nokkurs annars aðila.

Að því er varðar ákvæði þessarar greinar, 42. gr. og 43. gr., skal hugtakið aðili merkja ríkisstjórnina, Alusuisse, Landsvirkjun, ISAL og kaupstaðinn, eftir því sem efnis- og orðasamband leyfir og gefur tilefni til.

41.02. Með þeim takmörkunum, sem leiðir af 39. gr., 40. gr. og málsg. 41.03, skulu vanefndir á því að framkvæma eða halda þær skuldbindingar, skilmála eða skildaga, sem lýst er hér á eftir, er vara tilgreint tímabil (en hverjar slíkar vanefndir, sem vara tilgreint tímabil, skulu teljast „riftunarvanefndir“, að því er varðar ákvæði greinar þessarar, 42. gr. og 43. gr.), og einungis slíkar vanefndir, er vara þann tíma, skulu veita rétt til riftunar, sem beita má á þann hátt og með þeim áhrifum, sem kveðið er á um hér á eftir:

a) Riftunarvanefndir af hálfu Alusuisse eða ISALs:

- i) Misbrestur af hálfu ISALs við lúkningu á fyrsta áfanga bræðslunnar, fyrri stækkun bræðslunnar, eða síðari stækkun bræðslunnar, eftir því sem við á, innan tveggja ára frá hverjum af AR I, AR II eða AR III að telja;
- ii) vanefndir á greiðslu fjár, sem ISAL skuldar samkvæmt ákvæðum samnings þessa, rafmagnssamningsins eða hafnar- og lóðarsamningsins um tímabil, sem nemur 90 dögum eftir að slík greiðsla féll í gjalddaga, eða, ef Alusuisse hefur, á þessu 90 daga tímabili, sent ríkisstjórninni skriflega tilkynningu (afrit af henni skal einnig sent þeim aðilum öðrum, sem tilgreindir eru í 53. gr.) þess efnis, að hafin séu og yfir standi gjaldþrotaskipti, greiðsluþrot, endurskipulagning eða álíka aðgerðir gegn eða af hálfu Alusuisse eða varðandi verulegan hluta af eignum þess, eða að félagið hafi viðurkennt greiðsluþrot sín í þeim skilningi, að það geti eigi staðið við greiðsluskuldbindingar sínar, eftir því sem þær falla í gjalddaga, þá skal tilgreint 90 daga tímabil framlengjast um 90 daga til viðbótar;
- iii) sérhver vanefnd á því, sem máli skiptir, að framkvæma eða halda einhverja skuldbindingu, skilmála eða skildaga, samkv. málsgr. 22.01, málsgr. 22.02 eða málsgr. 24.03, sem varir óbætt um sex mánaða tíma eftir að ríkisstjórnin hefur sent Alusuisse tilkynningu, þar sem slík vanefnd er skilgreind og þess krafizt, að úr verði bætt;
- iv) misbrestur af hálfu Alusuisse eða ISALs við að fullnægja úrskurði gerðardóms eða dómstóls, sem kveðinn er upp samkvæmt 46. gr. eða 47. gr. samnings þessa, innan þeirra tímatakmarka, sem ákveðin eru í slíkum úrskurði eða dómi, hvort sem slíkur úrskurður eða dómur hefur risið út af eða verið byggður á riftunarvanefndum eða ekki.

b) Riftunarvanefndir af hálfu ríkisstjórnarinnar, Landsvirkjunar eða kaupstaðarins:

- i) Misbrestur á því af hálfu Landsvirkjunar að gera tiltækt í byrjun, samkvæmt rafmagnssamningnum, það samningsbundna rafmagn, sem þarf til fyrsta áfanga bræðslunnar, fyrri stækkunar bræðslunnar eða síðari stækkunar bræðslunnar, eftir því sem við á, innan tveggja ára frá hverjum af AR I, AR II eða AR III að telja;
- ii) eftir að Landsvirkjun hefur gert tiltækt, samkvæmt rafmagnssamningnum, það samningsbundna rafmagn, sem þarf til einhvers ákveðins áfanga bræðslunnar, vanefnd af hálfu Landsvirkjunar á þeirri skuldbindingu sinni samkvæmt rafmagnssamningnum, að hafa samningsbundið rafmagn til'ækt fyrir slíkan áfanga bræðslunnar, ef sú vanefnd varir dag hvern í 90 daga samfellt;
- iii) sérhver vanefnd á því, sem máli skiptir að framkvæma eða halda einhverja þeirra skuldbindinga, skilmála eða skilyrða, sem greinir í 35. gr., er varir óbætt um 6 mánaða skeið eftir að Alusuisse hefur sent ríkisstjórninni skriflega tilkynningu, er tilgreini slíka vanefnd og krefjist þess, að úr henni verði bætt;
- iv) misbrestur af hálfu ríkisstjórnarinnar, Landsvirkjunar eða kaupstaðarins við að fullnægja úrskurði gerðardóms eða dómstóls, sem kveðinn er upp samkv. 46. gr. eða 47. gr. samnings þessa, innan þeirra tímatakmarka, sem ákveðin eru í slíkum úrskurði eða dómi, hvort sem slíkur úrskurður eða dómur hefur risið út af eða verið byggður á riftunarvanefndum eða ekki.

41.03. Nú vill svo til, að riftunarvanefnd á sér stað og úr henni hefur ekki verið bætt innan 60 daga frá því, að tilkynning hefur réttilega verið send hverjum þeim aðila, sem vanefndinni veldur (afrit af tilkynningunni skal einnig senda til hvers af þeim aðilum, sem nefndir eru í 53. gr.) af hálfu aðila, sem eigi er að vanefnd valdur, þar sem skýrt er frá því framkvæmda- eða aðgerðarleysi, sem hin meinta riftunarvanefnd byggist á, þá skal Alusuisse, ef vanefndin er af hálfu ríkisstjórnarinnar, Landsvirkjunar eða kaupstaðarins, eða ríkisstjórninni, ef Alu-

suisse eða ISAL eru völd að henni, heimilt að gefa út yfirlýsingu, en afrit af henni skal sent hverjum þeim aðila, sem valdur er að vanefndinni, og hverjum þeim aðila öðrum, sem nefndur er í 53. gr., þar sem þessum samningi er rift, frá dagsetningu þeirrar yfirlýsingar að telja; þó að því tilskildu (nema um sé að ræða riftunarvanefndir þær, sem vísað er til í tölulið iv) í staflið a) eða tölulið iv) í staflið b) í málsgr. 41.02), að ef sá aðili eða þeir aðilar, sem valdir eru að vanefndinni, hafa þann dag, sem hinu 60 daga tímabili lýkur, eða fyrr, véfengt slíkan rétt til riftunar og krafizt þess, að málinu verði vísað til dómstóla eða það lagt í gerð, skal málinu vísað til dómstóla eða gerðardóms samkv. ákvæðum 46. gr. og 47. gr., og skal þá samningi þessum því aðeins rift, að dómur dómstóls eða úrskurður gerðardóms kveði svo á, að réttur til slíkrar riftunar sé fyrir hendi. Sérhver slíkur dómur eða úrskurður skal kveða á um þær skaðabætur, ef nokkrar eru, sem sá aðili eða þeir aðilar, sem valdir eru að vanefndinni, skulu bera ábyrgð á af völdum athafnar þeirrar eða athafnaleysis (með fyrirvara um sérhverja sérstaka undanþágu frá eða takmörkun á ábyrgð samkvæmt samningi þessum, rafmagnssamningnum, hafnar- og lóðarsamningnum eða samningnum um framkvæmdatryggingu), sem til slíkrar riftunar leiddi, og skulu þær skaðabætur felldar á þann aðila, sem ábyrgur er fyrir þeim.

42. gr.

Takmörkun á stöðvunarrétti.

42.01. Ef ekki er öðruvísi ákveðið í samningi þessum eða fylgisamningunum, skal farið eftir ákvæðum þessarar greinar um rétt hvers aðila um sig til að stöðva efndir á einhverri þeirra skuldbindinga, skilmála eða skilyrða, sem honum ber að framkvæma eða halda samkvæmt sömu samningum, sökum vanefndar einhvers annars aðila á einhverri þeirra skuldbindinga, skilmála eða skildaga, sem honum ber að efna samkvæmt sömu samningum.

42.02. Nú eiga sér stað vanefndir eða meintar vanefndir af hálfu einhvers aðila, sem fólgnar eru í því, að hann framkvæmir ekki eða heldur einhverjar þær skuldbindingar, skilmála eða skildaga, sem hann á að efna samkvæmt ákvæðum samnings þessa eða fylgisamninganna, þá skal hverjum aðila öðrum, sem slíkar vanefndir bitna á, vera heimilt, án þess að gripa til málshöfðunar samkvæmt ákvæðum málsgr. 42.03, eða 46. gr. eða 47. gr., að láta af því að efna einhverja skuldbindingu, skilmála eða skildaga, sem hann á að efna samkvæmt ákvæðum sömu samninga, þegar atvik þau, sem hér er lýst, eiga við:

A) Þegar um er að ræða einhverjar slíkar vanefndir eða meintar vanefndir, að sá aðilinn, sem fyrir þeim verður, álitur að eðlileg nauðsyn sé til stöðvunar á efndum einherrar skuldbindingar, skilmála eða skildaga af hans hálfu til þess að koma í veg fyrir eða draga úr i) verulegu tjóni, sem sá aðili, er fyrir slíku verður, telur eðlilega ástæðu til að ætla, að átt geti sér stað sökum slíkra vanefnda á eignum hans eða hagsmunum, eða ii) verulegri ábyrgð, sem slíkur aðili telur eðlilega ástæðu til að ætla að hann geti bakað sér gagnvart öðrum sökum slíkra vanefnda, þá skal þolanda vanefndanna (eftir að hann hefur sent tilkynningu um fyrirhugaða stöðvun til þess aðilans, sem vanefndunum veldur) vera heimilt að stöðva slíkar framkvæmdir eða láta af efndum að því marki, sem sanngjarnt má teljast, til þess að koma í veg fyrir eða draga úr slíku tjóni eða ábyrgð.

B) Eigi sér stað vanefndir á að framkvæma eða halda einhverja eftirfarandi skuldbindingu, skilmála eða skildaga, er halda áfram það tímabil, sem tilgreint er, og hvorki tilvist slíkra vanefnda né áframhald þeirra tilgreint tímabil er véfengt af hálfu þess aðilans, sem vanefndum veldur, samkvæmt því sem tilgreint er hér á eftir:

a) Vanefndir Alusuisse eða ISALs:

- i) Sérhver riftunarvanefnd, sem lýst er í tölulið i), iii) eða iv) í málsgr. 41.02 a) (um það tímabil, sem þar er tilgreint);

- ii) vanefndir á greiðslum, sem ISAL skuldar samkvæmt ákvæðum samnings þessa, rafmagnssamningsins eða hafnar- og lóðarsamningsins, um 45 daga tímabil eftir að slíkar greiðslur féllu í gjalddaga;
 - b) vanefndir af hálfu ríkisstjórnarinnar, Landsvirkjunar eða kaupstaðarins:
 - i) Sérhver riftunarvanefnd, sem lýst er í töluliðum i), iii) eða iv) í málsg. 41.02 b) (um það tímabil, sem þar er tilgreint);
- ii) vanefnd Landsvirkjunar, sem lýst er í tölulið ii) í málsg. 41.02 b), ef slík vanefnd varir dag hvern í 45 daga samfleytt;

Þá skal hver sá aðili annar, sem fyrir slíku verður, hafa rétt til þess að stöðva framkvæmdir eða hætta að framfylgja einhverjum af þeim skuldbindingum, skilmálum eða skildögum, sem hann á að framkvæma eða framfylgja, nema því aðeins og þar til tilvist slíkra vanefnda, eða áframhald þeirra tilgreint tímabil, hefur verið véfengt í góðri trú af hálfu þess aðila, sem þeim veldur, með því að hefja í tæka tíð málsókn fyrir dómstólum eða gerðardómi samkvæmt ákvæðum 46. gr. og 47. gr.

Sá réttur til stöðvunar, sem kveðið er á um í staflíð A) í þessari málsgrein, er háður þeirri takmörkun, að ef dómstóll eða gerðardómur úrskurðar að slík stöðvun hafi ekki verið réttlæt看leg samkvæmt ákvæði téðs staflíðs A), þá skal dómstólnum eða gerðardóminum heimilt að gera þeim aðilanum, sem stöðvað hefur framkvæmdir, skylt að greiða skaðabætur vegna slíkrar stöðvunar, eftir því sem dómurinn telur hæfilegt, og má dómurinn jafnframt mæla svo fyrir, að sá aðili hefji á ný efndir skuldbindinga sinna.

42.03. Án þess að takmarka rétt til stöðvunar samkvæmt málsg. 42.02, ef til vanefnda eða meintra vanefnda kemur af hálfu einhvers aðila við að framkvæma eða halda einhverja af þeim skuldbindingum, skilmálum eða skildögum, sem sá aðili hefur tekizt á hendur samkvæmt ákvæðum samnings þessa eða fylgisamninganna (annarra en vanefnda þeirra, sem getið er í staflíð B) í málsg. 42.02), þá skal hver sá aðili annar, sem verður fyrir slíkum vanefndum, ef

- i) hann lítur svo á að stöðvun á efndum einhverrar skuldbindingar, skilmála eða skildaga, sem hann á að efna samkvæmt ákvæðum þessa samnings eða fylgisamninganna, sé réttlæt看leg (með tilliti til eðlis, tímalengdar og umfangs vanefndarinnar og eðlis og umfangs hinnar fyrirhuguðu stöðvunar), og
- ii) hann hefur í tæka tíð sent tilkynningu til bráðabirgða til þess aðilans, sem vanefndunum veldur, um þá ætlan sína að stöðva slíkar efndir, og svo fremi sem ekki hefur verið bætt úr vanefndunum eftir móttöku slíkrar bráðabirgðatilkynningar, leggja málið í gerð á þann hátt og í þeim tilgangi, sem tilgreindur er í þessari málsgrein (42.03), til þess að fá skorið úr um rétt sinn til að stöðva slíkar efndir.

Slík gerð skal framkvæmd af gerðardómara, sem hvorki er svissneskur né íslenskur þegn, skipuðum með samkomulagi milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse innan 20 daga frá því að bráðabirgðatilkynningin er gefin út. Nú kemur ríkisstjórnin og Alusuisse sér ekki saman um skipun dómara, innan tiltekins tíma, og skal hann þá skipaður, ef ríkisstjórnin og Alusuisse óska þess, af forseta alþjóðadómsins í Haag. Nú vill svo til, að forseti alþjóðadómstólsins er annað hvort svissneskur eða íslenskur ríkisborgari eða hefst ekki handa eða getur það ekki af einhverri ástæðu, og skal dómurinn þá skipaður af varaforseta alþjóðadómstólsins. Innan 45 daga frá því að hann er skipaður, skal dómurinn kveða upp úrskurð um það, hvort fyrirhuguð stöðvun á efndum sé réttlæt看leg, með tilliti til eðlis, tímalengdar og umfangs slíkra vanefnda, og eðlis og umfangs hinnar fyrirhuguðu stöðvunar. Ef úrskurður dómarsins liggur eigi fyrir innan fyrrgreindra 45 daga, þá skal þeim aðila, sem verður fyrir vanefndunum, heimilt að stöðva efndir eftir því sem tilgreint er í téðri tilkynningu, og má hann halda slíkri stöðvun áfram, nema því aðeins og þar til sá aðili, sem valdur er að vanefndunum, hefur framkvæmdir að nýju, eða þar til dómurinn lætur önnur fyrirmæli frá sér fara.

Nú úrskurðar dómari að hin fyrirhugaða stöðvun af hálfu þess aðila, sem fyrir vanefndunum verður, sé réttlæt看leg, þá skal sá hinn sami aðili mega hefja stöðvun eða, ef hann hefur þegar hafið slíka stöðvun, þá skal honum heimilt að halda henni áfram. Nú úrskurðar dómari að hin fyrirhugaða stöðvun sé ekki réttlæt看leg, og skal hann þá gefa þeim aðila, sem fyrir vanefndum hefur orðið, fyrirmæli um að hefja ekki fyrirhugaða stöðvun eða, ef slík stöðvun er þegar hafin, að hefja á nýjan leik efndir á skuldbindingum sínum.

Hvenær sem er áður en, og eigi síðar en 90 dögum eftir að dómari hefur kveðið upp úrskurð sinn, getur annað hvort ríkisstjórnin eða Alusuisse óskað þess, að komið verði á fót gerðardómi, er skipaður sé samkvæmt ákvæðum 47. greinar. Skulu gerðardómendur þá skipaðir samkvæmt ákvæðum málsgr. 47.02, að því tilskildu þó, að dómari sá, sem skipaður er samkvæmt ákvæðum þessarar málsgr. (42.03) sé þriðji dómandi slíks gerðardóms. Gerðardómurinn skal meta það tjón, sem hvers konar vanefndir eða stöðvanir af hálfu aðila hafa orsakað, á þann hátt, sem dómurinn telur hæfilegt. Þá skal gerðardómurinn jafnframt mega veita sérhverja frekari viðeigandi leiðréttingu mála, samkvæmt ákvæðum málsgr. 47.04.

Ákvæði þessarar málsgr. (42.03) skulu teljast viðauki við ákvæði 46. gr. og 47. greinar, en eigi koma í stað þeirra.

43. gr.

Skaðabætur og aðrar bætur.

43.01. Þótt einhver aðili notfæri sér réttinn til að leita eftir fébótum, vegna þess að eigi hafi verið framkvæmd eða haldin einhver skuldbinding, skilmáli eða skildagi, sem framkvæma skal eða standa við samkvæmt samningi þessum eða einhverjum fylgisamninganna, skal það ekki verða til þess að firra þann aðila rétti til að rifta samningi þessum, ef og þegar slíkar vanefndir annars aðila leiða til riftunarheimildar eða réttar til þess að stöðva efndir á einhverri skuldbindingu, skilmála eða skildaga samkvæmt samningi þessum eða einhverjum fylgisamninganna, svo sem ráð er fyrir gert í 42. gr., og eigi skal vanefndaraðili í neinu tilviki losna undan skaðabótaskyldu vegna þess, að slíkum rétti til riftunar samnings eða stöðvunar á efndum hefur verið beitt.

43.02. Ef eigi hefur verið staðið við skuldbindingu, skilmála eða skildaga af hálfu einhvers aðila, hvort sem þær vanefndir hafa leitt til riftunarheimildar á samningi þessum eða réttar til að stöðva efndir, svo sem ráð er gert fyrir í 42. gr., eða ekki, skal sá aðili, sem eigi á sök, eiga rétt á skaðabótum eða leiðréttingu, þar á meðal, en ekki takmarkað við, lögban eða beinar efndir, eða annarri viðeigandi leiðréttingu (að áskildri sérhverri undanþágu frá eða takmörkun á ábyrgð, sem greinir í samningi þessum, rafmagnssamningnum, hafnar- og lóðarsamningnum eða samningnum um framkvæmdatryggingu).

43.03. Ef efndir af hálfu eins aðila í annars stað eru viðeigandi og gerlegar, má bæta úr sérhverri vanefnd af hálfu einhvers aðila þannig, að sá eða þeir aðilar, sem ekki eru valdir að vanefndinni, láti efna þá skuldbindingu, skilmála eða skilyrði, sem um er að ræða, en kostnað af því og útgjöld skal vanefndaraðilinn bera. Ef vanefndaraðilinn greiðir ekki eða gerir ráðstafanir til að greiða skilvislega slíkan kostnað og útgjöld að kröfu þess aðila, sem þannig hefur séð um efndir í hans stað, skal vísa málinu til dómstóls eða gerðardóms samkvæmt ákvæðum 46. gr. og 47. greinar samnings þessa og skal dómstóllinn eða gerðardómurinn ákveða og meta slíkan kostnað og útgjöld svo og hvers kyns skaðabætur, sem hljótast af vanskilum á þeim.

44. gr.

Riftun vegna óviðráðanlegra afla (force majeure).

Ef Búrfellsvirkjun eða bræðslan hefur algjörlega eða að mestu leyti verið eyðilögð vegna óviðráðanlegra afla (force majeure), þá skal ríkisstjórninni eða Lands-

virðjun, annars vegar, eða Alusuisse og ISAL, hins vegar, eftir því sem við á, ekki bera skylda til þess að endurnýja slík mannvirki samkvæmt ákvæðum málsgr. 40.07, og skal sá aðili að samningi þessum, sem óviðráðanleg öfl (force majeure) hafa ekki áhrif á, eiga rétt á að rifta samningi þessum með yfirlýsingu til gagnaðilans og til sérhvers þess aðila, sem nefndur er í 53. gr. samnings þessa, frá dagsetningu slíkrar yfirlýsingar að telja.

D. Lög, sem fara skal eftir, deilur og gerð.

45. gr.

Lög þau, sem fara skal eftir.

Samning þennan ber að skýra, túlka og framkvæma samkvæmt ákvæðum hans, aðalsamningsins og hinna fylgiskjalanna, eftir því sem unnt er, og að öðru leyti fer um skýringu, túlkun og framkvæmd, gildi og áhrif samnings þessa, að íslenskum lögum og þeim reglum þjóðaréttar, sem við kunna að eiga, þar á meðal þeim grundvallarreglum laga, sem almennt eru viðurkenndar af siðmenntuðum þjóðum.

46. gr.

Deilur.

Ef nokkur deila rís milli aðila samnings þessa og samningsins um framkvæmdatryggingu, milli aðila rafmagnssamningsins, milli aðila hafnar- og lóðarsamningsins, eða milli ríkisstjórnarinnar, annars vegar, og Alusuisse eða ISAL, hins vegar, varðandi aðstoðarsamningana (eða milli minnihluta hluthafa, annars vegar, og ríkisstjórnarinnar, Landsvirðjunar eða kaupstaðarins, hins vegar), varðandi skýringu, túlkun eða framkvæmd eða um gildi eða áhrif samnings þessa eða fylgiskjalanna, eða varðandi réttindi eða skuldbindingar aðila (þar á meðal sérhvers minnihluta hluthafa að því er grein þessa og 47. grein varðar) að samningi þessum eða fylgiskjölunum, á gildistíma samnings þessa eða að honum loknum, þá skulu slíkir aðilar í góðri trú reyna að jafna ágreining sinn á vinsamlegan hátt. Ef ekki tekst með slíkum tilraunum að komast að samkomulagi, geta ríkisstjórnin, annars vegar, og Alusuisse, hins vegar, samið um að vísa deilunni til íslenskra dómstóla eða íslensks gerðardóms til endanlegrar ákvörðunar, og náist eigi samkomulag, skal ríkisstjórnin eða Alusuisse, eftir því sem við á, vísa slíkri deilu til alþjóðlegs gerðardóms samkvæmt ákvæðum 47. gr. Það er ekki ætlun aðila samnings þessa að leita til alþjóðlegs gerðardóms til að jafna neina deilu, sem eigi varðar verulegar fjárhæðir eða mikilsverð málefni.

47. gr.

Alþjóðleg gerð.

47.01. Verði sáttmáli um málamiðlun í fjárfestingardeilum milli ríkja og þegna annarra ríkja, dags. 18. marz 1965 („SID-samþykktin“) samþykktur og fullgiltur af ríkisstjórninni og ríkisstjórn Svissneska sambandslýðveldisins, án fyrirvara eða skilyrða, ber ríkisstjórninni og Alusuisse, með beggja samþykki, að leggja í gerð hjá Alþjóðastofnuninni til lausnar fjárfestingardeilum („SID-stofnunin“) sérhverja deilu, sem hún á lögsögu yfir, og rís út af samningi þessum eða fylgisamningunum, og gildi þá gerðarmálsmeðferð SID-samþykktarinnar og reglur SID-stofnunarinnar. Samkvæmt 25. gr. 2) b) SID-sáttmálans fallast ríkisstjórnin og Alusuisse á, að litið sé á ISAL sem svissneskan þegn í merkingu nefnds sáttmála. Samkvæmt 25. gr. 1) SID-sáttmálans tilnefnir ríkisstjórnin hér með Landsvirðjun sem ríkisstofnun í merkingu nefnds sáttmála.

47.02. Eigi SID-samþykktin ekki við um deilumál, getur ríkisstjórnin eða Alusuisse leitað alþjóðlegrar gerðar, með tilkynningu til þeirra aðila, sem greinir í 53. gr.

samnings þessa, þar sem gerð er grein fyrir máli því, er gerðar er beiðzt um. Slika gerð framkvæmi þriggja manna gerðardómur og velur ríkisstjórnin einn þeirra, Alusuisse annau og ríkisstjórnin og Alusuisse sameiginlega hinn þriðja. Þriðji gerðardómsmaðurinn skal hvorki vera svissneskur né islenskur ríkisborgari. Geti ríkisstjórnin og Alusuisse ekki komið sér saman um skipan þriðja gerðardómsmannsins, skal hann skipaður, að beiðni annars hvors, af hendi forseta alþjóðadómstólsins í Haag („alþjóðadómstóllinn“). Skipi ríkisstjórnin eða Alusuisse ekki sinn gerðardómsmann, eða tilkynni ekki hinum aðilanum um skipunina innan sextiu daga, áður en málsmeðferð hefjist, ber hinum aðilanum réttur til að beiðast þess, að forseti alþjóðadómstólsins skipi annan gerðardómsmann, og skipi ríkisstjórnin og Alusuisse eigi þriðja gerðardómsmann innan sextiu daga, skipar forseti alþjóðadómstólsins hann. Ef forseti alþjóðadómstólsins er annað hvort svissneskur eða islenskur ríkisborgari, eða hefst ekki handa af einhverjum ástæðum eða getur það ekki, skal varaforseti alþjóðadómstólsins hafa skipunarvaldið.

47.03. Gerðarmálsmeðferð sú, sem greinir í reglum SID-stofnunarinnar og IV. kafla og V. kafla SID-samþykktarinnar, skal gilda um gerðardóm samkvæmt málsg. 47.02, að svo miklu leyti, sem hún er ekki í ósamræmi við ákvæði greinar þessarar. Vettvangur gerðar skal fara eftir samkomulagi gerðardómsmanna, en vera í Haag, náist ekki samkomulag um það atriði, eða í Genf í Sviss, ef ríkisstjórnin krefst þess. Meiri hluti atkvæða innan gerðardómsins skal ráða um sérhverja ákvörðun og úrskurð dómsins. Gerðardómurinn skal sjálfur kveða á um valdsvið sitt og skal hann ákveða, á hvaða tungumáli málflytningur skal fara fram fyrir dómnum. Í úrskurði gerðardóms skal skriflega gerð grein fyrir forsendum og lokaniðurstaðan skal vera endanleg og bindandi fyrir aðila samnings þessa og fylgisamninganna og fyrir sérhvern þann, sem rétt á til meðalgöngu í slíkum gerðardómsmálum, sem væri hún endanlegur dómur æðsta dómstóls á Íslandi eða í Sviss. Aðilar samnings þessa og allir framangreindir aðilar skulu fullnægja niðurstöðunni í góðri trú. Hvenær sem við á, skulu úrskurðir gerðardóms samkvæmt þessari málsgrein til-taka, á hvaða tíma beri að fullnægja þeim.

47.04. Gerðardómurinn, sem til er stofnað samkvæmt málsg. 47.01 eða 47.02, má kveða upp bráðabirgðaúrskurð og veita bráðabirgðaúrlausn á meðan endanleg ákvörðun um lausn deilunnar liggur ekki fyrir, þar með talið en eigi takmarkað við að einhver aðili skuli þurfa eða láti hjá líða að grípa til einhverra aðgerða, eða heimila einhverjum aðila að stöðva framkvæmd skuldbindinga.

47.05. Ef viðurkennt er með úrskurði gerðardóms, samkvæmt þessari grein, að krafa hafi verið réttmæt, má í úrskurðinum ákvarða hæfilegar bætur til handa þeim aðila, sem kröfuna gerir. Kostnað við gerðardóminn skal ákvarða í samræmi við alþjóðlegar gerðardómsvenjur.

47.06. Að því er varðar ákvæði 46. gr. og 47. gr. geta Landsvirkjun og kaupstaðurinn, annars vegar, og dótturfélög Alusuisse, minnihluta hluthafa og ISAL, hins vegar, haft meðalgöngu og orðið aðilar að sérhverju gerðardómsmáli samkvæmt 46. gr. eða 47. gr., ef deila sú, sem lögð er í gerð, varðar þá beinlínis.

E. Ýmislegt.

48. gr.

Lagagildi og gildistökdagur.

48.01. Þegar samningur þessi og samningurinn um framkvæmdatryggingu hafa verið undirritaðir af ríkisstjórninni og Alusuisse, skal samningur þessi, ásamt afritum af viðfestum fylgiskjölum, svo og lagafrumvarpi þar að lútandi, lagður fyrir Alþingi til staðfestingar og samþykktar. Að lokinni staðfestingu, og þegar öðrum lögjafaratriðum er lokið, og fullnægt er skilyrðum þeim, sem tilgreind eru í

málsgr. 48.02, skal samningur þessi öðlast gildi („gildistökdagur“) og hafa laga-gildi á Íslandi, svo sem kveðið er á um í staðfestingarlögunum; að því tilskildu þó, að ef samningur þessi skyldi ekki öðlast gildi innan sex mánaða frá þeim degi að telja, sem ríkisstjórnin og Alusuisse undirrita samning þennan, þá skal samningur þessi og fylgisamningarnir renna út og úr gildi falla, og eigi koma til framkvæmda, ef annað hvort ríkisstjórnin eða Alusuisse óska þess.

48.02. Skilyrði fyrir því, að samningur þessi öðlist gildi, eru sem hér segir:

- a) fullgild stofnun ISALs sem íslensks félags samkvæmt ákvæðum samnings þessa;
- b) undirritun rafmagnssamningsins af hálfu Landsvirkjunar og ISALs;
- c) undirritun hafnar- og lóðarsamningsins af hálfu kaupstaðarins og ISALs;
- d) undirritun aðstoðarsamninganna af hálfu ISALs og Alusuisse;
- e) gildistaka lánsamnings milli Alþjóðabankans og Landsvirkjunar um lánsfé til Búrfellsvirkjunar.

49. gr.

Samningstímabil.

49.01. Samningur þessi skal vera í gildi þar til tuttugu og fimm ár eru liðin frá AR I. Eigi síðar en þremur árum áður en tuttugu og fimm ár eru liðin frá AR I („valdegi“), getur annað hvort ríkisstjórnin eða Alusuisse kosið að framlengja samningstímabilið, og þar með gildistíma fylgisamninganna, um tíu ár til viðbótar. Eigi síðar en þremur árum áður en þrjátíu og fimm ár eru liðin frá AR I („valdegi“), getur annað hvort ríkisstjórnin eða Alusuisse á sama hátt kosið að framlengja gildistímabil samnings þessa, þar með talinn gildistíma fylgisamninganna um tíu ár til viðbótar. Ef ríkisstjórnin eða Alusuisse kjósa slíka framlengingu, skal sá aðili, sem það gerir, tilkynna það þeim aðilum, er nefnir í 53. gr. Viðeigandi tilkynning í tæka tíð skal teljast gild til að framlengja gildistíma samnings þessa og fylgisamninganna þau tímabil, sem um getur, og er slíkt bindandi fyrir aðila samnings þessa og fylgisamninganna.

49.02. Eftir að samningur þessi og fylgisamningarnir renna út eða þeim er rift, skulu V. kafli og 33., 35., 45., 46., 47. og 50. gr. samnings þessa vera áfram í gildi að svo miklu leyti, sem nauðsynlegt er til að fullnægja þeim tilgangi, er þar greinir.

50. gr.

Réttindi að loknum samningstíma eða við riftun.

Eftir að samningur þessi og fylgisamningarnir renna út eða þeim er rift, skulu allar fjárfestingar Alusuisse, sérhvers minnihluta hluthafa og ISALs vera áfram á þeirra nafni. Alusuisse skal þá eiga rétt á, ef það óskar þess, að leysa ISAL upp og slíta því. Ef ISAL er tekið til skipta, eða því slitið, annað hvort þegar þeir renna út eða þeim er rift, skal Alusuisse eða sérhverjum minnihluta hluthafa heimilað, innan tíu ára þar frá, að endurheimta:

- a) upphæð fjárfestinga sinna í ISAL og þann samansafnaða hagnað ISALs, sem er utan Íslands; og
- b) innkomið fé vegna sölu á eignum ISALs á Íslandi við skuldaskil, á því gengi, sem ákvarðað er í 16. gr. samnings þessa.

51. gr.

Breytingar.

Breytingar á samningi þessum skal eingöngu gera með viðbótarsamningi, sem ríkisstjórnin og Alusuisse gera skriflega sín í milli og Alþingi staðfestir, og þegar aðilum þeim, sem nefndir eru í 53. gr., hefur verið tilkynnt þar að lútandi.

**52. gr.
Tungumál.**

Opinber tungumál samnings þessa eru íslenska og enska, og skulu bæði málin jafngild.

**53. gr.
Tilkynningar.**

Sérhver tilkynning, sem krafizt er eða heimiluð er samkvæmt samningi þessum eða rafmagnssamningnum, hafnar- og lóðarsamningnum eða aðstoðarsamningunum, skal vera skrifleg og send í ábyrgðarbréfi eða með símskeyti, sem staðfest skal með ábyrgðarbréfi (og öðlast gildi við póstlagningu bréfs eða afhendingu símskeytis á símsstöð) til þeirra aðila á þau heimilisföng, sem skráð eru hér að neðan, eða til einhvers annars heimilisfangs, er tilkynnt hefur verið um skriflega af einhverjum eftirtalinna aðila til hinna:

Ríkisstjórnin	Iðnaðarmálaráðherra, Reykjavík, Íslandi.
Alusuisse	Swiss Aluminium Limited, Feldeggstrasse 4, P. O. Box 8034 Zürich, Sviss.
Landsvirkjun	Landsvirkjun, Reykjavík, Íslandi.
Hafnarfjarðarkaupstaður	Bæjarstjóri Hafnarfjarðar, Hafnarfirði, Íslandi.
ISAL	Íslenska Álfélagið hf., Hafnarfirði, Íslandi.
Alþjóðabankinn	International Bank for Reconstruction and Development, 1818 H Street, N. W., Washington, D. C., 20433, U.S.A.

Þeir aðilar, sem rétt eiga á að fá tilkynningar, sem krafizt er eða heimilaðar eru samkvæmt samningi þessum, eða fylgisamningunum, geta afsalað sér þeim rétti skriflega annað hvort fyrir eða eftir þann dag, sem krafizt er eða heimilað að senda slíka tilkynningu á.

**54. gr.
Framsäl.**

Réttindi eða skuldbindingar samkvæmt samningi þessum skulu eigi fram-seldar eða faldar öðrum af hálfu ríkisstjórnarinnar eða Alusuisse, án samþykkis hins aðilans að samningi þessum og tilkynningar til þeirra aðila, sem nefndir eru í 53. gr. samnings þessa, og sérhvert áformað framsäl eða umboðsgjöf án slíks samþykkis hins samningsaðilans skal vera ógild og óvirk með öllu.

55. gr.

Heildarskilningur.

Í samningi þessum og fylgiskjölunum felst heildarskilningur aðila að samningi þessum og fylgisamningunum og ber að taka þá fram yfir allar áður gerðar munnlegar eða skriflegar yfirlýsingar eða samninga.

56. gr.

Fyrirsagnir.

Fyrirsagnir kafla og greina samnings þessa eru einungis ætlaðar til hagræðis við tilvísun, og skulu þær ekki hafa áhrif á túlkun samnings þessa.

ÞESSU TIL STAÐFESTU hefur samningur þessi verið undirritaður fyrir hönd ríkisstjórnarinnar og Alusuisse þann dag, er í upphafi greinir.

Fyrir RÍKISSTJÓRN ÍSLANDS

.....
Jóhann Hafstein
iðnaðarmálaráðherra

Fyrir SWISS ALUMINIUM LIMITED

.....
Emanuel R. Meyer
forstjóri

.....
Paul H. Müller
frankvæmdastjóri

MASTER AGREEMENT

AGREEMENT made as of the 28th day of March, 1966

BETWEEN

The Government of Iceland (hereinafter referred to as the "Government")
of the First Part

AND

Swiss Aluminium Limited (hereinafter referred to as "Alusuisse"), a company
organized under the laws of Switzerland

of the Second Part.

Whereas the Industrial Development Committee, set up by the Minister of Industries on 5 May 1961, and the State Electricity Authority have over a period of years investigated the advantages of developing the hydroelectric potential of Iceland in connection with commercial users of power;

Whereas Alusuisse, an integrated aluminium concern, has discussed with the Government the feasibility of establishing in Iceland an aluminium reduction plant utilizing power from Icelandic sources on a long-term basis;

Whereas the Act of the Althing Number 59, 20 May 1965, established Landsvirkjun ("The National Power Company") and empowered it to construct a hydroelectric plant on the River Thjórsá and certain fuel power facilities;

Whereas the Township of Hafnarfjörður (hereinafter referred to as the "Township") is prepared to construct port facilities at Straumsvík in South-west Iceland;

Whereas Alusuisse is prepared to cause Icelandic Aluminium Company Limited (Íslenska Álfélagið H/F, hereinafter referred to as "ISAL") to construct an aluminium reduction plant at Straumsvík;

Whereas ISAL, Landsvirkjun and the Township have duly agreed in the Power Contract and the Smelter Site and Harbor Agreement to perform and assume the obligations required of each of them by certain provisions of this Agreement;

Now it is Hereby Declared and Agreed as Follows:

PART I

Definitions

ARTICLE 1

Definitions Used in this Agreement and the Scheduled Documents

Section 1.01. Unless the context otherwise requires, the names of Parties to this Agreement and persons mentioned herein and in the Scheduled Documents have the following meanings:

(a) "Government" shall mean the Government of the Republic of Iceland and, where appropriate, ministries or agencies of the Government;

(b) "Alusuisse" shall mean Swiss Aluminium Limited, a company organized under the laws of Switzerland whose registered office is located

in Chippis, Canton Valais, Switzerland, and whose principal office is located in the City of Zurich, Switzerland;

(c) "Landsvirkjun" shall mean Landsvirkjun (The National Power Company), a company established by the Act of the Althing No. 59, 20 May 1965, whose principal office is located in the City of Reykjavik, Iceland;

(d) "Township" shall mean the Township of Hafnarfjörður;

(e) "ISAL" shall mean Icelandic Aluminium Company Limited (Íslenzka Álfélagið H/F), a subsidiary of Alusuisse organized as an Icelandic corporation pursuant to this Agreement and whose registered office is located in the Township;

(f) "Alusuisse Affiliate" shall mean any existing or future non-Icelandic corporation of which more than fifty percent (50%) of the shares having ordinary voting power are at the time owned by Alusuisse;

(g) "Minority Shareholder" shall mean any non-Icelandic corporation (other than Alusuisse) owning forty-nine percent (49%) or less of the shares of ISAL;

(h) "World Bank" shall mean the International Bank for Reconstruction and Development, an international institution whose principal office is located in the City of Washington, District of Columbia, United States of America.

Section 1.02. The "Scheduled Documents" shall mean the documents annexed hereto as Schedules A through E, namely:

(a) Power Contract (Schedule A) between Landsvirkjun and ISAL;

(b) Smelter Site and Harbor Agreement (Schedule B) between the Township and ISAL;

(c) Assistance Agreements:

(i) Assistance Agreement—Design and Construction (Schedule C1) between ISAL and Alusuisse;

(ii) Assistance Agreement—Operation (Schedule C2) between ISAL and Alusuisse; and

(iii) Assistance Agreement—Sales (Schedule C3) between ISAL and Alusuisse;

(d) Performance Guaranty Agreement (Schedule D) between the Government and Alusuisse;

(e) Memorandum of Association and Statutes of ISAL (Schedule E).

The "Scheduled Contracts" shall mean the Scheduled Documents which are of a contractual nature, namely, the Power Contract, the Smelter Site and Harbor Agreement, the Assistance Agreements and the Performance Guaranty Agreement.

Section 1.03. Unless the context otherwise requires, the terms used in this Agreement and the Scheduled Documents have the following meanings:

(a) "Aluminium" shall mean alloyed or unalloyed aluminium of any type, size or shape, including ingots for remelting, rolling slabs, extrusion billets, wire bars, pellets and atomized aluminium and also including continuously cast plate, strip, rod (whether or not broken down and up-coiled) and slugs punched out from continuously cast strip; provided, however, that Aluminium shall not include fabricated aluminium (such as hot and cold rolled sheet, extrusions and forgings) manufactured outside the Smelter cast house or fabricated aluminium manufactured in the Smelter cast house unless manufactured in a continuous production line starting from liquid aluminium.

(b) "Smelter" shall mean the aluminium reduction plant and appurtenant facilities situated at the Smelter Site as the same shall be

constituted and equipped at any particular time having in the First Stage of the Smelter a rated capacity of 60 megawatts and eventually a rated capacity of 120 megawatts in the Third Stage of the Smelter, and may, when fully constructed, generally consist of:

(i) one or more pot rooms containing a series of aluminium reduction furnaces, together with appurtenant electrical equipment such as switchyards, transformers, rectifiers, circuit breakers and auxiliary equipment;

(ii) one or more cast houses containing melting, holding, fluxing, casting and homogenizing equipment, together with auxiliary equipment including ingot stackers, scalpers, saws, strip casters (complete with breakdown unit and upcoiler), slug punchers and pelletizers;

(iii) related and auxiliary facilities for the production and rodding of electrodes, the recovery of fluorides, the treatment of dross and anode butts, the pumping and treatment of water and the repair and maintenance of plant and equipment;

(iv) laboratories for analyses and for process and quality control;

(v) loading, unloading, handling and storage equipment (whether situated in the Smelter Site or in the Harbor Area) and warehouses for products, materials and supplies, and central heating system; and

(vi) administrative facilities, including office building, canteen and change house.

(c) "Smelter Switchyard" shall mean the open-air 220 kilovolt switchyard to be installed by ISAL at Straumsvik at the Smelter Site.

(d) "Smelter Site" shall mean the area, on which are to be located the Smelter and the Smelter Switchyard, which is specifically indicated on the Smelter Site Map attached as Exhibit A to the Smelter Site and Harbor Agreement.

(e) "First Stage of the Smelter" shall mean the Smelter as constructed and equipped to have a rated capacity of 60 megawatts and to include the following facilities:

(i) One pot room containing aluminium reduction furnaces with the necessary appurtenant electrical equipment;

(ii) Cast house with appurtenant equipment;

(iii) Rectifier building, dross treatment plant, anode rodding plant, and cathode repair shop;

(iv) Alumina storage facilities, workshop, garage, warehouse, water system, compressed air supply system, fuel tanks and supply system and central heating system;

(v) Smelter Switchyard and medium voltage switch gear system;

(vi) Office building, canteen, change house and laboratory.

The foregoing plant facilities are shown on the Schematic Smelter Layout (60MW) annexed as Annex III to the Smelter Program (Exhibit C to the Smelter Site and Harbor Agreement), all of which facilities may at any time be enlarged or may be supplemented by the construction and equipment of other facilities enumerated in subsection (b) of Section 1.03 within the rated capacities stated therein.

(f) "Second Stage of the Smelter" shall mean the Smelter as constructed and equipped to have a rated capacity of 90 megawatts.

(g) "Third Stage of the Smelter" shall mean the Smelter as constructed and equipped to have a rated capacity of 120 megawatts.

(h) "Smelter—First Enlargement" shall mean that portion of the Smelter having a rated capacity of 30 megawatts in excess of the rated capacity of the First Stage of the Smelter.

(i) "Smelter—Second Enlargement" shall mean that portion of the Smelter having a rated capacity of 30 megawatts in excess of the rated capacity of the Second Stage of the Smelter.

(j) "Búrfell Facilities" shall mean the hydroelectric power development as the same shall be constituted and equipped at any particular time, including diversion and intake structures, subterranean tunnel, penstocks, surface power station, transformer station and switchyard, located at Búrfell Mountain on the River Thjórsá in Southern Iceland, having in the initial stage a rated capacity of 105 megawatts and an eventual rated capacity of 210 megawatts, interconnected initially by a single 220 kilovolt power transmission line with a transformer station in the Sog System and thence initially by a single 220 kilovolt transmission line with a transformer station at Geitháls, and thence by two 220 kilovolt transmission lines with the Straumsvík Switchyard and thence by two busbars with the Smelter Switchyard.

(k) "Standby Facilities" shall have the meaning assigned to that expression in Article 8 of the Power Contract.

(l) "Straumsvík Switchyard" shall mean the open-air 220 kilovolt switchyard to be installed by Landsvirkjun at Straumsvík near the Smelter Switchyard.

(m) "Harbor" shall mean the inner harbor at Straumsvík bounded landward by the coastal stretch of Straumsvík Bay and seaward by a line from the pierhead to the northern point of the western shore of Straumsvík Bay, as shown on Annex I to the Harbor Program (Exhibit B to the Smelter Site and Harbor Agreement), which Harbor shall constitute a part of Hafnarfjörður Harbor.

(n) "Port Facilities" shall mean the breakwater jetty projecting from the eastern shore of Straumsvík providing a quay of approximately 220 meters in berthing length and a depth at the quay of 10 meters at Mean Low Water Spring constructed so as to allow an additional depth of 2 meters to be provided at a later date, a harbormasters building, one 100 ton mooring buoy, two storm bollards and the Harbor Access Road (as said road is so designated in Section 3.02 of the Smelter Site and Harbor Agreement), together with such accommodation for the facilities specially required by ISAL on the jetty as provided for in Section 6.02 of the Smelter Site and Harbor Agreement, all as more fully described in the Harbor Program (Exhibit B thereto).

(o) "First Power Delivery Date" ("PDD I") shall mean the date so designated determined as provided in Article 9 of this Agreement.

(p) "Second Power Delivery Date" ("PDD II") shall mean the date so designated determined as provided in Article 9 of this Agreement.

(q) "Third Power Delivery Date" ("PDD III") shall mean the date so designated determined as provided in Article 9 of this Agreement.

(r) "Contract Power" shall have the meaning assigned to that expression in Article 7 of the Power Contract.

(s) "Investments of Alusuisse, any Minority Shareholder or ISAL" shall mean all property, rights and interests of any of them under or arising out of this Agreement or the Scheduled Documents, whether held directly or indirectly, including the interest which Alusuisse or any Minority Shareholder is deemed to have in the property of ISAL.

(t) "Minimum Quantity" shall have the meaning assigned to that expression in Article 20 of the Power Contract.

(u) "Effective Date" of this Agreement shall mean the date determined as provided in Article 48 of this Agreement.

(v) "Option Date" shall mean the twenty-fifth or the thirty-fifth anniversary of PDD I, as the case may be.

(w) "Ratifying Act" shall mean the Act of the Althing which gives this Agreement the force of law in Iceland as provided in Article 48.

PART II

General Assurances and Guaranties by Government and Alusuisse

ARTICLE 2

General Assurances by Government and Alusuisse

Section 2.01. The Government shall take all such action as may be within its proper power, having due regard to the legal status of Landsvirkjun and the Township, to cause Landsvirkjun and the Township (a) to take all such action as may be necessary or appropriate on their part to observe and perform the provisions of this Agreement and the Scheduled Documents and (b) to refrain from taking any action inconsistent with such observance and performance.

Section 2.02. Alusuisse shall take all such action as may be within its proper power to cause ISAL (a) to take all such action as may be necessary or appropriate on its part to observe and perform the provisions of this Agreement and the Scheduled Documents and (b) to refrain from taking any action inconsistent with such observance or performance.

Section 2.03. The provisions of Sections 2.01 and 2.02 shall not limit or impair the respective obligations of the Government and Alusuisse under their respective guaranties contained in Article 3.

ARTICLE 3

Guaranties by Government and Alusuisse

Section 3.01. The Government unconditionally guarantees to Alusuisse and ISAL:

(a) the due and punctual performance by Landsvirkjun of all covenants and obligations of Landsvirkjun under this Agreement and the Power Contract, including the payment of any amount which Landsvirkjun may become obligated to pay by way of damages for any default by Landsvirkjun under this Agreement and the Power Contract; and

(b) the due and punctual performance by the Township of all its covenants and obligations under this Agreement and the Smelter Site and Harbor Agreement, including the payment of any amount which the Township may become obligated to pay by way of damages for any default by the Township under this Agreement and the Smelter Site and Harbor Agreement.

Section 3.02. In case Landsvirkjun or the Township shall fail to make payments referred to in Section 3.01(a) or Section 3.01(b) when due, then the Government shall pay in their place within 30 days after the giving of notice and demand by Alusuisse or ISAL, as the case may be.

Section 3.03. Alusuisse unconditionally guarantees to the Government, Landsvirkjun and the Township:

(a) the due and punctual performance by ISAL of all covenants of ISAL under this Agreement, the Power Contract and the Smelter Site and Harbor Agreement; and

(b) the due and punctual performance of all obligations of ISAL under this Agreement, the Power Contract and the Smelter Site and Harbor Agreement, including payment of all debts and money obligations of ISAL which ISAL may at any time owe to the Government, Landsvirkjun or the Township under or arising out of this Agreement, the Power Contract or the Smelter Site and Harbor Agreement, including any amount which ISAL may become obligated to pay by way of damages for any default by ISAL hereunder or thereunder.

Section 3.04. In case ISAL shall fail to pay its debts and money obligations referred to in Section 3.03(b) when due, then Alusuisse shall pay in its place, namely:

(i) within 10 days after the giving of notice and demand by Landsvirkjun as to payments for power under the Power Contract;

(ii) within 15 days after the giving of notice and demand by the Government as to payments of the Consolidated Tax; and

(iii) within 30 days after the giving of notice and demand by the Government or Landsvirkjun or the Township, as the case may be, as to payments for any other debt or money obligation.

Section 3.05. The provisions of Section 24.04 of the Power Contract, whereby Landsvirkjun and ISAL reciprocally exempt each other from any liability for damages caused by faulty operation of their respective facilities, whether or not due to failure or alleged failure to exercise due care in such operation and whether or not such faulty operation results in a breach of this Agreement or any of the Scheduled Contracts, shall be applicable to this Agreement to the extent that neither the Government nor Alusuisse shall be liable, under any provision of this Agreement, for any such damages caused by such faulty operation or for failing to prevent the action or omission which caused such damage.

Section 3.06. Concurrently with the signing of this Agreement, the Government and Alusuisse shall sign the Performance Guaranty Agreement in the form of Schedule D hereto.

PART III

Construction of Facilities and Related Matters

A. The Búrfell Facilities and Standby Facilities

ARTICLE 4

Construction of the Búrfell Facilities and Standby Facilities

Landsvirkjun shall construct and install the Búrfell Facilities and shall construct or otherwise arrange for the Standby Facilities so that together with its interconnected system Landsvirkjun will be capable of making available Contract Power in the amount of energy and the capacity and at the times required by this Agreement and the Power Contract, all as further provided in and subject to the terms and conditions of this Agreement and the Power Contract.

ARTICLE 5

Obligation to Furnish Power

Landsvirkjun shall make available to the Smelter Contract Power on or prior to PDD I, PDD II and PDD III and thereafter, shall make available facilities for the delivery of Construction Power and sources of Emergency Power, and shall maintain the Standby Facilities, all as further provided in and subject to the terms and conditions of this Agreement and the Power Contract.

B. The Smelter and Related Facilities

ARTICLE 6

Construction of the Smelter

ISAL shall construct and equip the Smelter so that the First Stage of the Smelter, the Smelter—First Enlargement, and the Smelter—Second Enlargement in each case is fully constructed and equipped for operation not later than PDD I, PDD II and PDD III, respectively, all as further provided in and subject to the terms and conditions of this Agreement, the Power Contract and the Smelter Site and Harbor Agreement.

ARTICLE 7

Obligation to Pay for Power

ISAL shall purchase and pay for power from Landsvirkjun and shall pay for the applicable Minimum Quantity of Contract Power from PDD I, PDD II and PDD III whether or not consumed, all as further provided in and subject to the terms and conditions of this Agreement and the Power Contract.

ARTICLE 8

Construction of the Port Facilities

Section 8.01. As provided in and subject to the terms and conditions of this Agreement and the Smelter Site and Harbor Agreement, the Township shall construct and maintain the Port Facilities, such facilities to be constructed as provided in Article 6 of the Smelter Site and Harbor Agreement.

Section 8.02. Since the Harbor Program (Exhibit B to the Smelter Site and Harbor Agreement) provides that the final design of and the tendering and award of contracts for the Port Facilities are subject to the approval of ISAL, the obligation of the Township timely to construct the Port Facilities to the point described in Section 6.05 of the Smelter Site and Harbor Agreement is conditioned upon expeditious approval by ISAL of such final design, tendering and award of contracts (ISAL having been duly informed of the progress of design and having timely received final tenders as well as prompt information of the proposed contractor or contractors) and upon there being no substantial changes in the final plans and specifications by ISAL from the preliminary design criteria set forth in the Harbor Program and Annexes attached thereto. In the event that delay in the construction of the Port Facilities is caused by delay on the part of ISAL in complying with the above, the Township shall be excused from any liability which might otherwise arise pursuant to Section 9.05 of this Agreement and Aluisse shall acquire no right under such Section 9.05 to postpone PDD I by reason of any such delay.

Section 8.03. As further provided in the Smelter Site and Harbor Agreement and subject to the terms and conditions of such Agreement and this Agreement, the Smelter Site is leased to ISAL by the Township, ISAL is obligated to pay a fixed rental for the Harbor and Port Facilities, and provision is made for a water supply for the operation of the Smelter and the servicing of its appurtenant facilities.

C. Determination of Power Delivery Dates

ARTICLE 9

Determination of PDD I, PDD II and PDD III

Section 9.01. The First, Second and Third Power Delivery Dates ("PDD I", "PDD II" and "PDD III") shall be the first dates, respectively, on which, among other things, Landsvirkjun shall be obligated to make Contract Power (other than for the start-up of the Smelter) available to the First Stage of the Smelter, the Second Stage of the Smelter and the Third Stage of the Smelter in accordance with this Agreement and the Power Contract and on which ISAL shall become obligated to purchase and pay for at least the Minimum Quantity of power with respect to said respective Stages, as also provided in this Agreement and the Power Contract. The actual dates of PDD I, PDD II and PDD III shall be the respective final dates fixed therefor by, or as provided by, Sections 9.02, 9.03 and 9.04 or by declaration of postponement as provided in Sections 9.05, 9.06 or 9.07.

Section 9.02. PDD I shall be the date determined in the following manner (subject in the case of all dates specified or referred to in this Section 9.02 to postponements as provided in Sections 9.05 and 9.06):

(a) The first anticipated date of PDD I is hereby fixed as June 1, 1969;

(b) Not later than June 1, 1967, Landsvirkjun shall give a first notice of PDD I, specifying a date as the second anticipated date of PDD I, which date shall not be earlier than June 1, 1969 and not later than June 1, 1970;

(c) Not later than December 1, 1968 or six months prior to the second anticipated date of PDD I specified by Landsvirkjun pursuant to subsection (b), whichever is later, Landsvirkjun shall give a second notice finally specifying the date of PDD I, which date shall not be earlier than the second anticipated date of PDD I and shall be neither more than six months later than the second anticipated date of PDD I nor later than June 1, 1970; provided further that in the event Landsvirkjun fails to give such second notice as provided herein, PDD I shall be the second anticipated date of PDD I specified in the first notice given by Landsvirkjun, and in the event Landsvirkjun fails to give such first notice, PDD I shall be June 1, 1969 (subject in either case to postponement pursuant to the provisions of Sections 9.05 and 9.06).

Section 9.03. PDD II shall be the date, not earlier than one year and (subject to postponement pursuant to the provisions of Section 9.07) not later than three years following PDD I, specified by agreement between Landsvirkjun and ISAL or, in the absence of such agreement, PDD II is hereby fixed as the third anniversary of PDD I (subject to postponement pursuant to the provisions of Section 9.07).

Section 9.04. PDD III shall be the date, not earlier than one year following PDD I and (subject to postponement pursuant to the provisions of Section 9.07) not later than three years following PDD II, specified by

agreement between Landsvirkjun and ISAL or, in the absence of such agreement, PDD III is hereby fixed as the third anniversary of PDD II (subject to postponement pursuant to the provisions of Section 9.07).

Section 9.05. In the event that for any reason other than delay in construction work caused by Force Majeure:

(a) Landsvirkjun shall not, as required by Section 11.01 of the Power Contract, have constructed or caused to be constructed facilities for the delivery of Construction Power by April 1, 1967 (subject to postponement as provided in Section 9.06), or

(b) the Township shall not, as required by Section 6.05 of the Smelter Site and Harbor Agreement, have timely constructed the Port Facilities to a point adequate for ISAL to begin to erect harbor cranes and alumina unloading installations and thereafter to receive raw materials such as alumina and anodes for the production of Aluminium at the Smelter,

ISAL shall nevertheless be obligated to take all steps within its power, regardless of increased cost, to construct and equip the First Stage of the Smelter by PDD I, but any additional costs incurred by ISAL as a result of the failure to perform by Landsvirkjun or the Township shall be assessed as damages against Landsvirkjun or the Township, as the case may be. If ISAL shall be unable to complete the construction and equipment of the First Stage of the Smelter prior to PDD I after taking all such steps, Alusuisse shall be entitled to declare, in accordance with Section 9.08 (except that notice of such declaration shall be given not more than ninety days and not less than thirty days prior to the date of PDD I) a postponement of PDD I to such later date as shall be specified by such declaration; provided, however, that the period of any such postponement shall not exceed the period by which Landsvirkjun or the Township were in breach of their respective obligations.

Section 9.06. In the event that at any time prior to PDD I

(a) construction work on the Búrfell Facilities, or facilities for the delivery of Construction Power, or

(b) construction work on the Port Facilities, or

(c) construction work on the First Stage of the Smelter,

shall suffer delays caused by Force Majeure, and Landsvirkjun, the Township, or ISAL, as the case may be, cannot in its best estimate overcome such delays by taking all reasonable measures, then the Government or Alusuisse, as the case may be, shall be entitled to declare, in accordance with Section 9.08, a postponement of the date of PDD I and any of the other dates specified or referred to in Section 9.02 and the date specified in Section 9.05(a) (and Section 11.01 of the Power Contract) to such later date as shall be specified by such declaration; provided, however, that any such postponement shall automatically postpone, for a like period, each subsequent date specified or referred to in Section 9.02 or in Section 9.05 (a) (and Section 11.01 of the Power Contract); provided further, that the period of any such postponement shall not exceed the period of delay caused by such Force Majeure.

Section 9.07. In the event that at any time within two years prior to the date of PDD II or PDD III, as the case may be, as specified by agreement between Landsvirkjun and ISAL or as fixed by Sections 9.03 and 9.04 of this Agreement, respectively, construction work on the Búrfell Facilities or on the Smelter—First Enlargement or the Smelter—Second Enlargement shall suffer delays caused by Force Majeure, and Landsvirkjun or ISAL, as the case may be, cannot in its best estimate overcome such delays by taking

all reasonable measures, then the Government or Alusuisse, as the case may be, shall be entitled to declare, in accordance with Section 9.08, a postponement of the date of PDD II or PDD III, as the case may be, to such later date as shall be specified by such declaration; provided, however, that the period of any such postponement shall not exceed the period of delay caused by such Force Majeure.

Section 9.08. Any declaration of postponement by the Government or Alusuisse pursuant to Sections 9.05, 9.06 or 9.07 shall be given by written notice to each of the persons named in Article 53, and, in the case of any such notice of a postponement pursuant to Sections 9.06 or 9.07, shall be given as promptly as practicable and in any event not more than thirty days after the cessation of the period of delay caused by the Force Majeure giving rise to such postponement; except that in any case where the date of PDD I, PDD II or PDD III, as the case may be, would occur during such a period of delay or within thirty days after the cessation thereof, the Party entitled to declare a postponement shall, prior to such date of PDD I, PDD II or PDD III, as the case may be, give a preliminary notice to said persons of its intention to declare a postponement, to be followed by a definite declaration of postponement as promptly as practicable and in any event not more than five days after the cessation of such period of delay. The Government or Alusuisse, as the case may be, may challenge any declaration of a postponement, the duration of any asserted period of delay, or the use of all reasonable measures to overcome such delay, but any such challenge shall be asserted not later than sixty days after a declaration given pursuant to Section 9.05, 9.06 or 9.07. Any such challenge, if not amicably settled, may be submitted to adjudication or arbitration pursuant to Articles 46 and 47. The court or arbitration board shall be empowered to make such disposition of the issues involved in such challenge as may be appropriate.

PART IV

Operation of the Smelter

A. Provisions Relating to Operations

ARTICLE 10

Level of Production

Section 10.01. Subject to the provisions of Section 10.02 and Section 10.03, ISAL shall at all times maintain, subject to a permitted deviation of ten percent (10%), a minimum annual production of Aluminium with respect to the First Stage of the Smelter, the Second Stage of the Smelter and the Third Stage of the Smelter of 30,000, 45,000 and 60,000 metric tons, respectively, such level of production being referred to in this Article as the "Minimum Annual Production".

Section 10.02. If for any period of three consecutive months the three-months aggregate actual production of Aluminium at the then existing smelters of Alusuisse and Alusuisse Affiliates other than the Smelter of ISAL (referred to herein as "Other Alusuisse Smelters") shall have fallen below one-quarter of the then prevailing aggregate average annual production capacity of such Other Alusuisse Smelters because of any of the following factors:

- (a) Marketing problems resulting in a decrease in sales of Aluminium by Alusuisse and Alusuisse Affiliates; or

(b) General shortage of raw materials, including alumina, anodes and other basic materials; thereafter, and for so long as such lower aggregate actual production shall continue, and to the extent thereof, ISAL, upon notice to the Government, shall be entitled to reduce production at the Smelter below the Minimum Annual Production by a percentage not greater than the percentage by which such three-months aggregate actual production of the Other Alusuisse Smelters is reduced below one-quarter of the then prevailing aggregate average annual production capacity. The production of the Smelter shall be increased towards the Minimum Annual Production concurrently with any subsequent increase in the aggregate actual production of the Other Alusuisse Smelters and proportionately thereto and ISAL shall give notice to the Government of any such increase.

Section 10.03. In the event Landsvirkjun shall fail to make Contract Power available in any year in the amount of energy specified in Section 7.01 of the Power Contract, the Minimum Annual Production will be proportionately reduced for such year.

Section 10.04. For the purposes of this Article, the present Other Alusuisse Smelters and the average annual production capacity of each on the date of signature of this Agreement are: Chippis (Switzerland) 34,000 metric tons; Steg (Switzerland) 25,000 metric tons; Porto Marghera (Italy) 28,000 metric tons; Fusina (Italy) 20,000 metric tons; Rheinfelden (West Germany) 56,000 metric tons; New Johnsonville (Tennessee, U. S. A.) 58,000 metric tons; Lend (Austria) 12,000 metric tons; and Husnes (Norway) 60,000 metric tons. Alusuisse shall submit a revised list to the Government if any new smelter has been put into operation or any smelter has been removed from operation or there has been a substantial change in the average annual production capacity of any smelter, and such revised list shall state the aggregate annual production capacity of the Other Alusuisse Smelters as of the date such revised list is submitted. The list hereinabove set forth or any such revised list shall be deemed to prevail until Alusuisse shall submit amendments thereto or a subsequent list.

ARTICLE 11

Limitation of Operations

ISAL shall carry on the production of Aluminium including all related activities, but shall not, except with the consent of the Government, engage in the production of fabricated aluminium (such as hot and cold rolled sheet, extrusions and forgings) manufactured outside the Smelter cast house or fabricated aluminium manufactured in the Smelter cast house unless manufactured in a continuous production line starting from liquid aluminium, or in any other activities unrelated to the production of Aluminium.

ARTICLE 12

Pollution

Section 12.01. ISAL shall be fully responsible for any damage caused by gases and fumes from the Smelter outside of an area of a perimeter extending from the center of the potroom of the First Stage of the Smelter, as indicated on the map attached as Annex II to the Smelter Program (Exhibit C to the Smelter Site and Harbor Agreement). ISAL assumes full responsibility for any damage caused by gases and fumes from the Smelter within such area to the property or other interests of persons now residing or owning property therein, and to their successive transferees to the extent of existing uses

thereof and future uses other than farming and gardening. Other persons who choose hereafter to reside or acquire property within the above area will thereby assume the risk of any damage in respect of farming and gardening which is caused by gases and fumes from the Smelter, and ISAL shall not be liable therefor.

Section 12.02. ISAL will take all reasonable measures to control and minimize harmful effects from the operation of the Smelter in conformity with good industrial practice in other countries under similar conditions.

Section 12.03. ISAL shall make regular studies by periodic sampling of vegetation, materials and property at predetermined control points in the vicinity of the Smelter Site in conjunction with the appropriate research agency of the Government as to the possible effect of gases and fumes from the Smelter. The results of such studies shall be made available to the Government.

ARTICLE 13

Safety, Health and Sanitation Standards

Subject to the provisions of Article 12, ISAL shall construct, equip, operate and maintain the Smelter in conformity with present and future laws and regulations of Iceland pertaining to industrial safety, health and sanitation, and in connection with these matters shall be subject to the scrutiny of administrative agencies which are responsible for the enforcement of such standards.

B. Customs, Licenses and Foreign Exchange

ARTICLE 14

Import and Export Duties

Section 14.01. Except as provided in Section 14.02, the following shall be exempt from Customs Duties:

(a) the importation by or on behalf of ISAL and contractors engaged by ISAL of all material, machinery, vehicles, fuels, lubricants, equipment and supplies, including accessories and spare parts, to be used, consumed or incorporated in the construction of the Smelter;

(b) the importation by or on behalf of ISAL for consumption, use or processing by ISAL of raw materials, fuels and lubricants, machinery, equipment, supplies, special barges, vehicles and containers, including accessories and spare parts, required for the operation of the Smelter;

(c) the export of Aluminium produced by ISAL at the Smelter; and

(d) the export of used materials expended in the production process, including but not limited to anodes, anode butts, dross and used equipment, machinery and vehicles, including accessories and spare parts.

Section 14.02. Gasoline, consumer goods for personal use, foodstuffs, office supplies, passenger cars and other vehicles not directly used in the construction and operation of the Smelter shall not be exempt from Customs Duties on imports.

Section 14.03. Materials, supplies, goods and equipment of any kind imported duty free for use at the Smelter Site which are subsequently disposed of in Iceland shall be subject to Customs Duties on imports prevailing at the time of disposal based on the then fair market value thereof.

Section 14.04. Imports and exports free of Customs Duties pursuant to this Article shall be examined and cleared at the point of entry or exit

in accordance with such appropriate procedures as generally apply in Iceland. ISAL shall pay reasonable customs clearance and inspection costs on a cost-covering basis.

Section 14.05. Foreign personnel commencing or terminating regular employment in Iceland with ISAL shall be permitted to import and export household goods and personal effects free of Customs Duties in accordance with existing practice in Iceland.

Section 14.06. For the purpose of this Article 14, Customs Duties shall mean all duties, levies, fees, imposts and taxes levied upon importation or exportation, including special duties, antidumping duties and charges for import and export licenses.

ARTICLE 15

Licenses

The Government and the Township shall issue the licenses required for the construction and operation of the Smelter. License fees and charges payable in respect of such licenses shall be those provided for in subsection (g) of Section 31.01 of this Agreement.

ARTICLE 16

Working Capital and Foreign Exchange

Section 16.01. From the date on which the First Stage of the Smelter receives Contract Power, ISAL shall maintain in Iceland, either in Icelandic currency or freely convertible foreign currency, working capital of an aggregate amount not less than the greater of (a) the actual operating expenses for any three consecutive months within the preceding six months or (b) the estimated operating expenses for the following three months. For purposes of this Section 16.01, operating expenses shall mean current liabilities incurred in Iceland (including payments for labor, materials, supplies, the Consolidated Tax, and the taxes, fees and charges referred to in Article 31) but shall not include liabilities of ISAL for electric power or for imported materials required in the operation of the Smelter.

Section 16.02. Subject to the requirements of Section 16.01, ISAL shall have the right to (a) receive, hold, invest and reinvest in foreign currencies in accounts outside of Iceland all payments made or amounts credited to ISAL arising either from capital transactions or transactions in the course of its business and to make payments from such accounts and (b) to receive and hold Icelandic and foreign currencies in accounts in Iceland and to make payments from such accounts.

Section 16.03. Foreign currencies exchanged by Alusuisse, any Minority Shareholder and ISAL for Icelandic currency shall be converted in accordance with the Icelandic foreign exchange control law at the rate of exchange in effect at the time of conversion. In the event of multiple export rates of exchange being applicable, Aluminium shall benefit from a rate of exchange no less favorable than the best rate applicable to any one category of exports whose percentage share in the value of total Icelandic exports exceeds the percentage share of Aluminium of total Icelandic exports, or 20%, whichever is greater; provided, however, that in no case shall the export rate of exchange applicable to Aluminium be less favorable than the weighted average of the multiple rates of exchange applicable to all other Icelandic exports.

Section 16.04. For purposes of this Article 16, "rate of exchange" shall be deemed to include any premium, retention or charge of whatever nature

imposed by the Government on exchange transactions; provided, however, that all exchanges into or purchases of Icelandic currency shall be subject to normal bank charges and normal conversion fees and costs.

Section 16.05. Foreign personnel regularly employed by ISAL in Iceland shall be permitted to transfer abroad from time to time such parts of their salaries, wages and savings arising from employment in Iceland as may not be spent in Iceland.

C. Personnel, Material, Products and Services, and Assistance Agreements

ARTICLE 17

Personnel and Labor

Section 17.01. In the construction of the Smelter, ISAL and its contractors shall use Icelandic labor and other personnel to the extent available. When Icelandic labor and other personnel is not available for this purpose, ISAL and its contractors shall be permitted to use foreign labor and personnel as required for such purpose in conformity with existing practice under the Act No. 39/1951.

Section 17.02. Alusuisse shall train and ISAL shall employ Icelandic labor, skilled and unskilled, as well as engineers, technicians and other experts of Icelandic nationality in the operation of the Smelter. In light of the technical, specialized and continuous nature of the production of Aluminium, ISAL shall be permitted to employ specially trained and experienced foreign personnel up to a number of fifty for the operation of the Smelter so long as and to the extent that it may be necessary in the opinion of ISAL. During the period of start-up of the Smelter and for periods when sufficient numbers of qualified Icelandic personnel are not available, ISAL shall be further permitted to employ such specially trained and experienced foreign personnel as may be required for the operation of the Smelter in conformity with existing practice under the Act No. 39/1951.

Section 17.03. Subject to the provisions of Section 17.01 and Section 17.02 and normal administrative immigration procedures, the Government shall grant the free entry and exit of foreign officials and employees of Alusuisse, any Alusuisse Affiliate, ISAL and their contractors, together with their families and dependents, for purposes of the construction and operation of the Smelter.

Section 17.04. In order to avoid double taxation of the income and property of Swiss domiciliaries employed in Iceland by Alusuisse, any Alusuisse Affiliate, ISAL or their contractors in connection with the construction and operation of the Smelter, the Government will propose to the Government of the Swiss Confederation the adoption of a convention based upon the 1963 Draft Double Taxation Convention on Income and Capital prepared by the O. E. C. D. ("Draft Convention"). Unless and until a bilateral convention between the Government and the Government of the Swiss Confederation is adopted and shall otherwise provide, the Government shall apply the provisions of the Draft Convention to the income and property of such Swiss personnel so employed in Iceland. The Government shall also apply the provisions of the Draft Convention to the income and property of foreign nationals other than Swiss so employed in Iceland unless and until a bilateral convention between the Government and the government of such foreign nationals otherwise provides.

ARTICLE 18

Materials, Products and Services

Section 18.01. In the construction and operation of the Smelter ISAL shall give preference to:

(a) materials and products of Icelandic make or origin, provided that these are competitive in price and quality with materials and products from foreign sources; and

(b) the services of Icelandic service agencies (such as building contractors, shipping and insurance agencies), provided that they are competitive in price and quality with corresponding foreign agencies.

ISAL will seek to facilitate the purchase of Icelandic materials and products and the employment of Icelandic services by adjustments of delivery times, the use of multiple contracts and subcontracts and in other ways which may be open to it, but the final decision in such matters shall rest with ISAL. ISAL and the Government will jointly review any complaints that may arise under this Article from time to time.

Section 18.02. In order to encourage Icelandic trade and service industries which deal in imported materials and products, ISAL will undertake to purchase the same through Icelandic dealers and agents if such purchases are competitive in price and quality with materials and products directly imported by ISAL.

Section 18.03. Subject to the provisions of Section 18.01, the Government shall not impose any restrictions or directions with respect to:

(a) The purchase and importation of any materials, products and services from other than Icelandic sources for use in the construction and the operation of the Smelter;

(b) The use of ships of any nationality and the choice of any shipping companies and shipping agencies for the transportation of materials and products used or produced by ISAL; and

(c) The export sale of (i) Aluminium produced at the Smelter and (ii) used materials expended in the production process and used equipment, machinery, vehicles and spare parts as specified in subsection (d) of Section 14.01 of this Agreement.

ARTICLE 19

Assistance Agreements

Section 19.01. Concurrently with the signing of the Power Contract and the Smelter Site and Harbor Agreement, ISAL and Alusuisse shall sign the Assistance Agreements in the form of Schedules C1, C2 and C3 hereto as follows:

(a) The Assistance Agreement—Design and Construction, by which, among other things, Alusuisse agrees to furnish to ISAL design and engineering services, and its know-how and technique, in connection with the design and construction of the First Stage of the Smelter, the Smelter-First Enlargement and the Smelter-Second Enlargement, including on-site supervision during the construction of each Stage;

(b) The Assistance Agreement—Operation, by which, among other things, Alusuisse agrees to furnish to ISAL on a continuing basis financial and administrative assistance and technical assistance and know-how, in connection with the operation of the Smelter, including on-site technical supervision for the first 60 days of operation of the First Stage of the Smelter, the Smelter-First Enlargement and the Smelter-Second Enlargement; and

(c) The Assistance Agreement—Sales, by which, among other things, Alusuisse agrees to act as the exclusive, world-wide agent of ISAL for the sale of Aluminium produced at the Smelter and in this capacity agrees to use its best efforts to obtain orders, and to furnish all other selling and marketing assistance, required for the sale of the entire output of Aluminium produced at the Smelter; all as provided in, and subject to the terms and conditions of, such Assistance Agreements.

Section 19.02. As provided in, and subject to the terms and conditions of the Assistance Agreements, the services, know-how and other assistance to be furnished by Alusuisse to ISAL shall be furnished in such manner as in all respects to serve the best interests of ISAL. The Assistance Agreements shall not be amended or assigned without notice to the persons named in Article 53 of this Agreement and the consent of the Government. In the event of any dispute involving the Assistance Agreements in which the Government has an interest, determination of such dispute shall be governed by Articles 46 and 47 of this Agreement.

PART V ISAL

ARTICLE 20

Organization of ISAL

Section 20.01. Alusuisse, as sole founder and shareholder, or, with the consent of the Government to the participation of other shareholders, Alusuisse together with one or more Minority Shareholders shall have the right:

- (a) To cause ISAL to be organized pursuant to this Agreement under the laws of Iceland, as modified and amended by the Ratifying Act;
- (b) To cause ISAL to maintain its corporate existence and to conduct its business for the purposes specified in this Agreement and in its Memorandum of Association and Statutes, and in all respects to exercise rights of shareholders in respect of ISAL; and
- (c) Subject to the provisions of Section 24.03, to cause ISAL to be wound up and dissolved in accordance with this Agreement and with the applicable laws of Iceland.

Alusuisse shall not be required to register in Iceland because of its interest in and activities connected with ISAL.

Section 20.02. Upon the adoption and registration of the Memorandum of Association and Statutes of ISAL, ISAL shall become a joint stock company under the laws of Iceland, as amended and modified by the Ratifying Act, and as such shall have and may exercise all corporate powers conferred by its Memorandum of Association and Statutes and by the laws of Iceland as so amended.

ARTICLE 21

Share Capital of ISAL

The paid share capital of ISAL, as the same shall be fixed from time to time, shall at no time be less than an amount equivalent to one-third of the book value of its fixed assets. The initial share capital of ISAL may be increased at any time as required by the operations of ISAL in accordance with the provisions of its Statutes. The share capital of ISAL may be reduced

at any time by amendment to its Statutes as provided therein; provided, however, that the share capital of ISAL shall not be reduced below an amount equivalent to one-third of the book value of its fixed assets.

ARTICLE 22

Shares of ISAL

Section 22.01. Shares in ISAL shall be issued and registered in the name of Alusuisse and, if Alusuisse shall so request and the Government shall so consent, in the name of one or more Minority Shareholders. Similarly, upon the consent of the Government, Alusuisse may sell and transfer shares of ISAL to one or more Minority Shareholders at such prices as Alusuisse shall determine; provided, however, that after giving effect to any such issue or sale Alusuisse shall at no time own less than fifty-one percent (51%) of the outstanding shares having ordinary voting power of ISAL.

Section 22.02. Shares in ISAL shall not be sold, transferred, pledged or hypothecated by Alusuisse or by any Minority Shareholder without the consent of the Government. A legend referring to this restriction on transferability shall be printed on each share or share certificate in the Icelandic and English languages.

Section 22.03. If with the consent of the Government shares in ISAL shall be issued or transferred to any Minority Shareholder, such Minority Shareholder shall thereby and so long as he shall hold such shares have and enjoy the rights and benefits of a shareholder in ISAL, subject, however, to the terms and conditions of this Section 22.03. Without limiting the right of the Government to impose other conditions in granting its consent to any such issue or transfer of shares of ISAL, it shall be a condition to any such issue or transfer that the prospective Minority Shareholder shall execute and deliver to the Government a written instrument, in form satisfactory to the Government, whereby such Minority Shareholder shall, among other things, consent to and approve all the terms and provisions of this Agreement and the Scheduled Documents and shall agree to be bound by all such terms and conditions to the extent applicable to Minority Shareholders, including, but not limited to, the provisions of Articles 45, 46 and 47 hereof.

ARTICLE 23

Board of Directors and Auditors of ISAL

Section 23.01. The Board of Directors of ISAL shall initially be composed of seven members, two of whom shall be appointed by the Government. Directors of ISAL need not be shareholders. If the number of Directors shall be more or less than seven the Government shall be entitled to representation by a no less favorable ratio than the initial membership. A majority of the Board of Directors, including the Chairman of the Board of Directors, shall be Icelandic citizens, the appointees of the Government being included in such majority. Members of the Board of Directors who are not Icelandic citizens need not reside or have their domicile in Iceland. The Board of Directors, excluding the appointees of the Government, shall be elected annually at the Annual General Meeting of ISAL.

Section 23.02. There shall be elected at the Annual General Meeting of ISAL two auditors whose function shall be to examine the accounts of ISAL each year and the actions of the Board of Directors to the extent that they deem necessary. Auditors shall not be elected from among the Directors

but may be elected from among shareholders or otherwise. One of the auditors need not be an Icelandic citizen.

ARTICLE 24

Voting

Section 24.01. A single vote attaches to each Kr. 1,000,000 (one million krónur) of share capital, and Alusuisse and any other shareholder shall be entitled at all meetings of ISAL without limitation to vote the aggregate number of shares registered in its or their names.

Section 24.02. Subject to the provisions of the Memorandum of Association and Statutes, the duly convened Annual General Meeting of ISAL and any extraordinary meeting shall have and exercise the supreme power in all the affairs of ISAL, and without limitation of the foregoing, the Annual General Meeting in each year shall have full power and final authority:

(a) To elect the Board of Directors (excluding Directors appointed by the Government); and

(b) To fix the amount of dividends and to fix and determine the purpose and amount of reserves to be set aside from the profits of ISAL and to vary the amounts of such reserves as may be deemed proper.

Section 24.03. Alusuisse shall not cause or permit the dissolution, winding up, termination or liquidation, or the merger or consolidation of, or the sale of all or substantially all of its assets by, ISAL during the term of this Agreement without the consent of the Government.

PART VI

Taxes and Fiscal Relationship

A. Consolidated Tax

ARTICLE 25

Consolidated Tax

Section 25.01. Except as provided in Article 31, in lieu of all taxes, present or future, ordinary or extraordinary, due unconditionally or for a certain purpose, payable under Icelandic law, ISAL shall be liable for the assessment and payment of a single consolidated tax, levied and payable on each metric ton of Aluminium shipped from the Smelter or constituting Excess Stock as provided in Article 28 (the "Consolidated Tax").

Section 25.02. Subject to the provisions of Section 25.03, Article 26 (except as to subsection (f) of this Section 25.02) and Article 27, the Consolidated Tax per metric ton shall be in the following specified amounts:

- (a) From the commencement of operations until PDD III US\$ 12.50;
- (b) From PDD III until the fifteenth anniversary of PDD I US\$ 20.00;
- (c) From the fifteenth anniversary of PDD I until the fifteenth anniversary of PDD II US\$ 27.50;
- (d) From the fifteenth anniversary of PDD II until the fifteenth anniversary of PDD III US\$ 31.25;
- (e) From the fifteenth anniversary of PDD III until an Option Date on or as of which the Consolidated Tax is revised pursuant to Article 30 or, if not so revised, until the expiration of this Agreement US\$ 35.00;

- (f) From an Option Date on or as of which the Consolidated Tax is revised pursuant to Article 30 until a subsequent Option Date or until the expiration of this Agreement, the Consolidated Tax, as revised, in an amount established pursuant to Section 30.02 (as such amount may be adjusted pursuant to Section 30.11).

Section 25.03. In the event that Landsvirkjun fails subsequent to PDD I, PDD II or PDD III to make available to the Smelter during any calendar year, for any reason, including Force Majeure (excluding reductions pursuant to Section 12.05 or Section 12.06 of the Power Contract), Contract Power in an amount of energy equal to the Minimum Quantity, then any of the dates specified in subsections (b), (c), (d), (e) and (f) of Section 25.02 as the fifteenth anniversary of PDD I, PDD II and PDD III, or an Option Date, as the case may be, which occur subsequent to any such failure, shall be postponed for such portion of a calendar year as corresponds to the percentage by which the amount of energy supplied in the year is less than the Minimum Quantity (on a pro rata basis for any portion of a calendar year).

ARTICLE 26

Adjustment of Consolidated Tax

The United States dollar amount of the Consolidated Tax specified in subsections (a) through (e) of Section 25.02 shall be increased by seven United States dollars (US\$ 7.00) per metric ton for every one United States cent (US\$ 0.01) per pound by which the World Market Price of aluminium at the time of shipment from the Smelter shall rise above twenty-seven United States cents (US\$ 0.27) per pound, and shall be decreased by seven United States dollars (US\$ 7.00) per metric ton for every one United States cent (US\$ 0.01) per pound by which the World Market Price of aluminium shall fall below twenty-two United States cents (US\$ 0.22) per pound, with fractions of a United States cent being given effect pro rata. For the purposes of this Article, the World Market Price of aluminium shall be the price of virgin aluminium ingots of a minimum purity of 99.50% as published weekly in the "Metal Bulletin", London, on the basis of announcements made from time to time by Aluminium Limited, Montreal, Canada, as the export price for European markets, expressed in United States cents per pound, or as published in any publication that may at any time take the place of the "Metal Bulletin", London, in the international aluminium industry.

ARTICLE 27

Maximum and Minimum Provisions and Tax Credit

Section 27.01 Notwithstanding the provisions of Article 25, Article 26, Section 27.02 and Article 30, ISAL shall pay a minimum Consolidated Tax, regardless of production or Net Profits, in the amount of US\$ 100,000 each calendar year from PDD I until PDD III and thereafter a minimum Consolidated Tax in the amount of US\$ 200,000 each calendar year; provided, however, that such minimum tax shall be prorated, if necessary, during the calendar year in which PDD I and PDD III occur.

Section 27.02. Subject to the provisions of Section 27.01 and Section 27.05, the total Consolidated Tax computed as provided in Article 25, Article 26 or Article 30 due during any calendar year shall at no time exceed fifty

percent (50%) of the Net Profits of ISAL (as defined in Section 27.04) for that year.

Section 27.03. If in the opinion of Alusuisse ISAL has for any calendar year paid as a Consolidated Tax more than fifty percent (50%) of its Net Profits, Alusuisse may notify the Government to such effect and shall then have the burden of establishing by means of audited statements that the Consolidated Tax exceeded fifty percent (50%) of the Net Profits of ISAL for such year. Such audited statements (and the audited statements required by Section 30.03) shall be submitted to the Government based upon the annual accounts of ISAL for the respective year and shall be prepared by independent public accountants selected by Alusuisse. The Government shall have the right, at its own expense, to appoint an international firm of independent public accountants to review and verify such statements and accounts of ISAL for any year, and such accountants may conduct such examination of the books and records of ISAL as they may deem necessary. Except for purposes of Section 30.03, the audited statements for any year shall be submitted to the Government by Alusuisse on or before May 1 in the following year and, if the Government shall elect to have such statements and accounts reviewed, such review shall be completed by September 1 of that year.

Section 27.04. The calculation of Net Profits of ISAL for the purpose of Part VI of this Agreement shall be based upon generally accepted principles of accounting applicable to industrial companies of the size and character of ISAL and on objective standards reflecting arm's-length dealings with respect to all transactions of ISAL and shall give effect to the following principles:

(a) Depreciation of the plant cost of the First Stage of the Smelter, Smelter—First Enlargement and Smelter—Second Enlargement on a straight-line basis over a period of 15 years from PDD I, PDD II and PDD III, respectively;

(b) Royalties, licensing, engineering, and know-how fees and selling commissions being charged as provided in the Assistance Agreements (Schedules C1, C2 and C3); and

(c) Interest rates reflecting a first-class credit rating and normal financing costs and debt amortization schedules for ISAL.

Net Profits of ISAL shall be calculated after deduction of operating costs and expenses, including the taxes, fees and charges specified in Article 31, and without deducting Consolidated Tax payments, dividends and allocations to reserve funds.

Section 27.05. In the event that Alusuisse shall establish, as provided in Section 27.03, that payments by ISAL for the Consolidated Tax in any calendar year exceeded fifty percent (50%) of the Net Profits of ISAL for such year, a tax credit equal to the amount of such excess will accrue to ISAL as of the 31st of December of such year. Such tax credit will be carried forward, with interest at the rate of five percent (5%) per annum, and applied against subsequent Consolidated Tax payments as follows:

(a) During the period that the Consolidated Tax is specified as US\$ 12.50 in subsection (a) of Section 25.02, the tax credit will be deducted from each payment by ISAL provided that, but only to the extent that, the Consolidated Tax, as increased pursuant to Article 26, then exceeds US\$ 12.50;

(b) During the period that the Consolidated Tax is specified as US\$ 20.00 in subsection (b) of Section 25.02, the tax credit will be deducted from each payment by ISAL provided that, but only to the extent

that, the Consolidated Tax, as increased pursuant to Article 26, then exceeds US\$ 20.00;

(c) During the periods specified in subsections (c), (d), (e) and (f) of Section 25.02, the tax credit will be deducted from each payment by ISAL provided that, but only to the extent that, the Consolidated Tax, whether or not adjusted pursuant to Article 26 or revised pursuant to Article 30 (or thereafter adjusted pursuant to Section 30.11), then exceeds US\$ 20.00.

ARTICLE 28

Stockpiling of Excess Stock

Section 28.01. In the event ISAL stockpiles Aluminium produced at the Smelter in the amounts and during the periods set forth below:

(a) From PDD I to PDD II, Aluminium in excess of 10,000 metric tons;

(b) From PDD II to PDD III, Aluminium in excess of 15,000 metric tons; and

(c) From PDD III and thereafter until the expiration of this Agreement, Aluminium in excess of 20,000 metric tons,

then ISAL shall be liable for payment of the Consolidated Tax on any Aluminium in excess of such tonnage ("Excess Stock") as if then shipped. ISAL shall submit monthly statements to the Government specifying the amount of Aluminium stockpiled at the Smelter.

Section 28.02. The liability of ISAL for the Consolidated Tax on Excess Stock shall be due upon notice by the Government and shall become payable within thirty days; provided, however, that ISAL will not be assessed for the Consolidated Tax on any Aluminium when shipped if such tax has already been assessed on such Aluminium as Excess Stock.

ARTICLE 29

Administrative Details

Section 29.01. The Consolidated Tax shall become due upon each shipment of Aluminium from the Smelter unless ISAL shows that the Consolidated Tax has been assessed on all or part of such shipment as Excess Stock as provided in Section 28.02. Payments shall be made thirty days after the discharge of the sea carrier in the case of Aluminium exported by ship or the discharge from the Smelter Site of land transport vehicles in the case of Aluminium transported by land. The amount due in each instance shall be calculated on the basis of the bills of lading or other shipping documents issued for the Aluminium and records of ISAL, subject to reasonable procedures of verification and control.

Section 29.02. Payment of the Consolidated Tax by ISAL shall be made in United States dollars, or in other currency mutually agreeable to the Government and Alusuisse, into a bank account for such purpose specified by the Government.

ARTICLE 30

Revision of the Consolidated Tax

Section 30.01. The Consolidated Tax shall be revised upon the written request of either the Government or Alusuisse on or as of an Option Date if the term of this Agreement is extended pursuant to Section 49.01; provided, however, that prior notice of a request to revise the Consolidated Tax of not

less than six months shall have been given by the requesting Party to the other Party. If the term of this Agreement is extended on an Option Date but neither Party gives such notice, the then existing Consolidated Tax shall continue in force until the next Option Date or the expiration of this Agreement, as the case may be.

Section 30.02. The amount of the Consolidated Tax, as revised, on or as of an Option Date shall be established in line with the following formula:

$$T = \frac{NP \times TL}{A}$$

where:

- T** = the Consolidated Tax, as revised, in United States dollars per metric ton of Aluminium
- NP** = the Annual Net Profit of ISAL as of an Option Date, determined as provided in Section 30.03
- TL** = the Icelandic Tax Level as of an Option Date (expressed as a fraction), determined as provided in Section 30.04
- A** = the annual metric tons of Aluminium produced at the Smelter as of an Option Date, determined as provided in Section 30.05.

Section 30.03. For purposes of this Article, the "Annual Net profit of ISAL as of an Option Date" shall be an amount in United States dollars agreed upon by the Government and Alusuisse after taking into account:

(a) The average annual Net Profits of ISAL over the period of the five preceding years, established in accordance with Section 27.04 and audited as provided in Section 27.03; and

(b) The estimated average annual Net Profits of ISAL based upon a five-year projection of sales proceeds, operating costs, depreciation, interest and financing costs and regular provisions for plant renewal, established in accordance with Section 27.04 and consistent with the audited statements referred to in subsection (a) of this Section 30.03.

Section 30.04. For purposes of this Article, the "Icelandic Tax Level as of an Option Date" shall be that fraction of which the numerator shall be

(a) the annual aggregate tax burden on ISAL calculated in United States dollars which would result from the imposition on ISAL of the Option Date Taxes, as defined in Section 30.08, subject to the provisions of Sections 30.09 and 30.10;

and the denominator shall be:

(b) the Annual Net Profit of ISAL as of an Option Date; provided, however, that the Icelandic Tax Level as of an Option Date for purposes of Section 30.02 shall not be more than fifty percent (50%).

Section 30.05. For purposes of this Article, the annual metric tons of Aluminium produced at the Smelter as of an Option Date shall be the amount agreed upon by the Government and Alusuisse after taking into account:

(a) the average annual production of the Smelter over the period of the five preceding years; and

(b) the estimated annual production of the Smelter based upon a five-year projection.

Section 30.06. The following taxes presently payable under Icelandic law have been incorporated in the Consolidated Tax:

(a) State Income Tax according to the Act No. 90/1965;

(b) Municipal Income Rate according to the Acts No. 51/1964 and 67/1965;

- (c) State Property Tax according to the Act No. 90/1965;
- (d) Municipal Property Rate according to the Acts No. 51/1964 and 67/1965;
- (e) Real Estate Rate according to the Act No. 51/1964;
- (f) Municipal Business Tax according to the Act No. 51/1964;
- (g) Industrial Loan Fund Charge according to the Act No. 45/1963;
- (h) The Cemetary Charge imposed as a premium on the taxes specified in subsections (b), (d) and (f) of this Section 30.06 according to the Act No. 21/1963; and
- (i) The State Building Fund Charge imposed as a premium on the taxes specified in subsections (a) and (c) of this Section 30.06 according to the Act No. 19/1965.

The Consolidated Tax does not include Customs Duties as defined in Section 14.06 nor the taxes, fees and charges provided for in Article 31.

Section 30.07. The taxes specified in Section 30.06 which are consolidated in the Consolidated Tax reflect the burden of all present Icelandic taxes of the following type:

- (a) Income taxes;
- (b) General property or net worth taxes;
- (c) Real estate taxes of general nature levied without a specific reference or purpose;
- (d) Taxes on business expenditures (such as Act No. 51/1964) and turnover or value added taxes (which do not presently exist in Iceland), all of which are types of taxes which are not authorized by law to be passed on directly to customers of the enterprise in the course of specific transactions; and
- (e) Any charges imposed as a premium on or part of the taxes referred to in subsections (a) through (d) of this Section 30.07.

Section 30.08. The taxes to be included in the Consolidated Tax, as revised, pursuant to this Article 30 shall be the taxes specified in Section 30.06, if in effect as of an Option Date, as well as any substitute or additional taxes prevailing at such date of the same type described in Section 30.07 ("Option Date Taxes").

Section 30.09. Option Date Taxes shall be incorporated in the Consolidated Tax, as revised, whether such taxes are imposed by the Government or a municipality and whether such taxes enure to the State Treasury or another fund. In the case of municipal taxes, the Option Date Taxes shall reflect the taxes payable by Icelandic corporations having their tax situs in the City of Reykjavík. Option Date Taxes shall be reflected in the Consolidated Tax, as revised, only to the extent that they are generally applicable to industrial enterprises doing business in Iceland and that they are regular levies imposed at annual or other periodic intervals or otherwise on a regular basis.

Section 30.10. Option Date Taxes shall be computed on the basis of the Annual Net Profit of ISAL as of an Option Date with respect to taxes based on net income and on the proper tax incidences of such taxes other than net income taxes. The computation of the Annual Net Profit of ISAL as of an Option Date for tax purposes shall be based upon the generally accepted principles of accounting provided for in Section 27.04 and such specific accounting principles as may have been applied to ISAL from time to time pursuant to statements prepared as provided in Section 27.03. Subject to the foregoing, the assessment of the Option Date Taxes on the Annual Net Profit of ISAL as of an Option Date and the proper tax incidences of such taxes other than net income taxes shall be made on the basis of the then

existing Icelandic tax legislation. The assessment of the Option Date Taxes shall be based on the statutory rate. If discretion as to the rate of a tax is left to the authority imposing such tax, the rate generally prevailing at the Option Date shall apply.

Section 30.11. The principle expressed in Article 26 with respect to adjustments of the Consolidated Tax based on increases and decreases in the World Market Price of aluminium shall be applied to the Consolidated Tax, as revised, in a manner agreed upon by the Government and Alusuisse.

Section 30.12. Subject to the provisions of Section 30.01, ISAL shall be liable for the assessment and payment of the Consolidated Tax, as revised, in the amount established as provided in Section 30.02 and as adjusted pursuant to Section 30.11, from an Option Date until the next Option Date or the expiration of this Agreement, as the case may be. The Consolidated Tax, as revised, shall be subject to the provisions of Article 27, Article 28 and Article 29.

B. General Tax and Fiscal Provisions

ARTICLE 31

Other Taxes, Fees and Charges

Section 31.01. In addition to the Consolidated Tax payable by ISAL, ISAL shall be liable for the payment of the taxes and fees payable under present law to the extent and at the rates set forth in this Section 31.01 (and other similar taxes and fees of the same general amount as may be enacted in the future):

(a) Stamp duties under Act No. 75/1921 (as amended) on the original issue of shares by ISAL and subsequent increases in share capital at the rate of (i) one and six-tenths of one percent (1.6%) on the first ten million Krónur (Kr. 10,000,000) of share capital and (ii) two-tenths of one percent (0.2%) on share capital exceeding ten million Krónur (Kr. 10,000,000);

(b) Stamp duties under Act No. 75/1921 (as amended) on the transfer of shares at the rate of 0.24% of par value;

(c) Stamp duties under Act No. 75/1921 (as amended) on the issuance or the transfer of negotiable, interest-bearing order or bearer paper of ISAL intended to be in circulation (i) at the rate of 0.24% of par value if unsecured and (ii) at the rate of 0.72% of par value if secured by a mortgage or guaranty;

(d) Stamp duties under Act No. 75/1921 (as amended) on real estate conveyances and real estate leases (excluding the Smelter Site Lease provided for in Article 2 of the Smelter Site and Harbor Agreement) and on insurance policies and other documents at the rate prevailing at the time of the transaction;

(e) The Automobile Tax, except for special vehicles used exclusively within the Smelter Site in the operation of the Smelter; the Gasoline Excise Duty; the Automobile Tire Excise Duty under Act No. 71/1963 (as amended), all at the rates prevailing at any particular time under said Act; and Road Tolls under Article 95 of Act No. 71/1963 at the rate prevailing at any particular time under said Act;

(f) Property registration fees under Act No. 104/1965 upon registration of conveyances and securities at the rates prevailing at any particular time under said Act (including a fee for the registration of the Smelter

Site and Harbor Agreement or relevant parts thereof at the rate set forth in Article 24 of said Act);

(g) Miscellaneous registration fees and license fees under Act No. 104/1965 at the rates prevailing at any particular time under said Act; and registration fees of motor vehicles as provided in Article 32 of said Act (except for special vehicles used exclusively within the Smelter Site in the operation of the Smelter) at the rate prevailing at any particular time under said Act;

(h) The Automobile Inspection Fee under Act No. 26/1958 (except on special vehicles used exclusively within the Smelter Site in the operation of the Smelter); and the Ship Inspection Fee on special barges of ISAL under Act No. 50/1959, at the rate prevailing at any particular time under said Acts;

(i) The Safety Inspection Fee under Act No. 23/1952 at a rate covering the cost of inspection of the Smelter;

(j) Import and Currency License Fees under Acts No. 30/1960 and 92/1965 on imported goods described in Section 14.02, if required by, and at the rates specified in, said Act; and exchanges by ISAL of Icelandic currency into foreign currencies at the rate specified in said Act;

(k) A Zoning Fee under Act No. 19/1964 on all buildings classified as "houses" under Section 31.05;

(l) A Building License Fee for the Smelter as constructed and equipped with a rated capacity of 120 megawatts to the Township in the amount of one million, five hundred thousand Krónur (Kr. 1,500,000), payable January 1, 1967; and

(m) A Street Paving Charge for the Smelter as constructed and equipped with a rated capacity of 120 megawatts to the Township in the amount of three million, five hundred thousand Krónur (Kr. 3,500,000) payable January 1, 1967.

Section 31.02. (a) ISAL shall be liable for, or be charged by, the domestic sales tax under Act No. 10/1960 (as amended) and any future domestic sales tax or similar turnover tax or production tax which may be passed on in the course of specific transactions with respect to:

(i) any purchases of goods by ISAL in the Icelandic market and services rendered to ISAL in Iceland; and

(ii) any sales by ISAL in the Icelandic market, including the sale of Aluminium and of any surplus stock or equipment.

(b) (i) ISAL shall not be subject to the taxes of the above nature in respect of electric power under the Power Contract nor of any activities, including services and processing, at the Smelter Site carried out by ISAL itself or by Alusuisse under the Assistance Agreements;

(ii) The sales tax and the other taxes of the above nature shall not be levied on goods listed in Section 14.01 of this Agreement imported by ISAL which are used, consumed, processed or incorporated at the Smelter Site in the construction of the Smelter by ISAL or any contractor of ISAL or by ISAL in the operation of the Smelter;

(iii) Based on Act No. 10/1960 (as amended), contractors carrying out work or services in the construction of the Smelter shall be exempt from the sales tax in respect of costs of labor and technical and administrative overhead, including financial charges and profits. The same exemption shall during construction apply to any future tax of the above nature.

Section 31.03. ISAL shall be liable for the following social charges in

the nature of social security benefits for employees presently payable by Icelandic employers:

- (a) Employer's Life Insurance Premium under Act No. 40/1963 (as amended);
- (b) Accident Insurance or Workmen's Compensation under Act No. 40/1963; and
- (c) Unemployment Insurance Premium under Act No. 4/1959.

ISAL shall be liable for social charges enacted in the future for the benefit or welfare of employees generally payable by Icelandic employers.

Section 31.04. ISAL shall be liable for taxes enacted as part of a settlement of a general labor dispute and which are payable by industrial enterprises generally in lieu of a wage increase such as the Wage and Salary Tax under Act No. 14/1965 and similar future taxes of the same general nature.

Section 31.05. ISAL shall comply with compulsory liability insurance laws and regulations, including the payment of premiums therefor, with respect to automobiles and other vehicles (except special vehicles exclusively used within the Smelter Site for operation of the Smelter) under Act No. 26/1958 and similar laws enacted in the future. ISAL shall insure the buildings (excluding fixtures and equipment) erected on the Smelter Site against fire in conformity with the requirements of Act No. 9/1955; provided, however, that the potrooms, cast houses, silos and tanks shall not be considered "houses" for purposes of such Act.

Section 31.06. ISAL shall be liable for the Industrial Research Institute Charge under Act No. 64/1965 on wages paid to laborers and skilled workers at the rate as presently set forth in such Act.

Section 31.07. ISAL shall pay for utility services rendered at the request of ISAL, such as telephone, water supplied by a municipal system and sewage.

Section 31.08. All payments due under this Article 31 shall be payable in Icelandic currency.

ARTICLE 32

Double Taxation

In order to avoid the incidence of double taxation, neither Alusuisse, any Alusuisse Affiliate nor any Minority Shareholder shall be deemed to have a permanent establishment in Iceland for tax purposes solely because of their interest in and activities connected with ISAL.

ARTICLE 33

Provisions as to Fiscal Relationship

Section 33.01. The provisions of this Agreement, together with the provisions of the Scheduled Documents, shall exclusively regulate the fiscal relationship between the Government, Landsvirkjun and the Township, on the one hand, and Alusuisse, any Minority Shareholder and ISAL, on the other hand, arising out of any interest in or activity connected with ISAL during the term of this Agreement and the Scheduled Contracts and, upon the termination or expiration thereof, up to ten years thereafter. In particular and without limiting the generality of the foregoing no other taxes, fees or charges of any kind shall be imposed on Alusuisse, any Minority Shareholder or ISAL by reason of any investment in ISAL, the construction and operation of the Smelter, the payment of dividends and interest, the payment of license fees, royalties and compensation under the Assistance

Agreements, the transfer of shares or assets, the reduction of the share capital of ISAL, the winding up and dissolution of ISAL upon the expiration or termination of this Agreement and the Scheduled Contracts or, up to ten years thereafter, the repatriation of share capital, surplus or advances as provided in Article 50, and any other interest in and activities connected with ISAL.

Section 33.02. Except as provided in this Agreement or the Power Contract, no tax, fee or charge of any kind shall be levied or assessed upon or be passed on to ISAL with respect to the acquisition, transportation, transformation, conversion, use or consumption of electric power furnished to ISAL pursuant to the Power Contract.

PART VII

General

A. General Covenants

ARTICLE 34

Housing

ISAL will not be required to provide housing facilities for its Icelandic employees regularly employed at the Smelter. Such employees shall have recourse in the ordinary manner to housing credit facilities generally obtaining in Iceland. If it should be found necessary to provide housing for such employees, in the Township or elsewhere, such housing, whether provided directly through construction by ISAL or indirectly through loans to such employees, shall enjoy treatment in respect of the availability of and provisions for infrastructure (including water, water mains, sewers, drainage facilities and electricity) on an equal basis with other housing in Iceland, and ISAL shall have no special responsibility with respect to such infrastructure by reason of the fact that such housing is occupied by its employees.

ARTICLE 35

Treatment of Investments

Section 35.01. The Government shall at all times ensure fair and equitable treatment to the Investments of Alusuisse, any Minority Shareholder and ISAL and shall accord within its territory the most constant protection and security to such Investments. The Government shall not in any way impair the management, maintenance, use, enjoyment or disposal of such Investments by unreasonable or discriminatory measures.

Section 35.02. The Government shall not take any measures which directly or indirectly deprive Alusuisse, any Minority Shareholder or ISAL of any of its Investments or any part thereof unless:

(a) such measures are taken in the public interest and under due process of law;

(b) such measures are not discriminatory; and

(c) such measures are accompanied by provision for the payment of full compensation, such full compensation representing the genuine value of the Investments affected, paid without undue delay and transferable to the extent necessary to make such compensation effective to Alusuisse, any Minority Shareholder or ISAL, as the case may be.

Section 35.03. The Government may take measures in derogation of the provisions of this Article only if:

(a) involved in war, hostilities or other grave national emergency due to Force Majeure or provoked by unforeseen circumstances or threatening its essential security interests; or

(b) taken pursuant to decisions of the Security Council of the United Nations or to recommendations of the Security Council or General Assembly of the United Nations relating to the maintenance or restoration of international peace and security.

Any such measures shall be limited in extent and duration to those strictly required by the exigencies of the situation.

ARTICLE 36

Most Favored Treatment

Neither Landsvirkjun nor the Government will offer any foreign producer of aluminium a power price more favorable for an aluminium smelter located in Iceland than the price and conditions set forth in the Power Contract.

ARTICLE 37

Operations in the North and Fabrication

If the Government proposes in the future to build an aluminium smelter in the North of Iceland, Alusuisse declares its willingness to consider favorably a participation in such venture in partnership with Icelandic interests, subject to economic feasibility. Alusuisse would in such case be willing to provide commercial and technical assistance to the smelter company on reasonable terms. Alusuisse and ISAL are prepared to assist Icelandic industrial interests in developing aluminium fabrication in Iceland by making available technical know-how and assistance and by financial participation in such ventures, upon such terms and conditions as may be agreed between the Government and Alusuisse.

ARTICLE 38

Change in Cost of Construction or Operation

If the costs of construction or operation of the Smelter, the Búrfell Facilities, the Harbor or Port Facilities or any other related facilities should increase or decrease, to whatever extent and for whatever reason, whether or not foreseeable, such changes shall not be grounds for modification or reformation of or relief from any of the provisions of this Agreement or any of the Scheduled Contracts and the obligations of the parties hereto and thereto shall remain unaffected thereby.

B. Force Majeure

ARTICLE 39

Force Majeure

For the purposes of this Agreement and the Scheduled Contracts, Force Majeure is hereby defined to include hostilities (whether or not a state of war is declared), warlike operations, revolution, insurrection, riot, civil commotion, mob violence, explosion, fire, earthquake, volcanic eruption, windstorm, tidal wave, flood, icing conditions, drought, lightning, quarantine, embargo, general suspension of transportation or navigation, or any similar event which may not reasonably be prevented or controlled by the

parties hereto or thereto, and for said purposes Force Majeure shall also include general strikes, local strikes or similar labor disturbances in Iceland which the party affected could not, by taking all reasonable measures available to it, have prevented or controlled, but only for such period as such party shall remain unable to effect a termination thereof by taking all reasonable measures available to it.

ARTICLE 40

Effect of Force Majeure

Section 40.01. No failure or omission on the part of the parties to this Agreement or the Scheduled Contracts to perform any of the obligations or carry out any of the terms and conditions hereof or thereof shall be considered a default in the performance of such obligations or the non-compliance with any such term or condition if and in so far as any such failure or omission is caused by Force Majeure.

Section 40.02. In the event of any failure or omission caused by Force Majeure the obligations under this Agreement and the Scheduled Contracts and the terms and conditions hereof and thereof, which because of such failure or omission cannot be fulfilled, shall be deemed to have been suspended while the failure or omission so caused shall continue, and, without limiting the generality of the foregoing and without limiting or impairing any express provisions of this Agreement or of the Scheduled Contracts relating to Force Majeure:

(a) if such Force Majeure shall be the cause of delay in compliance with any award or judgment referred to in Section 41.02(a)(iv) or 41.02(b)(iv), the period of time for such compliance specified in any such award or judgment shall (unless such award or judgment shall have expressly provided for such contingency) be extended for a period equal to the period of delay caused by such Force Majeure;

(b) if ISAL has failed to complete the First Stage of the Smelter, the Smelter-First Enlargement or the Smelter-Second Enlargement on or prior to PDD I, PDD II or PDD III, as the case may be, and if thereafter construction work necessary to complete any such Stage shall suffer delays caused by such Force Majeure, the relevant two-year period referred to in Section 41.02(a)(i) shall be extended for a period equal to the period of delay caused by such Force Majeure;

(c) if Landsvirkjun has failed to make Contract Power available to ISAL on or prior to PDD I, PDD II or PDD III, as the case may be, and if thereafter construction work on the Búrfell Facilities shall suffer delays caused by such Force Majeure, the relevant two-year period referred to in Section 41.02(b)(i) shall be extended for a period equal to the period of delay caused by such Force Majeure; and

(d) if such Force Majeure shall be the cause of delay in remedying any Termination Default within the 60-day period (after notice) referred to in Section 41.03, such 60-day period shall be extended for a period equal to the period of delay caused by such Force Majeure.

Section 40.03. The party alleging the existence of Force Majeure for the purposes of this Article shall have the burden of establishing the existence of such Force Majeure. A failure or omission shall for the purposes of this Article be considered to have been caused by Force Majeure only if the party so failing or omitting to perform shall establish that (a) the failure or omission is the direct result of Force Majeure as defined in Article 39, and (b) the party so failing or omitting to perform has exercised due care

and has taken all reasonable alternative measures to avoid such failure or omission.

Section 40.04. In the event that any failure or omission by one party which shall have been caused by Force Majeure shall render impossible the performance in whole or in part by another party (the affected party) of its obligations under this Agreement or the Scheduled Contracts, and the affected party shall establish that (a) such nonperformance is the direct result of the failure or omission of the first party and (b) that the affected party has exercised due care and has taken all reasonable alternative measures to avoid such nonperformance, then such nonperformance by the affected party shall for the purposes of this Article 40 likewise be considered to have been caused by Force Majeure.

Section 40.05. The Government or Alusuisse, as the case may be, shall promptly give notice to the other of Force Majeure causing any failure or omission to perform obligations under this Agreement or the Scheduled Contracts by the Government, Landsvirkjun or the Township, on the one hand, and Alusuisse or ISAL, on the other hand, and shall give like notice to the persons named in Article 53 of this Agreement.

Section 40.06. Any party to this Agreement or the Scheduled Contracts who fails or omits because of Force Majeure to perform in whole or in part obligations hereof and thereof shall make all efforts within its power to mitigate the effect of its failure or omission to perform in full and shall, upon the cessation of Force Majeure, take all reasonable steps within its power to resume with the least possible delay compliance with such obligations.

Section 40.07. In the event that Force Majeure shall completely or substantially destroy the Búrfell Facilities or the Smelter, the Government and Landsvirkjun, on the one hand, and Alusuisse and ISAL, on the other hand, as the case may be, shall be obligated to replace such facilities unless it would be uneconomic or financially impracticable to do so. The parties affected by such disaster shall, however, take all reasonable steps to minimize the resultant damages to the others.

C. Defaults, Termination and Suspensions

ARTICLE 41

Limitation on Right to Terminate

Section 41.01. Default by any Party, as hereinbelow defined, in the performance or observation of any of the obligations, terms or conditions by it to be performed or observed under this Agreement or any of the Scheduled Contracts shall not, except as expressly provided in this Article or in a specific provision of this Agreement or the Scheduled Contracts, give rise to any right of termination by any other Party.

For purposes of this Article, Article 42 and Article 43, the term Party shall mean the Government, Alusuisse, Landsvirkjun, ISAL and the Township, as the context requires or permits.

Section 41.02. Subject to Article 39, Article 40 and Section 41.03, default in the performance or observance of the following described obligations, terms or conditions, continued for the period indicated (any such default continued for such period being considered a "Termination Default" for the purposes of this Article and Articles 42 and 43), and only such a de-

fault so continued, shall give rise to a right of termination, exercisable in the manner and with the effect hereinafter provided:

(a) Termination Defaults by Alusuisse or ISAL:

(i) the failure by ISAL to complete the First Stage of the Smelter, the Smelter-First Enlargement or the Smelter-Second Enlargement, as the case may be, within two years of PDD I, PDD II or PDD III, respectively;

(ii) default in the payment of money owing by ISAL under this Agreement, the Power Contract or the Smelter Site and Harbor Agreement for a period of 90 days after such payment became due and payable, or, if during such 90 day period Alusuisse, by written notice to the Government (a copy of which shall also be given to each of the other persons named in Article 53) shall have advised the Government of the institution and pendency of bankruptcy, insolvency, rearrangement or similar proceedings by or against Alusuisse or involving a substantial part of its assets or shall have acknowledged its insolvency in the sense that it is unable to pay its obligations as they mature, then said period of 90 days shall be extended for an additional period of 90 days;

(iii) any material default in the performance or observance of any of the obligations, terms or conditions of Section 22.01, Section 22.02 or Section 24.03, continued unremedied for a period of six months after notice by the Government to Alusuisse specifying such default and demanding that the same be remedied;

(iv) the failure of Alusuisse or ISAL to comply with an arbitration award or judgment of a court entered pursuant to Article 46 or 47 of this Agreement within the time specified in such award or judgment, whether or not such award or judgment arose out of or was based on a Termination Default.

(b) Termination Defaults by the Government, Landsvirkjun or the Township:

(i) the failure by Landsvirkjun to commence making available under the Power Contract the Contract Power applicable to the First Stage of the Smelter, the Second Stage of the Smelter or the Third Stage of the Smelter, as the case may be, within two years after PDD I, PDD II or PDD III, respectively;

(ii) after Landsvirkjun has commenced making available under the Power Contract the Contract Power applicable to any particular Stage of the Smelter, default by Landsvirkjun in its obligation under the Power Contract to make Contract Power available to such Stage of the Smelter if such default shall continue during each of 90 consecutive days;

(iii) any material default in the performance or observance of any of the obligations, terms and conditions of Article 35 continued unremedied for a period of 6 months after written notice by Alusuisse to the Government specifying such default and demanding that the same be remedied;

(iv) the failure of the Government, Landsvirkjun or the Township to comply with an arbitration award or judgment of a court entered pursuant to Article 46 or 47 of this Agreement within the time specified in such award or judgment, whether or not such award or judgment arose out of or was based on a Termination Default.

Section 41.03. In the event a Termination Default shall occur and shall

not have been remedied within 60 days after notice duly given to each defaulting Party (a copy of which shall also be given to each other person named in Article 53) by any nondefaulting Party, specifying the non-performance or nonobservance constituting the basis for the asserted Termination Default, Alusuisse, if the default was by the Government, Landsvirkjun or the Township, or the Government, if the default was by Alusuisse or ISAL, may by declaration, a copy of which shall be given to each defaulting Party and to each other person named in Article 53, terminate this Agreement as of the date of such declaration; provided, however, that (except in the case of a Termination Default referred to in clause (iv) of Subsection (a) or clause (iv) of Subsection (b) of Section 41.02) if the defaulting Party or Parties shall on or prior to the expiration of such 60 days' period dispute the existence of such right of termination and demand adjudication or arbitration thereof, the matter shall be submitted to adjudication or arbitration pursuant to Article 46 and Article 47, and this Agreement shall be terminated only if the judgment of the court or the award of the arbitrators determines that such right of termination exists. Any such judgment or award shall find the damages, if any, for which the defaulting Party or Parties shall be responsible as the result of the action or omission (subject to any specific exemption from or limitation of liability in this Agreement, the Power Contract, the Smelter Site and Harbor Agreement or the Performance Guaranty Agreement) which led to such purported termination, which damages shall be assessed against the Party responsible therefor.

ARTICLE 42

Limitation on Right to Suspend Performance

Section 42.01. Except as otherwise provided in this Agreement or the Scheduled Contracts the right of any Party to suspend performance or observance of any of the obligations, terms or conditions to be performed or observed by it hereunder or thereunder by reason of a default by any other Party in the performance or observance of any of the obligations, terms or conditions to be performed by such other Party hereunder or thereunder shall be governed by the provisions of this Article 42.

Section 42.02. In the event of a default or alleged default by any Party in the performance or observance of any of the obligations, terms or conditions to be performed by such Party under this Agreement or the Scheduled Contracts, any other Party affected by such default shall be entitled, without resort to proceedings pursuant to Section 42.03 or Article 46 or Article 47, to suspend performance or observance of any obligation, term or condition to be performed hereunder or thereunder by such affected Party in the following described circumstances:

(A) In the event of any such default or alleged default as to which the affected Party shall consider that the suspension of performance or observance of any obligation, term or condition on its part is reasonably required to avoid or mitigate (i) substantial damage, which such affected Party reasonably believes may occur, as a result of such default, to the property or interests of such affected Party, or (ii) substantial liability which such affected Party reasonably believes may be incurred by it to others as a result of such default, then (the affected Party having given notice of its intended suspension to the defaulting Party) such affected Party may suspend such performance or observance to the extent considered reasonably required to avoid or mitigate such damage or liability.

(B) In the event of default in the performance or observance of any of the following obligations, terms or conditions, continued for the period indicated, if neither the existence of such default nor the continuance thereof for the period indicated is disputed by the defaulting Party as hereinbelow set forth:

(a) Defaults by Alusuisse or ISAL:

(i) any Termination Default described in clause (i), (iii) or (iv) of Section 41.02(a) (continued for the period therein indicated);

(ii) default in the payment of money owing by ISAL under this Agreement, the Power Contract or the Smelter Site and Harbor Agreement for a period of 45 days after such payment became due and payable;

(b) Defaults by the Government, Landsvirkjun or the Township:

(i) any Termination Default described in clause (i), (iii) or (iv) of Section 41.02(b) (continued for the period therein indicated);

(ii) default by Landsvirkjun described in clause (ii) of Section 41.02(b), if such default shall continue during each of 45 consecutive days,

then unless and until the existence of such default or its continuance for the period indicated shall be disputed in good faith by the defaulting Party by the timely commencement of judicial or arbitration proceedings pursuant to Articles 46 and 47, any other Party affected shall have the right to suspend the performance or observance of any of the obligations, terms or conditions to be performed or observed by such other Party.

Such right of suspension as in paragraph (A) of this Section 42.02 provided is subject to the limitation that if a court or an arbitration board shall determine that such suspension was not justified under said paragraph (A) the court or the arbitration board may assess against the Party who has suspended performance, such damages resulting from such suspension as it may determine to be proper and may direct such Party to resume the performance of its obligations.

Section 42.03. Without limiting the rights of suspension specified in Section 42.02, in the event of a default or alleged default by any Party in the performance or observance of any of the obligations, terms or conditions to be performed by such Party hereunder or under the Scheduled Contracts (other than defaults referred to in paragraph (B) of Section 42.02), any other Party affected by such default, if

(i) it shall consider that the suspension of performance or observance of any obligation, term or condition to be performed hereunder or thereunder by it is justified (having regard to the nature, duration and extent of such default and the nature and degree of such proposed suspension), and

(ii) it shall have given timely preliminary notice to the defaulting Party of its intention to suspend such performance or observance, shall, if the default shall not have been remedied following receipt of said preliminary notice, invoke arbitration in the manner and for the purpose specified in this Section 42.03 for a determination of its right to suspend such performance or observance.

Such arbitration shall be by an Umpire, who shall not be a Swiss or Icelandic national, appointed by agreement between the Government and Alusuisse within 20 days of the preliminary notice. If the Government and Alusuisse shall not agree upon the appointment of the Umpire within said period of time, the Umpire shall be appointed, if the Government or Alu-

suisse shall so request, by the President of the International Court of Justice at The Hague. If the President of said International Court of Justice shall be either a Swiss or Icelandic national or for any other reason fails or is unable to act, then the Umpire shall be appointed by the Vice President of said Court. The Umpire shall, within 45 days from the date of his appointment, determine whether the proposed suspension of performance or observance is justified, having regard to the nature, duration and extent of such default and the nature and degree of the proposed suspension. If such determination by the Umpire shall not have been made within the period of 45 days referred to above, the affected Party may suspend performance as indicated in said notice and may continue such suspension unless and until the defaulting Party shall resume performance or until otherwise directed by the Umpire.

If the Umpire shall determine that the proposed suspension by the affected Party is justified, such Party shall be entitled to effect such suspension or, if it shall theretofore have effected such suspension, it shall be entitled to continue such suspension. If the Umpire shall determine that the proposed suspension is not justified, he shall direct the affected Party not to effect the proposed suspension or, if such suspension shall have been theretofore effected, to resume the performance of its obligations.

At any time prior to the time when, but not more than 90 days after, the Umpire shall have rendered his decision, either the Government or Alusuisse may request that an arbitration board be constituted as provided in Article 47. In such case, the arbitrators shall be appointed as provided in Section 47.02, excepting, however, that the Umpire appointed pursuant to this Section 42.03 shall be the third arbitrator of said arbitration board. The arbitration board shall assess damages resulting from any defaults and suspensions by the Parties, as it may determine proper. The arbitration board may likewise grant any further appropriate relief pursuant to Section 47.04.

The provisions of this Section 42.03 are supplemental to the provisions of Articles 46 and 47 and not in substitution therefor.

ARTICLE 43

Damages and Other Relief

Section 43.01. Exercise by any Party of the right to seek money damages for any nonperformance or nonobservance of any obligation, term or condition to be performed or observed under this Agreement or any of the Scheduled Contracts shall not operate to deny such Party the right to terminate this Agreement if and when such nonperformance or nonobservance by another Party ripens into a Termination Default or the right to suspend performance or observance of any obligation, term or condition hereunder or thereunder as provided in Article 42, and exercise of such right to terminate this Agreement or such right to suspend performance or observance shall in no event relieve the defaulting Party of liability for damages.

Section 43.02. In the event of the nonperformance or nonobservance of any obligation, term or condition by any Party, whether or not such nonperformance or nonobservance shall have given rise to a right to terminate this Agreement or a right to suspend performance or observance as provided in Article 42, the nondefaulting Party shall be entitled to damages or affirmative relief including, but not limited to, injunction or specific performance, or such other relief as may be appropriate (subject to any specific exemption from or limitation of liability in this Agreement, the

Power Contract, the Smelter Site and Harbor Agreement or the Performance Guaranty Agreement).

Section 43.03. If substituted performance or observance is appropriate and feasible, any failure or omission of performance or observance by a Party may be remedied by the nondefaulting Party or Parties, who shall cause the obligation, term or condition in question to be performed or observed, the costs and expenses thereof to be borne by the defaulting Party. If, upon demand of a Party who shall have caused such substituted performance or observance, the defaulting Party shall fail promptly to pay or provide for the payment of the costs and expenses thereof, the matter shall be submitted to a court or arbitration tribunal pursuant to Articles 46 and 47 of this Agreement and the court or tribunal shall fix and assess such costs and expenses and any damages consequent upon their non-payment.

ARTICLE 44

Termination by Force Majeure

In the event that Force Majeure shall have completely or substantially destroyed the Búrfell Facilities or the Smelter and the Government and Landsvirkjun, on the one hand, or Alusuisse and ISAL, on the other hand, as the case may be, shall not be obligated to replace such facilities by the provisions of Section 40.07, the Party to this Agreement not affected by Force Majeure shall have the right to terminate this Agreement by declaration to the other and to each person named in Article 53 of this Agreement as of the date of such declaration.

D. Governing Law, Disputes and Arbitration

ARTICLE 45

Governing Law

This Agreement shall insofar as possible be construed, interpreted and applied in accordance with the provisions of this Agreement and the Scheduled Documents, and otherwise the construction, interpretation and application and the validity and effect of this Agreement shall be determined by Icelandic law and such rules of international law as may be applicable, including principles of law recognized by civilized nations in general.

ARTICLE 46

Disputes

If any dispute shall arise between the parties to this Agreement and the Performance Guaranty Agreement, between the parties to the Power Contract, between the parties to the Smelter Site and Harbor Agreement, or between the Government on the one hand and Alusuisse or ISAL on the other hand with respect to the Assistance Agreements (or between any Minority Shareholder, on the one hand, and the Government, Landsvirkjun or the Township, on the other) with respect to the construction, interpretation or application or the validity or effect of this Agreement or the Scheduled Documents, or concerning the rights or obligations of the parties (including in such term, for the purposes of this Article and Article 47, any Minority Shareholder) to this Agreement or to the Scheduled Contracts, during the term of this Agreement or thereafter, all such parties shall make every

good faith effort to settle amicably their differences. If such efforts fail to reach agreement, then the Government, on the one hand, and Alusuisse, on the other hand, may agree to submit the dispute to the Icelandic courts or an Icelandic arbitration tribunal for final determination, and failing such agreement, the Government or Alusuisse, as the case may be, shall submit such dispute to an international arbitration panel as provided in Article 47. It is not the intention of the Parties to this Agreement to resort to international arbitration for the settlement of any dispute which does not involve substantial amounts or issues of significance.

ARTICLE 47

International Arbitration

Section 47.01. If the Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States dated 18 March 1965 ("SID Convention") is adopted and ratified by the Government and the Government of the Swiss Confederation without reservations or conditions, the Government and Alusuisse shall, upon the consent of both, submit to arbitration before the International Centre for Settlement of Investment Disputes ("SID Centre"), any dispute arising under this Agreement or the Scheduled Documents subject to its jurisdiction, and the arbitration procedures of the SID Convention and the rules of the SID Centre shall govern. Pursuant to Article 25(2) (b) of the SID Convention, the Government and Alusuisse agree that ISAL shall be considered as a national of Switzerland for purposes of such Convention. Pursuant to Article 25(1) of the SID Convention, the Government hereby designates Landsvirkjun as an agency of the Government for purposes of such Convention.

Section 47.02. If the SID Convention is not applicable to a dispute, then international arbitration may be commenced by the Government or Alusuisse by giving notice to the persons named in Article 53 of this Agreement, including in such notice a statement of the matter required to be arbitrated. Such arbitration shall be by a board of three arbitrators, one of whom shall be chosen by the Government, one by Alusuisse and the third jointly by the Government and Alusuisse. The third arbitrator shall not be a Swiss or Icelandic national. If the Government and Alusuisse cannot agree upon the appointment of the third arbitrator, the latter shall be appointed at the request of either by the President of the International Court of Justice at The Hague ("International Court"). If the Government or Alusuisse does not appoint its arbitrator or does not advise the other of the appointment made by it within sixty days of the commencement of proceedings, the other shall have the right to apply to the President of the International Court to appoint a second arbitrator, and if the Government and Alusuisse do not appoint a third arbitrator within sixty days, the President of the International Court shall appoint the third arbitrator. If the President of the International Court shall be either a Swiss or Icelandic national or for any reason fails or is unable to act, then the Vice President of the International Court shall have the appointing power.

Section 47.03. The procedures for arbitration set forth in the Rules of the SID Centre and Chapter IV and Chapter V of the SID Convention shall govern arbitration pursuant to Section 47.02 to the extent not inconsistent with the provisions of this Article. The place of arbitration shall be such as may be agreed upon between the arbitrators, or failing such agreement, shall be at the Hague or, if the Government shall so request, shall be at Geneva, Switzerland. The award and any decision shall be made by a

majority of the arbitration board. The arbitration board shall be the judge of its own competence and shall determine the language to be used at the proceedings. The decision of the arbitration board shall state its reasons in writing and the award shall be final and binding upon the parties to this Agreement and the Scheduled Contracts and upon each person who is entitled to intervene as a party in such arbitration proceedings as if it were a final judgment of a court of last resort of Iceland or Switzerland. The Parties to this Agreement and all such persons shall comply in good faith with the award. Where ever appropriate, arbitration awards hereunder shall specify a time for compliance therewith.

Section 47.04. The arbitration board, constituted pursuant to either Section 47.01 or Section 47.02, may make a preliminary finding and grant preliminary relief pending a final determination of the dispute, including, but not limited to, requiring any party to take or refrain from taking any action or permitting any party to suspend performance of obligations.

Section 47.05. In case any arbitration award under this Article recognizes that a complaint was justified, provision may be made therein for such reparation as may be appropriate in favor of the complaining party. The costs of the arbitration shall be awarded in conformity with the usual practice in international arbitration.

Section 47.06. For purposes of Article 46 and Article 47, Landsvirkjun and the Township, on the one hand, and any Alusuisse Affiliate, any Minority Shareholder and ISAL, on the other hand, if directly affected by the dispute submitted to arbitration, may intervene in, and become a party to, any arbitration proceedings pursuant to Article 46 or Article 47.

E. Miscellaneous

ARTICLE 48

Force of Law and Effective Date

Section 48.01. Upon the signing of this Agreement and the Performance Guaranty Agreement by the Government and Alusuisse, this Agreement, with copies of the Scheduled Documents annexed, accompanied by the Law Bill related thereto, shall be submitted to the Althing for ratification and approval. Upon ratification and after all other legislative requirements are completed, and upon the occurrence of the conditions specified in Section 48.02, this Agreement shall become effective ("Effective Date") and have the force of law in Iceland as provided in the Ratifying Act; provided, however, that if this Agreement shall not become effective within six months from the date of signing of this Agreement by the Government and Alusuisse, then at the request of either the Government or Alusuisse this Agreement and the Scheduled Contracts shall expire and be of no further force and effect.

Section 48.02. The conditions upon the occurrence of which this Agreement shall become effective are as follows:

- (a) the effective organization of ISAL as an Icelandic corporation pursuant to this Agreement;
- (b) the signing of the Power Contract by Landsvirkjun and ISAL;
- (c) the signing of the Smelter Site and Harbor Agreement by the Township and ISAL;
- (d) the signing of the Assistance Agreements by ISAL and Alusuisse;
- (e) the effectiveness of the loan agreement between the World Bank and Landsvirkjun respecting the financing of the Búrfell Facilities.

ARTICLE 49

Term of Agreement

Section 49.01. This Agreement shall continue in force until the twenty-fifth anniversary of PDD I. Not less than three years prior to the twenty-fifth anniversary of PDD I ("Option Date"), either the Government or Alusuisse may elect to extend the term of this Agreement, including the term of the Scheduled Contracts, for an additional ten-year period. Not less than three years prior to the thirty-fifth anniversary of PDD I ("Option Date"), either the Government or Alusuisse may similarly elect to extend the term of this Agreement, including the term of the Scheduled Contracts, for a further additional ten-year period. Any such election by the Government or Alusuisse shall be made by notice given by the Party electing to the persons named in Article 53. The due and timely giving of such notice shall be effective to extend the term of this Agreement and the Scheduled Contracts for the periods indicated and shall be binding on the Parties to this Agreement and the parties to the Scheduled Contracts.

Section 49.02. Following the expiration or termination of this Agreement and the Scheduled Contracts, Part V and Articles 33, 35, 45, 46, 47 and 50 of this Agreement shall continue in effect to the extent necessary for the purposes thereof.

ARTICLE 50

Rights upon Expiration or Termination

Following the expiration or termination of this Agreement and the Scheduled Contracts, all Investments of Alusuisse, any Minority Shareholder and ISAL shall remain in such persons. Alusuisse shall at that time have the right, if it chooses, to wind up and dissolve ISAL. If ISAL is wound up or dissolved, either upon the expiration or termination of this Agreement and the Scheduled Contracts or within ten years thereafter, Alusuisse and any Minority Shareholder shall be permitted to repatriate:

(a) the amount of its Investments in ISAL and the accumulated earnings of ISAL held outside Iceland; and

(b) the proceeds of the liquidation of the assets of ISAL in Iceland, at the rate of exchange as determined by Article 16 of this Agreement.

ARTICLE 51

Amendments

Amendments to this Agreement shall be made only by supplemental agreement entered into in writing between the Government and Alusuisse ratified by the Althing and upon notice to the persons named in Article 53 of this Agreement.

ARTICLE 52

Official Languages

The official languages of this Agreement shall be Icelandic and English, each of which shall be equally authentic.

ARTICLE 53

Notices

Any notice required or permitted to be given under this Agreement, the Power Contract, the Smelter Site and Harbor Agreement or the Assistance

Agreements shall be in writing and shall be given by registered letter, or by telegram or cable confirmed by registered letter (which shall be effective upon deposit of any letter in the mails or any telegram or cable in the telegraph or cable office) to the persons at the addresses set forth below or to any other address which shall have been given in writing by any one of said persons to the others:

The Government	Minister of Industries Reykjavik Iceland
Alusuisse	Swiss Aluminium Limited Feldeggstrasse 4 P. O. Box 8034 Zurich, Switzerland
Landsvirkjun	Landsvirkjun Reykjavik Iceland
The Township	Mayor of Hafnarfjörður Hafnarfjörður Iceland
ISAL	Icelandic Aluminium Company Limited Hafnarfjörður Iceland
World Bank	International Bank for Reconstruction and Development 1818 H Street, N. W. Washington, D. C. 20433 U. S. A.

Notices required or permitted under this Agreement or the Scheduled Contracts may be waived in writing by the persons entitled to receive such notice, either before or after the date on which such notice is required or permitted to be given.

ARTICLE 54

Assignment

The rights and obligations under this Agreement shall not be assigned or delegated by the Government or Alusuisse, without the consent of the other Party hereto and notice to the persons named in Article 53 of this Agreement, and any purported assignment or delegation without such consent of the other Party hereto shall be void and of no effect.

ARTICLE 55

Whole Understanding

This Agreement and the Scheduled Documents contain the whole understanding of the parties hereto and to the Scheduled Contracts, and supersede all previous oral or written representations or agreements.

ARTICLE 56

Headings

Headings given to Parts and Articles of this Agreement are intended for convenience of reference only and shall not affect the interpretation of this Agreement.

In Witness Whereof, this Agreement has been signed on behalf of the Government and Alusuisse as of the date first above written.

The Government of Iceland

By

**Jóhann Hafstein
Minister of Industries**

Swiss Aluminium Limited

By

**Emanuel R. Meyer
Managing Director
and**

.....
**Paul H. Müller
Member of the Executive Board**

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Með frumvarpi þessu er ráðgert að lögfesta samningagerð ríkisstjórnarinnar við Swiss Aluminium, Ltd., sem iðnaðarmálaráðherra undirritaði fyrir hönd ríkisstjórnarinnar í Reykjavík 28. marz s. l. með fyrirvara um, að Alþingi staðfesti þennan samning.

Í samningi þessum, sem samkvæmt frumvarpinu er ákveðið að lögfesta, felst það meginefni málsins, að svissnesku fyrirtæki, Swiss Aluminium Ltd., er heimilað að reisa hér á landi álbræðslu og að fá keypta raforku til rekstrar hennar um tiltekinn tíma frá Búrfellsvirkjun í Þjórsá ásamt varaafllstöðvum, sem Landsvirkjun lætur byggja.

Frankvæmd málsins er hugsuð í því formi, að myndað verði hlutafélag, Íslenzka álfélagið hf., ISAL, sem hið svissneska fyrirtæki á, og að í nafni þess verði álbræðslan reist og rekin.

Ríkisstjórnin hefur áður, við mörg tækifæri, gert alþingismönnum grein fyrir aðdraganda og meginatriðum máls þessa. Stundum þurfti að gera það í trúnaði undir meðferð málsins, en jafnframt hefur Alþingi verið skýrt ýtarlega frá málinu á venjulegan og formlegan hátt, með skýrslugerð í fyrirspurnartíma og við sérstakar umræður.

Vísast sérstaklega í þessu sambandi til tveggja skýrslugerða ríkisstjórnarinnar:

I. Skýrsla stóriðjunefndar til ríkisstjórnarinnar um aluminiumverksmiðju og stórvirkjun, dags. 11. nóv. 1964. Þessi skýrsla var þá afhent þingmönnum í trúnaði, en henni fylgdu eftirfarandi skýrslur:

- 1) Greinargerð um rannsóknir til undirbúnings virkjana á Suðvesturlandi og Norðurlandi, dags. 28. okt. 1964. — Frá raforkumálastjóra. —
- 2) Virkjun Þjórsár við Búrfell og Jökulsár við Dettifoss til raforkuvinnslu fyrir aluminiumbraedslu, — samanburður (greinargerð dags. 13. apríl 1963). — Frá stóriðjunefnd. —
- 3) Samanburður á nokkrum virkjunartilhögunum fyrir orkuveitusvæði Sogsvirkjunar og Laxárvirkjunar (greinargerð dags. 1. okt. 1964). — Frá Tækninefnd í virkjunarmálum. —
- 4) Greinargerð um raforkumál Norðurlands, dags. 30. sept. 1964. — Frá Tækninefnd í virkjunarmálum. —
- 5) Samanburður á staðsetningu aluminiumbraedslu norðanlands og sunnan (greinargerð dags. 9. nóv. 1964). — Frá stóriðjunefnd. —

II. Skýrsla ríkisstjórnarinnar til Alþingis um athugun á byggingu aluminiumverksmiðju á Íslandi. — S. þ. þskj. 635. — Lögð fram 5. maí 1965. —

Samkvæmt niðurstöðum skýrslna þessara reyndist svo mikill munur kostnaðar og annarrar aðstöðu á virkjunum fyrir norðan eða sunnan að ekki þótti áhorfsmál annað en hefja nú stórvirkjun við Búrfell í Þjórsá, og afgreiddi síðasta Alþingi lög um Landsvirkjun, nr. 59/1965 í samræmi við það. Var þá ráðgert, að Búrfellsvirkjun gæti látið álbræðslu í té nægjanlega orku, og hún sennilega staðsett við Straumsvík, sunnan Hafnarfjarðar.

Ríkisstjórnin lagði áherzlu á, að kannaðir væru til hlítar möguleikar á því að staðsetja bræðsluna fyrir norðan og þá helzt við Eyjafjörð, vegna þess hversu mikilvægt ríkisstjórnin telur að gætt sé jafnvægis milli byggðarlaga, svo sem verða má. Þegar aðstaða til þess var ekki fyrir hendi að svo stöddu, ákvað ríkisstjórnin að undirbúa fyrir Alþingi frumvarp til laga um atvinnujöfnunarsjóð, sem hefði þann tilgang að veita lán og styrki til framkvæmda í þeim landshlutum, þar sem brýn þörf er fjölþættara atvinnulífs en skilyrði að öðru leyti fyrir hendi til arðbærra framkvæmda, sem eru til þess fallin, að stuðla að jafnvægi í byggð landsins. Frumvarp um sjóðsmyndun þessa liggur nú fyrir Alþingi, en samkvæmt því stofnfé

og tekjum, sem þessum sjóði er ætlað, mun hann eflast mjög mikið á skömmum tíma og eignast eigið fé um 500 milljónir króna á um það bil 10 árum, og hafa þegar í upphafi eigið árlegt ráðstöfunarfé um 50 millj. kr., sem fer ört vaxandi, og þess utan eru sjóðnum ætlaðar víðtækar lántökuheimildir í upphafi, sem honum er hins vegar auðvelt að rísa undir síðar, þar sem einn megintekjustofn hans verða skattgreiðslur frá álbræðslu, ef reist yrði.

Stöðugur undirbúningur og athuganir þessa máls hafa átt sér stað síðan þáverandi iðnaðarmálaráðherra skipaði stóriðjunefnd, þann 5. maí 1961, til þess að rannsaka málið. Rannsókn orkumálanna hefur jafnframt verið í höndum Raforkumála-skrifstofunnar, en þær rannsóknir, sem leitt hafa til þeirra niðurstaða, sem nú er byggt á, eiga sér miklu lengri aðdraganda.

Fráársbyrjun 1965 má segja, að byrjað hafi undirbúningur þess að semja upp-köst að samningi milli ríkisstjórnarinnar og Swiss Aluminium Ltd., ásamt fylgi-samningum, rafmagnssamningi, hafnar- og lóðarsamningi og fleiri samningum og fylgiskjólum.

Ríkisstjórnin ákvað þá að koma á fót þingmannanefnd til þess að undirbúa málið fyrir Alþingi. Þingmannanefndin hóf starfsemi sína í byrjun febrúar 1965 og áttu þá sæti í nefndinni 2 þingmenn frá hvorum stjórnarflokkanna og 2 þingmenn tilnefndir af þingflokki Framsóknarflokksins, sem þá hafði, með bréfi til iðnaðarmála-ráðherra, dags. 8. des. 1964, talið rétt, að athugaðir væru möguleikar á því, í sam-bandi við stórvirkjun, að koma upp álbræðslu. Þetta bréf þingflokks Framsóknar-flokksins var skrifað af tilefni bréfs iðnaðarmálaráðherra, dags. 23. nóv. 1964, og skýrslum og greinargerðum þeim, er því fylgdu, sbr. hér að framan. Tveir þingmenn, tilnefndir af þingflokki Alþýðubandalagsins, tóku síðar sæti í nefndinni. Iðnaðar-málaráðherra hefur verið formaður þingmannanefndarinnar.

Þingmannanefndin hefur haldið 26 fundi. Hún hefur á hverjum tíma haft að-gang að öllum gögnum máls þessa, bæði varðandi orkumál og álbræðslu. Hún hefur haft aðstöðu til þess að kynna sér nokkuð eðli og rekstur álbræðslu, sömu-leiðis uppbyggingu og starfsemi hins svissneska álfyrirtækis. Hún hefur yfirfarið öll samningsuppköst aðalsamningsins og henni hefur verið kynnt efni fylgisamninga. Hún hefur starfað eins og hver önnur þingnefnd að undirbúningi málsins, án hlið-sjónar af afstöðu þingmanna í grundvallaratriðum til þess, hvort þeir teldu æskilegt, að þetta mál næði fram að ganga eða ekki.

Nefnd sérfræðinga hefur verið ríkisstjórninni til aðstoðar við samningagerð-ina: Dr. Jóhannes Nordal, seðlabankastjóri, Eiríkur Briem, rafmagnsveitustjóri og síðar framkvæmdastjóri Landsvirkjunar, Steingrímur Hermannsson, framkvæmda-stjóri Rannsóknaráðs ríkisins, Hjörtur Torfason, lögfræðingur, Brynjólfur Ingólfs-son, ráðuneytisstjóri og Mr. Kyle, lögfræðingur í lögfræðiskrifstofu Milbank, Tweed, Hadley & McCloy, New York. Sérfræðinganeftin hefur starfað undir stjórn iðn-aðarmálaráðherra.

Í sambandi við hafnargerð í Straumsvík og staðsetningu álbræðslu þar, hefur verið haft samráð við bæjarstjóra, bæjarráð, bæjarverkfræðing og hafnarstjóra Hafnarfjarðar. Vitamálastjóri og yfirverkfræðingur vitamálaskrifstofunnar hafa haft með höndum áætlanir um hafnargerðina. Þessir aðilar hafa allir tekið þátt í samningaviðræðum við hina svissnesku aðila í sambandi við hafnar- og lóðarsamn-inginn.

Fulltrúar frá Alþjóðabankanum hafa jafnan fylgzt með samningaviðræðum, en að því er stefnt að fá lánsfé hjá bankanum til virkjunarframkvæmdanna.

Þann 6. apríl 1965 barst stóriðjunefnd bréf frá „Íslenzkri málnefnd“, Háskóla Íslands. Þar segir svo:

„Íslenzk málnefnd hefur á fundi sínum í dag ákveðið að leggja til við stóriðju-nefnd, að í stað orðsins alúminíum eða alúmín, sem hvorugt fer vel í íslenzku máli, verði tekið upp orðið ál. Helztu rök nefndarinnar fyrir tillögunni eru þessi:

1) Ál minnir á orðið stál, sem einnig er efnisheiti, mikið notað í iðnaði.
2) Orðið fer vel í samsetningum, sbr. t. d. álgerð, áliðja, álverk, álverksmiðja. Engin hættu er á samblöndun við orð, samsett af ál, því að þau eru mynduð með eignarfalli (t. d. álshöfuð, álaveiðar).

3) Orðið er íslenskulegt.

4) Sums staðar er orðin venja að stytta orð, sem mikið þarf að nota í samsetningum, t. d. í sænsku el-, f. elektricität.

Ef þessi tillaga þykir of róttæk, mætti benda á, að alúm færi betur í íslensku en alúminjum og alúmín.“

Ríkisstjórnin hefur fallizt á að fara að tillögum nefndarinnar og verður því orðið ál notað fyrir aluminium í öllum skjölum máls þessa.

Verður nú að því vikið að gera nánar grein fyrir aðalsamningnum, sem lagt er til að lögfesta, og meginefni hans. Síðan verður gerð grein fyrir hinum einstöku fylgisamningum og fylgiskjölum, sem máli þessu eru tengd.

YFIRLIT UM SAMNINGANA

Samningur ríkisstjórnarinnar við Alusuisse um álbræðslu við Straumsvík og skjöl þau, sem honum fylgja, eru í aðalatriðum sem hér segir, sbr. málsgr. 1.02 í aðalsamningnum:

1. Aðalsamningur milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, dags. 28. marz 1966. Í samningi þessum er fjallað um þau atriði, er helzt skipta máli varðandi byggingu og rekstur álbræðslunnar, svo sem byggingartíma, afköst og umfang starfseminnar, öryggi í rekstri, tolla- og gjaldeyrismál, starfslið hennar og innlend viðskipti (III. og IV. kafli). Í V. kafla samningsins ræðir um stofnun og skipulag Íslenska Álfélagsins hf. (ISALs), hins fyrirhugaða dótturfélags Alusuisse hér á landi, er byggja mun og reka bræðsluna. M. a. eru þar ákvæði um hlutafé félagsins og hömlur á útgáfu þess og ráðstöfun, stjórn félagsins og slit þess. Í VI. kafla ræðir um skattamál varðandi bræðsluna og þá einkum framleiðslugjald það, sem ISAL er ætlað að greiða í stað almennra skatta hér á landi, svo og ýmsa aðra skatta og gjöld, sem á það munu falla. Auk þessa er í samningnum kveðið á um ýmis mikilvæg atriði varðandi skipti samningsaðilanna og réttarstöðu sín í milli og gildi og framkvæmd samninganna í heild. Ber þar fyrst að nefna ábyrgð Alusuisse á efnidum ISALs á samningsskyldum sínum og skilvísri greiðslu allra fjárskuldbindinga félagsins gagnvart hinum íslensku samningsaðilum, svo og ábyrgð ríkisstjórnarinnar á efnidum af hálfu Landsvirkjunar og Hafnarfjarðarkaupstaðar (II. kafli). Enn fremur er m. a. kveðið á um meðferð fjárfestinga þeirra, sem gerðar verða samkvæmt samningnum, áhrif óviðráðanlegra afla (force majeure) á samningsskyldur aðila, vanefndir og afleiðingar þeirra, lög þau, sem ráða skulu túlkun og framkvæmd samningsins, deilumál aðila og lausn þeirra, gildistöku samningsins, staðfestingu og lagagildi. lengd samningstímans og ýmis atriði, sem varða almenna framkvæmd samningsins (breytingar, hömlur á framsali, tilkynningar o. fl.). (VII. kafli).
2. Rafmagnssamningur (fylgiskjal A með aðalsamningi) milli Landsvirkjunar og ISALs, er fjalla mun um afhendingu og sölu á rafmagni því, er starfræksla bræðslunnar byggist á. Er þar m. a. að finna tæmandi ákvæði um afl það og orku, er bræðslunni verði látin í té af hálfu Landsvirkjunar, lágmarksmagn það, sem skylt verður að greiða fyrir á ári hverju, rafmagnsverð til bræðslunnar og leiðréttingu þess og endurskoðun á samningstímanum, auk margvíslegra framkvæmdaratriða.
3. Hafnar- og lóðarsamningur (fylgiskjal B með aðalsamningi) milli Hafnarfjarðarkaupstaðar og ISALs. Samkvæmt ákvæðum hans mun ISAL látin í té lóð undir bræðsluna við Straumsvík í landi Hafnarfjarðar og hafnaraðstaða í vikinni,

þar sem kaupstaðurinn mun byggja hafnargarð og tilheyrandi mannvirki. Mun ISAL greiða allan byggingarkostnað hafnarmannvirkjanna, svo og viðhaldskostnað, ef aðrar tekjur hafnarinnar rísa ekki undir honum, auk annarra tiltekinna greiðslna. Loks er þar kveðið á um heimild ISALs til vatnstöku fyrir bræðsluna á lóðinni sjálfri og tilteknu landssvæði sunnan Reykjanesbrautar. Samningnum fylgja tiltekin heimildarskjöl varðandi byggingu hafnarmannvirkjanna (hafnaráætlun) og staðsetningu, byggingu og starfrækslu bræðslunnar (lóðaruppdráttur og bræðsluáætlun).

4. Aðstoðarsamningar (fylgiskjöl C 1, C 2 og C 3 með aðalsamningi) milli ISALs og Alusuisse. Með samningum þessum er ISAL tryggð tæknileg, viðskiptaleg og stjórnarleg aðstoð af hálfu Alusuisse við byggingu og rekstur bræðslunnar gegn tiltekinni þóknun. Mun Alusuisse annast verkfræðistörf við hönnun og byggingu bræðslunnar (fskj. C 1), veita samfellda tæknilega og stjórnunarlega aðstoð við rekstur hennar (fskj. C 2) og gegna umboðsmennsku við sölu á framleiðslu hennar (fskj. C 3). Eru þar innifalin afnot allra einkaleyfa og vörumerkja Alusuisse, er gildi hafa fyrir bræðsluna.
5. Samningur um framkvæmdatryggingu (fylgiskjal D með aðalsamningi) milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, dags. 28. marz 1966. Með honum leggur Alusuisse fram sérstaka tryggingu fyrir því, að fyrsti áfangi bræðslunnar verði byggður á tilsettum tíma, í formi bankaábyrgðar af hálfu Schweizerische Kreditanstalt í Zürich. Fer ábyrgðarfjárhæðin hækkandi úr 50 í sem næst 200 milljónir íslenskra króna eftir því sem Búrfellsvirkjun miðar áfram á fyrsta árinu eftir gildistökudag samninga, en lækkar á næstu 15 mánuðum, ef og eftir því sem byggingu bræðslunnar vindur fram. Er hún úr sögunni að þeim tíma liðnum, ef jafnhárrí fjárhæð eða hærri hefur þá verið varið til byggingarinnar af hálfu ISALs.
6. Auk framangreindra samninga eru fyrirhuguð stofnskrá og samþykktir Íslenska Álfélagsins hf. lagðar fram sem fylgiskjal E með aðalsamningnum. Er hvort tveggja einfalt og stutt í sniðum, eftir því sem venja er til hér á landi.

Framangreindir fylgisamningar hafa allir sama gildistíma og aðalsamningurinn, að framkvæmdatryggingarsamningnum undanteknum. Eru almenn ákvæði þeirra sniðin eftir aðalsamningnum eða til hans vísað um efni þeirra, svo sem um áhrif óviðráðanlegra afla (force majeure), vanefndir, lagagrundvöll, lausn deilumála o. s. frv. Er það að sjálfsögðu skilyrði fyrir gildistöku þeirra hvers um sig, og aðalsamningsins sjálfs, að þeir verði allir undirritaðir í því formi, sem nú liggur fyrir.

Aðalsamningurinn, sem staðfestingar er leitað á með frumvarpi þessu, er prentaður hér að framan með íslenskum og enskum texta, sem báðir eru jafngildir. Fylgiskjöl hans eru prentuð hér að neðan með hinum íslenska texta sínum. Jafnframt verða þingmönnum látni í té til samanburðar eintök af hinum enska texta fylgiskjalanna, sem jafngildur er hinum íslenska, þótt eigi verði hann prentaður sem hluti af þingskjali þessu.

Verður nú vikið nánar að hinum einstöku samningum og rakið stuttlega aðalefni þeirra hvers um sig.

AÐALSAMNINGUR

Aðilar að samningunum og aðstaða þeirra.

Í málsg. 1.01 í samningi þessum eru taldir þeir aðilar, sem helzt koma við sögu málsins auk samningsaðilanna sjálfra, þ. e. ríkisstjórn Íslands, Landsvirkjun og Hafnarfjarðarkaupstaður á aðra hlið, en Alusuisse, ISAL, dótturfélög Alusuisse og minnihluta hluthafi eða hluthafar á hina. Loks er Alþjóðabankinn, er hagsmuna hefur að gæta sem helzti lánveitandi til Búrfellsvirkjunar. Hafa fulltrúar hans fylgzt náð með viðræðum samningsaðilanna.

Gagnaðili ríkisstjórnarinnar við þessa samningsgerð, Swiss Aluminium Ltd., (Alusuisse), er eitt af elztu og þekktustu áliðjufyrirtækjum heims. Félagið var stofnað í fámennan hóp árið 1888 á grundvelli einkaleyfis fyrir aðferð til álrafgreiningar, og var álbræðsla þess í Neuhausen við Rínarfossa hin fyrsta í Evrópu. Félagið hefur síðan vaxið jafnt og þétt, ekki sízt á síðari árum, og stundar nú alhliða áliðnað, allt frá bauxítvinnslu til framleiðslu á álpappír (foil), ásamt dótturfélögum sínum og skyldfélögum víða um heim, og stendur í fremstu röð um alla tækni við álframleiðslu. Félagið er nú stærsta áliðjufyrirtæki á meginlandi Evrópu og þar með utan Bandaríkjana. Yrði bræðslan við Straumsvík hin tíunda á þess vegum, og þá svipuð þeim stærstu, sem fyrir eru, sbr. 10. gr. samningsins. Hlutfélagingsins er nú sem næst 140 milljónir svissneskra franka að nafnverði og að mestu leyti í svissneskum höndum, en dreift á fjölmennan hóp hluthafa. Við skipulagsbreytingu á félaginu fyrir nokkrum árum var hlutfélag þess allt nafnskráð og þær hömlur jafnframt settar við meðferð þess, að eigendaskipti skyldu háð samþykki stjórnar félagsins. Eru því hverfandi líkur til verulegra breytinga á skipulagi félagsins eða aðildar að því.

Íslenska Álfélagið hf., eða ISAL, verður stofnað af hálfu Alusuisse og skrásett hér á landi í því skyni að byggja og reka hina fyrirhuguðu álbræðslu, ef frumvarp þetta verður að lögum. Er nánar fjallað um stofnun þess og skipulag í V. kafla samningsins.

Um dótturfélög Alusuisse er þess að geta, að þau eru ekki beinir aðilar að neinum þeim samningum, sem hér liggja fyrir. Hins vegar má vænta þess, að þau komi mjög við sögu við rekstur álbræðslunnar við Straumsvík, sem aðilar að þeirri alhliða starfrækslu, er Alusuisse hefur um hönd í áliðnaðinum. Þannig má búast við því, að þau muni að verulegu leyti sjá ISAL fyrir hráefni til bræðslunnar í Straumsvík, svo sem áloxýði (alumina) frá Hollandi og Ítalíu, eða Ástralíu, ef af framkvæmdum verður við bauxít námur þær, sem Alusuisse hefur nú í rannsókn þar á landi. Á sama hátt er líklegt, að þau muni geta hagnýtt eða tekið við mestu af því áli, sem framleitt yrði við Straumsvík. Þannig er t. d. gert ráð fyrir því í málsgr. 10.01 í samningnum um aðstoð við sölu (fskj. C 3), að Alusuisse geti falið tilteknum aðilum skyldur sínar um öflun markaða fyrir ál frá Straumsvík, og eru þar talin 4 dótturfélög Alusuisse í jafnörögum markaðslöndum, sbr. og málsgr. 3.04 í sama samningi.

Meirihluta hluthafi eða hluthafar eru heldur ekki aðilar að neinum samninganna, og ekki vitað, hvort um þátttöku slíks aðila verður að ræða við hina fyrirhuguðu álbræðslu. Er hún því aðeins heimil, að leyfi ríkisstjórnarinnar komi til hverju sinni. Er nánar greint frá hugsanlegri aðild slíkra hluthafa í 22. gr. samningsins og þar m. a. gert ráð fyrir því, að þeir samþykki að verða bundnir af öllum ákvæðum hans, sem að þeim vita, áður en til þátttöku kemur. Athygli er vakin á því, að heitið á eingöngu við erlenda aðila, en ekki íslenska.

Enda þótt Landsvirkjun, Hafnarfjarðarkaupstaður og ISAL séu eigi aðilar að aðalsamningi ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, leggur hann þeim ýmsar skyldur á herðar. Einkum á þetta við um ISAL, þar sem fjallað er í samningnum um öll helztu málefni, er almennt varða bræðsluna og starfsemi hennar. Svo sem ráðgert er í formálsorðum aðalsamningsins, munu þessir aðilar lýsa því yfir við gerð fylgisamninga sinna, að þeir takist á hendur efndir á þeim skuldbindingum, sem á þá eru lagðar með aðalsamningnum (sbr. 33. gr. rafmagnssamningsins og 26. gr. hafnar- og lóðarsamningsins).

Fylgisamningar þessara aðila sín á milli, þ. e. rafmagnssamningurinn annars vegar og hafnar- og lóðarsamningur hins vegar, eru að sínu leyti sjálfstæðir samningar, þótt nátengdir séu aðalsamningnum. Þeir skipta þó aðila aðalsamningsins eigi minna máli en mörg ákvæði hans sjálfs. Því er svo fyrir mælt í hvorum um sig, að samningnum megi eigi breyta án samþykkis ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, né heldur verður aðilum þeirra heimilt að framselja samningsréttindi sín eða fela þau

öðrum án slíks samþykkis (28. og 29. gr. rafmagnssamningsins og 21. og 22. gr. hafnar- og lóðarsamningsins). Riftun þessara samninga á samningstímanum er og háð ákvörðun þessara aðila. Jafnframt heita aðilar aðalsamningsins hvor öðrum því, að gæta þess eftir megni, að samaðilar þeirra hvors um sig efni ákvæði þessara fylgisamninga (2. gr. aðalsamningsins). Loks ábyrgjast þeir hvor öðrum og samaðilum hins, að samaðili sinn eða sinir efni í öllu þær skuldbindingar, sem á þá eru lagðar með aðalsamningnum og þessum fylgisamningum. Er nánar fjallað um þá ábyrgð í 3. gr. aðalsamningsins.

Með ákvæði þessu ábyrgist ríkisstjórnin það gagnvart Alusuisse og ISAL, að Landsvirkjun efni skyldur sínar samkvæmt aðalsamningnum og rafmagnssamningi sínum við ISAL, og að Hafnarfjarðarkaupstaður efni á sama hátt skyldur þær, sem á hann eru lagðar með aðalsamningnum og hafnar- og lóðarsamningi sínum við ISAL (málsgr. 3.01 og 3.02). Tekur sú ábyrgð til greiðslu á skaðabótum, sem á aðila þessa kunna að falla vegna vanefnda á samningsskyldum sínum.

Alusuisse ábyrgist á hinn bóginn efndir af hálfu ISALs á öllum loforðum þess og skuldbindingum samkvæmt aðalsamningnum, rafmagnssamningnum og hafnar- og lóðarsamningnum. Tekur það til skilvísrar greiðslu á öllum skuldum ISALs og fjárskuldbindingum samkvæmt samningum þessum gagnvart aðilum þeirra, svo og greiðslu skaðabóta vegna vanefndar á þeim, ef til kemur (málsgr. 3.03). Hér er með öðrum orðum um að ræða skilyrðislausu persónulega ábyrgð Alusuisse gagnvart ríkisstjórninni, Landsvirkjun og Hafnarfjarðarkaupstað á öllum greiðslum ISALs fyrir rafmagn frá Landsvirkjun, smáum og stórum, skattgreiðslum þess og greiðslu hafnargjalda, svo hið helzta sé nefnt.

Ábyrgð aðilanna verður virk á gjalddaga þeirra greiðslna, sem um er að ræða, þó þannig, að þeim er settur tiltekinn, stuttur frestur til að inna af hendi í stað þess, er greiða skyldi, frá því að tilkynnt er um greiðslufall (málsgr. 3.02 og 3.04).

Í málsgr. 3.05 er fyrirvari gerður vegna þeirrar sérstöku undanþágu frá ábyrgð, sem um getur í 24. gr. rafmagnssamningsins varðandi misfellur í rekstri á mannvirkjum Landsvirkjunar og ISALs. Tekur sú undanþága að sjálfsögðu jafnt til ábyrgðarmanna þessara aðila.

Í málsgr. 3.06 er því loks slegið föstu, að gengið skuli frá hinn sérstöku framkvæmdatryggingu Alusuisse varðandi byggingu fyrsta áfanga bræðslunnar samkvæmt samningnum á fylgiskjali D, og hefur sá samningur þegar verið undirritaður.

Bræðslan og starfsemi hennar.

Sú starfsemi, sem einkum mun fara fram í verksmiðjunni við Straumsvík, er framleiðsla á hreinum álmálm með bræðslu á áloxýði (alumina), sem inn verður flutt í þessu skyni ásamt öðrum hráefnum, svo sem kryolíti og álfluoríði, er bæði eru notuð sem hvatar við bræðsluna. Hér er um að ræða þriðja stig þeirrar vinnslu, sem til þarf við framleiðslu á fullunninni álvöru. Hið upphaflega hráefni þeirrar framleiðslu er yfirleitt bauxít, málmgrýti eða leir, er víða finnst í jörðu, einkum í hitabeltislöndum, og myndast við veðrun á grjóti, er inniheldur álsambönd. Er almennt miðað við, að um vinnsluhæft bauxít sé að ræða, ef málmgrýtið inniheldur 32% eða meira af áloxýði. Á fyrsta stigi framleiðslunnar er málmgrýtið malað, þvegið og þurrkað og þannig aukið hlutfallslegt innihald þess af málminum. Á öðru stigi er áloxýðið unnið úr bauxíti með efnagreiningu, þar sem mikið er byggt á varma, og fer sú vinnsla yfirleitt fram í mjög stórum verksmiðjum. Kristallast það í hvítt duft, sem síðan er unnið í álbræðslu, sem fyrr segir, og úr því brætt ál með rafgreiningu. Er almennt gert ráð fyrir því, að tæpar 2 smálestir af áloxýði þurfi til framleiðslu á einni smálest af áli. Á fjórða stigi tekur við vinnsla úr málminum með ýmsu móti, svo sem með steypu, völsun, þrýstimótun og smíðum. Er þá sumpart skilað fullunninni vöru, en þó mestmegnis hálfunninni framleiðslu, sem síðan er fullunnin til hinna margvíslegu nota, sem málminum er beitt til.

Bræðsla á áloxýði fer fram með rafgreiningu í þar til gerðum stálkerjum við mjög hátt hitastig. Er rafstraumi hleypt á hráefnið um kolefnisrafskaut, sem stungið er ofan í kerin (anóður), en kerin sjálf eru jákvæða rafskautið (katóðan), og klædd innan með kolefni. Hér er um að ræða samfellda vinnslu, þannig að stöðugur rafstraumur er á kerjunum og málmurinn þar jafnan í deiglu. Er álið tappað af jafnóðum og það fellur út í kerinu og það flutt bráðið í steypuhús bræðslunnar, þar sem það er mótað í klumpa, stengur og álíka form, eftir því hvort það er ætlað til endurbæðslu, völsunar, þrýstimótunar (extrusion) eða annarra smíða á síðara framleiðslustigi.

Kerin eru sett upp í tvöfaldri röð eftir endilöngum kerjasal bræðslunnar og rafstraumi veitt á röðina frá afriðli (rectifier) við enda byggingarinnar. Talið er, að til rafgreiningar með þeim hætti, sem hér segir, muni þurfa sem næst 15 000 kWst. af raforku fyrir hverja smálest af áli, miðað við þá tækni, sem nú er beitt.

Takmörkun þeirri á starfsemi álbræðslunnar við Straumsvík, sem leiðir af þessu skipulagi áliðnaðarins, er nánar lýst í málsgr. 1.03 a) í aðalsamningnum, þar sem skýrgreint er orðið „ál“. Er þar gert ráð fyrir því, að framleiddur verði í bræðslunni álmálmur í ýmsum myndum, sem almennt tíðkast á þessu vinnslustigi, svo sem klumpar til endurbæðslu, stykki til völsunar og stengur eða bútar til þrýstimótunar, auk þess sem hann kunni að verða blandaður öðrum málmum, svo sem magnesíum. Hins vegar mun engin aðvinnsla á málminum fara fram utan steypuhúss bræðslunnar, og aðvinnsla í steypuhúsinu sjálfu er takmörkuð við þá meðferð, sem unnt er að veita málminum í samfelldri framleiðsluröð, þar sem byrjað er með fljótandi áli frá bræðslunni. Er þar t. d. um að ræða plötur og lengjur, sem mótaðar eru við samfellda steypu og hringaðar upp eða bútaðar sundur jafnótt og steyppt er.

Í bræðslunni við Straumsvík verður í fyrstu byggð ein kerjaröð, sbr. málsgr. 1.03 e), þar sem skýrgreindur er „fyrsti áfangi bræðslunnar“ og verða þar yfir 100 bræðsluker. Mun kerjaröðin hafa 60 MW máltraun, þ. e. skráða aflnýtingu, og afkasta rúmlega 30 000 smálestum áls á ári við eðlilega nýtingu. Í öðrum áfanga verður síðan bætt við hálfri kerjaröð, einu til þremur árum eftir að hin fyrsta á að taka til starfa, sbr. málsgr. 1.03 f) og h), svo og 6. gr. og málsgr. 9.03. Í þriðja áfanga verður síðari kerjaröðin fullbyggð, og hefur þá bræðslan náð fullri stærð með 120 MW máltraun. Því byggingarstigi ber að ná ekki síðar en 3 árum eftir að fyrri stækkuninni á að vera lokið, en heimilt er að ljúka því fyrr, ef svo semst við Landsvirkjun, sbr. málsgr. 1.03 g) og i), svo og 6. gr. og málsgr. 9.04. Er ekki ólíklegt, að síðari kerjaröðin verði byggð í einu lagi á þeim tíma, sem ætlaður er til byggingar fyrri helmingsins. Kerjasalir bræðslunnar verða allmikil mannvirki, eða hartnær 1 kílómetri að lengd. Mannvirkjum þeim öðrum, sem starfseminni heyrar til, er nánar lýst í málsgr. b) og e) og í bræðsluáætlun þeirri, sem fylgir hafnar- og lóðarsamningnum. Má þar einkum nefna steypuhús bræðslunnar, færabelti og síló fyrir áloxýð, tengivirki og annan rafbúnað, auk verkstæðis, vöruskemmu, skrifstofubyggingar og svipaðra mannvirkja.

Bygging mannvirkja.

Í 4. gr. samningsins er rætt um byggingu Búrfellsvirkjunar og varavirkja af hálfu Landsvirkjunar. Hér er um óbeina skuldbindingu að ræða, þannig, að prófsteinninn á efndir hennar verður sá, hvort Landsvirkjun getur látið í té samningsbundið rafmagn á þeim tíma, sem til afhendingar þess er tekinn, en ekki ástand mannvirkjanna sem slíkra á þeim degi. Í 5. gr. er vikið að helztu skuldbindingum Landsvirkjunar samkvæmt rafmagnssamningnum, sem að öðru leyti er háður skilmálum hans, og þá fyrst og fremst þeirri skyldu, að láta bræðslunni í té hið samningsbundna rafmagn.

Í 6. gr. er síðan vikið að byggingu bræðslunnar og tími settur til að ljúka hinum ýmsu áföngum hennar. Verður nánar vikið að þeim tímamörkum við skýr-

ingu á ákvæðum 9. gr., sbr. og athugasemdir við rafmagnssamninginn. Í 7. gr. er vikið að helztu skyldum ISALs samkvæmt rafmagnssamningnum, sem í öllu eru honum háðar, og þá einkum skyldu þess til að greiða fyrir það lágmarksmagn raforku, sem umsamið er, hvort sem það er notað eða ekki.

Í 8. gr. er vikið að byggingu hafnarmannvirkjana við Straumsvík, sem mælt er um í 6. gr. hafnar- og lóðarsamningsins. Skiptir þar mestu máli sá tími, sem til er tekinn til að ljúka byggingu hafnargarðsins að því marki, að ISAL geti hafið uppsetningu á hafnarkrönnum sínum og færabelti, sbr. málgr. 6.05 í hafnar- og lóðarsamningi. Er við það miðað um þau tímamörk, að ISAL hafi hæfilegt svigrúm til að víða að sér hráefni og setja bræðsluna í gang áður en kemur að fyrsta afhendingardegi rafmagns, er hefja þarf fullan rekstur, eða greiðslur fyrir lágmarksrafmagn að öðrum kosti. Þar eð fyrirkomulag hafnarmannvirkjana er í tilteknum atriðum háð samkomulagi við ISAL, er hugsanlegt, að bygging þeirra verði fyrir töfum vegna ágreinings um þau efni milli þess og Hafnfirðinga. Því er svo fyrir mælt í málgr. 8.02, að kaupstaðurinn verði því aðeins bundinn af skuldbindingu sinni um tímanlega byggingu mannvirkjana, að ISAL veiti greiðlega samþykki sitt, þegar þess er leitað, og að það æski ekki verulegra breytinga á endanlegri gerð mannvirkjana frá því, sem þegar hefur verið áætlað. Verði ISAL ekki fært um að taka við samningsbundnu rafmagni á fyrsta afhendingardegi vegna misbrests í þessum efnum, haggar það ekki skuldbindingu þess gagnvart Landsvirkjun um greiðslu fyrir lágmarksmagn, og kaupstaðurinn ber að sjálfsgöðu ekki ábyrgð á því tjóni, sem slíkum töfum kann að verða samfara fyrir ISAL.

Í málgr. 8.03 er loks vikið að öðrum helztu samningsatriðum hafnar- og lóðarsamningsins, sem í öllu eru háð ákvæðum hans.

Afhendingardagar rafmagns.

9. gr. samningsins fjallar um ákvörðun afhendingardaga samningsbundins rafmagns til bræðslunnar (AR I, AR II og AR III). Eru þeir þau tímamörk, sem lögð verða til grundvallar um alla framkvæmd samninganna í heild, og er hinn fyrsti þar mikilvægastur. Við hann eru miðaðar allar áætlanir um byggingu mannvirkja og annan undirbúning þess, að full vinnsla geti hafizt í fyrsta áfanga bræðslunnar, og frá honum er talinn gildistími samninganna (49. gr.) og flest þau tímamörk, sem máli skipta um skattgreiðslur (25. gr.) og rafmagnsverð (13. gr. rafmagnssamningsins). Á þeim degi verður Landsvirkjun skuldbundin til að hafa samningsbundnið rafmagn tiltækt fyrir fyrsta áfanga bræðslunnar, og um leið fellur á ISAL sú skylda, að greiða fyrir umsamið lágmarksmagn raforku, hvort sem bræðslan er þá tilbúin til starfrækslu eða ekki. Hið sama gildir að þessu leyti um hina síðari afhendingardaga að því er varðar stækkun bræðslunnar.

Ákvæði samningsins um AR I eru sett með það fyrir augum, að fyrsti áfangi bræðslunnar (ein kerjaröð með 60 MW málraun) verði fullbyggður og búinn til starfrækslu á þeim tíma, sem fyrsti áfangi Búrfellsvirkjunar (105 MW) verði tilbúinn til notkunar. Ber Landsvirkjun að tiltaka daginn eftir því sem mælt er í málgr. 9.02. Við því má búast, að afhending rafmagns frá Búrfellsvirkjun geti hafizt á miðju ári 1969, og er AR I því tiltekinn til bráðabirgða sem hinn 1. júní 1969. Tveimur árum fyrir þann tíma, eða fyrir 1. júní 1967, ber Landsvirkjun að tilkynna aðilum nánari ákvörðun sína um AR I. Er henni þá heimilt að fresta deginum allt að einu ári, eða til 1. júní 1970. Sex mánuðum fyrir þann dag, sem hún hefur þannig tiltekið, ber henni síðan að tilkynna aðilum endanlega ákvörðun sína um AR I. Er henni þá heimilt að fresta deginum allt að 6 mánuðum frá þeim degi, er síðast var tiltekinn, en þó ekki fram yfir 1. júní 1970.

Þess her að gæta, að öll þessi tímamörk eru háð frestun, ef óviðráðanleg öfl (force majeure) hamla byggingu Búrfellsvirkjunar, hafnarmannvirkjana eða bræðslunnar. Á það bæði við um hin einstöku tímamörk og þau innbyrðis hlutföll, sem

milli þeirra eru, þannig að frestunin skerðir ekki það svigrúm, sem Landsvirkjun er veitt um endanlega ákvörðun sína (málsgr. 9.06). Hins vegar verður AR I ekki frestað, þótt dráttur yrði á byggingu þessara mannvirkja af öðrum orsökum. Um hafnarmannvirkin gildir það sérstaklega, að ISAL fær ekki sjálfkrafa rétt til að fresta AR I, þótt dráttur kynni að verða á byggingu hafnarmannvirkjanna af hálfu Hafnarfjarðarkaupstaðar. Er það einungis ef útilokað er að ljúka byggingu bræðslunnar vegna slíkra tafa, þótt öllum tiltækilegum ráðum sé beitt, án tillits til kostnaðar, að frestun af þessum orsökum kemur til greina (málsgr. 9.05).

Ákvæði samningsins um AR II og AR III eru sett með tilliti til þess svigrúms, sem ISAL verður veitt um stækkun bræðslunnar, og jafnframt þess fyrirvara, sem Landsvirkjun þarf að hafa um stækkun Búrfellsvirkjunar. Svo sem fyrr segir, verður ISAL skylt að bæta hálfri kerjaröð með 30 MW málraun við fyrsta áfanga bræðslunnar eigi síðar en þremur árum eftir að hann átti að taka til starfa, þ. e. eftir AR I. Afhendingu á rafmagni til þeirrar stækkunar ber að hefja á AR II, er ákveðinn verði með samkomulagi við Landsvirkjun, þó ekki fyrr en einu ári eftir AR I. Eigi síðar en þremur árum eftir AR II er ISAL skylt að fullbyggja síðari helming þessarar kerjaraðar, þannig að hún nái 60 MW málraun. Afhendingu rafmagns til þessa áfanga ber að hefja á AR III, er ákveðinn verði með samkomulagi við Landsvirkjun, þó ekki fyrr en einu ári eftir AR I, eins og hið fyrra sinni. Getur það þannig tekið frá einu ári allt að sex árum frá því, að fyrsti áfangi bræðslunnar á að taka til starfa, að hún verði fullbyggð með 120 MW málraun.

AR II og AR III eru einnig háðir frestun, ef óviðráðanleg öfl valda töfum á byggingu Búrfellsvirkjunar eða greindum stækkunum bræðslunnar. Þar eð hvor aðili um sig þarf a. m. k. 2ja ára undirbúning til að ljúka þeim áföngum, sem um er að ræða, er miðað við áhrif óviðráðanlegra afla á því tímabili fyrir AR II og AR III (málsgr. 9.07).

Ýmis ákvæði varðandi rekstur bræðslunnar (framleiðsluafköst, leyfi, mengun o. fl.)

Í ákvæðum 10. gr. samningsins felst sú skuldbinding af hálfu ISALs, að halda jafnan uppi eðlilegum framleiðsluafköstum í bræðslunni og lækka þau eigi nema sérstakar ástæður komi til, og þá aðeins þannig, að sambærilegt sé við samdrátt á afköstum í öðrum álbræðslum á vegum Alusuisse. Er til þess ætlað, að hvor kerjaröð verði nýtt a. m. k. sem svarar 30.000 smálestum áls á ári, eða ekki fjær en 10% frá því marki. Samdráttur á afköstum umfram það er því aðeins heimill, að aðrar álbræðslur Alusuisse hafi á næstliðnum þremur mánuðum ekki starfað með venjulegum afköstum, af þeim ástæðum, sem segir í málsgr. 10.02, og þá einungis að því marki, sem svarar hlutfallslegum samdrætti í afköstum þeirra.

Svo sem fyrr var getið, verður starfsemi ISALs einskorðuð við framleiðslu á áli, eins og það er skýrgreint í málsgr. 1.03 a). Er þeirri takmörkun á starfssviði félagsins nánar lýst í 11. gr. Gert er ráð fyrir því í 15. gr. samningsins, að ISAL verði veitt þau leyfi af opinberri hálfu, sem nauðsynleg eru til starfsemi þess.

Í 12 gr. samningsins er fjallað um þá hlið á starfsemi bræðslunnar, sem að umhverfinu snýr. Í útblásturslofti frá álbræðslum er jafnan nokkuð fluor, sem getur haft skaðleg áhrif á gróður í næsta nágrenni, einkum þar sem loft er kyrrt. Er nánar rætt um aðstæður við bræðsluna við Straumsvík í þessu tilliti í skýrslu Rannsóknarstofnunar iðnaðarins, er fylgir með greinargerð þessari. Með samningsákvæði þessu er ISAL lögð á herðar full ábyrgð á hverju því tjóni, sem verða kann af þessum sökum utan þess svæðis í nágrenni verksmiðjunnar, sem afmarkað er á uppdr. II með bræðsluáætluninni. Er það 5 km breitt frá austri til vesturs og um 3 km í suður frá ströndinni. Innan þessa svæðis ber ISAL einnig fulla ábyrgð á slíku tjóni gagnvart þeim, sem hafa þar aðsetur eða eiga eignir. Hins vegar ber það ekki ábyrgð á slíku tjóni gagnvart þeim, sem síðar setjast þar að eða eignast

eignir, ef um er að ræða tjón á búskap eða garðyrkju. Þó ber það jafnan ábyrgð gagnvart þeim, sem eignir öðlast á svæðinu við framsal frá núverandi eigendum, að því er tekur til núverandi notkunar þeirra eigna, enda þótt í umræddu skyni sé (málsgr. 12.01).

ISAL er skylt að gera allar eðlilegar varúðarráðstafanir gegn tjóni af greindum sökum í samræmi við góðar iðnaðarvenjur (málsgr. 12.02). Sömuleiðis ber því skylda til að fylgjast með áhrifum útblásturslofts á umhverfið í samráði við opinberar rannsóknarstofnanir og láta ríkisstjórninni í té niðurstöður athugana sinna í því efni (málsgr. 12.03).

Í 13 gr. samningsins er sérstaklega tekið fram, að ISAL skuli háð venjulegum öryggis- og heilbrigðisreglum við byggingu og rekstur bræðslunnar og eftirliti þeirra stofnana, sem framfylgja skulu slíkum reglum, svo sem öryggiseftirliti ríkisins.

Tollamál.

Í 14. gr. samningsins er kveðið á um tollamál bræðslunnar. Mun ISAL verða undanþegið aðflutningsgjöldum af efni og tækjum, sem það eða verktakar þess flytja inn til byggingar bræðslunnar, innan þeirra marka, sem segir í málsgr. 14.01 a). Sama gildir um hráefni, vélar o. fl., sem það flytur sjálft inn til rekstrar bræðslunnar (málsgr. 14.01 b). Slík undanþága nær þó ekki til þess innflutnings af því tagi, sem um ræðir í málsgr. 14.02, svo sem neyzluvarnings, skrifstofubúnaðar, benzíns eða ökutækja annarra en þeirra, sem beint eru notuð í byggingu og rekstri bræðslunnar. Ál frá bræðslunni og afgangshlutir, sem út verða fluttir, verða undanþegin útflytningsgjöldum (málsgr. 14.01 c) og d).

Undanþegar vörur, sem ISAL ráðstafar hér á landi, verða tollaðar með venjulegum hætti (málsgr. 14.03). ISAL verður háð venjulegri tollmeðferð og tolleftirliti, og mun greiða allan eðlilegan kostnað, sem því er samfara (málsgr. 14.04). Erlendu starfsfólki, sem hingað kemur á vegum ISALs, verður heimill tollfrjáls innflutningur á heimilismunum sínum með þeim hætti, sem nú tíðkast (málsgr. 14.05).

Gjaldeyrismál.

Með 16. gr. samningsins er ISAL lögð sú skylda á herðar, að hafa hér jafnan handbært rekstrarfé í íslenskum peningum eða auðskiptum erlendum gjaldeyri, er eigi sé minna en sem svarar þriggja mánaða rekstrarútgjöldum þess hér á landi, öðrum en greiðslum fyrir rafmagn, þar á meðal framleiðslugjaldi félagsins og öðrum sköttum (málsgr. 16.01). Á hinn bóginn er gert ráð fyrir því, að félagið megi eiga gjaldeyrisinnstæður erlendis og þurfi ekki að yfirfæra hingað aðrar greiðslur fyrir málm sinn en þær, sem til þarf við reksturinn hér á landi, meðan framangreindum skilyrðum er fullnægt af þess hálfu. Horfir þetta til að gera einfaldara allt gjaldeyriseftirlit með félaginu, sem að sjálfsögðu verður viðhaft, og gjaldeyrismeðferð á þess vegum. Í þessu sambandi er rétt að minna á, að félaginu er ætlað að inna af hendi margar af mikilvægustu greiðslum sínum til íslenskra aðila í Bandaríkjadollurum eða öðrum frjálsum gjaldeyri. Gildir það einkum um greiðslur til Landsvirkjunar fyrir rafmagn (málsgr. 21.04 í rafmagnssamningnum), greiðslu á fastagjaldi vegna Straumsvíkurfagnar (málsgr. 11.07 í hafnar- og lóðarsamningnum) og um framleiðslugjald þess til ríkisins (málsgr. 29.02).

Það skiptir að sjálfsögðu máli eftir sem áður, á hvaða gengi félaginu verði heimilað að yfirfæra hingað andvirði framleiðslu sinnar, ef fleiri gengi en eitt yrðu skráð hér á landi. Er reglunni í málsgr. 16.03 ætlað að skera úr um það efni. Samkvæmt henni mun ál fá að njóta þess gengis, sem bezt gerist um þá flokka útflytning safurða, er sérstaka gengisskráningu hafa, enda eigi þeir stærri hlut í útflytningverðmæti Íslendinga en álið, eða sem svarar einum fimmta hlut, hvort sem herra er, þó þannig, að slíkt gengi sé aldrei lakara en meðaltal hinna ýmsu gengja, sem

skráð eru á þeim tíma fyrir íslenzkan útflutning, vegið eftir verðmæti hvers gengisflokks um sig. Það hefur þannig mjög takmörkuð áhrif á gengi áls, þótt tilteknum erfiðum markaðsvörum Íslendinga verði veitt gengisfríðindi.

Í málsgr. 16.04 er að finna skýrgreiningu á því, hvað átt sé við með „gengi“ í framangreindu sambandi, og er þar fylgt reglum Alþjóðagjaldeyrissjóðsins. Í málsgr. 16.05 er fóstum starfsmönnum ISALs gefið fyrirheit um yfirfærslu launa sinna hér á landi eftir því, sem þörf krefur.

Starfslið við bræðsluna.

Til þess er ætlað með samningnum, að ISAL noti íslenzkt starfslið, verkafólk, fagmenn og kunnáttumenn, við byggingu og rekstur bræðslunnar, sbr. 17. gr. Er Alusuisse skylt að aðstoða félagið við að þjálfa slíkt starfsfólk og sérhæfa til starfa í bræðslunni. Það er og stefna félagsins, sem vænta má, að ráða hér lent vinnuafli eftir föngum. Má búast við því, að bræðslan verði snemma rekin með íslenzkum starfskröftum að miklu eða öllu leyti.

Vegna þeirrar sérhæfingar, sem á þarf að halda við rekstur bræðslunnar, verður ISAL jafnframt heimilað að hafa hér sérþjálfað og reynt erlent starfslið að vissu marki eftir eigin mati, þó eigi fleiri en 50 manns í senn (málsgr. 17.02). Á þeim tímum, sem nægilegt hæft starfslið er ekki fyrir hendi hér landis, og á gangsetningartíma hinna þriggja áfanga bræðslunnar, verður ISAL þó að sjálfsgöðu heimilað að fara fram úr þessu marki, enda munu þær ráðningar fara fram á grundvelli atvinnuleyfa, er veitt verði í samræmi við gildandi lagaframkvæmd. Búist er við því, sem kunnugt er, að starfslið við rekstur bræðslunnar fullbyggðrar verði um 450 manns, þannig að framangreind sérregla mun eigi varða meiru en um það bil niunda hluta starfskrafta hennar.

Í málsgr. 17.03 eru ákvæði um komu og brottför erlendra starfsmanna ISALs og verktaka þess, svo og þeirra yfirmanna og starfsmanna Alusuisse og dótturfélaga þess, sem erindi eiga að reka við bræðsluna. Í málsgr. 17.04 eru loks ákvæði um sköttun hinna erlendu starfsmanna þessara aðila hér á landi. Er ráðgert, að heitt verði af Íslands hálfu þeim reglum, sem felast í uppkasti OECD að sáttmála um tvísköttun, nema tvísköttunarsamningar náist við Sviss eða önnur þau ríki, sem hagsmunu eiga að gæta vegna borgara sinna hér á landi. Sáttmálauppkast þetta felur í sér hina helztu tilraun, sem gerð hefur verið í þá átt að koma á marghliða tvísköttunarsamningum milli ríkja, og ekki ólíklegt, að hún muni bera slíkan ávæxt, þegar fram í sækir. Hefur uppkast þetta verið samþykkt af Íslands hálfu með tilteknum fyrirvara, og eru þeir tvíhliða tvísköttunarsamningar Íslendinga, sem nú eru á döfinni, að miklu leyti byggðir á ákvæðum þess.

Sú regla, sem þannig mun skipta mestu í framkvæmd, felst í 15. gr. sáttmálauppkastsins. Samkvæmt henni verður Íslendingum heimilt að leggja venjulega tekjuskatta á allar launatekjur hinna erlendu starfsmanna, nema a) þeir hafi dvalið hér skemur en 6 mánuði (183 daga) á skattárinu, b) laun þeirra séu greidd af vinnuveitanda, sem ekki á hér búsetu, og c) launagreiðslurnar séu ekki bornar uppi af fastri starfsstöð vinnuveitandans hér á landi. Takmörkun þessi, sem ekki felur í sér verulegt frávik frá núgildandi skattalögum, tekur þannig aðeins til starfsmanna Alusuisse, erlendra dótturfélaga þess og sumra verktaka ISALs, en launatekjur starfsmanna ISALs sjálfs yrðu skattskyldar hér á þeim dvalartíma, sem lög gera ráð fyrir. Hins vegar verða ekki skattlagðar hér aðrar tekjur eða hagsmunir erlendra starfsmanna ISALs en launatekjur þeirra, nema þeir hafi öðlazt hér fullkomna búsetu. Koma ákvæði 4. gr. samþykktarinnar til við ákvörðun um það efni.

Innlend og önnur viðskipti.

Með 18. gr. samningsins er ISAL lögð sú skylda á herðar, að veita vörum af íslenzkri gerð og uppruna forgangsrétt við innkaup sín til bræðslunnar, enda séu

þær samkeppnishæfar við erlendar vörur um verð og gæði. Sama gildir um þjónustu íslenzkra aðila, svo sem verktaka, skipa- og tryggingarféлага. Mun ISAL leitast við að búa í haginn fyrir slík innkaup og þjónustu t. d. með skiptingu samninga og pantana, en á þó sjálft ákvörðunarvald um þá hagræðingu (málsgr. 18.01).

ISAL mun á sama hátt beina erlendum innkaupum sínum um hendur íslenzkra kaupþýslumanna og þjónustuaðila, sem hafa á boðstólum erlendar vörur, þegar þau kaup eru jafnhagkvæm og bein innkaup ISALs erlendis frá (málsgr. 18.02). Að öðru en því, sem leiðir af forgangsrétti Íslendinga samkvæmt framansögðu, mun ríkisstjórnin hins vegar ekki leitast við að hafa áhrif á erlend viðskipti ISALs, hvort heldur innkaup eða sölu, eða beina þeim í tilteknar áttir.

Aðstoð af hálfu Alusuisse.

Með aðstoðarsamningum þeim, sem fyrr greinir, mun Alusuisse láta ISAL í té tæknilega, stjórnunarlega og viðskiptalega aðstoð við byggingu og rekstur bræðslunnar gegn tiltekinni þóknun. Er hér einkum um að ræða verkfræðilega aðstoð við hönnun og byggingu bræðslunnar, tæknilega aðstoð við reksturinn og aðstoð við sölu á allri framleiðslu bræðslunnar.

Nánari grein verður gerð fyrir samningum þessum í heild hér á eftir, og er rétt að vísa þangað um frekari skýringar. Þess ber þó sérstaklega að geta, að samningum þessum má ekki breyta án samþykkis ríkisstjórnarinnar. Það er og bein skylda Alusuisse gagnvart ríkisstjórninni að sjá til þess, að aðstoð þess þjóni í öllu sem bezt hagsmunum ISALs.

ISAL, skipulag þess og fjármögnun.

Í V. kafla samningsins er að finna nánari ákvæði um stofnun og skipulag ISALs, hins fyrirhugaða dótturfélags Alusuisse, auk þess sem fyrirhuguð stofnskrá þess og samþykktir eru lagðar fram sem fylgiskjal E með samningnum.

Samkvæmt 20. gr. samningsins verður ISAL stofnað og skráð samkvæmt íslenskum lögum, eftir því sem til er ætlazt með samningnum, og með þeim breytingum á ákvæðum hlutafélagalaga, sem leiðir af staðfestingarlögunum. Eru þær helztar, að Alusuisse verður heimilað að vera einkastofnandi félagsins og einkahluthafi, ef svo ber undir (málsgr. 20.01). Jafnframt verður ekki nauðsynlegt, að stjórnendur félagsins eigi hlut í því, auk þess sem ríkisstjórnin mun skipa fulltrúa í stjórn félagsins án annarrar hlutdeildar (málsgr. 23.01). Loks verður hverjum hluthafa heimilt að neyta atkvæðisréttar fyrir allt hlutafé sitt, án takmörkunar sem þeirrar, er felst í 31. gr. hlutafélagalaga (málsgr. 24.01). Eru þetta síður en svo einsdæmi, heldur þvert á móti. Það er alltítt í nýrri hlutafélagalögum, að einum aðila sé heimilað að stofna hlutafélag um fyrirtæki og öðlast þar með takmarkaða ábyrgð á skuldbindingum þess eða að hlutareign í félagi megi færast á eina hendi. Sömuleiðis hefur löngu verið horfið frá þeirri kröfu í mörgum löndum, að stjórnendur væru hluthafar, enda hreint formsatriði. Loks er það regla víðast um heim, en ekki undantekning, að hluthafar geti neytt alls hlutafjár síns við atkvæðagreiðslur.

Í ákvæðum málsgr. 23.01 um húsetu og þjóðerni stjórnenda ISALs felst og undanþága frá ákvæðum 4. gr. iðjulaga. Sama gildir um ákvæði málsgr. 22.01, þar sem þess er beinlínis krafizt, að Alusuisse eigi jafnan meirihluta hlutafjár í ISAL, og þarf samþykki Alþingis til þess, að breyta þeirri tilhögun. Þessi undanþága frá ákvæðum iðjulaga felur að sjálfsögðu ekki í sér lagabreytingu, þar eð ráðherra hefði verið heimilt að veita hana.

Með þessum áskilnaði verður ISAL stofnað og skráð samkvæmt hlutafélagalögum, og mun stjórn þess skipuð íslenskum borgurum að meirihluta til (málsgr. 23.01). Verður það því íslenskt félag í hvoru tveggja þessu tilliti, og sama gildir að sjálfsögðu, þegar litið er á starfsstöð þess. Fleiri mælikvarðar koma þó til greina,

þegar meta skal þjóðerni félaga, enda um afstætt hugtak að ræða. Í þeim tilvikum, sem fara þarf eftir meirihlutavaldi í félaginu, verður það að sjálfsögðu ekki talið íslenzkt meðan slíkt vald er í höndum Alusuisse svo sem krafizt er í 22. gr.

Áskilið er um hlutafé ISALs, að það verði aldrei lægra að nafnverði en sem nemur $\frac{1}{3}$ hluta af bókfærðu verði fastafjármuna þess (21. gr.). Verður hér um verulegt hlutafjárframlag að ræða, sem marka má af því að stofnkostnaður bræðslunnar getur orðið allt að 60 milljónum Bandaríkjadollara eða laust yfir 2.500 milljónir króna, þar af um 1.400 milljónir króna í fyrsta áfanga. Ekki er að öðru leyti fjallað í samningnum um fjármögnun ISALs nema að því, sem leiðir af samningnum um framkvæmdatryggingu og annarri ábyrgð Alusuisse, en Alusuisse mun að sjálfsögðu annast um alla fjáröflun til byggingar bræðslunnar, eitt eða í félagi við minnihluta hluthafa, og bera þá áhættu af byggingu hennar og rekstri, sem leiðir af hlutareign þess í ISAL og ábyrgðum þess gagnvart hinum íslenzku samningsaðilum.

Um hlutabréf í ISAL er þess enn fremur krafizt í 22. gr., að þau verði nafnskráð. Eigi má gefa þau út til annarra en Alusuisse, nema leyfi ríkisstjórnarinnar komi til, né heldur má Alusuisse eða aðrir hluthafar framselja bréf sín án slíks samþykkis. Það er og skilyrði, sem fyrr segir, að Alusuisse haldi jafnan eigi minna en 51% af þeim útistandandi hlutum í félaginu, sem almennur atkvæðisréttur fylgir. Er þá átt við alla þá hluti, sem greiða má atkvæði fyrir um almenn mál, hvort sem eiginleg hlutabréf hafa verið útgefin eða ekki.

Í málsgr. 22.03 er fjallað um hugsanlega aðild minnihluta hluthafa, er háð verður leyfi ríkisstjórnarinnar. Verður þess krafizt af slíkum aðila, auk annars, sem þurfa þykir, að hann fallist á það skriflega að vera bundinn af ákvæðum samningsins og fylgiskjalanna, og þá ekki sízt ákvæðunum um lausn deilumála.

Í 23. gr. er fjallað um stjórn ISALs og endurskoðendur. Ber að skipa meirihluta stjórnarinnar íslenzkum borgurum, svo sem víða er krafizt um félög með erlendu hlutafé. Mun ríkisstjórnin skipa tvo af sjö stjórnarmönnum, og ber henni aðild í engu óhagstæðara hlutfalli, ef breyting verður á heildartölu stjórnarmanna. Annar endurskoðenda félagsins skal vera íslenzkur borgari.

Í 24. gr. samningsins eru venjuleg ákvæði um atkvæðisrétt hluthafa og afgreiðslu mála á hluthafafundum, utan þeirrar breytingar varðandi takmörkun atkvæðisréttar, sem fyrr greinir. Loks eru settar skorður við skiptum eða slitum félagsins, samruna þess við önnur félög eða sölu á eignum þess, og samþykki ríkisstjórnarinnar áskilið um þau efni (málsgr. 24.03). Eru þau ákvæði sett til frekari tryggingar þeim hömlum, sem gilda um framsal hlutabréfa skv. 22. gr.

Skattamál.

Í VI. kafla samningsins er ítarlega fjallað um skattamál ISALs, bæði framleiðslugjald félagsins, hámark þess og lágmark, leiðréttingu og endurskoðun (25.—30. gr.) og aðra skatta og gjöld, sem á félagið kunna að falla (31. gr.). Auk þess eru takmörkuð ákvæði um skattskyldu Alusuisse, dótturfélaga þess og minnihluta hluthafa (32. gr.) og almenn ákvæði um gjaldskyldu (33. gr.). Fjallað er um almenna skipan þessara mála í öðrum þætti athugasemda þessara, og verður hér látið nægja að rekja stuttlega efni hinna ýmsu ákvæða.

Til þess er ætlazt, sem segir í 25. gr., að ISAL greiði sérstakt framleiðslugjald í stað almennra skatta hér á landi, og verði það lagt á hverja smálest áls, sem skipað er út eða flutt af framleiðslustað. Má sjá í málsgr. 30.06, hvaða skattar hafa einkum komið til greina við útreikning og samninga um fjárhæð þess. Framleiðslugjaldið fellur á þegar við fyrstu útskipun frá bræðslunni og greiðist óslitið síðan, með þeim breytingum og takmörkunum, sem síðar getur.

Grunnhæð framleiðslugjaldsins er tiltekin í málsgr. 25.02, í Bandaríkjadollur-

um, og er skattgjaldið að því leyti gengistryggt. Hækkar það úr \$12.50 við upphaf starfseminnar í \$20.00, er bræðslan hefur náð fullum afköstum, og þaðan smám saman í \$ 35.00, eftir því sem 15 ár liða frá AR I, AR II og AR III, en það er afskriftartími hinna þriggja áfanga bræðslunnar. Á valdegi, þ. e. að 25 og aftur að 35 árum liðnum frá AR I, er heimilt að óska endurskoðunar á grunnupphæð gjaldsins, ef til þess kemur, að samningurinn verði framlengdur, og fer hún þá fram samkvæmt því, er í 30 gr. segir.

Um þessar breytingar á grunnupphæð gjaldsins er þess að geta, að hækkun þess og endurskoðun verður frestað fram yfir þá daga, sem til hennar eru teknir, eða dögnum öllu heldur frestað að því er þennan tilgang varðar, ef verulegur skortur hefur orðið á rafmagni til framleiðslu í bræðslunni á greiðslutíma gjaldsins. Fari afhending á orku til bræðslunnar á einhverju ári niður úr því lágmarksmagni, sem ISAL er skylt að greiða fyrir, af ástæðum, sem Landsvirkjun varða, verður þessum tímamörkum frestað. Mundi slík frestun t. d. nema 1 mánuði, ef 75 GWst vantar á það lágmarksmagn, sem við bræðsluna á, er hún hefur náð fullri stærð (málsgr. 25.03).

Í 26. gr. er kveðið á um hækkun og lækkun framleiðslugjaldsins, ef til breytinga kemur á heimsmarkaðsverði því, sem nú er á áli (24.5 bandarísk cent á pund). Verði fráviknið meira en 2.5 cent, hækkar gjaldið eða lækkar um 7 dollara fyrir hvert sent, sem umfram er, eða hlutfallslega fyrir hvert brot úr senti. Sem sjá má af samhenginu, er ál hér ekki notað í hinni skýrgreindu merkingu orðsins, heldur er átt við hráálsklumpa með tilteknum hreinleika, en markaðsverð þeirra er auglýst vikulega í „Metal Bulletin“, sem er helzta heimild um álverð á brezkum og öðrum evrópskum mörkuðum.

27. gr. fjallar um takmarkanir þær, sem gilda um fjárhæð árlegra greiðslna á framleiðslugjaldinu. Er þar fyrst, að skattgjaldið má aldrei vera lægra á ári hverju en 200 000 dollarar, eftir að bræðslan hefur verið fullbyggð, án tillits til hagnaðar eða raunverulegrar framleiðslu. Er hér í raun og veru um sérstakan lágmarksskatt að ræða, sem á fellur, ef framleiðslugjaldið skyldi annars fara niður úr þessari fjárhæð (málsgr. 27.01).

Á hinn bóginn er það skilyrði sett, að greiðslur á framleiðslugjaldi fyrir almannasárið fari ekki fram úr 50% af nettótekjum ISALs á því ári, svo sem þær eru skilgreindar í því sambandi. Hefur Alusuisse alla sönnunarbyrði um það, að fram úr þessu marki hafi verið farið, og ber að leggja fram endurskoðaða reikninga því til staðfestingar. Er ríkisstjórninni heimilt af sinni hálfu að skipa óháða endurskoðendur til að rannsaka þau gögn, og hafa þeir fullt vald til könnunar á öllu, sem máli skiptir í því sambandi. Er ráðgert, að til þess verði fengið alþjóðlegt endurskoðendafirma, er reynslu hafi af skiptum við fyrirtæki á borð við Alusuisse og dótturfélög þess (málsgr. 27.03).

Við útreikning á nettótekjum ISALs í þessu sambandi ber almennt að fara eftir viðurkenndum bókhaldsreglum, og jafnframt ber að meta öll viðskipti þess eftir því, sem gerist í skiptum milli óháðra aðila, eða m. ö. o. reglu þeirri, sem kennd er við „arm's length“ í enskumælandi löndum. Regla þessi er algengust og þekktust þeirra aðferða, sem unnt er að beita við mat á skiptum skyldfélaga og annarra nátengdra aðila. Á Íslandi hefur hún verið lögfest sem slík í 5. gr. tollskrárlaga við mat á því, hvað sé hæfilegt tollverð vöru. Að sjálfsögðu gætir hennar og víða í islenskri skattalöggjöf, þótt ekki sé hún nefnd því nafni. Hér mundi reglunni t. d. beitt um verð á hráefni til ISALs og söluverð á framleiðslu þess. Sérstakar reglur eru að auki settar um ákvörðun á afskriftum ISALs og fjármagnskostnaði félagsins í þessu sambandi, auk þess sem þóknun fyrir einkaleyfi, tækni-aðstoð o. s. frv. er bundin við það, sem aðstoðarsamningarnir segja til um. Nettótekjur eru reiknaðar áður en framleiðslugjald, arður og varasjóðstillög hafa verið frá-dregin (málsgr. 27.04).

Svo er um hnútana búið, að greiðslur á framleiðslugjaldi við útskipun skuli

eigi fara niður úr grunnupphæð þeirri, sem framleiðslugjaldið er einkum miðað við, enda þótt til endurgreiðslu eigi að koma vegna þess, að skattur á næstliðnu ári hafi farið yfir 50% tekna. Verður sú skattinneign, sem þannig myndast, eigi dregin frá einiökum skattgreiðslum ISALs, nema gjaldhæðin sé þá umfram \$20.00 á smálest (\$12.50 í upphafi).

Ákvæði 28. gr. eru sett til að sporna við því, að ISAL geti safnað óeðlilegum álbirgðum við bræðsluna án þess að greiða af því framleiðslugjald miðað við heimsmarkaðsverð á hverjum tíma. Er því skylt, að kröfu ríkisstjórnarinnar, að greiða skatt af álbirgðum, sem fara fram úr 3—4 mánaða framleiðslu.

Í 29. gr. eru rakin framkvæmdaratriði varðandi innheimtu framleiðslugjaldsins og það áskilið, að gjaldið skuli greitt í Bandaríkjadollurum, nema um annað verði samið.

30. gr. samningsins fjallar um endurskoðun þá, sem fara mun fram á framleiðslugjaldinu að kröfu aðila, ef gildistími samningsins verður framlengdur að 25 og aftur að 35 árum liðnum. Er þar fyrst og fremst um samkomulagsatriði að ræða. Mun grunnupphæð gjaldsins þá endurmetin eftir því, sem um semst milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, á þeim grundvelli, sem segir í málsgr. 30.02. Skal þar annars vegar tekið tillit til þeirrar almennu skattbyrði, sem þá verður ríkjandi hér á landi, og hins vegar afkomu ISALs á þeim tíma. Verða meðalárstekjur þess reiknaðar út miðað við hagnað þess næstliðin fimm ár og áætlaða afkomu þess fimm ár fram í tímann. Verður þar fylgt þeim reglum, sem segir í málsgr. 27.04, þar á meðal reglunni um viðskipti milli óháðra aðila og því, að arður og varasjóðstillög komi ekki til frádráttar. Þó verður gert ráð fyrir því við forsögn um tekjur félagsins fimm ár fram í tímann, að hæfilegar ráðstafanir verði gerðar varðandi endurnýjun bræðslunnar.

Sköttum þeim, sem til greina koma við mat almennrar skattbyrði á Íslandi á þeim tíma, er nánar lýst í málsgr. 30.07 til 30.09. Er þar um að ræða hliðstæður þeirra beinu skatta á tekjur, eignir og aðstöðu eða veltu, sem nú tíðkast hér á landi. Skattar þessir skulu metnir við nettótekjur og annan skattstofn ISALs eftir því, sem almennt gerist um iðnfyrirtæki hér á landi. Ef svo reynist, að skattbyrðin í heild fari fram úr 50% af nettótekjum, skal ekki tekið tillit til þess, sem umfram er, við útreikning og samninga um upphæð hins endurskoðaða framleiðslugjalds.

Jafnfram^t því, sem grunnupphæð gjaldsins verður endurskoðuð, ber að heimfæra reglu 26. gr. um viðmiðun þess við heimsmarkaðsverð á hina nýju upphæð eftir því, sem aðilar verða ásáttir um (málsgr. 30.11).

Í 31. gr. eru talin ýmis önnur gjöld og skattar, sem ISAL ber að greiða hér á landi á samningstímanum. Er að sjálfsögðu nauðsyn á nákvæmni um skilgreiningu í því efni, þar sem slíkar skattgreiðslur haggja ekki upphæð framleiðslugjaldsins, nema til þess komi, að það fari fram úr 50% af nettótekjum.

Þeir skattar og gjöld, sem hér um ræðir, eru í fyrsta lagi stimpilgjöld, bifreiða- og vegaskattar, þinglýsingar- og skráningargjöld, skoðunar- og leyfisgjöld, sem félagið mun greiða eftir því sem til er tekið í málsgr. 31.01. Í öðru lagi er fjallað um greiðslur félagsins á söluskatti og öðrum sköttum af því tagi, bæði að því er varðar beina greiðslu félagsins sem seljanda og hitt, að skattinum verði velt á það sem kaupanda vöru eða þjónustu (málsgr. 31.02). Skatturinn verður að sjálfsögðu ekki lagður á kaup þess á samningsbundnu rafmagni, né heldur á svonefnda innri þjónustu félagsins eða vörur þær, sem það flytur inn í skjóli ákvæða málsgr. 14.01. Við byggingu bræðslunnar mun félagið og verktakar þess njóta þeirrar undanþágu, sem nú gildir almennt skv. 7. gr. laga nr. 10/1960. Að öðru leyti mun skatturinn falla á kaup þess og sölu á vöru og þjónustu með venjulegum hætti, þar á meðal á innflutning skv. málsgr. 14.02. Í þriðja lagi mun ISAL greiða félagsleg gjöld vegna almannatrygginga o. s. frv. með venjulegum hætti, svo og launaskatta af því tagi, sem nú er skv. lögum nr. 14/1965 (málsgr. 31.03 og 31.04). Félagið mun og greiða

iðnaðarrannsóknagjald skv. 45. gr. laga nr. 64/1965 (málsgr. 31.06). Loks mun félagið gegna lögbundnum skyldum varðandi ábyrgðar- og brunatryggingar (málsgr. 31.05) og greiða afgangið eða endurgjald með venjulegum hætti fyrir þjónustu, sem því kann að verða veitt af opinberri hálfu (málsgr. 31.07).

Með 32. gr. er því slegið föstu, að bræðsla ISALs skuli ekki talin föst starfsstöð hluthafa félagsins né þeirra dótturfélaga Alusuisse, sem við það kunna að skipta. Loks eru í 33. gr. ákvæði um gjaldskyldu ISALs og þeirra aðila, sem að því standa, til ítrekunar því, sem að framan greinir, auk þess sem sérstaklega er fjallað um gjaldskyldu varðandi öflun og meðferð á því rafmagni, sem félaginu yrði látið í té samkvæmt rafmagnssamningnum.

Almenn ákvæði.

Ekki er við því búizt, að gera þurfi sérstakar ráðstafanir í nágrenni bræðslunnar varðandi húsnæði fyrir starfsmenn hennar, sem væntanlega yrðu flestir búsettir í nærliggjandi kaupstöðum og kaupþúnum, enda ekki um svo fjölmennt starfslið að ræða, að verulegu skipti um byggingamál á þeim stöðum. Hins vegar er 34. gr. samningsins ætlað að tryggja það, að íslenskum starfsmönnum ISALs verði ekki mismunað í lóða- og íbúðalánamálum, né heldur félaginu sjálfu þeirra vegna.

Í 35. gr. samningsins er fjallað um meðferð fjárfestinga ISALs, Alusuisse og hugsanlegra minnihluta hluthafa, og er þar átt við eignir þeirra og réttindi, sem af samningunum rísa, sbr. málsgr. 1.03 s). Er aðilunum heitið því, að þær verði ekki beittar mismunun (málsgr. 35.01). Tekur það í sjálfu sér ekki til þess, þótt eitthvað skorti á beztu kjör eða jafnfrétti við innlendar eignir, svo nefndir séu aðrir mælikvarðar, er tíðkast í svipuðum skiptum. Jafnframt er því heitið, að þær verði ekki beittar eignarnámi, nema almenningsþörf komi til og fullar bætur fyrir, enda sé það framkvæmt löglega og hlutdrægnislaust (málsgr. 35.02). Er hér um að ræða hliðstæðu þeirrar verndar, sem aðilarnir mundu njóta skv. 67. gr. stjórnarskrárinnar. Loks er þess getið í málsgr. 35.03, að ríkisstjórninni sé heimilt að víkja frá ákvæðum greinarinnar, ef aðkallandi nauðsyn ber til. Er það ekki annað en endursögn á gildandi rétti.

Samkvæmt ákvæðum 36. gr. munu Landsvirkjun og ríkisstjórnin ekki bjóða erlendum álfraleiðendum lægra rafmagnsverð til álbræðslu á Íslandi en það, sem greinir í rafmagnssamningnum. Í 37. gr. felst ráðagerð af hálfu Alusuisse um þátttöku í stofnun álbræðslu á Norðurlandi, ef ríkisstjórnin skyldi hyggja á slíkt fyrirtæki, og er hún að sjálfsgöðu án skuldbindingar á báða bóga. Enn fremur munu Alusuisse og ISAL reiðubúin til að stuðla að úrvinnslu á áli hér á landi af hálfu íslenskra aðila og aðstoða þá við slíka nýtingu þess óbeina hagnaðar, sem verða mundi af starfrækslu bræðslunnar hér á landi. Loks er svo fyrir mælt í 38. gr., að breytingar á byggingar- eða rekstrarkostnaði bræðslunnar, Búrfellsvirkjunar og hafnarmannvirkja í Straumsvík skuli ekki hafa áhrif á skuldbindingar aðila samningunum samkvæmt.

Óviðráðanleg öfl (force majeure).

Í 39. og 40. gr. samningsins er fjallað um óviðráðanleg öfl og áhrif þeirra á samningsskyldur aðila hans og fylgisamninganna. Er hér átt við force majeure eða vis major, sem svo nefnast, eða utanaðkomandi atvik þess eðlis, að ekki er unnt að varast afleiðingar þeirra eftir því, sem almennt gerist, þótt eðlileg aðgát sé höfð. Má það heita föst regla, að gera ráð fyrir slíkum atvikum í samningum sem þessum, og þá einkum rafmagnssamningnum.

Í 39. gr. er að finna tæmandi skýrgreiningu á því, hvað telja megi óviðráðanleg öfl að því er samningana varðar, og skipta því aðrar skýrgreiningar huðtaksins eigi máli. Meðal þess, sem þarna er talið, má nefna ísalög og eldgos. Verkföll og vinnudeilur eru tekin sérstaklega til meðferðar og því settar sérstakar skorður, hvernær telja megi þau til óviðráðanlegra afla.

Í 40. gr. greinir síðan um skilyrði þess, að áhrif óviðráðanlegra afla á efndir af hálfu aðila verði tekin til greina. Sá aðili, er bera vill fyrir sig óviðráðanleg öfl, hefur sönnunarbyrði um tilvist þeirra og verður jafnframt að sanna, að athöfn hans eða athafnaleysi sé bein afleiðing af þeim (eða bein afleiðing af vangetu annars aðila, er fyrir þeim hefur orðið, sbr. málsg. 40.04). Enn fremur verður hann að sýna fram á, að hann hafi viðhaft alla aðgát og gripið til allra eðlilegra ráða, sem honum voru tiltæk, til að forða afleiðingum þeirra (málsg. 40.03). Loks ber þeim aðila, sem fyrir óviðráðanlegum öflum verður, að draga úr áhrifum þeirra eftir megni og hefja efndir skuldbindinga sinna að nýju jafnskjótt og þeim er af létt (málsg. 40.05).

Að fullnægðum þessum skilyrðum verður brestur á efndum af hálfu aðila af völdum óviðráðanlegra afla eigi talin vanefnd á samningsskyldum hans (málsg. 40.01). Þeim skyldum, sem eigi er unnt að gegna af þessum sökum, telst frestað meðan ástandið varir (málsg. 40.02). Jafnframt verða framlengd þau tilteknu tímabil, sem greinir í staflidum a) til e) í málsg. 40.02, ef tilteknar afleiðingar óviðráðanlegra afla koma fram, auk þess sem ákvæði eru um svipaða frestun tíma- marka í ýmsum öðrum ákvæðum samningsins (t. d. 9. gr.).

Í málsg. 40.07 er loks ákvæði um það, hvernig með skuli fara, ef óviðráðanleg öfl eyðileggja helztu mannvirki aðilanna að mestu eða öllu leyti.

Vanefndir og afleiðingar þeirra.

Í 41. til 43. gr. samningsins er kveðið á um vanefndir aðila samningsins og fylgisamninganna, þ. e. þeirra aðila, sem taldir eru í málsg. 40.01, og tilteknar afleiðingar þeirra. Er það einkum tilgangur þessara ákvæða að gera því skóna, í hvaða tilfellum verði heimilt að rifta samningunum (41. gr.) eða stöðva efndir á ákvæðum þeirra (42. gr.). Verður að telja það heppilegt, að hafa skýr ákvæði um þau efni í samningum sem þessum. Um skaðabætur og hvers konar aðra leiðréttingu mála fer hins vegar eftir almennum reglum (43. gr.).

Í málsg. 41.02 er það tæmandi talið, af hvaða tilefni aðilar megri rifta gerðum samningum. Er þar um að ræða tilteknar vanefndir, er varað hafa tiltekið tímabil. Af hálfu Alusuisse og ISALs eru það einkum vanskil á hinum ýmsu greiðslum, er inna ber af hendi samkvæmt samningunum, t. d. á sköttum, rafmagnsreikningum, hafnargjöldum og öðru, sem veitt geta gagnaðilum þeirra riftunarrétt (tölul. ii, stafl. a)). Er það skilyrði, að vanskilin hafi varað í 90 daga, en eigi skiptir máli, hvort skuldarupphæðin er há eða lág. Af hálfu hinna íslensku samningsaðila er það einkum skortur á samningsbundnu rafmagni, sem orðið getur tilefni til riftunar. Er þar annars vegar um að ræða tveggja ára drátt á því, að samningsbundið rafmagn verði haft tiltækt í upphafi, og hins vegar skort á samningsbundnu rafmagni, sem varað hefur dag hvern í 90 daga samfleytt, þ. e. hverja stund dagsins. Skiptir þá ekki máli, hversu verulegan skort er um að ræða.

Samkvæmt málsg. 41.03 eru það ríkisstjórnin annars vegar og Alusuisse hins vegar, sem ákvörðun taka um það, hvort beita skuli riftunarrétti. Er það heimilt, ef vanefndin er enn óbætt 60 dögum eftir að vanefndaraðilanum var um hana tilkynnt. Hafi vanefndaraðilinn ekki véfengt riftunarréttinn á því tímabili, verður samningunum rift einhliða, en að öðrum kosti sætir málið úrlausn dómstóla eða gerðardóms.

Í 42. gr. er það rakið, af hvaða tilefni aðilar megri láta af efndum vegna vanefndar gagnaðila á ákvæðum samninganna. Kemur það í fyrsta lagi til greina, ef verulegt tjón eða veruleg ábyrgð gagnvart öðrum vofir yfir þeim aðila, sem fyrir vanefndinni verður. Er þá heimilt að láta af efndum að því marki, sem nauðsyn krefur, án frekari fyrirvara (málsg. 42.02, stafl. A).

Í öðru lagi verður heimilt að láta af efndum, ef fyrir hendi eru þær vanefndir af hálfu aðila, sem taldar eru í stafl. a) og b) í málsg. 42.02, stafl. B. Er þar um

að ræða riftunarvanefndir þær, sem taldar eru í málsgr. 41.02, þó þannig, að vanskil á greiðslum af hálfu ISALs og skortur á rafmagni af hálfu Landsvirkjunar þurfa eigi að vara lengur en 45 daga, til þess að stöðvunarrétti verði beitt. Er þá aðila þeim eða aðilum, sem vanefndin bitnar á, heimilt að stöðva efndir hvaða skuldbindinga sinna sem er, nema vanefndaraðilinn véfengi það í góðri trú með málssókn innan hæfilegs tíma, að hin meinta vanefnd sé fyrir hendi. Samkvæmt þessu ákvæði yrði Landsvirkjun t. d. heimilt að loka fyrir rafmagn til bræðslunnar, ef vanskil á greiðslu rafmagnsreikninga af hálfu ISALs hafa varað í 45 daga, nema ISAL treystist til að véfengja vanskilin með málshöfðun.

Í þriðja lagi er aðila heimilt, ef hann telur annars eðlilegt að láta af efndum af sinni hálfu vegna tiltekinnar vanefndar annars aðila, að hera rétt sinn til stöðvunar undir sérstakan gerðardómara, sem tilnefndur yrði til að skera úr um það efni. Ber gerðardómaranum að leyfa eða staðfesta stöðvunina á þeim fresti, sem tiltekinn er í ákvæðinu, ef hann telur hana réttmæta eftir atvikum, eða banna hana að öðrum kosti (málsgr. 42.03). Er heimilt að fylgja eftir slíku máli með kröfu um skaðabætur á hendur þeim aðila, sem úrskurður gerðardómarans féll á. Ákvæði þetta snertir á engan hátt þann stöðvunarrétt, sem fyrr var getið og kveðið er á um í málsgr. 42.02, og má vænta þess, að takmörkuð nauðsyn verði á að beita því.

Í 43. gr. er kveðið á um skaðabætur og aðra leiðréttingu mála, sem fer að almennum reglum (málsgr. 43.02). Skiptir það engu um rétt til skaðabóta vegna vanefndar, hvort riftunarrétti eða stöðvunarheimild hefur verið beitt eða ekki, og öfugt (málsgr. 43.01). Loks er aðilum heimilt að efna skuldbindingar gagnaðila sinna í þeirra stað og á þeirra kostnað, ef því verður við komið (málsgr. 43.03).

Í 44. gr. er ríkisstjórninni og Alusuisse loks heimilað að rifta samningnum, ef Búrfellsvirkjun eða bræðslan hafa eyðilagzt svo af völdum óviðráðanlegra afla, að óbætandi þyki, sbr. málsgr. 40.07.

Lagagrundvöllur.

Í 45. gr. samningsins er kveðið á um lagagrundvöll hans, sem annars mundi ráðast af atvikum. Samkvæmt ákvæðum hennar skal fara um skýringu, túlkun og framkvæmd og um gildi og áhrif samningsins að íslenskum lögum og þeim reglum þjóðaréttar, sem við kunna að eiga, þar á meðal þeim grundvallarreglum laga, sem almennt eru viðurkenndar af siðmenntuðum þjóðum.

Með þjóðarétti er hér átt við þær reglur, sem vísað er til í 1. málsgr. 38. gr. samþykktta Alþjóðadómstólsins, sbr. augl. nr. 91/1946. Þær reglur hans, sem við kunna að eiga í þessu sambandi, varða fyrst og fremst lágmarksskilyrði þau um réttarfar og mannréttindi, sem sett eru fullvalda ríkjum. Er vart ástæða til að ætla, að íslensk lög verði léttvæg fundin í þeim efnum að óbreyttri stjórnarskrá.

Deilumál.

Deilur þær, sem rísa kunna af samningnum og fylgisamningunum milli aðila hans eða þeirra varðandi skýringu, túlkun og framkvæmd eða gildi og áhrif hans eða þeirra, skal með fara á þann veg, sem segir í 46. gr. og 47. gr. Ber að leggja þær fyrir íslenska dómstóla eða íslenskan gerðardóm, ef ríkisstjórnin og Alusuisse eru á það sátt, en að öðrum kosti fyrir alþjóðlegan gerðardóm samkvæmt því, sem fyrir er mælt í 47. gr. Er það eigi ætlun aðilanna að leggja í slíka gerð nokkur mál, sem eigi varða verulegar fjárhæðir eða mikilvæg málefni.

Gerðardómur sá, sem greinir í 47. gr., er með tvennum hætti, þó þannig, að í báðum tilfellum verður farið eftir sömu reglum um flutning og meðferð mála. Er þar annars vegar gerðardómur stofnunar þeirrar til lausnar fjárfestingardeilum milli ríkja og þegna annarra ríkja (SID-stofnunin), sem verið er að koma á fót vegna Alþjóðabankans, sbr. málsgr. 47.01, og hins vegar gerðardómur sá, sem skipa má skv. málsgr. 47.02.

Gerðardómsstofnun þeirri, sem nú var nefnd og vikið er að í málsgr. 47.01, verður væntanlega komið á fót á þessu ári á grundvelli samþykktarinnar um mála- miðlun í fjárfestingardeilum milli ríkja og þegna annarra ríkja dags. 18. marz 1965. Var gengið frá samþykktinni af hálfu Alþjóðabankans að aflokinni ráðstefnu aðildar- ríkja hans síðla árs 1964, og átti Ísland þar fulltrúa meðal annarra. Er nú þess eins beðið, að samþykktin verði staðfest af 20 aðildarríkjum bankans. Hafa 33 ríki þegar undirritað hana með fyrirvara um staðfestingu, þar á meðal öll Norðurlöndin. Ríkisstjórnin mun á næstunni leita heimildar Alþingis til staðfestingar samþykktinni af Íslands hálfu. Aðild Svissneska sambandslýðveldisins að samþykktinni er og skilyrði þess, að ákvæði hennar verði hagnýtt varðandi deilur milli ríkisstjórnar- innar og Alusuisse, þar sem hún á aðeins við um deilur milli aðildarríkja sinna og þegna annarra aðildarríkja. Í því sambandi er þess að geta, að Sviss er ekki aðili að Alþjóðabankanum og getur því ekki gerzt stofnaðili að samþykktinni. Hins vegar er ekkert því til fyrirstöðu, að það gerist aðili að samþykktinni eftir að hún tekur gildi við staðfestingu hins tilskilda fjölda aðildarríkja, en á það hefur enn eigi reynt.

Gerðardóms samkvæmt ákvæðum samþykktarinnar yrði leitað með bréfi til stofnunarinnar, þar sem grein er gerð fyrir sakarefni. Heyri deilan undir lögsögu stofnunarinnar, ber að skipa gerðardómendur, einn eða fleiri, eftir því sem aðilar verða ásáttir um. Nái þeir ekki samkomulagi um alla gerðarmennina, skal aðal- bankastjóri Alþjóðabankans skipa þá gerðarmenn, sem á vantar. Ber honum að velja þá úr þeim hópi gerðarmanna, sem stofnunin hefur á að skipa. Er þar um að ræða sérfróða menn á sviði lögfræði, viðskipta, iðnaðar og fjármála, sem þekktir eru að verðleikum á sínu sviði. Aðilum sjálfum er hins vegar heimilt að velja gerð- armenn sína utan þessa hóps, enda séu þeir sömu hæfileikum búnir.

Þess ber að gæta, að lögsaga SID-stofnunarinnar tekur aðeins til lagalegra deilna, er risa beinlínis af fjárfestingum. Mundi það væntanlega eiga við um flestar deilur aðilanna út af samningunum. Hún tekur og aðeins til deilna milli aðildarríkis (eða stofnunar eða stjórnlagalegrar deildar aðildarríkis) og þegns annars aðildarríkis. „Stjórnlagaleg deild“ mundi hér eiga við Hafnarfjarðarkaupstað, en „stofnun“ við Landsvirkjun. Er svo fyrir mælt í málsgr. 47.01, að Landsvirkjun skuli talin slík stofnun að því er SID-samþykktina varðar, til að taka af tvímæli um það efni. „Þegn“ í framangreindu sambandi merkir m. a. félag eða annan ópersónulegan aðila, er telst hafa þjóðerni aðildarríkis þess, sem í deilunni á, en hefur verið til- tekinn sem þegn annars aðildarríkis með samkomulagi deiluaðila vegna erlendrar hlutdeildar í félaginu. Í þessu sambandi er því svo fyrir mælt í málsgr. 47.01, að ISAL skuli talið svissneskur þegn að því er samþykktina varðar. Er það síður en svo í ósamræmi við hið íslenska þjóðerni, sem ISAL mundi hafa í öðru tilliti. Hér er til þess ætlað, að litið verði til meirihlutavalds í félaginu um ákvörðun á þjóðerni þess, en það vald er í höndum Alusuisse, sem fyrr segir. Er framan- greindum ákvæðum ætlað að tryggja það, að unnt verði að leggja sakarefni þessara aðila fyrir gerðardómsstofnunina af hálfu þeirra aðila, er ábyrgð bera á efnudum þeirra, þ. e. ríkisstjórnarinnar og Alusuisse.

Gerðardómsmeðferð skv. SID-samþykktinni mun m. a. hafa þann kost umfram önnur úrræði, að úrskurðir gerðardómsins yrðu svo til sjálfkrafa aðfararhæfir í öllum aðildarríkjum samþykktarinnar.

Ef SID-samþykktin á eigi við um deilu aðilanna, skal henni vísað til gerðar- dóms þess, sem lýst er í málsgr. 47.02, með tilkynningu til þeirra aðila, sem taldir eru í 53. gr. Skipa ríkisstjórnin og Alusuisse þar hvor sinn gerðarmann, en hinn þriðja sameiginlega. Náist eigi um hann samkomulag, skal hann skipaður af forseta Alþjóðadómstólsins í Haag að beiðni annars eða beggja.

Nánari ákvæði um framkvæmd gerðarinnar eru í málsgr. 47.03. Skal málf lut- ingur lúta sömu reglum og vera mundi um gerðardóm SID-stofnunarinnar, sem fyrr segir. Gerðarmenn ráða, hvar gerð skuli fram fara, en verði eigi samkomulag, fer

hún fram í Haag. Þó getur ríkisstjórnin jafnan krafizt þess, að hún fari fram í Genf. Getur það flýtt fyrir viðurkenningu úrskurðarins fyrir svissneskum dómstólum og aðför að Alusuisse, ef hann hefur verið kveðinn upp í Sviss, og er það að sjálfsögðu hið veigamesta atriði. Úrskurður gerðardómsins bindur deiluaðilana og aðila fylgisamninganna, sem væri hann endanlegur dómur æðsta dómstóls á Íslandi eða í Sviss. Með því er að sjálfsögðu ekki átt við það, að úrskurðurinn verði aðfararhæfur í þessum löndum, án þess að fleira komi til, heldur er með þessu undirstrikað, að um sé að ræða endanlegan úrskurð, sem aðilar muni eigi véfengja. Ber þeim að framfylgja honum í góðri trú. Ákvæði um bráðabirgðauurlausn af hálfu dómsins, leiðréttingu mála og kostnað af gerðinni er loks að finna í málsgr. 47.04 og 47.05.

Sú meðferð mála, sem lýst er í 46. gr. og 47. gr., á aðeins við um deilur út af samningunum milli samningsaðilanna sjálfra, sem fyrr segir. Aðrar deilur þeirra í milli eða deilur þeirra við þriðja aðila sæta að sjálfsögðu ekki þessari meðferð. Ber að heyja þær á því varnarþingi, þar sem þeim verður réttilega haldið til laga, hvort sem er á Íslandi, í Sviss eða annars staðar. Mundi þannig fara um mál þeirra íslenzku aðila, sem sökótt kynnu að eiga við ISAL eða Alusuisse, ekki síður en um sakir slíkra aðila við hina íslenzku aðila að samningunum.

Ákvæði þessara greina eru sameiginleg fyrir aðalsamninginn og fylgisamningana, sem fyrr segir, þó þannig, að þau varða ekki deilur milli Alusuisse og ISALs út af aðstoðarsamningunum, nema ríkisstjórnin hafi þar hagsmuna að gæta. Jafnframt er svo fyrir mælt í rafmagnssamningnum og hafnar- og lóðarsamningnum, að farið skuli með deilur milli aðila þeirra sem deilur milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse. Er það eðlileg afleiðing þeirrar ábyrgðar, sem þau hafa tekið á efnidum af hálfu ISALs, Landsvirkjunar og Hafnarfjarðarkaupstaðar. Það verða því ríkisstjórnin og Alusuisse, sem fara mundu með sakarefni í öllum málum, sem til gerðardóms yrðu lögð skv. 47. gr. Hins vegar mundu aðrir aðilar að samningunum, sem deilan varðar, geta átt meðalgöngu að gerðinni, sbr. málsgr. 47.06.

Gildistaka og gildistími.

Í 48. gr. er fyrir mælt um gildistöku samningsins. Er það fyrst fyrir að sjálfsögðu, að leitað skuli staðfestingar Alþingis með þeim hætti, sem gert er með frumvarpi þessu. Að staðfestingu fenginni og að afloknum þeim löggjafaratriðum, sem henni mundu fylgja, tekur samningurinn gildi að fullnægðum skilyrðum málsgr. 48.02. Er þar um að ræða stofnun ISALs, sem bíður heimildar Alþingis, og undirritun þeirra fylgisamninga, sem það er aðili að, svo og hitt, að lánsamningur Landsvirkjunar við Alþjóðabankann hafi tekið gildi. Allir fylgisamningarnir munu taka gildi á sama tíma og aðalsamningurinn.

Lagt er til með frumvarpi þessu, að samningnum verði veitt lagagildi á Íslandi, sem ráðgert er í þessari grein. Er það eðlileg ráðstöfun, þótt þau ákvæði hans, sem til lagabreytingar horfa, séu ekki ýkja mörg. Er þar aðallega um að ræða nokkur ákvæði IV. kafla, t. d. 14. gr., þau atriði varðandi stofnun ISALs, sem fyrr voru nefnd, og ákvæði VI. kafla um skattamál. Auk þess er nauðsyn lagaheimildar fyrir þeirri ábyrgð, sem ríkisstjórnin tækist á hendur með ákvæðum 3. gr. Hins vegar má vænta þess, að lagagildi samningsins mundi verða ýmsum öðrum ákvæðum hans til styrktar í mikilvægum efnum fyrir báða aðila.

Í 49. gr. er fjallað um samningstímamann, sem talinn er frá AR I, sem fyrr var getið. Skal samningurinn gilda um 25 ára skeið frá þeim degi, en stofnlán Búrfellsvirkjunar verða greidd upp að fullu fyrir þann tíma. Samninginn má síðan framlengja um 10 ár og skal það gert að beiðni annars hvors aðila, og að þeim loknum um önnur 10 ár. Tiltekin ákvæði munu halda gildi sínu að því er þann takmarkaða tilgang varðar, sem þau gegna, og eru þau talin í málsgr. 49.02. Í því sambandi má og minna á málsgr. 2.05 í hafnar- og lóðarsamningnum. 50. gr. fjallar loks um rétt hluthafa ISALs til að leysa upp félagið við samningslok og að yfirfæra andvirði þeirra eigna, sem til falla við uppskipti þess.

Ýmis framkvæmdaratriði.

Í 51. gr. er fjallað um breytingar á samningunum, sem allar mundu fara fyrir Alþingi. Í 52. gr. er getið hinna tveggja texta samningsins, sem báðir eru jafngildir. Í 53. gr. ræðir um tilkynningar til hinna ýmsu aðila, sem hagsmuna hafa að gæta. Með ákvæðum 54. gr. er því slegið föstu, að samningsréttindi sín geti aðilar ekki framselt án leyfis gagnaðila. Loks segir réttilega í 55. gr., að hér sé um að ræða allan samning aðilanna, og í 56. gr., að fyrirsagnir í samningnum séu til hagræðis einvörðungu og ekki efnislegur hluti hans.

ÞJÓÐHAGSLEG ÁHRIF AF BYGGINGU ÁLBRÆÐSLU

Margt kemur til greina, er meta skal áhrif álbræðslu á framtíðarafkomu þjóðarbúsins. Við slíkt mat verður að veða á eina hlið þann ávinning, sem slíkri framkvæmd væri samfara, en á hina þær byrðar, sem íslenzka þjóðarbúið tekur á sig á móti. Í því, sem hér fer á eftir, verður þetta gert með þeim hætti, að fyrst verður rakið, hvaða efnahagslegur hagur er að byggingu álbræðslu í hagkvæmari þróun orkumála, auknum gjaldeyris- og þjóðartekjum og aukinni iðnvæðingu. Síðan verður kannað, hvað Íslendingar þurfa að leggja á móti í vinnuafli, fjármagni og áhættu. Verður svo að lokum hægt að veða þessa þætti saman í því skyni að meta, hver heildarútkoma dæmisins reynist frá sjónarmiði Íslendinga.

Í þessum samanburði öllum er gengið út frá því, að hagkvæmasta leiðin varðandi þróun raforkuframléiðslu fyrir Suðurland og Vesturland á næstu árum sé virkjun Búrfells, hvort sem álbræðsla yrði byggð eða ekki. Reyndist þetta niðurstaða viðtækra samanburðarathugana, sem gerðar voru á Búrfellsvirkjun annars vegar og byggingu ýmissa smærri orkuvera hins vegar. Var meðal annars gerð grein fyrir athugunum þessum með frumvarpi um Landsvirkjun, er fram var lagt vorið 1965.

Verður nú rætt um einstaka þætti hins þjóðhagslega samanburðar, og verður byrjað á raforkumálunum.

Áhrif álbræðslu á þróun raforkumála.

Í sérstökum kafla hér á eftir er gerð allrækileg grein fyrir þeim hagstæðu áhrifum, sem bygging álbræðslu og langur rafmagnssamningur við hana mun hafa á hag Landsvirkjunar og þróun raforkumála. Álbræðslan gerir það kleift að ráðast með hagkvæmum hætti í byggingu stórra orkuvera í hinum miklu óvirkjuðu jökulám Íslands. Gerður hefur verið viðtækur tölulegur samanburður á því, hver muni verða afkoma Landsvirkjunar, ef ráðizt væri í Búrfellsvirkjun án rafmagnssamnings við álbræðslu annars vegar, en með slíkum samningi hins vegar. Þessir útreikningar hafa verið gerðir ár fyrir ár allt fram til ársins 1985, en Búrfellsvirkjun án álbræðslu mundi fullnægja raforkuþörfinni sunnan- og vestanlands fram til þess tíma. Til þess að gera þá leið að byggja Búrfellsvirkjun með samningi um orkusölu til álbræðslu sambærilega, hefur verið gert ráð fyrir byggingu annarrar virkjunar á eftir Búrfellsvirkjun, er hefði 126 MW afl, svo að séð yrði fyrir allri raforkuþörf fyrir Suðvesturland fram til ársins 1985. Í reikningunum hefur verið gert ráð fyrir því, að þessi virkjun yrði gerð við Háafoss, en ýmsar aðrar leiðir geta að sjálfsögðu komið til greina. Í útreikningunum er áætlað að verja til þessarar seinni virkjunar 975 millj. kr. án vaxta á byggingartíma.

Samanburður á þessum tveimur leiðum í raforkumálum hefur leitt í ljós eftirfarandi meginniðurstöður:

Sé litið á rekstrarafkomu Landsvirkjunar fram til ársins 1985, eins og hún mundi vera samkvæmt hvorri leiðinni fyrir sig, kemur í ljós, að samanlagður tekjuafgangur fram til ársins 1985 mundi án vaxta verða 700 millj. kr. meiri, ef gerður

yrði rafmagnssamningur við álbræðslu. Er þá þegar búið að reikna inn í dæmið allan kostnað af byggingu nýs orkuvers, er kæmi í stað þess hluta Búrfellsvirkjunar, er framleiddi raforku fyrir álbræðsluna. Sú mikla lækkun á framleiðslukostnaði raforku fyrir innanlandsmarkað, sem samningur við álbræðslu gerir mögulega, gæti að sjálfsögðu komið fram annaðhvort í lægra raforkuverði eða örari uppbyggingu raforkukerfisins, eftir því hvað þætti þjóðhagslega hagkvæmara.

Að því er raforkuverðinu viðkemur, sýna útreikningar, að raforkukostnaður á árunum 1969—1980 mundi verða 28% hærri, ef Búrfellsvirkjun væri eingöngu byggð fyrir almenningsnotkun og enginn sölusamningur gerður við álbræðslu. Fyrstu árin mundi þó raforkuverðið þurfa að hækka enn þá meira en þetta umfram það, sem nauðsynlegt yrði, ef álbræðsla væri byggð. Ef þjóðhagslegar ástæður benda til þess í framtíðinni, að hagkvæmt sé að halda áfram örri uppbyggingu orkuframleiðslunnar í landinu, er líklegt, að þeim hagnaði, sem hér um ræðir, verði frekar varið til örari uppbyggingar, heldur en lækkunar raforkuverðs. Sé allur hagnaðarmismunurinn á þessum tveimur leiðum lagður í nýja stórvirkjun á móti 50% lánsfjáröflun annars staðar að, mundi það t. d. nægja riflega fyrir virkjun Dettifoss.

Hinn mikli hagnaður, sem í því felst að gera samning við álbræðslu nú, liggur einfaldlega í því, að geta miklu fyrr en ella nýtt til tekjuöflunar fyrir þjóðarbúið stórfellda raforkuframleiðslu, sem ella væri ekki markaður fyrir. Þetta mun svo aftur hafa í för með sér örari uppbyggingu orkuframleiðslunnar í framtíðinni ásamt þeim efnahagslegu tækifærum, sem í því felast.

Loks er svo rétt að benda á það, að hér hefur aðeins verið rætt um afkomu Landsvirkjunar fram til ársins 1985, en eftir þann tíma mun rafmagnssamningurinn við álbræðsluna halda áfram að skila Landsvirkjun miklum umframtekjum árlega. Um 22 árum eftir að virkjunin tekur til starfa verða öll lán hennar fullgreidd, svo að allar tekjur álbræðslunnar að frádregnum tiltölulega litlum árlegum rekstrar-kostnaði munu þá verða hreinn greiðsluafgangur fyrir raforkukerfið.

Áhrif álbræðslu á gjaldeyris- og þjóðartekjur.

Bygging álbræðslu mun hafa í för með sér mjög verulega aukningu gjaldeyristekna, og í því felst einn meginávinningur þjóðarbúsins af þessari framkvæmd. Framleiðsluafköst álbræðslunnar verða í upphafi 30 þús. tonn af málmi á ári, en þau munu aukast í tveimur áföngum upp í 60 þús. tonn, en þeirri framleiðslu verður náð í síðasta lagi sex árum eftir að fyrsti áfangi tekur til starfa. Búast má við, að afköst fari síðan smáfaxandi með bættri nýtingu bræðslunnar. Útflutningsverðmæti 60 þús. tonna framleiðslu mun verða nálægt 1300 millj. kr. miðað við núgildandi verðlag.

Verðmæti útflutningsins gefur hins vegar ekki rétta mynd af hreinum gjaldeyristekjum af bræðslunni, þar sem hún þarf að flytja inn mikið hráefni, svo og að greiða vexti, afborganir og önnur gjöld í erlendum gjaldeyri. Gerðar hafa verið áætlanir um rekstrarkostnað bræðslunnar, þar sem öll slík útgjöld í erlendum gjaldeyri eru talin frá, og benda þær til þess, að hreinar gjaldeyristekjur af 60 þús. tonna bræðslu muni nema 300—320 millj. kr. á ári hverju, en af 30 þús. tonna bræðslu 150 millj. kr. Hefur þá einnig verið tekið tillit til endurgreiðslu erlendra lána af Búrfellsvirkjun í hlutfalli við orkukaup álbræðslunnar frá henni. Auk þessara tekna, af rekstri bræðslunnar, munu Íslendingar hafa verulegar gjaldeyristekjur í sambandi við byggingu hennar.

Áætlað er, að mannaflaþörf við rekstur 30 þús. tonna álbræðslu sé um 300 manns, er hækki í 450, þegar bræðslan hefur náð fullum afköstum. Þetta samsvarar því, að hreinar gjaldeyristekjur á mann séu í upphafi 500 þús. kr., en hækki síðan í um það bil 700 þús. kr., þegar bræðslan hefur náð fullum afköstum.

Erfitt er að bera þær tölur, sem hér hafa verið nefndar, saman við aðra gjaldeyrisaflandi atvinnuvegi, þar sem ekki liggja fyrir nákvæmar upplýsingar um það,

hve miklum hluta erlendur kostnaður nemur af heildargjaldeyrstekjum þessara greina. Árið 1965 var sjávarútveginum sérstaklega hagstætt, og mun framleiðsluverðmæti hans þá hafa numið nær 6000 millj. kr. Að þessari framleiðslu munu hafa unnið beint í útgerð, fiskvinnslu og iðnaði, sem eingöngu vinnur í þágu sjávarútvegsins, um 15 þús. manns. Heildarútflutningsverðmæti á mann hefur því verið um 400 þús. kr., en frá því þarf að draga erlendan tilkostnað, sem í þessum atvinnuvegi mun að jafnaði liggja nærri $\frac{1}{3}$ af framleiðsluverðmætinu. Munu þá hreinar gjaldeyrstekjur hafa numið 250—300 þús. kr. á hvert mannaár, sem unnið hefur verið. Að sjálfsögðu eru þessar hreinu gjaldeyrstekjur mjög mismunandi í einstökum greinum sjávarútvegsins, og þar að auki breytilegar frá ári til árs. Hins vegar er ljóst, að jafnvel borið saman við hinn afkastamikla sjávarútveg Íslendinga mun álbræðslan skila mjög hagstæðum tekjum í erlendum gjaldeyri miðað við þann mannafla, sem við rekstur hennar verður bundinn.

Bein áhrif álbræðslunnar á þjóðartekjur eru mjög svipuð hreinum gjaldeyrstekjum af henni. Á hinn bóginn er rétt að hafa í huga, að álbræðslan er ný undirstöðuáttvinnugrein, sem skapar viðbótargjaldeyrstekjur, sem aftur verða undirstaða frekari aukningar þjóðarteknanna. Reynslan hefur sýnt, að aukning þjóðartekna hér á landi er mjög háð því, hver aukning á sér stað í gjaldeyrisöflun þjóðarinnar. Gjaldyrisöflunin er á vissan hátt undirstaða annarrar tekjuöflunar, svo sem í formi framleiðslu á innlendum neyzluvörum og hvers konar þjónustu. Reynslan hefur bent til þess, að í grófum dráttum þurfi hrein gjaldyrisöflun að nema um $\frac{1}{4}$ af þjóðartekjunum. Þetta þýðir með öðrum orðum, að aukning hreinna gjaldeyrstekna skapi svigrúm til allt að fjórfaldrar aukningar þjóðartekna. Þetta hefur komið skýrt í ljós í því, að undanfarin 20 ár hafa öll tímabil ört vaxandi þjóðartekna verið í beinu samhengi við mikla aukningu gjaldeyrstekna. Samkvæmt þessum reikningi má ætla, að álbræðslan skapi svigrúm til aukningar þjóðartekna, er nemi allt að 1200 millj. kr., sem að sjálfsögðu mundu dreifast um hagkerfið.

Skattlagning álbræðslu.

Mikilvægur þáttur í tekjum Íslendinga af rekstri álbræðslunnar eru skattar þeir, sem hún mun greiða. Um skattafyrirkomulagið hefur verið samið sérstaklega í aðal-samningnum, en meginatriðið í því er, að í stað venjulegra skatta, sem íslensk fyrirtæki greiða, verði skattlagning álbræðslunnar í formi sérstaks framleiðslugjalds, er lagt verði á hvert tonn, er bræðslan framleiðir. Gjaldið er ákveðið í dollurum og greiðist í þeim gjaldeyri eða öðrum, er Íslendingar kunna að samþykkja. Í upphafi er gjaldið 12.5 dollara á tonn, en hækkar í 20 dollara á tonn, þegar bræðslan hefur náð fullum afköstum. Þegar afskriftatímanum lýkur, en hann er ákveðinn 15 ár fyrir hvern áfanga bræðslunnar, hækkar gjaldið í 35 dollara á hvert tonn.

Framleiðslugjaldið hefur verið við það miðað, að skattlagning álbræðslunnar verði ekki lægri en hún mundi vera samkvæmt hæstu skattaálagningarreglum, er í gildi eru hér á landi. Samkvæmt þeim mundi skattlagning slíks fyrirtækis nema nálægt $\frac{1}{3}$ af ágóða, áður en frá er dreginn útgreiddur arður eða varasjóðstillög.

Framleiðslugjaldið er miðað við núverandi verð á áli á heimsmarkaðnum, en það er 24.5 sent á hvert enskt pund. Hefur það verð mjög lítið breytt nú um mörg ár. Framleiðslugjaldið verður óbreytt, þótt ál hækki eða lækki um 10% frá núverandi verði, en ef það fer út fyrir þau mörk, hækkar eða lækkar skatturinn um 7 dollara á tonn fyrir hvert eitt sent, sem verðið breytist. Má telja mjög lítil líkindi á því, að verðið fari niður fyrir neðri mörkin, nema um mjög almennt verðhrun verði að ræða á heimsmörkuðum. Verði hins vegar áframhald almennt verðhækkana í heiminum, eins og margir búast við, munu Íslendingar njóta hækkana á verði á áli í formi mjög ört hækkandi skatttekna. Ef heimsmarkaðsverð á áli hækkar um 25% mun framleiðslugjaldið hækka úr 20 dollurum í 45 dollara eða um 125%. Vegna þeirrar áhættu, sem í framleiðslugjaldinu felst fyrir Alusuisse, hefur verið fallt

á, að það geti fengið lækkun á skattinum, ef hann fer yfir 50% af nettótekjum fyrirtækisins. Þannig er þó um samið, að þetta ákvæði verði aldrei til þess að lækka greiddan skatt niður fyrir 20 dollara á hvert tonn af framleiddu áli. Í stað þess mundi álbræðslan fá skattinnstæðu, er hún gæti notað til lækkunar á framleiðslugjaldinu, þegar það fer yfir 20 dollara á tonn. Tryggir þetta Íslendingum öruggar lágmarkstekjur af skattinum á samningstímabilinu, hver sem afkoma álbræðslunnar er.

Margvísleg rök hnigu að því, að samið var um það skattafyrirkomulag, sem nú hefur verið lýst. Mikilvægust í því sambandi er sú nauðsyn Íslendinga, að í samningunum séu þeim tryggðar öruggar tekjur af álbræðslunni, svo að um sem minnsta áhættu sé að ræða fyrir þá varðandi þessar framkvæmdir í heild. Álbræðslan mun njóta lítillar sem engrar þjónustu af hálfu íslenskra yfirvalda, nema sérstök greiðsla komi fyrir, svo að líta má á meginhluta skattteknanna sem hreinar tekjur fyrir þjóðarbúið. Einnig má líta á skattana sem viðbótargreiðslu fyrir þá aðstöðu, er felst í samningnum um sölu raforku til bræðslunnar, en hann er undirstaða þess, að slíkt fyrirtæki sé staðsett hér á landi. Miðað við óbreytt verð á áli munu skatttekjur af bræðslunni fyrstu 25 árin nema rúmum 1400 millj. kr. í erlendum gjaldeyri. Samtals munu því tekjur af raforkusölu og sköttum af álbræðslunni á þessu 25 ára tímabili nema nær 4100 millj. kr. Eru það vissulega mjög miklar tekjur miðað við það, sem Íslendingar þurfa að leggja af mörkum til þess að tryggja bræðslunni raforku. Vegna þess hve álbræðslan er fjármagnsfrekt fyrirtæki og mannaflapörf hennar tiltölulega lítil miðuð við verðmæti framleiðslunnar, eru skattar þeir, er hún greiðir, mjög háir á hvern vinnandi mann í fyrirtækinu. Eftir að bræðslan er búin að ná fullum afköstum mun skattgreiðslan nema um 110 þús. kr. á hvern vinnandi mann, en hækka í nær 200 þús. kr., þegar afskriftatímanum lýkur.

Önnur ástæða fyrir því að leggja skatta á í formi framleiðslugjalds er, að mjög erfitt er að fylgjast með og ákveða raunverulegan ágóða fyrirtækis eins og álbræðslu, sem raunverulega er hlekkur í langri framleiðslukeðju, sem öll er í höndum sama aðila. Þekkt erlent ráðgjafarfyrirtæki, sem leitað var til í þessu efni, mælti eindregið með því, að reynt yrði að hafa skattlagninguna í formi framleiðslugjalds, er aldrei færi niður úr ákveðnu lágmarki. Hefur tekizt að tryggja slíkt fyrirkomulag með hagstæðum hætti í þeim samningum, sem nú liggja fyrir. Jafnframt því sem ákvörðun nettótekna slíks fyrirtækis er miklum vandkvæðum bundin, mundi það eftir íslenskum skattalögum hafa verulega möguleika til þess að draga úr eða fresta skattgreiðslum. Mikill hluti skattlagningar fyrirtækja fer t. d. til sveitarfélaga, þar sem afslættir eru veittir frá skattstigum, en það mundi verða nærri því óhjákvæmilegt, þegar svo stórt fyrirtæki væri staðsett í tiltölulega litlu sveitarfélagi. Einnig mundu íslenskar afskriftarreglur og reglur um greiðslur í varasjóð hafa orðið þess valdandi, að fyrirtækið mundi greiða mjög litla skatta fyrstu árin. Einn skattur í formi framleiðslugjalds er því miklu öruggari og hreinlegri skattlagning á slíku fyrirtæki, heldur en þau margbrotnu skattalög, sem nú gilda hér á landi og miðuð eru við allt aðra tegund fyrirtækja.

Loks er svo það sjónarmið, að æskilegt hefur verið talið að verja skatttekjum álbræðslunnar með öðrum hætti en skatttekjum fyrirtækja yfirleitt. Óeðlilegt þótti t. d., að viðkomandi sveitarfélag fengi langdrýgstan hluta skattanna, þegar um er að ræða stórt fyrirtæki í erlendri eigu, sem stofnað er með sérstökum samningum við íslenska ríkið. Ríkisstjórnin hefur auk þess talið æskilegt, að tekjum af álbræðslunni verði varið að miklum hluta til að efla alhliða uppbyggingu atvinnulífs landsmanna og að jafna atvinnuskilyrðin um landið með eflingu heilbrigðs atvinnurekstrar. Ríkisstjórnin hefur því ákveðið að leggja til, að 70% af skatttekjum bræðslunnar fyrstu níu árin, en 75% eftir það, verði látið ganga til atvinnuöfnunar-sjóðs í samræmi við frumvarp um það efni, sem hún hefur undirbúið. Yfir 25 ára tímabil er hér um að ræða tekjur fyrir atvinnuöfnunarsjóð að upphæð 1037 millj.

kr., eða rúm 41 millj. kr. á ári að meðaltali. Til Hafnarfjarðarkaupstaðar munu ganga 25% fyrstu níu árin, en 20% úr því, og munu þá skatttekjur Hafnarfjarðar verða 294 millj. á sama tímabili, eða um 12 millj. kr. á ári að meðaltali. Loks er lagt til, að 5% gangi til Iðnlánasjóðs, en það eru um 3 millj. kr. á ári yfir 25 ára tímabil.

Eins og áður segir, kemur framleiðslugjaldið í stað beinna skatta, er álbræðslan mundi ella greiða hér á landi. Hins vegar mun hún auk þess greiða margvísleg önnur gjöld, svo sem hvers konar félagsleg gjöld, launaskatt, söluskatt af vörum og þjónustu, er hún kaupir hér á landi, margvísleg leyfisgjöld og fleira. Á hinn bóginn er hún undanþegin aðflutningsgjöldum af vörum, sem eru beinlínis fluttar inn til byggingar eða rekstrar álbræðslunnar sjálfar. Slík undanþága frá greiðslu aðflutningsgjalda er óhjákvæmileg, þar sem um er að ræða beina útflutningsframleiðslu, sem í öðrum löndum þarf yfirleitt enga slíka skatta að greiða. Á hinn bóginn nær þessi undanþága frá aðflutningsgjöldum ekki til neins konar neytluvarnings, né vörutegunda svo sem bíla, skrifstofuvarnings eða annars, sem ekki er beinlínis lengt bræðslunni sjálfri.

Áhrif til aukinnar iðnvæðingar.

Framleiðsla álbræðslunnar yrði í formi hrámálms í ýmiss konar formum, sem síðan yrði fluttur til útlanda til frekari vinnslu. Þessi innlenda hráefnaframleiðsla mundi hins vegar einnig geta skapað tækifæri til þess, að upp risi í landinu ýmiss konar iðnaður úr áli, einkum til innanlandsnotkunar. Eitt af því, sem háir íslenzkum iðnaði, er hár hráefnakostnaður, þar sem flest hráefni eru hér innflutt og mun dýrari en í þeim iðnaðarlöndum, sem við er keppt. Frá þessu sjónarmiði mundi bygging álbræðslu skapa mikilvæg ný tækifæri, þar sem ál gæti orðið hér jafnódyrt eða ódýrara en í nágrannalöndunum. Þetta ætti ekki aðeins að skapa góða aðstöðu til samkeppni við innfluttar álvörur, heldur einnig betri aðstöðu til að byggja upp útflutningsiðnað en á flestum öðrum sambærilegum sviðum. Möguleikarnir til framleiðslu fyrir innanlandsmarkað verða að sjálfsögðu mikilvægastir fyrst í stað, en ál á að vera mjög samkeppnishæft við margar efnisvörur, sem nú eru fluttar til landsins. Má þar sérstaklega nefna, að það ryður sér nú mjög til rúms í byggingariðnaðinum á kostnað bæði stáls og timburs, en auk þess er það í beinni samkeppni við plast og ýmsar aðrar efnistegundir í öðrum greinum. Ál hefur mikla kosti sem byggingarefni í íslenzkri veðráttu, þar sem það tærist ekki, auk þess sem styrkleiki þess miðað við þyngd er mjög mikill. Einnig ryður ál sér mjög til rúms í fiskiðnaðinum, og má þar til nefna álkassa, þiljur í lestum fiskiskipa, dósir til niðursuðu og fleira.

Ljóst er, að áliðnaður mun ekki vaxa hér upp fyrirhafnarlaust. Til þess þarf bæði mikið fjármagn, tækniþekkingu og aðgang að mörkuðum. Framleiðslueiningar í flestum greinum álvinnslu eru hins vegar miklu minni en í álbræðslu, svo að hér er um að ræða verkefni, sem íslenzk fyrirtæki munu miklu frekar ráða við, og er full ástæða til þess að að því verði unnið eftir föngum. Hefur Alusuisse í aðalsamningnum við ríkisstjórnina lýst sig reiðubúið til þess að veita tæknilega og aðra aðstoð við að koma upp slíkum iðnaði.

Vinnuafloppur álbræðslu.

Hér að framan hefur verið rakið, hvaða efnahagslegan ávinning Íslendingar munu hafa af starfsemi fyrirhugaðrar álbræðslu hér á landi. Kemur þá að því að kanna, hvort Íslendingar þurfi að leggja eitthvað það á móti, er vegi þennan efnahagslega ávinning upp, svo að framkvæmdin reynist engu að síður þjóðinni óhagkvæm. Er rétt að byrja á því, sem flestir munu telja mikilvægast, en það er það vinnuafli, er Íslendingar munu láta álbræðslunni í té.

Í kaflanum um áhrif álbræðslu á gjaldeyrstekjur og þjóðartekjur hér að framan, hefur þegar verið gerð grein fyrir því, hverjar gjaldeyrstekjur þjóðarbúið

muni hafa af hverjum manni, sem við bræðsluna mun starfa. Er þegar af þeim tölum ljóst, að hér er um mjög hagkvæma notkun vinnuafls að ræða, jafnvel samanborið við hinar afkastamestu atvinnugreinar þjóðarinnar. Er þegar í því falið svar við þeirri spurningu, hvort þjóðinni sé hagkvæmt að nota vinnuafli á þennan hátt.

Engu að síður getur sú spurning vaknað hvort þetta vinnuafli muni verða frá öðrum atvinnuvegum tekið, svo að þeir þurfi að búast við erfiðleikum, er þeir mundu ella sleppa við. Ekkert bendir til þess, að slíkur ótti eigi við rök að styðjast.

Sé fyrst litið á rekstur álbræðslunnar, eftir að hún er fullgerð, er augljóst, að hér er um að ræða iðngrein, sem krefst tiltölulega lítils vinnuafls bæði miðað við það fjármagn, sem í henni er bundið, svo og samanborið við framleiðsluverðmæti. Í þessu felst einmitt skýringin á hinum háu tekjum á mann, er þessi framleiðslugrein skapar. Þegar álbræðslan hefur náð fullum afköstum, er gert ráð fyrir því, að um 450 manns muni starfa við hana. Á þessu marki að vera náð eftir 10 ár, þ. e. a. s. árið 1975. Á tíu ára tímabilinu 1965—1975 er hins vegar reiknað með því, að fjölgun vinnandi fólks í landinu muni nema tæpum 17 þúsundum. Álbræðslan mun þannig aðeins taka til sín tæplega 3% af þeim mannafla, sem bætast mun við á vinnumarkaðinum á þessu tímabili. Árið 1975 mun um ½% vinnandi fólks á landinu vera í þjónustu álbræðslunnar, en um ⅔% vinnandi karla. Hér er auðsjáanlega ekki um að ræða vinnuafleiftirspurn, er geti haft nein teljandi áhrif á þá efnahagsstarfsemi, sem fyrir er í landinu. Sízt er líklegt, að þetta skipti miklu máli fyrir sjávarútveginn, enda fer mannaflaþörf hans mjög lítið vaxandi, þar sem stærri og afkastameiri framleiðslutæki eru nú meginundirstaða þeirrar framleiðsluaukningar, sem þar á sér stað.

Annað vandamál er mannaflaþörf vegna byggingar álbræðslunnar, en hún verður mest á árinu 1968, en allmiklu minni á árinu 1967, þegar bygging fyrsta áfanga hefst, og á árinu 1969, þegar honum lýkur. Þessi mannaflaþörf er hins vegar mun minni en mannaflaþörfin vegna byggingar Búrfellsvirkjunar, en það er framkvæmd, sem nauðsynlegt er að leggja í, hvort sem álbræðslan er byggð eða ekki. Aukning raforkukerfisins er ein þeirra grundvallarframkvæmda, sem ekki verður skotið á frest, enda verður orðið mjög tæpt um raforku fyrir suð-vesturhluta landsins, þegar Búrfellsvirkjun tekur til starfa. Á hitt er engu síður nauðsynlegt að líta, að svo stórar framkvæmdir hljóta að kalla á aukið vinnuafli, á meðan á þeim standur, og er nauðsynlegt, að það vandamál sé tekið föstum tókum. Í sérstöku fylgiskjali er gerð grein fyrir ýtarlegum rannsóknum, er Efnahagsstofnunin hefur látið framkvæma varðandi vinnuafli málin í heild, en þó þennan þátt sérstaklega, og vísast hér til þess.

Vinnuafliþörf vegna framkvæmda við virkjun, álbræðslu og hafnargerð í Straumsvík mun nema 7—800 mannaárum á árunum 1967 og 1968, en miklum mun lægri tölu á árunum 1966 og 1969. Samkvæmt athugunum Efnahagsstofnunarinnar nemur þetta tæplega helmingi þeirrar árlegu aukningar mannafla, sem verður á ári hverju, á árunum 1965—1970, en hún er talin um 1600 manns. Hér er engu að síður um verulega mannaflaþörf að ræða, sem nauðsynlegt er að taka fullt tillit til í efnahagslegum áætlunum á næstu árum, en hún er þó ekki svo mikil, að ástæða sé til að ætla, að hún þurfi að valda verulegri röskun í jafnvægi vinnumarkaðsins við venjulegar aðstæður. Á hinn bóginn verður á það að líta, að þessi mannaflaþörf fylgir á eftir mjög mikilli aukningu mannafla í byggingarstarfsemi á nokkrum undanförunum árum. Er talið, að þessi aukning hafi numið 7—800 manns hvort árána 1964 og 1965, en það er allt að þrisvar sinnum meiri aukning en gert hefur verið ráð fyrir í áætlunum, þegar yfir lengri tíma er litið.

Athuganir Efnahagsstofnunarinnar benda til þess, að vinnuafliþjafnvægi sé fyrst og fremst hætta búin á árinu 1967. Það virðist því sérstaka nauðsyn bera til þess, að gaumgæfilega sé athugað, hvernig hægt sé að bæta vinnuafliþjafnvægi ársins 1967. Mun ríkisstjórnin hafa þetta í huga í sambandi við undirbúning framkvæmdaáætlunar fyrir næstu fjögur árin, svo og hina sérstöku áætlun fyrir árið 1967, en að

Því verður unnið á þessu ári. Er þá eðlilegt að kanna sérstaklega, hvaða möguleikar eru til að draga úr og fresta vinnuafsfrekum framkvæmdum á árinu 1967, og koma þar t. d. til greina varnarliðsframkvæmdir, enda þótt þær séu nú ekki mjög miklar. Sérstaklega verður kannað í sambandi við verksamninga og á annan hátt, að hve miklu leyti sé hægt að draga úr notkun innlands vinnuafls við virkjunina og byggingu álbræðslunnar, ef þess gerist þörf vegna vinnuafllsskorts. Eru ýmsar leiðir mögulegar í því efni, svo sem nokkur tilflutningur framkvæmda milli ára, mismunandi mikil notkun tilbúinna hluta frá útlöndum og ef til vill einhver notkun erlends vinnuafls. Vinnuafllsskorturinn, sem áætlanir virðast leiða í ljós, er ekki meiri en svo, að úr honum ætti að vera hægt að bæta með ýmsum ráðstöfunum af því tagi, sem hér hafa verið nefndar, án þess að atvinnuvegunum séu skapaðir neinir nýir örðugleikar.

Þegar rætt er um efnahagsmál, hættir mönnum mjög við að dæma alla framtíð út frá því ástandi, sem ríkir á líðandi stundu. Undanfarin ár hefur verið hér óvenjulega mikil atvinna, jafnvel svo, að verulegur vinnuafllsskortur hefur gert vart við sig í mörgum atvinnugreinum. Slíkt ástand hlýtur að skapa ýmis vandamál, enda þótt engum blandist hugur um það, að það hafi verið launþegum að mörgu leyti hagkvæmt og átt þátt í síbatnandi kjörum þeirra. Þótt þessi mikla eftirspurn eftir vinnuafli hafi nú haldizt um skeið, er engan veginn öruggt, að hún haldist fyrirhafnarlaust um ókomin ár. Koma þar annars vegar til sveiflur, sem Íslendingar fá lítt við ráðið, svo sem í heimsviðskiptum almennt, verðlagi og solumöguleikum á erlendum mörkuðum og í aflabrögðum og öðrum ytri aðstæðum. Hins vegar er sú staðreynd, sem flestir Íslendingar hafa enn ekki gert sér nægilega grein fyrir, að fjöldi vinnuhæfs fólks í landinu mun aukast miklu örar næstu áratugi en nokkru sinni síðan í byrjun þessarar aldar. Ætti því að vera full ástæða til að fagna hverju tækifæri, sem gefst, til að skapa nýja og arðbæra atvinnu fyrir þær hendur, sem við bætast.

Áhrif álbræðslu á öflun fjármagns.

Önnur mikilvæg spurning, sem svara þarf varðandi byggingu álbræðslu, er, hvort hún bindur fyrir Íslendingum fjármagn, sem nota hefði mátt til annarra hluta. Nú standa þessi mál þannig, að álbræðslan verður byggð algerlega fyrir erlent fé, og án fjárhagslegra skuldbindinga af Íslendinga hálfu. Hér er því eingöngu um að tefla, hvaða áhrif bygging álbræðslu hefur á fjármagnsþörf til virkjunarframkvæmda.

Nú er hér eins og áður um tvo kosti að velja. Annaðhvort að byggja Búrfellsvirkjun án samnings um álbræðslu eða með slíkum samningi. Verði álbræðslan ekki byggð, gæti fyrsti og erfiðasti áfangi Búrfellsvirkjunar orðið nokkru minni og um 286 millj. kr. ódýrari en nú er ráðgert. Lántökur Íslendinga vegna virkjunarinnar gætu því lækkað um þá upphæð.

Á móti þessu kemur svo hitt, að með samningi við álbræðsluna fást beinar gjaldeyrstekjur fyrir orkusölu, er standa munu undir öllum lántökum til Búrfellsvirkjunar. Fyrstu 25 árin verða tekjur af raforkusölu til álbræðslunnar um 400 millj. kr. hærri en samanlagðar greiðslur vaxta og afborgana af Búrfellsvirkjuninni allri ásamt varastöðvum. Við þetta bætist svo, að Íslendingar munu hafa miklar gjaldeyrstekjur af rekstri álbræðslunnar sjálfrar, er munu auka greiðslugetu þeirra í erlendum gjaldeyri og um leið lántökumöguleika þeirra. Kemur þetta bezt í ljós af því, að gjaldeyrstekjur Íslendinga af bræðslunni í heild munu endurgreiða allan erlendan kostnað vegna byggingar Búrfellsvirkjunar ásamt varastöðvum á fyrstu sex árunum.

Sannleikurinn er sá, að bygging Búrfellsvirkjunar fyrir íslenzkan markað einan mundi reynast mjög stórt og erfitt átak, sem hlyti að draga stórlega úr möguleikum til að afla lánsfjár erlendis til annarra nauðsynlegra framkvæmda og uppbyggingar í íslenzku atvinnulífi. Með samningi við álbræðsluna má segja, að hið erlenda fyrirtæki taki á sig allar byrðar vegna afborgana og vaxta af lánunum til Búrfellsvirkj-

unar í erlendum gjaldeyri, svo að þau munu ekki þrengja að getu Íslendinga til að leggja fjármagn í aðrar framkvæmdir.

Því verður að sjálfsögðu ekki haldið fram, að Íslendingar gætu ekki ráðið við það að byggja Búrfellsvirkjun án samnings við erlent fyrirtæki um nýjan iðnrekstur hér á landi. Sú framkvæmd mundi hins vegar verða þjóðinni geysilega dýr og neyða hana til þess að taka bæði á sig hærra raforkuverð og beina miklu fjármagni til virkjunarinnar frá öðrum framkvæmdum. Frá fjármagnssjónarmiði er því samningur um álbræðslu Íslendingum hagkvæmur og mun sít valda öðrum atvinnuvegum erfiðleikum, heldur léttu fjárflyun til þeirra.

Áhætta Íslendinga af byggingu álbræðslu.

Öllum framkvæmdum og atvinnurekstri fylgir nokkur áhætta, og hafa Íslendingar ekki farið varhluta af henni. Eðli atvinnuvega þeirra er þannig, að mjög erfitt er að sjá fyrir framtíðaraðstæður í einstökum greinum, enda eru mörg dæmi um framkvæmdir og fyrirtæki hér á landi, sem aldrei hafa skilað arði af því fjármagni, sem í þau hefur verið lagt. Það er því mikilvægt fyrir Íslendinga, að nýjar atvinnugreinar hafi ekki í för með sér aukna áhættu, og hefur það sjónarmið mjög verið ríkjandi í viðræðum og samningum, sem fram hafa farið við hið svissneska fyrirtæki að undanfögnu. Þegar með því, að álbræðslan er í eigu erlends fyrirtækis, sem leggur fram allt fjármagn til hennar, er tryggt, að hin fjárhagslega áhætta af þessum nýja atvinnurekstri hvíli á herðum erlendra aðila en ekki Íslendinga. Mönnum kann að virðast, að Íslendingar hefðu haft meiri hagnaðarvon af því að geta reist álbræðslu af eigin rammleik, en þá hefðu þeir bæði þurft að leggja á sig miklar byrðar í fjárframlögum, auk þess að taka á sig mikla áhættu af rekstri í atvinnuvegi, þar sem þeir munu óhjákvæmilega standa höllum fæti miðað við þau stórfyrirtæki, sem þar eru nú starfandi. Álbræðsla er óvenjulega fjármagnsfrekur rekstur, svo að Íslendingar hefðu með slíku þurft að taka á sig gifurlegar skuldbindingar miðað við þjóðartekjur sínar og fjárhagsgetu. Auk þess er álbræðsla langoftast þáttur í miklu fjölbættari rekstri, sem hefst í málmgrytisnámum og endar í hinni fjölbreyttustu úrvinnslu áls, sem úr bræðslunni kemur. Það er af þessum sökum ekki eins gírnilegt og ætla mátti að vera aðili að aðeins einum þætti þessa margslungna atvinnurekstrar.

Í samningum þeim, sem nú liggja fyrir við Alusuisse, hefur verið reynt að ganga svo frá hnútunum, að áhætta Íslendinga af fyrirtækinu væri sem allra minnst, og fyrirtækið skilaði örugglega viðunandi tekjum í íslenska þjóðarþúið. Lögð hefur verið áherzla á það, að Alusuisse taki á sig miklar skuldbindingar í þessu efni, svo að hagur Íslendinga væri sem bezt tryggður og tekjur af álbræðslunni fyrir íslenska þjóðarþúið öruggar og jafnar. Mikilvægust í þessu efni eru ákvæðin um lágmarksgreiðslu fyrir raforku, sem þýðir, að álbræðslan er skuldbundin til þess að greiða fyrir meginhluta þeirrar raforku, sem um hefur verið samið að selja henni, hvort sem hún þarf á henni að halda eða ekki. Gilda þessi ákvæði, á meðan samningarnir eru í gildi. Í öðru lagi hefur Alusuisse skuldbundið sig til þess að lækka aldrei framleiðslu álbræðslunnar á Íslandi meira hlutfallslega en annarra álbræðslna sinna að samanlögðu. Þetta þýðir, að lækkun framleiðslu vegna sölutregðu mun aldrei bitna á álbræðslunni á Íslandi umfram aðrar, sem í eigu fyrirtækisins eru. Þessi tvö ákvæði um fasta lágmarksgreiðslu fyrir raforku og stöðuga framleiðslu eiga að tryggja það, eins og bezt verður á kosið, að atvinna, skattar og aðrar tekjur af álbræðslunni verði jafnar og öruggar.

Sama eðlis eru þau ákvæði samninganna, að Alusuisse greiði fastan skatt á tonn af áli, sem framleitt er af álbræðslunni, til þess að greiða venjulega fyrirtækjaskatta hér á landi. Gerð er sérstök grein fyrir þessari skattlagningu annars staðar í skýrslunni, og byggist hún á þeirri skattbyrði, sem áætlað er, að á slíkt fyrirtæki mundi leggjast samkvæmt íslenskum skattalögum. Hins vegar er einna mikilvægast við þetta fyrirkomulag, að það tryggir öruggar skatttekjur, sem ekki eiga að geta farið

niður úr 20 dollurum á tonn, hvað sem liður afkomu fyrirtækisins. Er hér um að ræða mjög mikilvægt efnahagslegt öryggi fyrir Íslendinga.

Loks eru svo ákvæði um það í samningunum, að Alusuisse sjálf taki á sig fulla ábyrgð á öllum skuldbindingum dótturfyrirtækis síns hér á landi. Á þetta við um greiðslu fyrir raforku, skatta, hafnarleigu og hvers konar önnur gjöld. Felst í þessu mikilvæg trygging, sem mjög óvenjulegt er, að erlend fyrirtæki taki á sig, þegar þau festa fé í öðru landi. Til enn frekara öryggis setur Alusuisse Íslendingum 20 milljón svissneskra franka (200 milljón króna) framkvæmdatryggingu með sérstökum samningi, ef svo skyldi fara, að ekki yrði staðið við samninga um að reisa álbræðsluna á tilsettum tíma.

Nauðsynlegt er að hafa öll þessi atriði í huga, þegar þessir samningar eru bornir saman við fyrirkomulag, sem samið hefur verið um í öðrum löndum, þegar um erlenda fjárfestingu hefur verið að ræða. Óhætt er að fullyrða, að skuldbindingar Alusuisse í þessum efnunum eru miklu meiri en almennt tíðkast og óvenjulega fast um það húið, að fyrirtækið skili öruggum tekjum í þjóðarbúið. Hugsanlegt er, að hægt hefði verið að fá einhver af hinum fjárhagslegu atriðum samninganna lítið eitt hagstæðari, ef slakað hefði verið á þessum hörðu kröfum um skuldbindingar af hálfu hins erlenda fyrirtækis. Það hefur hins vegar verið eindregið mat ríkisstjórnarinnar og annarra, sem um mál þetta hafa fjallað, að nauðsynlegt væri að forðast alla áhættu í þessum efnunum, svo sem kostur væri, svo að þessi framkvæmd yrði til þess að auka öryggi í þjóðartekjum Íslands en ekki til að draga úr því.

Áhættuþing málans verður hins vegar ekki metin til fulls, nema einnig sé metin sú áhætta, sem Íslendingar taka á sig í sambandi við Búrfellsvirkjunina sjálfa. Hér skiptir að sjálfsgöðu einna mestu máli hinn fasti samningur um greiðslu á lágmarksmagni af raforku frá álbræðslunni, er tryggir fjárhagslegan grundvöll virkjunarfyrirtækisins um langa framtíð. Hefur áður verið sýnt fram á, hvernig tekjur af rafmagnssamningnum við álbræðsluna, sem verða í erlendum gjaldeyri, standa undir öllum erlendum skuldbindingum, sem Landsvirkjun verður að taka á sig vegna lána til Búrfellsvirkjunar. Í tveimur öðrum greinum getur verið um að ræða áhættu fyrir Landsvirkjun í sambandi við þessa framkvæmd.

Í fyrsta lagi er sú áhætta, sem í því er fólgin, að bygging virkjunarinnar reynist dýrari en áætlanir hafa gert ráð fyrir. Segja má, að þessi áhætta sé nú svo að segja úr sögunni, þar sem þegar hafa horizt tilboð í byggingarmannvirkin og nokkrar aðalvélar orkuversins, og eru þessi tilboð að mestu leyti föst, jafnvel þótt verðlag breytist. Engu að síður er gert ráð fyrir verulegum fjárhæðum vegna ófyrirséðra útgjalda, svo að hér er eins vel um húið og hægt er á þessu stigi málsins.

Í öðru lagi hafa ýmsir verið uggandi um það, að áætlanir um rekstur Búrfellsvirkjunar væru óraunhæfar, þar sem istrufanir í Þjórsá kynnu að hækka verulega rekstrarkostnað stöðvanna. Ísvandamálín í Þjórsá hafa verið rannsókuð mjög ýtarlega af sérfræðingum og ráðunautum Landsvirkjunar og Raforkumálaskrifstofunnar, síðan undirbúningur og rannsóknir vegna Búrfellsvirkjunar hófust. Eru öll mannvirki við Búrfell sérstaklega skipulögð með það fyrir augum, að dregið verði sem mest úr þessum istrufunum, en auk þess gera áætlanir um Búrfellsvirkjun ráð fyrir kostnaði af að setja upp og reka varastöðvar, svo og að gera ýmsar aðgerðir ofar í Þjórsá í því skyni að draga úr truflunum vegna íss. Samtals er í áætlununum um stofnkostnað Búrfellsvirkjunar gert ráð fyrir útgjöldum að upphæð um 200 millj. kr. beinlínis í því skyni að leysa þetta vandamál. Einnig gera rekstraráætlanir ráð fyrir olíukostnaði vegna notkunar varastöðva, eftir því sem hann er áætlaður af sérfræðingum. Að öllu þessu athuguðu er það álit Landsvirkjunar, að áætlanir um rekstrarkostnað Búrfellsvirkjunar séu fullkomlega raunhæfar. Hins vegar er rétt í þessu sambandi að benda á, að istrufanir mundu að sjálfsgöðu valda sömu vandræðum, þótt Búrfellsvirkjun væri byggð fyrir Íslendinga eina og án álbræðslu. Enn fremur er á það að minna, sem kemur fram hér að framan, að á 15 ára tímabili er beinn fjárhagslegur ávinningur Landsvirkjunar af samningi við álbræðslu samanborið við það að byggja Búrfells-

virðingun á hennar um 700 millj. kr. Það virðist algerlega óhugsandi, að viðbótar-
kostnaður vegna frekari aðgerða til að draga úr ístruflunum gæti nokkurn tíma
kostað meira en lítið brot af þessum hagnaði. Að öðru leyti er rétt að vísa til frek-
ari upplýsinga um þetta mál í fylgiskjali, þar sem fjallað er um Búrfellsvirkjun.

Að öllu þessu samanlögðu verður því ekki séð, að Íslendingar taki á sig neina
óeðlilega áhættu með þeim rafmagnssamningi, sem fyrirhugað er að gera við ál-
bræðsluna.

Niðurstöður.

Ef draga á saman niðurstöður þess mats, sem hér hefur farið fram á þjóðhags-
legum áhrifum álbræðslu, eru þær í aðalatriðum sem hér segir:

Fjárhagslegur ávinningur Íslendinga af álbræðslu verður mjög verulegur. Hún
mun gera Íslendingum kleift að ráðast í Búrfellsvirkjun á fjárhagslega hagkvæmum
grundvelli, og mun það geta komið fram bæði í lægra raforkuverði en ella og örrari
uppbyggingu raforkukerfisins. Auk þess munu Íslendingar hafa miklar beinar gjald-
eyristekjur af rekstri álbræðslunnar, sem mun skapa svigrúm enn aukinna þjóðar-
tekna.

Það er mikilvægt, að á móti þessum ávinningi þurfa Íslendingar ekki að taka
á sig fjárhagslegar skuldbindingar, heldur mun rafmagnssamningur við álbræðsluna
og gjaldeyrstekjur af henni létta stórlega það átak, sem fyrsta stórvirkjunin verður
fyrir þjóðarþúfið. Einnig hefur verið reynt með öðrum ákvæðum samninganna að
búa svo um hnútana, að tekjur og atvinna af álbræðslunni verði sem jafnastar og
öruggastar.

Það sem Íslendingar fyrst og fremst leggja álbræðslunni til er vinnuafli, en á
móti fást meiri og öruggari gjaldeyrstekjur á mann en dæmi eru til í öðrum at-
vinnugreinum landsmanna. Vinnuafliþörfin hefur verið könnuð sérstaklega og er
ekki útlit fyrir, að hún muni valda þeim atvinnugreinum erfiðleikum, sem fyrir eru
í landinu.

Þegar þetta mál er skoðað í heild, er nauðsynlegt að sjá það í samhengi þró-
unar þjóðarbúskaparins almennt. Af álbræðslunni mun verða mikill þjóðhagslegur
ávinningur í auknum þjóðartekjum og fjölbreyttari iðnaði. Engum mundi hins vegar
þetta í hug að halda því fram, að framlag álbræðslu til íslenskra efnahagsmála sé
svo stórt, að ekki sé eftir sem áður jafnmikil þörf á því að efla aðra atvinnuvegi
landsmanna og þá ekki sízt útflutningsatvinnuvegina. Þess vegna er það sérstaklega
mikilvægt, að álbræðslan mun ekki draga fjármagn frá uppbyggingu annarra at-
vinnuvega, heldur styrkja almennt gjaldeyrisöflun þjóðarinnar og þar með vaxtar-
möguleika allra atvinnuvega.

Öllum ætti að geta verið ljóst, að í eflingu raforkuframleiðslunnar í landinu og
nýjum arðbærum framleiðslugreinum, felst á engan hátt vantraust eða vantrú á
þeim atvinnuvegum, sem hingað til hafa borið uppi þjóðarbúskap Íslendinga og
munu halda áfram að gera það um ókomna tíma. Aukin fjölbreytni í atvinnuháttum
hefur reynt þjóðarþúfinu í heild og einstökum greinum þess til styrktar og örvunar.
Svo mun og verða í þessu dæmi. Nýting þeirra stórkostlegu auðæfa, sem felast í
fallvötnum Íslands, til nýrrar iðnvæðingar, mun skapa þjóðinni betri og traustari
efnahagsgrundvöll, sem öllum hlýtur að verða til góðs. Íslendingar eru vaxandi þjóð,
þar sem nýjar hendur geta leyst ný verkefni, án þess að því sé fórn að, sem fyrir er.

ÁHRIF BYGGINGAR ÁLBRÆÐSLU Á RAFORKUVERÐ OG AFKOMU LANDSVIRKJUNAR

Í skýrslu ríkisstjórnarinnar til Alþingis, er lögð var fram í maí 1965, svo og í
athugasemdom við frumvarp við Landsvirkjun, var gerð allrækileg grein fyrir áhrif-
um byggingar álbræðslu á þróun raforkumála. Rétt þykir að gera enn á ný grein
fyrir helztu atriðum þessa máls, enda liggja nú fyrir svo til endanlegar stofnkostn-

aðartölur fyrir Búrfellsvirkjun, svo og upplýsingar varðandi önnur atriði, er mestu máli skipta varðandi rekstur Landsvirkjunar. Einnig er nauðsynlegt, að menn varist misskilning, er stafað gæti af því, að mikill hluti þeirra upplýsinga, sem áður hafa verið birtar um þetta mál, er byggður á þeirri forsendu, að álbræðslan hafi 30 þús. tonna ársafköst, en nú hefur verið um það samið, að ársafköst hennar verði fljótlega aukin upp í 60 þús. tonn. Gerðar hafa verið á grundvelli þeirra lokaupplýsinga, sem nú liggja fyrir, nýir reikningar um afkomu Landsvirkjunar og framleiðslukostnað raforku, og eru þær niðurstöður, sem hér fara á eftir, byggðar á þessum útreikningum.

Viðtækar athuganir hafa farið fram á því, hvernig hagkvæmast væri að sjá fyrir mjög vaxandi raforkuþörf hér á landi næstu tvo áratugin og þá sérstaklega á Suður- og Vesturlandi, þar sem meginhluti raforkumarkaðsins liggur. Tæknilega hefur hér verið um tvær meginleiðir að ræða, annars vegar byggingu nokkurra tiltölulega lítilla orkuvera, bæði vatnsaflsstöðva og gufuaflsstöðva, en hins vegar byggingu stórvirkjunar, er reynzt hefur langhagkvæmust í Þjórsá við Búrfell. Samanburður þessara leiða leiddi eindregið í ljós, að Búrfellsvirkjun væri til lengdar miklu hagkvæmari en smærri orkuver. Á hinn bóginn fylgir henni sá annmarki, að hún krefst mjög mikillar byrjunarfjárfestingar, og rekstur hennar fyrstu árin verður erfiður, þar sem markaður er alltof lítill fyrir þá miklu orku, sem virkjunin getur framleitt. Fjárhagslegur grundvöllur slíkrar virkjunar gjörbreytist hins vegar, ef hægt er að selja verulegt orkumagn til nýs iðnaðar, eins og álbræðslu. Samkvæmt nýjstu áætlunum, er að mestu leyti byggjast á föstum tilboðum, er þegar hafa verið gerð í verkið, kostar fyrsti áfangi Búrfellsvirkjunar, er byggð væri til að fullnægja almenningseftirspurn eftir raforku á Suður- og Vesturlandi, alls 1129 millj. kr. Sé hins vegar byggð 105 þús. kW virkjun í upphafi, er ætluð væri til þess að selja raforku til álbræðslu, mundi kostnaður fyrsta áfanga hækka í 1415 millj., eða um 286 millj. kr. Á móti þessari kostnaðaraukningu, sem öll mundi verða tekin að láni, koma hins vegar stórauðnar tekjur af raforkusölu, er verða þess valdandi, að raunverulegur raforkukostnaður fyrir innanlandskerfið lækkar stórlega frá því, sem ella hefði orðið. (Það er ástæða til þess að benda á það sérstaklega hér, að áætlanir um kostnað af fyrsta áfanga Búrfellsvirkjunar, bæði með og án álbræðslu, hafa hækkað allverulega frá því, sem fram kom í skýrslu til ríkisstjórnarinnar í maí 1965, en sú hækkan stafar af því, að frekari verkfræðilegar athuganir hafa leitt í ljós, að æskilegt væri að byggja í upphafi miklu meiri hluta af byggingarmannvirkjunum en ráðgert hafði verið. Hér er hins vegar svo að segja eingöngu um tilfærslu milli áfanga að ræða, svo að síðari áfangar virkjunarinnar lækka í kostnaði samsvarandi).

Til þess að leiða skýrt í ljós áhrif álbræðslu á raforkukerfið, hafa verið gerðar áætlanir um kostnað og rekstur Landsvirkjunar miðað við eftirfarandi tvær leiðir:

1) Búrfell með álbræðslu.

Samkvæmt þessari leið mundi verða byrjað á byggingu 105 þús. kW áfanga við Búrfell, en virkjunin síðan stækkuð á fimm árum upp í 210 þús. kW. Síðan er gert ráð fyrir, að ráðizt verði í aðra virkjun í tveimur áföngum, líklega virkjun Háafoss, og mundi þær virkjanir fullnægja raforkueftirspurninni fram til ársins 1985.

2) Búrfell án álbræðslu.

Samkvæmt þessari leið yrði byrjað á 70 þús. kW Búrfellsvirkjun, er yrði stækkuð í fjórum áföngum upp í 210 þús. kW. Þessi virkjun mundi sjá Suður- og Vesturlandi fyrir raforku fram til ársins 1985. Eru því þessar tvær leiðir sambærilegar að því er varðar fullnægingu eftirspurnar eftir raforku til almenningsnota allt til ársins 1985.

Reiknað hefur verið út, hvað sú raforka, sem framleidd yrði til almenningsnota, mundi kosta samkvæmt þessum tveimur leiðum, þegar tekið hefur verið tillit til raforkusölu til álbræðslu. Er þetta sýnt á 1. töflu.

Taflan sýnir, að mjög mikill mismunur er á framleiðslukostnaði raforku til almennra nota milli þessara tveggja leiða, sérstaklega fyrstu árin. Er kostnaðurinn mun lægri, ef raforka er seld til álbræðslu, og er samansafnaður mismunur á framleiðslukostnaði með 6% vöxtum orðinn 862 millj. í árslok 1985.

Sé hins vegar litið á það, hver áhrifin eru á framleiðslukostnað hvernar raforkueiningar, kemur í ljós, að á árunum 1969—1975 mundi viðbótarorkan kosta 62% meira, ef álbræðslan væri ekki byggð, 22% meira á árunum 1976—1980, en 12% á árunum 1981—1985. Yfir allt tímabilið 1969—1985 mundi raforkukostnaður verða 28% hærri, ef Búrfell væri eingöngu byggt fyrir almenningsnotkun, og enginn sölusamningur gerður við álbræðslu. Áhrif á raforkuverð í heildsölu mundu að sjálfsgöðu verða nokkru minni, þar sem bygging álbræðslu hefur ekki áhrif á kostnað raforku frá eldri orkuverum.

Gerðar hafa verið nákvæmar rekstraráætlanir fyrir Landsvirkjunina í heild allt fram til ársins 1985, þar sem borin hefur verið saman rekstrarafkoma kerfisins með og án álbræðslu. Eru niðurstöður þessara áætlana sýndar á 2. töflu. Samkvæmt því væri nettóhagnaður án vaxta 702 millj. kr. hærri fram til ársins 1985, ef um sölu til álbræðslu væri að ræða. Taflan sýnir einnig, hve heildarraforkuverðið frá Landsvirkjun þyrfti að vera miklu hærri, ef Búrfell væri byggt án álbræðslu. Nemur sá mismunur allt að 39% sum árin. Nú er að sjálfsgöðu ekki víst, að hve miklu leyti umframhagnaðurinn yrði notaður til þess að lækka raforkuverð, en ef það væri ekki gert, mundi hann skapa tækifæri til þess að halda áfram uppbyggingu raforku-kerfisins miklu örur heldur en ella hefði orðið. Mundi það að sjálfsgöðu fara eftir hinni almennu efnahagslegu þróun, hvor leiðin yrði talin heppilegri.

Í öllum þessum reikningum hefur verið reiknað með því raforkuverði, sem um hefur verið samið, en það er 12.9 aurar á kW stund fyrstu árin, en 10.75 aurar eftir að álbræðslan hefur náð fullum afköstum. Miðað við 7% vexti af öllu fjármagni, sem í virkjuninni er bundið ásamt varastöðvum, og 40 ára afskriftartíma, er kostnaðarverð raforku frá Búrfellsvirkjun 9.9 aurar á kilówattsstund, en 10.3 aurar, ef reiknað er með 6% vöxtum og öll mannvirki afskrifuð á 25 árum. Hagnaður Landsvirkjunar af sölusamningnum við álbræðsluna liggur fyrst og fremst í því, eins og komið hefur fram af þeim tölum, sem hér hafa verið raktar, að hægt verður að ráðast í miklu stærri og hagkvæmari virkjun og tryggja sölu á orku frá henni frá upphafi. Er þetta raforkuverð í raun og veru mjög hagstætt fyrir Landsvirkjun og neytendur hennar, enda þótt það sé ekki nema lítið fyrir ofan meðalframleiðslukostnað. Munu umframtekjur Landsvirkjunar á tímabilinu fram til 1985 nema 700 millj. kr., en eftir 25 ár verður virkjunin að fullu niðurgreidd, svo að langmestur hluti tekna af sölu til álbræðslunnar, en þær eru yfir 110 millj. kr. á ári, verður þá hreinn hagnaður.

Í rafmagnssamningnum við álbræðsluna er samið um sölu raforku til langs tíma og með þeim skilmálum, að greiðsla komi fyrir orkuna, hvort sem álbræðslan þarf á henni að halda eða ekki. Með löngum og föstum samningi er stefnt að því að tryggja tvennt, sem Íslendingum er mjög nauðsynlegt. Í fyrsta lagi dregur hinn langi og fasti samningur úr áhættu þeirri, sem Íslendingar taka á sig, með því að leggja í svo stóra og fjárfreka framkvæmd, sem Búrfellsvirkjun er, og afla að miklu leyti fjár til hennar með lánum. Í öðru lagi er samningurinn þess eðlis, að hann greiðir stórlega fyrir lántökum til virkjunarinnar, en segja má að hið erlenda fyrirtæki, sem ábyrgist rafmagnssamninginn, taki að verulegu leyti á sig áhættuna af erlendu lánunum. Það er því raunverulega ekki verið að nota lánstraust íslenska ríkisins.

Sé við það miðað, að allur stofnkostnaður Búrfellsvirkjunar ásamt varastöðvum verði endurgreiddur á 25 árum með 6% vöxtum, kemur í ljós, að áætlaðar tekjur af rafmagnssamningnum við álbræðsluna munu á þessu tímabili endurgreiða 72% af stofnkostnaði virkjunarinnar. Hins vegar mun álbræðslan aðeins nota 61% af orku virkjunarinnar og 57% af afli hennar. Sé litið á þau lán, sem reiknað er með að taka til virkjunarinnar erlendis, munu tekjur af álbræðslunni að mestu standa undir

vöxtum og afborgunum af þeim nema fyrstu árin. Við samanburð á tekjum af álbræðslunni og afborgunum og vöxtum af erlendum lánum kemur í ljós, að vextir og afborganir á 25 ára tímabili nema samtals 2260 millj. kr., en tekjur af álbræðslunni 2670 millj. Íslendingar fá þannig hina miklu orku, sem Búrfellsvirkjun framleiðir til almenningsþarfa, án raunverulegra byrða vegna lána í erlendum gjaldeyri.

Hér skiptir það einnig miklu máli, að rafmagnssamningurinn er gerður í bandarískum dollurum, en það er sama mynteining og í flestum þeirra erlendu lána, sem til virkjunarinnar verða tekin. Þegar haft er í huga, að endurgreiðslur og vextir eru meginútgjaldaliðir vatnsaflsvirkjana, þýðir þetta í raun og veru, að tekjurnar séu verðtryggðar eða gengistryggðar, svo að samningurinn væri Íslendingum jafnmikils virði, þótt verðlagsbreytingar ættu sér stað. Eftir 15 ár gerir rafmagnssamningurinn einnig ráð fyrir því, að raforkuverð geti hækkað, ef rekstrarkostnaður Búrfellsvirkjunar sjálfrar hefur hækkað á því tímabili. Að öðru leyti er verðið fast í 25 ár, en breytist þá annaðhvort í samræmi við breytingu á raforkuverði í Noregi eða eftir breytingum á heimsmarkaðsverði á áli.

Loks hefur það mikilvæg áhrif í þá átt að draga úr áhættu Íslendinga, að þegar hafa verið fengin föst tilboð í öll byggingarmannvirki Búrfellsvirkjunar, svo að stofnkostnaður hennar er þegar að langmestu leyti fastbundinn, þótt verðhækkanir eigi sér stað á byggingartímanum.

1. tafla.

LANDSVIRKJUN

Kostnaðarverð seldrar viðbótarraforku til almennra nota á árunum 1969—1985 með og án álbræðslu. Reiknað er með að allur stofnkostnaður vatnsaflsstöðva sé greiddur á 25 árum með 6% vöxtum, en gastúrbínustöðva á 15 árum með sömu vöxtum. Auk þess er reiknað með fullum rekstrar- og oliukostnaði.

Ár	Selt af umfram afkastagetu núverandi stöðva MW	Með álbræðslu		Án álbræðslu		Mismunur			
		Rekstrargjöld að frádr. tekjum af álbræðslu Mkr.	Einingarverð á viðbótarafla Kr./árákw	Rekstrargjöld Mkr.	Einingarverð á viðbótarafla Kr./árákw	Einingarverð á viðbótarafla Kr./árákw	Rekstrargjöld Mkr.	Samansafnað fárslok með 6% vöxtum	
								Mkr.	Mkr.
1969	20.5	38.8	1940	56.7	2835	895	17.9	17.9	
1970	32.5	77.3	2378	111.4	3427	1049	34.1	53.1	
1971	40.5	75.2	1856	111.4	2750	894	36.2	92.5	
1972	48.5	66.8	1377	111.4	2296	919	44.6	142.6	
1973	57.5	66.7	1160	111.4	1937	777	44.7	195.8	
1974	67.0	61.4	916	111.4	1662	746	50.0	257.5	
1975	76.5	63.8	854	113.9	1489	635	50.1	323.0	
1976	87.0	72.6	834	122.9	1413	579	50.3	392.7	
1977	97.5	119.1	1221	123.4	1266	45	4.3	420.5	
1978	111.0	119.1	1073	125.9	1134	61	6.8	452.5	
1979	122.0	119.1	976	149.1	1222	246	30.0	509.6	
1980	135.0	119.1	882	150.1	1112	230	31.0	571.2	
1981	148.0	119.1	805	151.6	1024	219	32.5	638.0	
1982	163.0	156.4	960	164.5	1009	49	8.1	684.4	
1983	179.0	156.4	874	167.5	936	62	11.1	736.6	
1984	195.0	156.4	802	172.0	882	80	15.6	795.7	
1985	213.0	156.4	734	175.0	821	87	18.6	862.0	

2. tafla.**LANDSVIRKJUN**

Samanburður á áætluðum nettóhagnaði Landsvirkjunar í heild með og án orkusölu til álbræðslu.

Ár	Nettóhagnaður	Hugsanleg áhrif á raforkuverð.	
	af sölu til álbræðslu umfram það, sem annars væri. Árlega m. kr.	Hækkun ef bræðslu væri sleppt. Í hlutfalli við tekjur af almennri orkusölu	Kr. á árskw. almennrar notkunar
1969	19.9	16.9	186
1970	32.9	27.7	275
1971	35.0	27.6	275
1972	45.6	36.0	337
1973	46.8	34.2	324
1974	55.2	39.3	359
1975	58.5	39.2	358
1976	58.6	36.2	337
1977	22.3	10.5	121
1978	26.5	11.8	134
1979	40.3	17.9	193
1980	42.8	17.9	193
1981	46.0	18.1	196
1982	36.6	13.0	146
1983	41.6	14.0	156
1984	44.1	14.0	156
1985	49.0	14.7	163
	<hr/> 701.7		

RAFMAGNSSAMNINGUR

SAMNINGUR, gerður hinn dag mánaðar 1966

MILLI

LANDSVIRKJUNAR, fyrirtækis, sem stofnað var með lögum frá Alþingi nr. 59 20. maí 1965 og hefur aðalskrifstofu sína í Reykjavík

ANNARS VEGAR

OG

ÍSLENZKA ÁLFÉLAGSINS HF. (hér á eftir nefnt „ISAL“), sem er íslenskt félag stofnað samkvæmt aðalsamningnum milli ríkisstjórnar Íslands og Swiss Aluminium Limited, sem dagsettur er 28. marz 1966, og á skráð heimili sitt í Hafnarfirði

HINS VEGAR

MEÐ ÞVÍ að ríkisstjórn Íslands og Swiss Aluminium Limited hafa gert með sér nefndan aðalsamning, og Landsvirkjun og ISAL hafa í samningi þessum samþykkt að efna og takast á hendur tiltekna skuldbindingar, sem tilgreindar eru í nefndum aðalsamningi;

MEÐ ÞVÍ að í aðalsamningnum er svo ráð fyrir gert, að Landsvirkjun byggi og setji upp Búrfellsvirkjun og byggi eða sjái á annan hátt fyrir varavirkjum og að ISAL byggi og útbúi bræðsluna; og

MEÐ ÞVÍ að aðalsamningurinn skuldbindur Landsvirkjun til að útvega aðgang að rafmagni til byggingar bræðslunnar og sjá fyrir rafmagni til rekstrar hennar og skuldbindur ISAL til að kaupa og greiða fyrir rafmagn frá Landsvirkjun og greiða fyrir lágmarksmagn rafmagns hvort sem notað er eða ekki, að öllu leyti eins og tilgreint er í aðalsamningnum og samningi þessum og samkvæmt skilmálum þeirra;

ER HÉR MEÐ GERÐUR EFTIRFARANDI SAMNINGUR:

I. KAFLI ORÐSKÝRINGAR

1. gr.

Orðskýringar í samningi þessum.

1.01. Eftirtalin orð, sem fyrir koma í samningi þessum, skulu þar hafa sömu merkingu og þeim er gefin í þeim málsgreinum 1. gr. aðalsamningsins, sem hér eru taldar, nema annars gerist þörf vegna samhengis:

„Ríkisstjórnin“	málsg. 1.01	(a)
„Aluisse“	—	1.01 (b)
„Landsvirkjun“	—	1.01 (c)

„ISAL“	málsgr. 1.01	(e)
„Fylgiskjöl“	—	1.02
„Fylgisamningar“	—	1.02
„Bræðsla“	—	1.03 (b)
„Bræðslulóð“	—	1.03 (d)
„Fyrsti áfangi bræðslunnar“	—	1.03 (e)
„Annar áfangi bræðslunnar“	—	1.03 (f)
„Þriðji áfangi bræðslunnar“	—	1.03 (g)
„Fyrri stækkun bræðslunnar“	—	1.03 (h)
„Síðari stækkun bræðslunnar“	—	1.03 (i)
„Fyrsti afhendingardagur rafmagns“ (AR I) ...	—	1.03 (o)
„Annar afhendingardagur rafmagns“ (AR II) ..	—	1.03 (p)
„Þriðji afhendingardagur rafmagns“ (AR III) ..	—	1.03 (q)
„Gildistökdagur aðalsamnings“	—	1.03 (u)
„Valdagur“	—	1.03 (v)

1.02. Eftirtalin orð, sem fyrir koma í samningi þessum, skulu þar hafa þá merkingu, sem hér segir, nema annars gerist þörf vegna sambendis:

a) „Búrfellsvirkjun“ merkir vatnsaflsvirkjunina að Búrfelli við Þjórsá á Suðurlandi, eins og hún er að allri gerð og búnaði á hverjum tíma, þar með talin farvegs- og inntaksmannvirki, neðanjarðargöng, þrýstivatnspípur, stöðvarhús ofanjarðar, spennistöð og tengivirki, og sem hefur 105 megavatta málraun í byrjunaráfanga og fullbyggð 210 megavatta málraun, í upphafi tengd um eina 220 kílóvolta háspennulínu við spennistöð i Sogsvirkjun og þaðan í upphafi um eina 220 kílóvolta háspennulínu við spennistöð að Geithálsi, en þaðan um tvær 220 kílóvolta háspennulínur við tengivirkið við Straumsvík og þaðan um tvöfalda straumteina við tengivirki bræðslunnar.

b) „Varavirki“ hefur þá merkingu, sem orðinu er gefin í 8. gr. samnings þessa.

c) „Búrfellsstöð“ merkir aflstöðina að Búrfelli við Þjórsá, sem er hluti af Búrfellsvirkjun.

d) „Tengivirki við Straumsvík“ merkir 220 kílóvolta tengivirki utanhúss, sem Landsvirkjun ber að reisa við Straumsvík nálægt tengivirki bræðslunnar.

e) „Tengivirki bræðslunnar“ merkir 220 kílóvolta tengivirki utanhúss, sem ISAL ber að reisa við Straumsvík á bræðslulóðinni.

f) „Samningsbundið rafmagn“ hefur þá merkingu, sem orðinu er gefin í 7. gr. samnings þessa.

g) „Umframrafmagn“ hefur þá merkingu, sem orðinu er gefin í málsgr. 7.05 í samningi þessum.

h) „Rafmagn til byggingarframkvæmda“ hefur þá merkingu, sem orðinu er gefin í málsgr. 11.01 í samningi þessum.

i) „Neyðartenging“ hefur þá merkingu, sem orðinu er gefin í b)-lið 3. gr. samnings þessa.

j) „Afhendingarstaður“ hefur þá merkingu, sem orðinu er gefin í málsgr. 9.01 í samningi þessum.

k) „Samningsbundið verð“ hefur þá merkingu, sem orðinu er gefin í 13. gr. samnings þessa.

l) „Leiðrétt samningsbundið verð“ hefur þá merkingu, sem orðinu er gefin í 14. gr. samnings þessa.

m) „Endurskoðað samningsbundið verð“ hefur þá merkingu, sem orðinu er gefin í 15. gr. samnings þessa.

n) „Lágmarksmagn“ hefur þá merkingu, sem orðinu er gefin í 20. gr. samnings þessa.

II. KAFLI
BYGGING MANNVIRKJA

2. gr.

Búrfellsvirkjun og varavirki.

Svo sem tilgreint er í aðalsamningnum, skal Landsvirkjun byggja og setja upp Búrfellsvirkjun og byggja eða sjá á annan hátt fyrir varavirkjum.

3. gr.

Önnur rafmagnsvirki.

Landsvirkjun skal byggja eða láta byggja mannvirki fyrir:

- a) rafmagn til byggingarframkvæmda, sem afhendast skal á bræðslulóðinni, þar með taldar nauðsynlegar háspennulínur og spennistöð, eins og segir í málsg. 11.01 í samningi þessum.
- b) neyðartengingu frá 33 eða 66 kílóvolta háspennulínu milli Elliðaanna og Keflavíkur að tengivirki bræðslunnar, sem flutt geti 3 MW, að minnsta kosti, til rekstrar á þjónustubúnaði á bræðslulóðinni í neyðartilvikum, nema samið verði um annað („neyðartenging“).

4. gr.

Bræðslan.

Svo sem tilgreint er í aðalsamningnum skal ISAL byggja bræðsluna og sjá henni fyrir búnaði.

5. gr.

Tengivirkin við Straumsvík.

5.01. Landsvirkjun skal sjá um byggingu, rekstur og viðhald tengivirkisins við Straumsvík, og skal það gert fyrir að minnsta kosti tvær innkomandi 220 kílóvolta línur og tvöfalda straumteina ásamt endaeinöngnum, sem liggja skulu að tengivirki bræðslunnar. Landsvirkjun skal setja upp mælitæki þau, sem gert er ráð fyrir í málsg. 17.01 í samningi þessum, við tengivirkið við Straumsvík, nema aðilar komi sér saman um annað. Ekki þarf Landsvirkjun að setja upp straumrofa fyrir innkomandi háspennulínur, fyrr en slíkt reynist nauðsynlegt af tækniástæðum.

5.02. ISAL skal byggja tengivirki bræðslunnar og annast rekstur og viðhald þess.

5.03. Ákvörðun um framleiðanda og gerð þess búnaðar, sem komið verður fyrir í tengivirkjunum tveimur, skal vera háð gagnkvæmu samþykki samningsaðila, og skal slíkt samþykki greiðlega gefið.

6. gr.

Samráð aðila meðan á byggingu stendur.

Hvor aðili um sig skal leyfa hinum að fylgjast vel með byggingaráætlun sinni og gangi framkvæmda, og auk þess:

- a) tilkynna hinum aðilanum um heiti verktaka sinna og helztu undirverktaka, og
- b) láta hinum aðilanum í té ársfjórðungslegar skýrslur, er sýni í prósentum áætlaðan hluta framkvæmda, sem lokið er, og einnig hvaða dag ætla megi, að lokið verði hinum ýmsu áföngum Búrfellsvirkjunar, varavirkjanna og bræðslunnar, eftir því sem við á.

III. KAFLI RAFMAGNsafHENDING

7. gr.

Samningsbundið rafmagn.

7.01. Með þeim skilmálum og skilyrðum, er segir í þessari grein, 8. gr., 9. gr. og 12. gr., skal Landsvirkjun sjá bræðslunni fyrir orku á eða fyrir AR I, AR II eða AR III, eftir því sem við á, og síðan, sem nemur eftirtöldu magni á hverju almanaksári fyrir fyrsta, annan og þriðja áfanga bræðslunnar, hvern um sig:

Áfangi bræðslunnar	Fyrsti	Annar	Þriðji
Málraun	60 MW	90 MW	120 MW
Orka fyrir hvert almanaksár	530 GWst	795 GWst	1060 GWst

ISAL skal neyta þessarar orku með því afl, sem hér segir, með þeim fyrirvara, sem leiðir af ákvæðum málsgr. 7.02, 7.03 og 7.04:

Áfangi bræðslunnar	Fyrsti	Annar	Þriðji
Afl:			
(meðaltal á klst.)	60 MW	90 MW	120 MW
(augnabliksgildi)	65 MW	97.5 MW	130 MW

Rafmagn þetta („samningsbundið rafmagn“) verður látið í té frá Búrfellsstöðinni eða öðrum aflstöðvum, sem samtengdar eru Búrfellsvirkjun, sem þrífasa riðstraumur með sem næst 50 riðum á sekúndu og 220 kV málspennu. Sveiflur í spennu skulu ekki fara fram úr plús fimm af hundraði (5%) eða mínus níu af hundraði (9%) við venjulegar rekstraraðstæður.

7.02. Innan marka þeirrar ársorku, sem tiltekin er í málsgr. 7.01, og með takmörkunum þeim, sem ISAL eru settar samkvæmt ákvæðum málsgr. 7.03 og málsgr. 7.04 (og sömuleiðis að tilskildum ákvæðum 8. gr., 9. gr. og 12. gr.), skal Landsvirkjun stöðugt hafa tiltækt afl, sem að hámarki svarar allt að sextán af hundraði (16%) umfram það afl (meðaltal á klst. og augnabliksgildi), sem tiltekið er í málsgr. 7.01.

7.03. Á þeim tímum yfir vetrarmánuðina, sem toppálag er á orkuveitusvæði Landsvirkjunar, skal ISAL, samkvæmt tilkynningu, sem gefin er af hálfu Landsvirkjunar í síma með að minnsta kosti einnar klukkustundar fyrirvara, ekki fara fram yfir það afl (meðaltal á klst. og augnabliksgildi), sem tiltekið er í málsgr. 7.01, í allt að eina klukkustund samanlagt á hverjum sólarhring.

7.04. Auk þess, sem segir í málsgr. 7.03, skal ISAL á lágrennslistímabilum, sem áhrif hafa á hið samtengda kerfi, ekki fara fram úr eftirtalinni hámarksneyzlu á orku að meðaltali á dag, ef þess er farið á leit af hálfu Landsvirkjunar:

Áfangi bræðslunnar	Fyrsti	Annar	Þriðji
Dagleg hámarksneyzla	1,452 GWst	2,178 GWst	2,904 GWst

7.05. Rafmagnsnotkun ISALs skal ekki fara fram úr þeirri ársorku, sem tiltekin er í málsgr. 7.01, eða tiltekinni hámarksneyzlu á orku að meðaltali á dag, hvenær sem ákvæði málsgr. 7.04 eiga við, og ekki heldur fram yfir það afl (meðaltal á klst. eða augnabliksgildi), sem tiltekið er í málsgr. 7.01, málsgr. 7.02 og málsgr. 7.03, hvert þeirra sem við á hverju sinni, nema leyfi Landsvirkjunar hafi áður komið til. Heimild til neyzlu á orku á hverju einstöku almanaksári umfram fyrrgreint orkumagn og afl („umframrafmagn“) getur Landsvirkjun veitt að eigin vild.

Landsvirkjun skal heimila ISAL að nota afl umfram hámarksafli það, sem tiltekið er í málsgr. 7.02, þegar rekstur bræðslunnar hefur af einhverjum ástæðum orðið fyrir truflun eða skerðingu, svo að auðveldara verði að ná aftur upp eðlilegri framleiðslu, þó að því tilskildu, að Landsvirkjun hafi þá tiltækt nægilegt afl í vatnsaflsstöðvum umfram það, sem hún hefur heitið öðrum viðskiptamönnum, og nægilega getu til spennubreytinga og flutnings á því rafmagni, sem um er að ræða.

8. gr.

Takmörkun á samningsbundnu rafmagni.

8.01. Landsvirkjun skal hafa til taks, frá þeim dögum að telja, sem fyrsti, annar og þriðji áfangi bræðslunnar fá samningsbundið rafmagn, hver um sig, úrræði til útvegunar á rafmagni og tilheyrandi spennubreytingar- og flutningsbúnað, sem nægileg eru og hæfileg til þess að sjá bræðslunni fyrir rafmagni með eftirfarandi lágmarksafli („varavirki“):

Áfangi bræðslunnar	Fyrsti	Annar	Þriðji
Lágmarksafli (meðaltal á klst.)	28 MW	42 MW	56 MW

Landsvirkjun skal sjá svo um, að varavirki séu ávallt til taks, svo fljótt sem auðið er, hvenær sem líkindi fyrir truflun á rekstri Búrfellsvirkjunar eða samtengdra mannvirkja verða auðsæ eða unnt ætti að vera að segja þau fyrir. Með þeim takmörkunum, sem segir í málsgr. 8.02, skal Landsvirkjun sjá ISAL fyrir rafmagni frá varavirkjum, eftir því sem nauðsynlegt verður til að halda uppi afhendingu samningsbundins rafmagns þann tíma, sem slík truflun á rekstri Búrfellsvirkjunar eða samtengdra mannvirkja varir.

8.02. Ef Landsvirkjun neyðist til að takmarka afhendingu rafmagns til viðskiptamanna sinna (þar á meðal ISAL) sökum truflana á rekstri Búrfellsvirkjunar eða samtengdra mannvirkja af einhverjum ástæðum, þar á meðal vegna óviðráðanlegra afla (force majeure), eftir að hafa gripið til allra tiltækra úrræða, þar með talin varavirki, skal Landsvirkjun heimilt að draga úr afhendingu rafmagns til bræðslunnar niður fyrir ársorku þá, sem tiltekin er í málsgr. 7.01 (í beinu hlutfalli) og það afl, sem tiltekið er í málsgr. 7.01, 7.02 og 7.03, eftir því sem við á, að því tilskildu, að takmörkun á framboði samningsbundins rafmagns a) skal ekki nema meiru en hlutfallslegri takmörkun á framboði fastbundins rafmagns til viðskiptamanna annarra en ISALs, og b) skal aldrei nema meiru en svo, að hún fari niður fyrir lágmarksafli það (meðaltal á klst.), sem tiltekið er í málsgr. 8.01, nema þegar um er að ræða ástand af völdum óviðráðanlegra afla, sem varir lengur en 48 stundir. ISAL skal koma til móts af sinni hálfu með því að takmarka nægilega álag í bræðslunni þann tíma, sem um takmörkun á rafmagni er að ræða. Hvenær sem hætta er á því, að einhverjar truflanir valdi tjóni á bræðslunni, skal Landsvirkjun gera það, sem unnt er til að sjá bræðslunni fyrir rafmagni með því afli og um þann tíma, sem nægir til þess að unnt sé að gera nauðsynlegar ráðstafanir til að koma í veg fyrir tjón á bræðslunni.

9. gr.

Afhendingarstaður og afhendingartími rafmagns.

9.01. Samningsbundið rafmagn skal flutt frá spennistöðinni að Geithálsi eftir tveimur 220 kilóvolta háspennulínunum til tengivirkisins við Straumsvík, og skal það afhent með 220 kilóvolta málspennu til tengivirkis bræðslunnar. Afhendingarstaður rafmagnsins skal vera straumteinarnir við endaeinangrana í tengivirki bræðslunnar, sem vísað er til í málsgr. 5.01 í samningi þessum („afhendingarstaður“).

9.02. Einum til þremur mánuðum fyrir AR I skal Landsvirkjun sjá ISAL fyrir rafmagni til gangsetningar fyrsta áfanga bræðslunnar. Afl þessa rafmagns skal aukið úr 10 MW að því afli, sem ráð er fyrir gert í málsg. 7.01 og 7.02, eigi síðar en á AR I, samkvæmt áætlun, sem aðilar koma sér saman um. Á svipuðum tíma fyrir AR II og AR III skal Landsvirkjun sjá ISAL fyrir rafmagni með samsvarandi afli samkvæmt svipaðri áætlun til gangsetningar fyrstu og annarrar stækkunar bræðslunnar, eins og við á, ef ISAL óskar þess.

10. gr.

Fasvixsstuðull, fasajafnvægi og spennustilling.

10.01. Meðalfasvixsstuðull ($\cos.\phi =$ hlutfallið milli MW-stunda og MVA-stunda) samningsbundins rafmagns, sem afhent er til bræðslunnar, fyrir hvern almanaksmánuð, reiknaður eftir mælingum gerðum á mælingarstað, svo sem lýst er í málsg. 17.01, skal eigi vera lægri en 0.90. Ef meðalfasvixsstuðullinn fellur niður fyrir þetta gildi, skal rafmagnsverð það, sem við á umræddan almanaksmánuð eftir því sem ákvæðið er samkvæmt málsg. 13.01, hækka um einn af hundraði (1%) fyrir hvert hundraðshlutastig eða meiri hlut úr stigi, sem meðalfasvixsstuðull mánaðarins fer niður fyrir slíkt lágmark. Ákvæði þessarar málsgreinar skulu þó eigi gilda meðan á gangsetningu stendur eftir því sem mælt er í málsg. 9.02.

10.02. ISAL skal leitast við, eftir því sem unnt er, að jafna rafmagnsnotkun sína milli allra þriggja fasa. Í engu tilfelli skal frávikkið nema meiru en fimm af hundraði (5%) miðað við eðlilegar rekstraraðstæður.

10.03. Til þess að riðsveiflur verði sem minnstar af völdum álagsaukningar, meðan verið er að setja í gang röð af bræðsluofnum, skal ISAL búa afriðla sína spennustillisviði, er geri mögulegt að lækka rakstraumsspennu niður fyrir 50% af málgildi hennar.

11. gr.

Rafmagn til byggingarframkvæmda og neyðartenging.

11.01. Eigi fyrr en 4 mánuðum eftir gildistöku dag aðalsamningsins, og eigi síðar en 1. apríl 1967 (eins og þeim degi kann að verða frestað samkvæmt ákvæðum málsg. 9.06 í aðalsamningnum), skal Landsvirkjun hafa byggt eða látið byggja mannvirki til afhendingar á rafmagni til notkunar við byggingu fyrsta áfanga bræðslunnar („rafmagn til byggingarframkvæmda“). ISAL skal tiltaka nákvæmlega hvaða dag slíkt mannvirki skulu vera tilbúin til rekstrar, og tilkynna hann Landsvirkjun með þriggja mánaða fyrirvara, þó með þeim takmörkunum, sem að framan greinir. Slíkur búnaður skal nægja til afhendingar á rafmagni á bræðslulóðina, sem að afli fari eigi fram úr 3 MW og sé með 6 kV eða 10 kV spennu.

11.02. Frá þeim degi að telja, sem fyrsti áfangi bræðslunnar fær samningsbundið rafmagn, skal Landsvirkjun, þegar henni reynist ókleift að hafa samningsbundið rafmagn tiltækt, eða ISAL reynist ókleift að taka á móti því um afhendingarstað, sjá svo um að rafmagn, sem að afli nemur allt að 3 MW, verði tiltækt um virki Landsvirkjunar eða annarra frá neyðartengingu eða á annan hátt, sem aðilar koma sér saman um, til notkunar á þjónustubúnaði og tækjum á bræðslulóðinni í neyðartilvikum.

12. gr.

Almenn ákvæði um rafmagn og hömlur á því.

12.01. Eigi skal ISAL heimilt að kaupa rafmagn frá öðrum aðilum en Landsvirkjun, né setja upp eigin mannvirki til rafmagnsvinnslu til rekstrar bræðslunnar, nema leyfi Landsvirkjunar komi til.

12.02. Rafmagn það, sem tiltækt er gert samkvæmt ákvæðum samnings þessa, skal vera til afnota fyrir ISAL við byggingu og rekstur bræðslunnar, nema hvað ISAL skal heimilt að ráðstafa slíku rafmagni til þess að sjá varðmönnum og öðrum starfsmönnum sínum, sem eru til taks í sérstöku viðlögum, og fjölskyldum þeirra, er búa á bræðslulóðinni, fyrir rafmagni til heimilisnota, svo og fyrir bráðabirgðahúsnæði og skyld mannvirki meðan á byggingu stendur, og eigi skal mega endurselja þetta rafmagn eða ráðstafa því á annan hátt í neinum tilgangi, nema leyfi Landsvirkjunar komi til.

12.03. ISAL skal um stundarsakir láta af hendi rafmagn, sem því er gert tiltækt fyrir bræðsluna, til þess að sjá fyrir almenningsþörfum í sérstöku viðlögum, ef Landsvirkjun óskar þess, þó þannig, að afhending slíks rafmagns valdi ekki teljandi hnekki við rekstur bræðslunnar né skaði búnað hennar.

12.04. Það samningsbundna rafmagn, sem látið skal í té samkvæmt samningi þessum, skal ávallt vera til taks fyrir ISAL. Eigi að síður skal Landsvirkjun heimilt að stöðva eða takmarka afhendingu slíks rafmagns, þegar slíkt reynist nauðsynlegt vegna árlegs viðhalds, eða vegna stækkana, viðgerða eða eftirlits, sem ekki er unnt að framkvæma á meðan viðkomandi búnaður er í notkun. Slíkar takmarkanir skulu einungis eiga sér stað að höfðum samráðum við ISAL og skulu framkvæmdar á þann veg, að ISAL hafi ráðrúm til þess að vernda sig gegn tjóni svo sem unnt er. Landsvirkjun skal ljúka slíkum aðgerðum svo skjótt sem kostur er, og skal í engu tilviki takmarka afhendingu rafmagns samkvæmt ákvæðum þessarar málsgreinar án samþykkis ISALs, nema hún geti séð ISAL fyrir stöðugu rafmagni frá varavirkjunum að minnsta kosti með því lágmarksafli, sem tiltekið er í málsgr. 8.01 í samningi þessum.

12.05. Ef misfellur eiga sér stað eða gallar koma fram í bræðslunni, sem haft geta í för með sér áhættu fyrir rekstur Búrfellsvirkjunar eða samtengdra mannvirkja, og þá einnig varðandi afhendingu Landsvirkjunar á rafmagni til annarra viðskiptamanna, þá skal Landsvirkjun heimilt, eftir að hafa gert eða reynt að gera viðvart í síma, að stöðva afhendingu rafmagns til bræðslunnar, unz bætt hefur verið úr slíkum misfellum eða göllum.

12.06. Landsvirkjun skal heimilt að stöðva afhendingu á rafmagni til bræðslunnar, ef ISAL fer fram úr hámarksafli því (meðaltal á klst. eða augnabliksgildi), sem tilgreint er í málsgr. 7.02, eða samkvæmt ákvæðum málsgr. 7.03, hvort heldur sem við á á hverjum tíma, eða því hámarksorkumagni, sem tilgreint er í málsgr. 7.01 eða málsgr. 7.04, án þess að samþykki Landsvirkjunar hafi komið til, og ISAL lætur ekki af slíku, þegar þess hefur verið óskað. Landsvirkjun skal eigi skylt að hefja afhendingu samningsbundins rafmagns á nýjan leik, fyrr en ISAL hefur fært á það sönnur, sem Landsvirkjun tekur gildar, að ráðstafanir verði gerðar til að draga úr rafmagnsneyzlunni eins og nauðsyn krefur.

IV. KAFLI RAFMAGNSVERÐ

13. gr.

Samningsbundið verð.

13.01. ISAL skal greiða fyrir allt samningsbundið rafmagn, sem afhent er til bræðslunnar, það samningsbundna verð, sem við á hvert það tímabil, sem hér greinir („samningsbundið verð“):

a) Frá gangsetningardegi fyrsta áfanga bræðslunnar, eða frá AR I, hvor sem fyrri er, og til AR III, 3.0 Bandaríkjamill fyrir hverja kWst.;

b) Frá AR III og til fimmtánda árdags AR I, 2.5 Bandaríkjamill fyrir hverja kWst.;

c) Frá fimmtánda árdegi AR I og til valdags, ef endurskoðað rafmagnsverð er ákveðið á þeim degi eða frá honum að telja, en að öðrum kosti þar til gildistími samnings þessa er útrunninn, leiðrétt samningsverð fyrir hverja kWst, samkvæmt ákvæðum 14. gr.; og

d) frá valdegi, ef endurskoðað rafmagnsverð hefur verið ákveðið á þeim degi eða frá honum að telja, og til síðari valdags, eða þar til gildistími samnings þessa er útrunninn, endurskoðað samningsverð fyrir hverja kWst, samkvæmt ákvæðum 15. gr.

13.02. Ef svo fer á einhverju almanaksári eftir AR I, AR II eða AR III, að Landsvirkjun getur af einhverjum ástæðum, þar á meðal vegna óviðráðanlegra afla (force majeure) (að undanteknum takmörkunum samkvæmt málsg. 12.05 eða 12.06), eigi séð bræðslunni fyrir samningsbundnu rafmagni í því orkumagni, sem svarar lágmarksmagni, skal hverjum þeirra daga, sem tilteknir eru í stafliðum b), c) og d) í málsg. 13.01 sem fimmtándi árdagur AR I, AR II eða AR III, eða valdagur, eftir því sem við á, sem fellur eftir að slíkur misbrestur á sér stað, frestað um þann hluta úr almanaksári, er svarar þeim hundraðshluta, sem hið afhenta orkumagn á árinu er minna en lágmarksmagn (í beinu hlutfalli við hvern hluta úr almanaksári).

14. gr.

Leiðréttingar á samningsbundnu verði vegna sveiflna í breytilegum kostnaði.

14.01. Á fimmtánda árdegi AR I, eða frá þeim degi að telja, og síðan á fimm ára fresti („leiðréttingardagar“) og þar til endurskoðun fer fram á samningsbundnu verði samkvæmt ákvæðum 15. gr., eða, ef engin endurskoðun er gerð, þar til gildistími þessa samnings er útrunninn, skal verð það, sem greiða ber fyrir samningsbundið rafmagn, leiðréttast þannig, að það taki tillit til sveiflna í breytilegum kostnaði Búrfellsvirkjunar og skyldra nýrra varavirkja („leiðrétt samningsbundið verð“). Breytilegur kostnaður skal taka til raunverulegra vinnulauna og viðhaldskostnaðar, sem réttilega ber að færa á rekstrarkostnað og beinlínis varða rekstur Búrfellsvirkjunar og skyldra nýrra varavirkja. Á hverjum leiðréttingardegi skal hið samningsbundna verð ákvarðast í samræmi við eftirgreinda líkingu:

$$A = C - LM_o + LM_r$$

þar sem

A = leiðrétt samningsbundið verð í Bandaríkjamillum á kWst.

C = samningsbundna verðið 2.5 Bandaríkjamill á kWst.

LM_o = meðaltal vinnulauna (L) og viðhaldskostnaðar (M) sem beinlínis varða rekstur Búrfellsvirkjunar og fyrrgreindra varavirkja það þriggja ára tímabil, sem næst er á eftir AR I, í Bandaríkjamillum á kWst.

LM_r = meðaltal vinnulauna (L) og viðhaldskostnaður (M), sem beinlínis varða rekstur Búrfellsvirkjunar og fyrrgreindra varavirkja það þriggja ára tímabil, sem næst er á undan leiðréttingardegi, í Bandaríkjamillum á kWst.

14.02. Fyrir lok fjórða ársins næst á eftir AR I skulu samningsaðilar hafa ákvarðað gildi LM_o á grundvelli reikninga Landsvirkjunar, sem sætt hafa óháðri endurskoðun. Slíkt gildi skal tekið upp í skjal, sem verði eiginlegur hluti þessa samnings. Á sama hátt skulu aðilar, innan sex mánaða frá hverjum leiðréttingardegi, ákvarða gildi LM_r á grundvelli reikninga Landsvirkjunar, sem sætt hafa sjálfstæðri endurskoðun.

14.03. Við framkvæmd þessarar greinar skulu krónur umreiknaðar í Bandaríkjadollara á því opinberu gengi, sem gildir þegar umræddur kostnaður fellur til.

14.04. Hið leiðréttta samningsbundna verð skal aldrei vera lægra en 2.5 Bandaríkjamill fyrir hverja kWst.

15. gr.

Endurskoðun á samningsbundnu verði.

15.01. Ef gildistími samnings þessa er framlengdur samkvæmt ákvæðum málsgr. 49.01 í aðalsamningnum, þá skal leiðrétt samningsbundið verð, eins og það er ákveðið samkvæmt ákvæðum 14. gr., endurskoðað eftir skriflegri beiðni annað hvort frá Landsvirkjun eða ISAL, frá öðrum hvorum valdegi að telja. Hið endurskoðaða verð skal gilda sem það verð, sem greitt skal fyrir samningsbundið rafmagn næsta tíu ára tímabil, eða þar til gildistími samnings þessa er út runninn, hvort heldur sem við á („endurskoðað samningsbundið verð“); þó að því tilskildu, að sá samningsaðilinn, sem endurskoðunar óskar, hafi sent gagnaðilanum skriflega tilkynningu þar að lútandi með minnst sex mánaða fyrirvara. Ef hvorugur samningsaðilinn sendir slíka tilkynningu fyrir fyrri valdag, skal hið leiðréttta samningsbundna verð halda gildi fram að síðara valdegi, og ef hvorugur samningsaðila lætur slíka tilkynningu frá sér fara fyrir síðari valdag, þá skal það einnig halda gildi unz gildistími samnings þessa er út runninn.

15.02. Hið endurskoðaða samningsbundna verð, sem gildi fær hvorn valdaginn sem er, eða frá þeim að telja, skal vera þannig að fjárhæð, að það gefi gildi þeim grundvellingum í staflíð a) og staflíð b) hér á eftir, sem lægri er, með þeim takmörkunum, sem leiðir af öðrum ákvæðum þessarar málsgreinar:

a) Verðið 2.5 Bandaríkjamill á kWst. hækkað um þann hundraðshluta, sem verðið á rafmagni til álbræðslu Sör-Norge Aluminium A/S í Husnes í Noregi á valdegi kann að hafa hækkað umfram rafmagnsverð það, sem í gildi er fyrir þá bræðslu á AR I; eða

b) Verð það í Bandaríkjamillum á kWst., sem er jafnt einum hundraðshluta (1%) af meðaltali (vegið með tilliti til tíma) heimsmarkaðsverðs á áli (ákveðnu samkv. ákvæðum 26. gr. aðalsamningsins), töldu í Bandaríkjasentum fyrir hvert enskt pund, í þrjú næstu ár fyrir valdag.

Hið endurskoðaða rafmagnsverð, ákvarðað samkvæmt ákvæðum þessarar málsgreinar, skal aldrei fara niður fyrir leiðrétt samningsbundið verð, sem í gildi er á þeim valdegi (eða, ef svo ber undir, að endurskoðað samningsbundið verð er ákveðið hinn fyrri valdag eða frá honum að telja, þá hið leiðréttta samningsbundna verð, sem hefði gilt hinn síðari valdag, ef endurskoðað samningsbundið verð hefði eigi verið ákveðið hinn fyrri valdag eða frá honum að telja). Hið endurskoðaða samningsbundna verð skal eigi háð leiðréttingum samkvæmt ákvæðum 14. gr.

15.03. Innan árs frá AR I skulu aðilar ganga úr skugga um rafmagnsverð það í Noregi á þeim degi, sem vísað er til í staflíð a) í málsgr. 15.02.

16. gr.

Verð á rafmagni til byggingarframkvæmda, rafmagni um neyðartengingu og umframrafmagni.

16.01. Verð á rafmagni til byggingarframkvæmda skal fara eftir því, sem ISAL og seljandi eða seljendur slíks rafmagns kunna að koma sér saman um.

16.02. Verð á rafmagni, sem látið er í té um neyðartenginguna samkvæmt ákvæðum málsgr. 11.02 í samningi þessum, skal vera það samningsbundna verð, sem í gildi er, þegar slíkt rafmagn er afhent.

16.03. ISAL skal greiða fyrir umframrafmagn það verð, sem Landsvirkjun og ISAL kunna að koma sér saman um á hverjum tíma.

V. KAFLI MÆLING

17. gr.

Mæling á afhentu rafmagni.

17.01. Komi aðilar sér ekki saman um annað, skal samningsbundið rafmagn, sem afhent er til bræðslunnar, mælt við tengivirkið við Straumsvík, þar sem Landsvirkjun skal koma fyrir og viðhalda mælaspennum, sjálfritandi kWst-mæli með heiltaksstundarfresti, kVA r st-mæli og sjálfritandi MW-mæli. Mælaspennarnir skulu hafa nákvæmnisgráðu, er nemi tveimur tíundu af einum hundraðshluta (0.2%). Bæði mælar og spennar skulu háðir samþykki ISALs. Þegar mælarnir eru teknir í notkun, eða á öðrum tíma, eftir því sem aðilar kunna að koma sér saman um, skal stilla mælana með tilliti til skekkjulínurits hvers og eins mælaspennis, þannig að gildi mælikerfisins í heild verði eins nákvæmt og unnt er.

17.02. ISAL skal heimilt að koma fyrir samanburðarmælum í tengivirki bræðslunnar, eftir því sem það telur nauðsynlegt og þá innan þeirrar getu, sem mælaspennarnir hafa. Skal slíkt gert á eigin kostnað ISALs.

17.03. Álestur á mæla Landsvirkjunar, svo og á samanburðarmæla, sem ISAL kann að koma fyrir, skal framkvæmdur samtímis af fulltrúum beggja aðila á síðasta degi hvers almanaksmánaðar, eða svo nærri þeim degi sem talið getur með góðu móti mögulegt, og nokkurn veginn á sömu stund dagsins á þeim tíma, sem Landsvirkjun tiltekur. Tölur þær, sem mælar Landsvirkjunar sýna, skulu lagðar til grundvallar við reikningagerð samkvæmt ákvæðum 19. gr. samnings þessa.

18. gr.

Prófarnir á mælabúnaði.

18.01. Mælar Landsvirkjunar, svo og samanburðarmælar þeir, sem ISAL kann að koma fyrir, skulu prófaðir af Landsvirkjun, eða af hennar hálfu, annað hvort ár. Skal slík prófun framkvæmd í viðurvist fulltrúa frá ISAL. Hvor aðili um sig getur auk þess látið prófa þessa mæla, hvenær sem er, eða krafist þess, að þeir verði prófaðir. Slík prófun skal framkvæmd í viðurvist fulltrúa beggja samningsaðila. Ef eigi næst samkomulag um niðurstöður slíkra prófana, skulu mælarnir prófaðir af rafmagnseftirliti ríkisins, eða öðrum aðila, sem til þess er fenginn með gagnkvæmu samkomulagi.

18.02. Ef einhver prófun leiðir í ljós skekkju í mælunum, þá skulu mælarnir stilltir þannig að þeir sýni gildi, sem er eins nákvæmt og mögulegt er í framkvæmd. Ef svo vill til að lokinni einni prófun eða fleiri, að stilla verður einhvern mæli um meira en sem nemur tveimur af hundraði (2%), eða ef komið verður að raun um það með öðru móti, að einhver mælirinn vinnur ekki á viðunandi hátt, þá skal eiganda mælisins skylt að láta endurkvarða eða skipta um slíkan mæli eða mæla.

18.03. Kostnað af þeim reglulegu prófunum, sem hér er kveðið á um, skal eigandi mælitækjanna bera. Kostnað af prófunum, sem eru gerðar að kröfu annars hvors samningsaðila, skal sá aðilinn bera, sem á þau mælitæki, er stilla þarf vegna prófunarinnar, en ef engin stilling þarf að fara fram, þá skal slíkur kostnaður greiddur af þeim samningsaðilanum, sem prófunar krafðist.

19. gr.

Leiðréttingar vegna ónákvæmra mælinga.

19.01. Niðurstöður þeirrar mælaprófunar, sem kveðið er á um í málsg. 18.02, skulu gilda frá fyrsta degi þess mánaðar, sem prófunin er framkvæmd í, og til

fyrsta dags þess mánaðar, sem ný prófun er framkvæmd í. Ef fram kemur skekkja, sem nemur meiru en tveimur af hundraði (2%), þá skal fara fram leiðrétting aftur á bak til þess tíma, er skekkjan kom fyrst upp, ef unnt er að ákvarða þann tíma, en annars til þess dags, sem fyrst má segja um með vissu, að skekkjan hafi verið fyrir hendi. Hver sú leiðrétting, sem af þessum sökum á sér stað á greiðslum fyrir raforku, skal til greina tekin í næsta ársuppgjöri, sem Landsvirkjun lætur ISAL í té, eins og kveðið er á um í 22. gr. samningsins.

19.02. Ef svo vill til, að einhver mælir Landsvirkjunar reynist óvirkur, skal leggja mælingar, sem framkvæmdar eru með samanburðarmælum ISALs, ef einhverjir eru, til grundvallar reikningsuppgjöri, þó að undangenginni prófun, ef Landsvirkjun óskar. Ef svo ber við, að mælur beggja aðila reynast óvirkir og mæla ekki, skulu reikningar samdir á grundvelli beztu upplýsinga, sem tiltækar eru.

19.03. Ef annar hvor samningsaðila verður var við skekkjur í mælingu rafmagns, skal hann án tafar gera gagnaðilanum viðvart.

VI. KAFLI

LÁGMARKSMAGN, REIKNINGAR OG GREIÐSLUR

20. gr.

Greiðsla fyrir lágmarksmagn.

20.01. Frá AR I, AR II og AR III, eftir því sem við á, hvort sem fyrsti áfangi bræðslunnar, fyrri stækkun bræðslunnar eða síðari stækkun hennar, hver um sig, er fullbyggð eða ekki, og hvort sem rekstur þeirra hefur að fullu hafizt á þessum dögum, skal ISAL greiða fyrir lágmarksorkumagn samningsbundins rafmagns (enda hafi samningsbundið rafmagn orðið ISAL tiltækt) á hverju almanaksári („lágmarksmagn“) á því samningsbundna verði, sem við á, enda þótt orkuneyzla ISALs á því sama almanaksári kunni að hafa verið minni en sem nemur því lágmarksmagni, er við á á þeim tíma, í því magni og frá þeim dögum að telja, sem tiltekið er hér á eftir, með þeim takmörkunum einum, sem segir í málsg. 20.02 og 20.03 í þessari grein:

	AR I	AR II	AR III
Lágmarksorka á hverju almanaksári	450 GWst	675 GWst	900 GWst

Það lágmarksmagn, sem á við á hverjum tíma samkvæmt ákvæðum þessarar málsgreinar, skal reiknað út í beinu hlutfalli fyrir hvern hluta úr almanaksári.

20.02. Ef samningsbundið rafmagn til bræðslunnar er rofið eða takmarkað af einhverjum ástæðum (þar með talin óviðráðanleg öfl (force majeure) og takmarkanir samkvæmt 8. gr., málsg. 12.03 og málsg. 12.04, en eigi samkvæmt málsg. 12.05 eða 12.06) í lengri tíma en 12 klukkustundir (og ISAL getur á þeim tíma notfært sér slíkt samningsbundið rafmagn), þá skal lækka skuldbindingu ISALs um greiðslu fyrir lágmarksmagn í því hlutfalli sem það samningsbundna rafmagn, sem ekki var afhent á þessu tímabili sökum slíkrar rofnunar eða takmörkunar, stendur í við það orkumagn, er við á og tiltekið er í málsg. 7.01. Nú getur ISAL ekki fært sér í nyt samningsbundið rafmagn, að einhverju eða öllu leyti í lengri tíma en 12 klukkustundir af völdum óviðráðanlegra afla (force majeure), þá skal lækka skuldbindingu ISALs um greiðslu fyrir lágmarksmagn í því hlutfalli sem það samningsbundna rafmagn, er ISAL getur ekki notfært sér á slíku tímabili af þessum sökum, stendur í við það orkumagn, er við á og tiltekið er í málsg. 7.01.

20.03. Ef svo fer, að ISAL tilkynni Landsvirkjun, að það muni ekki, á einhverju almanaksári, neyta þeirrar lágmarksorku, sem tilgreind er í málsg. 20.01, og að það muni draga úr hámarksafli því (meðaltal á klst. og augnabliksgildi)

sem tiltekið er í málsgr. 7.02 og málsgr. 7.03, og Landsvirkjun mundi annars þurfa að sjá bræðslunni stöðugt fyrir um tiltekið tímabil, og Landsvirkjun selur síðan, á því ári, öðrum viðskiptavinum orku, sem annars hefði ekki verið henni tiltæk, þá skal Landsvirkjun greiða ISAL vegna þess rafmagns, sem þannig er selt öðrum viðskiptavinum, upphæð, er jafngildir þeim kWst, sem þannig eru seldar, margfölduðum með hinu raunverulega verði (allt að samningsbundnu verði, en ekki umfram það), sem slíkar kWst voru seldar á; þó þannig, að upphæð slíkrar greiðslu á sérhverju almanaksári skal takmarkast við upphæð, sem er jöfn því, sem lágmarksmagnið er umfram það orkumagn, sem ISAL raunverulega neytir á því almanaksári, margfaldað með hinu samningsbundna verði.

Upphæð sérhverrar slíkrar greiðslu til ISALs skal ákveðin af Landsvirkjun á grundvelli reikninga hennar og rekstrarskýrslna, og skal greiðsla á þeirri upphæð innt af hendi af hálfu Landsvirkjunar til ISALs í krónum innan þriggja mánaða frá lokum þess almanaksárs, sem slík lækkun á rafmagnsneyzlu varð, án þess að hafa áhrif á reglubundna reikningsgerð og greiðslur fyrir lágmarksmagn. ISAL skal heimilt að athuga þá reikninga og rekstrarskýrslur Landsvirkjunar, sem hún byggir ákvörðun sína á. Sérhver slík ákvörðun af hálfu Landsvirkjunar, sem gerð er í góðri trú, skal vera endanleg og afgerandi um allt það, sem máli skiptir í þessu sambandi. Eftir því sem með þarf við allan útreikning samkvæmt ákvæðum þessarar málsgreinar, skulu krónur umreiknaðar í Bandaríkjadollara eftir því opinbera gengi, sem í gildi er á þeim tíma, er slíkar greiðslur eru inntar af hendi.

21. gr.

Mánaðarlegir reikningar og greiðslur.

21.01. Greiðslur fyrir samningsbundið rafmagn skal ISAL inna af hendi mánaðarlega á grundvelli mældrar neyzlu þess af því á næsta almanaksmánuði á undan. Ef svo vill til, að mæld neyzla á einum slíkum mánuði fer niður fyrir einn tólfta hluta (1/12) af því lágmarksmagni, sem við á, þá skal hin mánaðarlega greiðsla ekki nema minnu en sem svarar greiðslu fyrir einn tólfta (1/12) þess lágmarksmagns, sem við á; þó þannig, að ISAL greiði einungis fyrir það orkumagn, sem mælt hefur verið í slíkum mánuði, ef samanlögð upphæð þeirra mánaðarlegu greiðslna, sem þegar hafa verið inntar af hendi eða fallnar eru til greiðslu á því almanaksári, jafnast að minnsta kosti á við samanlagða hlutfallsupphæð þess lágmarksmagns, sem við á.

21.02. Innan tíu daga frá lokum hvers almanaksmánaðar að telja skal Landsvirkjun afhenda ISAL reikning er sýni upphæð þá, sem greiða skal fyrir rafmagn í þeim mánuði, og skal ISAL inna greiðsluna af hendi innan fimmtán daga frá móttöku reikningsins.

21.03. Reikningsgerð og greiðsla fyrir rafmagn um neyðartengingu og umframrafmagn skal fara fram af hálfu Landsvirkjunar og ISALs eftir því sem samningsaðilar koma sér saman um á hverjum tíma, eða með sérstakri færslu á mánaðarlegum reikningum til ISALs.

21.04. ISAL skal inna af hendi greiðslur fyrir allt rafmagn í Bandaríkjadollurum, og skal leggja slíkar greiðslur inn á þann bankareikning, sem Landsvirkjun kann að tiltaka á hverjum tíma.

22. gr.

Árlegar leiðréttingar á greiðslum.

Í janúarmánuði á hverju almanaksári eftir AR I, skal Landsvirkjun láta ISAL í té árlegt reikningsyfirlit fyrir liðið almanaksár, er sýni:

a) Heildarmagn mældrar neyzlu ISALs á samningsbundnu rafmagni á árinu, ásamt hverjum þeim leiðréttingum, sem gera þarf sökum ónákvæmra mælinga, svo sem ráð er fyrir gert í málsgr. 19.01, margfaldað með því samningsbundna verði, sem við á.

b) Lágmarksmagn það, sem við á fyrir árið, að frádregnum hverjum þeim lækkunum, sem gera þarf samkvæmt málsgr. 20.02, margfaldað með því samningsbundna verði, sem við á.

c) Hverja þá leiðréttingu, sem gera þarf vegna fráviks á fasviksstuðli niður fyrir það lágmark, sem tiltekið er í málsgr. 10.01.

Slíkt árlegt reikningsyfirlit skal tilgreina heildarupphæð þá, er greiða ber til Landsvirkjunar fyrir næstliðið almanaksár, en sú upphæð skal vera hin hærri þeirra upphæða, sem reiknaðar eru samkvæmt staflið a) og staflið b) þessarar greinar, að viðbætti hverri þeirri fjárhæð, sem greiða ber samkvæmt staflið c) í þessari grein. Slík heildarupphæð skal borin saman við heildargreiðslur fyrir samningsbundið rafmagn, sem frami koma á mánaðarlegum reikningum fyrir almanaksárið. Nettóupphæðir þær, sem Landsvirkjun á útistandandi, skal ISAL greiða innan 30 daga frá þeim tíma að telja, sem það fær fyrrnefnt árlegt reikningsyfirlit í sínar hendur. Nettóupphæðir þær, sem Landsvirkjun kann að skulda, skulu færðar á móti skuld ISALs á næsta mánaðarreikningi eða reikningum Landsvirkjunar.

VII. KAFLI ALMENN ÁKVÆÐI

23. gr.

Óviðráðanleg öfl (force majeure).

Í samningi þessum eru óviðráðanleg öfl (force majeure) hér með skilgreind á sama hátt og gert er í 39. grein aðalsamningsins, og ákvæði aðalsamningsins um óviðráðanleg öfl og áhrif þeirra (40. gr.) eru hér með tekin upp og samþykkt, sem væru þau að öllu leyti hluti af samningi þessum.

24. gr.

Vanefndir og gagnkvæm undanþága frá ábyrgð.

24.01. Brestur á því af hálfu Landsvirkjunar eða ISALs að efna einhverjar þær skuldbindingar, eða halda einhverja þá skilmála eða skilyrði, sem hvor aðili um sig á að efna eða halda samkvæmt ákvæðum samnings þessa eða aðalsamningsins, skal eigi, nema eftir því sem heinlínis er kveðið á í þessari grein eða annars í sérstöku ákvæði í samningi þessum eða aðalsamningnum (þar með taldar, án þess að tæmandi sé, 41. gr., 42. gr. og 43. gr. aðalsamningsins):

a) veita neinn rétt til riftunar af hálfu hins samningsaðilans, eða

b) undanþiggja hinn samningsaðilann því að efna eða halda nokkra skuldbindingu, skilmála eða skilyrði.

24.02. Samningsaðilar eru ásáttir um, að réttur til riftunar samnings þessa skuli eingöngu ráðast af ákvæðum 41. gr. aðalsamningsins, sem er hér með upptekin og samþykkt sem væri hún að öllu leyti hluti af samningi þessum. Fari svo, að aðalsamningnum verði rift samkvæmt ákvæðum fyrrnefndrar 41. gr., skal samningi þessum samtímis talið rift.

24.03. Ef svo fer, að einhver samningsaðili efnir eigi eða heldur einhverja skuldbindingu, skilmála eða skilyrði, hvort sem slíkur brestur veitir rétt til að rifta samningi þessum, eða til að stöðva efndir samkvæmt ákvæðum 42. gr. aðalsamningsins, þá skal sá samningsaðillinn, sem ekki á hlut að vanefndinni, eiga rétt á skaðabótum eða leiðréttingu, þar með talið, án þess að tæmandi sé, lögbann

eða beinar efndir, eða þeim úrbótum öðrum, sem viðeigandi kunna að teljast (með þeim undantekningum, sem leiðir af sérhverri undanþágu eða takmörkun ábyrgðar, sem tiltekin er í samningi þessum).

24.04. Án tillits til nokkurs þess, sem ákveðið kann að vera í reglugerð um Landsvirkjun, undanþiggja samningsaðilar hvor annan gagnkvæmt sérhverri ábyrgð á tjóni, sem orsakast af misfellum í rekstri á mannvirkjum þeirra hvors um sig, án tillits til þess, hvort um er að kenna skorti eða meintum skorti á hæfilegri aðgæzlu í slíkum rekstri, eða hvort slíkar misfellur í rekstri leiða til brots á samningi þessum, aðalsamningnum eða nokkrum hinna fylgisamninganna.

25. gr.

Lög þau, sem farið skal eftir.

Samning þennan ber að skýra, túlka og framkvæma samkvæmt ákvæðum hans, aðalsamningsins og hinna fylgiskjalanna, eftir því sem unnt er, og að öðru leyti fer um skýringu, túlkun og framkvæmd, gildi og áhrif samnings þessa, að íslenskum lögum og þeim reglum þjóðaréttar, sem við kunna að eiga, þar á meðal þeim grundvallarreglum laga, sem almennt eru viðurkenndar af siðmenntuðum þjóðum.

26. gr.

Deilur og gerð.

Ef deila rís milli Landsvirkjunar og ISALs um skýringu, túlkun eða framkvæmd eða um gildi eða áhrif samnings þessa, eða um réttindi eða skyldur samningsaðila á samningstímabilinu eða síðar, skal farið með slíka deilu sem deilu milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, og henni vísað til íslenskra dómstóla eða íslensks gerðardóms, ef ríkisstjórnin og Alusuisse eru á það sátt, eða, ef eigi verður samkomulag þar að lútandi, til alþjóðlegs gerðardóms, allt eftir því sem ákveðið er í 46. gr. og 47. gr. aðalsamningsins. Alþjóðlegar gerðar skal leitað og henni hagað samkvæmt ákvæðum 47. gr. aðalsamningsins, og með þeim réttaráhrifum, sem þar segir, og fyrrnefnd 46. gr. og 47. gr. eru hér með teknar upp og samþykktar sem væru þær að öllu leyti hluti af samningi þessum.

27. gr.

Gildistaka og gildistími samningsins.

Samningur þessi skal öðlast gildi á gildistökuadegi aðalsamningsins, og skal hann í gildi vera, unz gildistími aðalsamningsins er út runninn eða aðalsamningnum er rift.

28. gr.

Breytingar.

Breytingar á samningi þessum skulu einungis gerðar með skriflegum og löglega undirrituðum viðbótarsamningi milli Landsvirkjunar og ISALs, og með skriflegri tilkynningu til þeirra aðila, sem nefndir eru í 53. gr. aðalsamningsins, svo og að fengnu samþykki ríkisstjórnarinnar og Alusuisse.

29. gr.

Framsal.

Réttindi og skuldbindingar aðila samkvæmt samningi þessum skal hvorugur þeirra geta framselt eða falið öðrum, án samþykkis hins samningsaðilans, svo og ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, og sérhvert áformað framsal eða umboðsgjöf án slíks samþykkis, skal vera ógilt og óvirkt með öllu.

30. gr.

Tungumál.

Opinber tungumál samnings þessa eru íslenska og enska, og skulu bæði málin vera jafngild.

31. gr.

Tilkynningar.

Hverjar þær tilkynningar, sem krafizt er að gefnar verði út eða heimilaðar eru samkvæmt samningi þessum, skulu vera skriflegar og gefnar á þann hátt, sem tilgreindur er í 53. gr. aðalsamningsins, og sendar þeim, sem þar eru nefndir. Skal sérhver slík tilkynning hafa það gildi og frá henni mega falla eftir því, sem þar greinir.

32. gr.

Fyrirsagnir.

Fyrirsagnir kafla eða greina samnings þessa eru ætlaðar einungis til hagræðis við tilvísun, og skulu þær ekki hafa áhrif á túlkun samningsins.

33. gr.

Ákvæði í aðalsamningnum.

Landsvirkjun og ISAL samþykkja hvort um sig í þágu hins og í þágu ríkisstjórnarinnar og Alusuisse að efna og takast á hendur skuldbindingar þær, sem lagðar eru á hvort um sig með ýmsum ákvæðum aðalsamningsins.

Þessu til staðfestu er samningur þessi undirritaður af hálfu Landsvirkjunar og ISALs á þeim degi, sem í upphafi greinir.

Fyrir LANDSVIRKJUN

.....

Fyrir ÍSLENZKA ÁLFÉLAGIÐ HF.

.....

.....

HAFNAR- OG LÓÐARSAMNINGUR

SAMNINGUR, gerður hinn dag mánaðar 1966

MILLI

HAFNARFJARÐARKAUPSTAÐAR (hér á eftir nefndur „kaupstaðurinn“)

ANNARS VEGAR

OG

ÍSLENZKA ÁLFÉLAGSINS HF. (Icelandic Aluminium Company Limited, hér á eftir nefnt „ISAL“), sem er íslenskt hlutafélag, stofnað samkvæmt aðalsamningnum milli ríkisstjórnar Íslands (hér á eftir nefnd „ríkisstjórnin“) og Swiss Aluminium Limited, dagsettum hinn 28. dag marzmánaðar 1966, og á skráð heimili sitt í Hafnarfirði

HINS VEGAR

MEÐ ÞVÍ að ISAL er, samkvæmt aðalsamningnum, skuldbundið til að byggja og reka bræðsluna;

MEÐ ÞVÍ að kaupstaðurinn, samkvæmt ákvæðum aðalsamningsins, er reiðubúinn til að gera leigusamning við ISAL um bræðslulóðina, að byggja og viðhalda hafnarmannvirkjunum, og að útvega aðgang að vatnsveitu til rekstrar bræðslunnar og mannvirkja hennar, allt eftir því, sem ákveðið er, og með þeim skilmálum og skilyrðum, sem greinir í samningi þessum;

MEÐ ÞVÍ að ríkisstjórnin undirritar samning þennan sem aðili til staðfestingar skuldbindingu þeirri, sem hún hefur tekizt á hendur varðandi tiltekin ákvæði í IV. kafla samnings þessa;

ER HÉR MEÐ GERÐUR EFTIRFARANDI SAMNINGUR:

I. KAFLI ORÐSKÝRINGAR

1. gr.

Orðskýringar í samningi þessum.

1.01. Eftirtalin orð, sem fyrir koma í samningi þessum, skulu þar hafa sömu merkingu og þeim er gefin í eftirtöldum málsgreinum 1. gr. aðalsamningsins, nema annars gerist þörf vegna samhengis:

„Ríkisstjórnin“	málsgr. 1.01	(a)
„Alusuisse“	— 1.01	(b)
„Landsvirkjun“	— 1.01	(c)
„ISAL“	— 1.01	(e)
„Kaupstaðurinn“	— 1.01	(d)
„Fylgiskjöl“	— 1.02	

„Fylgisamningar“	málsgr. 1.02	
„Ál“	—	1.03 (a)
„Bræðsla“	—	1.03 (b)
„Tengivirki bræðslunnar“	—	1.03 (c)
„Fyrsti áfangi bræðslunnar“	—	1.03 (e)
„AR I“	—	1.03 (o)
„Gildistökudagur aðalsamnings“	—	1.03 (u)
„Valdagur“	—	1.03 (v)

1.02. Eftirtalin orð, sem fyrir koma í samningi þessum, skulu þar hafa þá merkingu, sem hér segir, nema annars gerist þörf vegna sambengis:

a) „Höfn“ merkir innri höfnina í Straumsvík, sem landmegin takmarkast af strönd Straumsvíkur, en þeim megin, sem að hafi snýr, af línu, sem dregin er frá bryggjusporði að norðurodda vesturstrandar Straumsvíkur, eins og sýnt er á uppdrætti I með hafnaráætluninni, en sú höfn skal vera hluti af Hafnarfjarðarhöfn.

b) „Hafnaráætlun“ merkir bókun þá, ásamt uppdráttum nr. I til IV, að báðum meðtöldum, er fylgir samningi þessum sem fylgiskjal B, og sýnir legu og önnur einkenni hafnarinnar og útreikningsákvörðun til bráðabirgða fyrir hafnarmannvirkin, þar með talin hin sérstöku mannvirki, sem tilgreind eru í málsgr. 6.02 í samningi þessum.

c) „Hafnarmannvirki“ merkir hafnargarðinn, sem liggja skal út frá austurströnd Straumsvíkur og myndar viðlegupláss, er sé um það bil 220 metrar að lengd með 10 metra dýpi við bryggju miðað við meðalstórstraumsfjöru, byggður þannig, að dýpkun um 2 metra til viðbótar sé möguleg síðar, hafnarvarðarhús, eitt 100 tonna legudúfl, tvo stormpolla og hafnarveginn, ásamt þeirri aðstöðu, sem til þarf vegna þeirra mannvirkja, sem ISAL þarfnast sérstaklega á hafnargarðinum, og kveðið er á um í málsgr. 6.02 í samningi þessum, allt eftir því, sem nánar er lýst í hafnaráætluninni.

d) „Hafnarreglugerð“ merkir reglugerð fyrir Hafnarfjarðarhöfn, sem gefin er út af kaupstaðnum og staðfest af samgöngumálaráðuneytinu, dagsett 3. janúar 1966, svo sem hún er með breytingum á hverjum tíma.

e) „Bræðsluáætlun“ merkir bókun þá, ásamt uppdráttum nr. I til IV, að báðum meðtöldum, er fylgir samningi þessum sem fylgiskjal C, og sýnir legu fyrsta áfanga bræðslunnar og helztu mannvirki, sem honum heyrir til (uppdrættir I og III), þar með talin viðfest kort og uppdrættir, sem gefa til kynna mörk þess svæðis, þar sem ábyrgð er takmörkuð (uppdr. II), og svæðis þess, sem ISAL má bora á eftir vatni og taka yfirborðsvatn (uppdr. IV).

f) „Bræðslulóð“ merkir það landssvæði, þar sem bræðslan og tengivirki bræðslunnar skulu standa, og er það sérstaklega afmarkað á uppdrætti af bræðslulóðinni (er fylgir samningi þessum sem fylgiskjal A).

g) „Bræðsluvarningur“ merkir allar þær vörur, sem taldar eru í málsgr. 14.01, málsgr. 14.02 og málsgr. 14.05 í aðalsamningnum.

h) „Hafnarsvæði“ merkir hafnarmannvirkin og landssvæði það á austurströnd Straumsvíkur, þar sem þau skulu standa, sem að austanverðu takmarkast af bræðslulóðinni, en að sunnanverðu af Reykjanesbraut.

i) „Hafnarvegur“ merkir veg þann, sem þannig er skilgreindur í málsgr. 3.02 í samningi þessum.

j) „Bræðsluvegur“ merkir veg þann, sem þannig er skilgreindur í málsgr. 3.02 í samningi þessum.

k) „Tengivegur“ merkir veg þann, sem þannig er skilgreindur í málsgr. 3.02 í samningi þessum.

II. KAFLI BRÆDSLULÓÐIN

2. gr.

Landssvæði.

2.01. Kaupstaðurinn leigir hér með ISAL landssvæði (nánar afmarkað á uppdrætti af bræðslulóðinni, er fylgir samningi þessum sem fylgiskjal A), sem liggur í hrauninu á austurströnd Straumsvíkur norðanvert við Reykjanesbraut og er um það bil 370.000 fermetrar að flatarmáli. Landssvæði þetta („bræðslulóðin“) skal nota til byggingar og rekstrar bræðslunnar, þar á meðal fyrir tengivirki bræðslunnar.

2.02. Að því er varðar hugsanlegt skipulag þess landssvæðis, sem liggur fast að bræðslulóðinni hins vegar Reykjanesbrautar, þá hafa kaupstaðurinn og ríkisstjórnin í hyggju að taka viðeigandi tillit til þarfa bræðslunnar og munu ekki ráðstafa neinum hluta þess svæðis með leigu eða afsali án þess að gera ISAL áður viðvart.

2.03. ISAL, starfsmenn þess, umboðsmenn, verktakar og fulltrúar (þar með taldir umboðsmenn Alusuisse, eftir því sem við á), skulu hafa fullan aðgang að bræðslulóðinni, og ISAL skal eitt hafa full og óskoruð afnot af lóðinni á gildistíma samnings þessa, í þeim tilgangi einum að byggja þar og reka bræðsluna samkvæmt ákvæðum aðalsamningsins og fylgisamninganna. Að undanteknum íbúðarbyggingum til bráðabirgða og skyldum mannvirkjum meðan á byggingarframkvæmdum stendur, skulu ekki önnur mannvirki til íbúðar byggð á bræðslulóðinni en íbúðarhúsnæði fyrir varðmenn og starfsmenn, er vera þurfa til taks í viðlögum, og skal sá fjöldi fólks, er hér um ræðir, ekki vera umfram tíu fjölskyldur.

2.04. ISAL skal taka við umráðum bræðslulóðarinnar á gildistökuadeigi aðalsamningsins, í því ástandi, sem hún er á þeim degi. Hverjar þær byggingar eða mannvirki, sem þá kunna að standa á lóðinni, skal kaupstaðurinn mega fjarlægja, ef hann óskar þess, áður en ISAL tekur landið til afnota, en að öðrum kosti skulu þau látin standa til afnota eða ráðstöfunar af hálfu ISALs. Ef samkomulag verður um það milli samningsaðila, skal kaupstaðnum heimilt að nema á brott af landinu fyllingarefni til uppfyllingar eða annarra framkvæmda, eftir að ISAL hefur tekið landið til afnota. Það fyllingarefni, sem kann að verða eftir í haugum, meðan á byggingu bræðslunnar stendur, eða að henni lokinni, skal látið kaupstaðnum eftir til ráðstöfunar innan hæfilegs tíma.

2.05. Leigumáli sá, sem ISAL er veittur með samningi þessum, skal vera jafnlangur gildistíma aðalsamningsins, að meðtöldum framlengingum samkvæmt málsg. 49.01 í þeim samningi, og er gildistími aðalsamningsins rennur út samkvæmt ákvæðum sömu málsgreinar, skal ISAL heimilt, ef Alusuisse óskar þess, að framlengja leigu lóðarinnar með sanngjörnum endurnýjunarskilmálum um allt að því tíu ár, annað hvort með samningum eða samkvæmt mati eftir íslenskum venjum.

2.06. ISAL skal óheimilt að framleigja bræðslulóðina, eða nokkurn hluta hennar, eða á annan hátt framselja nokkur þau réttindi, sem veitt eru með samningi þessum, þar með talinn afnotaréttur af sérhverjum hluta lóðarinnar eða bygginga þeirra, sem á henni kunna að standa, nema að fengnu samþykki kaupstaðarins.

2.07. Meðan á byggingu fyrsta áfanga bræðslunnar stendur, skal ISAL eða verktakar þess hafa heimild til að reisa bráðabirgðaskála og önnur mannvirki á landi kaupstaðarins austan við bræðslulóðina, á þeim stöðum, sem kaupstaðurinn samþykkir. ISAL skal fjarlægja slík mannvirki, þegar byggingarframkvæmdum lýkur. Meðan á byggingu hafnarmannvirkjanna stendur, skal kaupstaðurinn hafa heimild til að reisa bráðabirgðabyggingar og mannvirki á bræðslulóðinni, á landi, sem næst liggur hafnarsvæðinu, á þeim stöðum, sem ISAL samþykkir. Kaupstaðurinn skal fjarlægja slíkar byggingar og mannvirki, þegar byggingarframkvæmdum lýkur.

3. gr.

Þjónusta og vegagerð.

3.01. ISAL skal leggja til eða afla á eigin kostnað, og samkvæmt viðeigandi opinberum reglum, þeirra þjónustubæginga, sem þörf verður fyrir á bræðslulóðinni, þar með taldir vegir, vatnslagnir, skolpleiðslur, holræsi og framræsla, raflagnir, síma- og telexlagnir. Þær síma- og telexlagnir, sem lagðar eru utan frá að bræðslulóðinni, skulu lagðar ISAL til gegn greiðslu venjulegra gjalda af hálfu ISALs.

3.02. ISAL skal heimilt að nota veg þann, sem tengja á höfnina við Reykjanesbraut og kaupstaðurinn á að leggja sem hluta af hafnarmannvirkjunum („hafnarvegur“), á austurströnd Straumsvíkur. Ef kaupstaðurinn ákveður að leggja veg til aðdráttá við höfnina milli suðurmarka bræðslulóðarinnar og Reykjanesbrautar til þess að tengja hafnarveginn við Hafnarfjörð sem leið liggur austanvert við bræðslulóðina („tengivegur“), skal ISAL ekki skuldbundið til að greiða fyrir lagningu slíks vegar, nema um annað verði samið. ISAL skal heimilt á eigin kostnað að tengja bræðslulóðina hafnarveginum með aðgangsvegi að bræðslunni („bræðsluvegur“). Legu bræðsluvegarins skal ISAL ákveða að áskildu samþykki kaupstaðarins. Enn fremur skal ISAL heimilt að koma fyrir á eigin kostnað beinum aðgangi frá bræðslulóðinni að hafnargarðinum.

3.03. ISAL skal heimilt að leggja röraleiðslur, strengi, færимannvirki og rafmagnslínur undir og yfir hafnarveginn, bræðsluvegin, tengivegin og hafnarsvæðið, eftir því sem þörf krefur vegna byggingar og rekstrar bræðslunnar. Lagningu og viðhaldi slíkra röraleiðslna, strengja, færимannvirkja og rafmagnslína skal háttáð þannig, að það valdi ekki tjóni eða truflum umferð á vegum þessum eða svæði, eftir því sem unnt er, og sérhvert slíkt tjón eða truflun skal bætt eða fjarlæggt af hálfu ISALs. Lagning og lega framangreindra mannvirkja skal háð samþykki kaupstaðarins.

4. gr.

Kvaðir á hendur ISAL.

4.01. Hönnun bræðslunnar, þar með talin staðsetning allra bygginga og mannvirkja (þar á meðal íbúðarhúsnæðis), sem á bræðslulóðinni verða, skal sýnd á umsókn um byggingarleyfi og skal fullnægja kröfum þeim, sem gerðar eru um meiri háttar iðnaðarmannvirki samkvæmt viðeigandi byggingarsamþykktum og stöðlum og reglugerðum hlutaðeigandi byggingar- og skipulagsyfirvalda. Ef slíkar byggingarsamþykktir eru eigi fyrir hendi eða eiga ekki við um þessar framkvæmdir, skal heimilt að leggja til grundvallar stöðla þá og reglur, sem felast í hinum svonefndu SIA-byggingarreglum („Normen des Schweizerischen Ingenieur- und Architekten-Vereins“ — þ. e. reglum svissneska verkfræðinga- og húsameistarasambandsins) eða, ef þar er eigi að finna viðeigandi ákvæði, hinar svonefndu DIN-byggingarreglur (Deutsche Industrie Normen — þ. e. hinir þýzku iðnaðarstöðlar). Við hönnun bræðslulóðarinnar skal gert ráð fyrir hæfilegum bílastæðum á lóðinni sjálfri.

4.02. ISAL skal girða bræðslulóðina, meðan á byggingu bræðslunnar stendur. Þær girðingar, sem ISAL lætur reisa, svo og viðhald þeirra, skal fullnægja kröfum og reglum þeirra skipulagsyfirvalda, sem hlut eiga að máli, og góðri allsherjarreglu.

4.03. ISAL, sem leigutaki bræðslulóðarinnar, ber þá ábyrgð, sem á kann að falla að lögum vegna skaða, er hljótast kann af notkun eða ástandi bræðslulóðarinnar, þó með þeim fyrirvara, er felst í ákvæðum 12. gr. aðalsamningsins að því er varðar tjón af völdum gastegunda og reyks frá bræðslunni.

4.04. ISAL skal gera hverjar þær varúðarráðstafanir, sem krafizt er í reglugerðum stjórnarvalda að því er varðar geymslu eða meðferð á varasömum efnun og tækjum innan bræðslulóðarinnar, og skal annars haga afnotum sínum af bræðslulóðinni í samræmi við ákvæði 13. gr. aðalsamningsins.

4.05. Lögregla, tollverðir og hafnaryfirvöld skulu hafa fullan aðgang að bræðslulóðinni í sambandi við skyldustörf sín, svo sem venja er. Bræðslan og allar byggingar og búnaður á bræðslulóðinni skal háður eftirliti af hálfu eftirlits- og embættismanna ríkisstjórnarinnar og kaupstaðarins, þannig að þeir geti á þann hátt rækt opinber skyldustörf sín. Einnig skulu embættis- eða umboðsmenn kaupstaðarins, ríkisstjórnarinnar eða Landsvirkjunar hafa aðgang að bræðslulóðinni í sambandi við byggingu, viðhald eða eftirlit með lögnum, leiðslum og öðrum búnaði, sem komið verður upp í sambandi við höfnina eða hafnarmannvirkin, mannvirki Landsvirkjunar eða aðrar opinberar framkvæmdir, sem máli skipta.

5. gr.

Leiguskilmálar.

Afnot af bræðslulóðinni á gildistíma samnings þessa, svo sem kveðið er á um í 2. gr., og réttindi þau, sem veitt eru samkvæmt málsg. 3.02 og málsg. 3.03, lætur kaupstaðurinn í té með tilliti til þeirra hlunninda, sem ISAL leggur til samkvæmt III. kafla samnings þessa, án þess til komi nein greiðsla fyrir leiguafnotin sem slík.

III. KAFLI

HÖFN OG HAFNARMANNVIRKI

6. gr.

Byggingarframkvæmdir.

6.01. Kaupstaðurinn skal byggja hafnarmannvirkin í Straumsvík, og skal byggingu þeirra vera lokið fyrsta afhendingardag rafmagns (AR I), eða fyrr. Skulu þau gerð í samræmi við þá bráðabirgða útreikningsákvörðun fyrir hafnarmannvirkin, sem tilgreind er í hafnaráætluninni. Slíkar byggingarframkvæmdir skulu unnar í samráði og með samkomulagi við ISAL, svo sem nánar er tilgreint í málsg. 8.02 í aðalsamningnum og hafnaráætluninni. Hafnarmannvirkin skulu taka til hafnargarðs, sem liggja skal út frá austurströnd Straumsvíkur, sem myndar viðlegupláss, er sé um það bil 220 metrar að lengd með 10 metra dýpi við bryggju, miðað við meðalstórstraumsfjöru, og byggður þannig, að dýpkun um 2 metra til viðbótar sé möguleg síðar. Ef af slíkri dýpkun verður, kunna hafnarmannvirkin einnig að taka til legufæra með festipollum, er fest séu meðfram innsiglingunni og í höfninni.

6.02. Hafnarmannvirkin skulu taka til venjulegs búnaðar, þar með talin ljósa-búnaður og siglingaljós, ásamt þeim sérstöku mannvirkjum, sem talin eru hér á eftir:

- a) undirstöður undir sporbraut fyrir tvo eða fleiri hafnarkrana og búnað til affermingar á alumina;
- b) undirstöður undir færabelti, sem liggja skal eftir hafnargarðinum;
- c) tengikassar á hafnargarðinum fyrir rafmagn og síma;
- d) leiðslur og tengingar fyrir veitun á fersku vatni til skipanna, með afköstum, er nemi 10 sekúndulítrum;
- e) búnaður vegna rafmagnstenginga fyrir hafnarkranana og tækin til affermingar á alumina;
- f) svæði fyrir spennistöð á hafnargarðinum, ásamt hæfilegum tengingum, og
- g) undirstöður á hafnargarðinum undir tæki til affermingar á benzíni og olíu, ásamt hæfilegum tengingum.

Kaupstaðurinn mun ekki sjá fyrir neinni annarri aðstöðu vegna sérstakra tækja til meðhöndlunar á flutningi, nema sérstaklega verði um það samið. Ekki skulu fylgja hafnarmannvirkjunum neinar vöruskemmur eða geymslumannvirki fyrir ISAL.

6.03. Um byggingu þeirra mannvirkja, sem fyrirhuguð eru samkvæmt hafnar-áætluninni, verður haldinn sérstakur reikningur af hálfu kaupstaðarins, og skal þar tilkvöddum fulltrúum ISALs heimilt að kynna sér hann.

6.04. Hafnarmannvirkin skulu byggð að því marki, svo fljótt sem efni eru til, að við höfnina verði hægt að taka á móti tækjum, efni og vörum, sem þarf til byggingar fyrsta áfanga bræðslunnar.

6.05. Hinn 1. dag októbermánaðar 1968 skulu hafnarmannvirkin hafa verið byggð að því marki, að ISAL geti hafið uppsetningu á hafnarkrönum og tækjum til affermingar á alumina, og síðan tekið á móti hráefni, svo sem alumina og anóðum til álframleiðslu í bræðslunni (en byggingarstig þetta og áætlun um samfelldar byggingarframkvæmdir eru nánar tilgreind í hafnaráætluninni), þó með þeim fyrirvara, sem hér segir:

a) ef svo fer, að tafir af hálfu kaupstaðarins á því að ljúka byggingu hafnarmannvirkjanna að þessu marki, séu án ábyrgðar fyrir hann vegna málsgr. 8.02 í aðalsamningnum, þá skal degi þeim, sem tiltekinn er í þessari málsgrein (eða degi þeim, sem honum kann að hafa verið frestað til samkvæmt stafliðum b) eða c) í þessari málsgrein), frestað um þann tíma, sem töfunum nemur;

b) ef önnur áætluð dagsetning AR I er tilgreind í fyrri tilkynningu Landsvirkjunar samkvæmt málsgr. 9.02 b) í aðalsamningnum, sem hinn 1. desember 1969, eða síðari dagur, þá skal degi þeim, sem tiltekinn er í þessari málsgrein (eða degi þeim, sem honum kann að hafa verið frestað til samkvæmt stafliðum a) eða c) í þessari málsgrein), frestað þar til átta mánuðum fyrir aðra áætlaða dagsetningu AR I, sem þannig er tilgreind; og

c) ef fyrstu áætlaðri dagsetningu AR I eða annarri áætlaðri dagsetningu AR I, hvor þeirra sem við á, er frestað af ríkisstjórninni eða Alusuisse fyrir hinn 1. dag októbermánaðar 1968 með yfirlýsingu samkvæmt málsgr. 9.06 í aðalsamningnum vegna tafa af völdum óviðráðanlegra aflu (force majeure), þá skal degi þeim, sem tiltekinn er í þessari málsgrein (eða þeim degi, sem honum kann að hafa verið frestað til samkvæmt stafliðum a) eða b) í þessari málsgrein), frestað um þann frestunartíma, sem tilgreindur er í slíkri yfirlýsingu ríkisstjórnarinnar eða Alusuisse samkvæmt téðri málsgr. 9.06, hvort sem í hlut á.

7. gr.

Löndunar- og útskipunartæki ISALs.

7.01. Á hafnargarðinum skal ISAL heimilt að reisa, reka og viðhalda á eigin kostnað tveimur eða fleiri hafnarkrönum, tækjum til uppskipunar á alumina, færabelti og öðrum sérstökum útbúnaði, sem allur skal teiknaður og byggður í samræmi við útreikningsákvörðun þá, sem tilgreind er í hafnaráætluninni, svo og útbúnaði til uppskipunar á benzíni og olíum, þar með taldar leiðslur, og öðrum nauðsynlegum flutningsbúnaði fyrir bræðsluna, sem kann að heyra til þeim tækjum, sem að ofan greinir.

7.02. Kaupstaðnum skulu heimil afnot af þeim tækjum og búnaði, sem talin eru hér að framan, að færabeltinu undanteknu, enda sé þeim stýrt af starfsfólki ISALs, til annars en þess, sem við kemur rekstri bræðslunnar, á þeim tímum, sem tækin og búnaðurinn eru ekki í notkun af hálfu ISALs, gegn sanngjarnri greiðslu fyrir slík afnot.

8. gr.

Afnot hafnar og hafnarmannvirkja.

8.01. Þegar höfnin og hafnarmannvirkin eru tiltæk til notkunar, skal ISAL njóta forgangsréttar fram yfir alla aðra notendur hafnarinnar og hafnarmannvirkjanna um óskoraðan og óhindraðan aðgang að og afnot af þessum mannvirkjum, eftir

því sem þörf krefur, til innflutnings og útflutnings á bræðsluvarningi, þar með talinn flutningur og bráðabirgðageymsla á bræðsluvarningi innan hafnarsvæðisins.

8.02. Afnot af höfninni og hafnarmannvirkjunum til almennra siglinga og flutninga á sjó skulu heimil með þeim skilyrðum, sem getið er um í málsg. 8.01. Til þess að greiða fyrir slíkum afnotum, og sem skilyrði fyrir þeim forgangsrétti, sem veittur er samkvæmt ákvæðum málsg. 8.01 hér að framan, skal ISAL láta í té, með vissu millibili, áætlun um komu og brottför skipa, sem flytja bræðsluvarning, og skal ISAL tilkynna hafnaryfirvöldum með að minnsta kosti 5 daga fyrirvara um væntanlega komu hvers slíks skips, sem von er á til hafnarinnar.

8.03. ISAL skal gæta almenns öryggis og góðrar reglu í afnotum hafnarinnar og hafnarmannvirkjanna, þar á meðal þeirra reglna, sem kunna að verða settar í hafnarreglugerðinni. ISAL og öll skip, sem eru í förum í erindum þess, skulu bæta eða lagfæra hvert það tjón, er þau valda á höfninni eða hafnarmannvirkjunum.

9. gr.

Stjórn, rekstur og viðhald.

9.01. Kaupstaðurinn skal annast stjórn hafnarinnar og hafnarmannvirkjanna. Kaupstaðurinn skal bera kostnaðinn af stjórn hafnarinnar og hafnarmannvirkjanna.

9.02. Yfirumsjón með siglingum, þar með taldar ferðir skipa, festing þeirra við og losun frá bryggju og önnur mál varðandi rekstur hafnarinnar, skulu vera í höndum kaupstaðarins. Í slíkum rekstri af hálfu kaupstaðarins skal ekki talin ferming eða afferming bræðsluvarnings eða rekstur þess útbúnaðar, er ISAL lætur gera samkvæmt 7. gr., en starfsmenn ISALs skulu bera ábyrgð á honum og annast um framkvæmdir við hann. Kaupstaðurinn skal bera kostnaðinn af rekstri hafnarinnar, sem er í umsjá hans.

9.03. Kaupstaðurinn skal halda við höfn og hafnarmannvirkjum. Kostnaðurinn við viðgerðir og viðhald hafnar og hafnarmannvirkja, sem kaupstaðurinn framkvæmir, skal færður hjá kaupstaðnum á sérstökum reikningi, sem lýst er í málsg. 11.05 (hér á eftir nefndur „viðhaldsreikningur“), sem réttilega tilnefndir fulltrúar ISALs skulu hafa aðgang að með hæfilegu millibili.

9.04. Hafnarreglugerðin skal ráða um málefni hafnarinnar og hafnarmannvirkjanna nema að því leyti, sem hún kann að fara í bága við ákvæði samnings þessa eða aðalsamningsins.

10. gr.

Hafnsaga og dráttarbátar.

10.01. Öll skip, yfir 500 rúmlestir að stærð, sem koma til hafnar eða halda úr höfn á vegum ISALs, skulu nota hafnsögumann, og skal þeim heimilt að nota hafnsögumann, ef þau eru 500 rúmlestir að stærð eða minni, þegar skipstjóri telur það nauðsynlegt. Umboðsmaður skipsins, sem ISAL velur, skal panta hafnsögumann hjá kaupstaðnum í tæka tíð. Öll skip á vegum ISALs skulu greiða hafnsögugjöld eftir því, sem ákveðið er í hafnarreglugerðinni. Ef skipstjóri notar hafnsögumann, skal eigandi skipsins greiða fyrir slíka þjónustu, en að öðrum kosti skal ISAL greiða kaupstaðnum hafnsögugjöldin.

10.02. Kaupstaðurinn skal, svo fljótt sem auðið er, sjá fyrir þjónustu dráttarbáta (sem skulu vera skráðir á Íslandi), ef nauðsynlegt er að álit kaupstaðarins vegna öryggis hafnarinnar. Kaupstaðurinn skal eigi bera ábyrgð á óhjákvæmilegum tölum, sem kunna að verða á útvegum slíkrar þjónustu. Gjöld fyrir slíka þjónustu skulu vera hin sömu og almennt er krafizt á Íslandi og skal umboðsmaður skipsins greiða þau fyrir skipseiganda.

10.03. Gjöld fyrir þjónustu hafnsögumanna og dráttarbáta, hvort heldur skips-eigandi skal greiða þau eða ISAL, eru ekki innifalin í fastagjaldi því, gjöldum eða reikningsfærslum, sem tilgreind eru í 11. gr.

11. gr.

Fastagjald, hafnargjöld og viðhaldskostnaður.

11.01. Fyrir réttindi þau, sem veitt eru samkvæmt ákvæðum samnings þessa, að því er varðar notkun hafnar og hafnarmannvirkja, skal ISAL greiða fastagjald, er miðað skal við byggingarkostnað hafnarmannvirkjanna. Með slíkum kostnaði skal reiknast fjármagnskostnaður og vextir á byggingartíma, svo og kostnaður við kaup á landi því innan hafnarsvæðisins, sem ekki er nú í eigu kaupstaðarins. Stofn-kostnaði í krónum og erlendum gjaldeyri (öðrum en Bandaríkjadollurum) skal breytt í Bandaríkjadollara á því opinberu gengi, sem er í gildi á þeim tíma, þegar greiðslur á kostnaðinum eru inntar af hendi eða lán fyrir honum verða virk. Fastagjaldið skal tiltekið í Bandaríkjadollurum og reiknað þannig, að fjárfesting kaupstaðarins verði greidd niður með jöfnum greiðslum vaxta og afborgana (annuitet) á 25 árum með 6½% ársvöxtum, frá fyrsta degi þess mánaðar að telja, sem næstur er þeim degi, er hafnarmannvirkin hafa verið reist að því marki, að ISAL geti hafið uppsetningu á hafnarkrönum og tækjum til affermingar á alumina, og síðan tekið á móti hráefni, svo sem alumina og anóðum, til álframleiðslu í bræðslunni samkvæmt ákvæðum málsg. 6.05.

11.02. Fastagjald það, sem tiltekið er í málsg. 11.01, skal greiddast með jöfnum ársfjórðungsgreiðslum á tímabili því, sem tilgreint er í fyrrnefndri málsgrein, og ISAL skal inna af hendi greiðsluna innan þrjátíu daga frá móttöku reiknings af hálfu kaupstaðarins.

11.03. Að því er varðar skip, sem eru í förum á vegum ISALs til eða frá höfninni eða Hafnarfjarðarhöfn fyrir þann dag, er fastagjaldið verður gjaldkræft samkvæmt málsg. 11.01, skulu skipagjöld og álögur og vörugjöld af bræðsluvarningi greidd kaupstaðnum af hálfu skipseiganda eða ISAL, eftir því sem við á, svo sem mælt er fyrir í hafnarreglugerðinni og með þeirri fjárhæð, sem þar greinir.

11.04. Eigi skal ISAL greiða vörugjöld fyrir innflutning og útflutning á bræðsluvarningi, sem það flytur um höfnina eða fluttur er á þess vegum, um tuttugu og fimm ára skeið frá þeim degi að telja, að fastagjaldið verður gjaldkræft samkvæmt málsg. 11.01. Öllum skipum, sem fara um höfnina á þessu tímabili, skal skylt að greiða öll skipagjöld, eftir því sem tiltekin eru í hafnarreglugerðinni, og skal umboðsmaður skipsins greiða slík gjöld fyrir skipseiganda.

11.05. Öll útgjöld kaupstaðarins fyrir viðhald og viðgerðir á hafnarmannvirkjunum skulu koma fram á viðhaldsreikningnum, sem haldinn er samkvæmt málsg. 9.03. Öll vörugjöld, sem kaupstaðurinn fær af innflutningi eða útflutningi á vörum öðrum en bræðsluvarningi um hafnarmannvirkin, skulu færð til tekna á þessum reikningi. Reikningurinn skal færður fyrir almanaksárið. Hvenær sem halli verður á reikningnum eftir eitthvert almanaksár, skal ISAL greiða hann kaupstaðnum innan þrjátíu daga frá móttöku reiknings frá kaupstaðnum þar að lútandi. Allur tekjuafgangur á slíkum reikningi eftir hvert almanaksár skal falla til kaupstaðarins.

11.06. Að liðnu því tuttugu og fimm ára tímabili, sem talið er frá þeim degi, er fastagjaldið verður gjaldkræft samkvæmt málsg. 11.01, og þar til gildistími samnings þessa rennur út, að meðtöldum framlengingum samkvæmt málsg. 49.01 í aðalsamningnum, skulu ákvæði málsg. 11.04 og 11.05 halda gildi sínu. Því til viðbótar skal ISAL greiða kaupstaðnum sérstakt vörugjald fyrir allt ál, sem flutt er út með skipi frá höfninni, og skal það jafngilda einum tíunda af hundraðshluta (0.1%) af heimsmarkaðsverði áls (ákvarðað eins og tilgreint er í 26. gr. aðalsamningsins).

11.07. Greiðslur á fastagjaldi samkvæmt málsg. 11.01, og hinu sérstaka vörugjaldi samkvæmt málsg. 11.06, skulu inntar af hendi í Bandaríkjadollurum, eða einhverjum öðrum erlendum gjaldeyri, sem kaupstaðurinn og ISAL verða ásátt um, og greiðslur á öllum öðrum gjöldum og álögum, sem greiða skal samkvæmt ákvæðum málsg. 11.04 og 11.05, skulu ISAL eða skipseigendur, hvor sem í hlut á, inna af hendi í íslenskum krónum.

12. gr.

Stækkun og endanleg bygging hafnar og hafnarmannvirkja.

12.01. Kaupstaðnum skal heimilt að stækka eða færa út höfnina og hafnarmannvirkin, hvort heldur er með því að fjölga tækjum eða auka við búnað til meðhöndlunar og geymslu á varningi eða á annan hátt, svo fremi að slík aukning og stækkun hafi ekki teljandi áhrif á rekstur hafnar eða hafnarmannvirkja við inn- og útflutning á bræðsluvörningi.

12.02. Ef ISAL gerir tillögur um, og kaupstaðurinn samþykkir stækkun eða útfærslu hafnarinnar eða hafnarmannvirkjanna, skal ISAL greiða fast gjald fyrir slíka stækkun eða útfærslu, og skal greiðsla á því innt af hendi með afborgunum á þann hátt, sem aðilar verða ásáttir um. Stækkunir, sem ráðizt er í einungis að frumkvæði kaupstaðarins, skulu ekki hafa í för með sé neina skyldu af hálfu ISALs um þátttöku í kostnaði við þær, nema því aðeins að ISAL færi sér slíka stækkun í nyt. Í því tilfelli skulu kaupstaðurinn og ISAL ákvarða hagsmuni ISALs af slíkri stækkun, og ISAL skal greiða fast gjald fyrir umsaminn hluta af kostnaðinum með afborgunum á þann hátt, sem aðilar verða ásáttir um.

12.03. Síðari dýpkun hafnarinnar við bryggju og lagning og uppsetning legu-dufla og festipolla, svo sem ráð er fyrir gert í málsg. 6.01, skal teljast endanlegur hluti af byggingu hafnar og hafnarmannvirkja, en eigi stækkun þeirra eða aukning. Kostnaðurinn við hverja slíka dýpkun eða uppsetningu af hálfu kaupstaðarins samkvæmt beiðni ISALs skal greiðast af ISAL sem fast gjald með afborgunum á tímabili því, sem líður frá því, að slíkri dýpkun eða uppsetningu er lokið, hvort sem við á, og til næsta valdags (eða þar til samningi þessum er slitið, ef slík dýpkun eða uppsetning á sér stað eftir síðari valdag) á svipaðan hátt og fastagjald það, sem ISAL ber að greiða samkvæmt málsg. 11.01 og málsg. 11.02.

IV. KAFLI VATNSVEITA

13. gr.

Vatnsveita.

13.01. ISAL er hér með veitt heimild, án endurgjalds, til þess að bora eftir vatni á hæfilegum stöðum og með hæfilegu millibili innan bræðslulóðarinnar, í þeim tilgangi að taka þar ferskt vatn til afnota við rekstur bræðslunnar og mannvirkja, sem henni heyra til.

13.02. Ef nauðsynlegt reynist í þeim tilgangi, sem um er rætt í málsg. 13.01, skal ISAL heimilt, án endurgjalds, að bora eftir vatni eða taka yfirborðsvatn á landssvæði því, sem er í eigu ríkisstjórnarinnar og liggur að bræðslulóðinni sunnanvert við Reykjanesbraut, (svo sem sýnt er á uppdrætti IV, er fylgir bræðsluáætluninni), og flytja það vatn eftir leiðslum á bræðslulóðina. Brunnholur þær, sem verða boraðar á þessu landi, svo og aðrar ráðstafanir, sem ISAL gerir til að afla vatns og flytja það af þessu landi, skulu vera háðar samþykki ríkisstjórnarinnar að því er varðar staðsetningu þeirra, millibil milli brunnhola og eftirlit. Lagningu og viðhaldi á vatnsleiðslum og strengjum skal hagað þannig, að það valdi ekki skaða eða hindrun á umferð eftir Reykjanesbraut, eftir því sem við verður komið. ISAL skal sjá um að lagfæra eða fjarlægja hvern þann skaða og hindrun, sem umferð um Reykjanesbraut kann að verða fyrir.

13.03. Sá réttur til að afla vatns, sem veittur er samkvæmt ákvæðum málsg. 13.01 og 13.02 í samningi þessum, skal ekki spilla rétti ISALs til að afla vatns eftir öðrum leiðum, sem ISAL kunna að vera tiltækar. ISAL skal auk þess heimilt að taka ótakmarkað magn af sjó.

13.04. Ef þau vatnsból, sem um er getið í málsgr. 13.01 og 13.02, skyldu ekki reynast nægileg fyrir rekstur bræðslunnar, skal ríkisstjórnin og kaupstaðurinn veita ISAL fulla aðstoð við að afla vatns annars staðar að með þeim skilmálum, sem fáanlegir kunna að verða.

14. gr.

Vatn til hafnar og hafnarmannvirkja.

ISAL skal sjá kaupstaðnum fyrir vatni, án endurgjalds, handa skipum og til annarrar neyzlu í sambandi við rekstur hafnarinnar og hafnarmannvirkjanna, og skal magn þess vera 10 lítrar á sekúndu. Skal afhending þess fara fram við mörk bræðslulóðarinnar andspænis þeim enda bryggjunnar, sem að landi snýr, með 3 kg/cm² lágmarksþrýstingi. Draga má úr því vatnsmagni, sem þannig er afhent, á vissum stuttum tímum dagsins, ef afhending vatnsins hefur óhagstæð áhrif á rekstur bræðslunnar. Gjald fyrir vatn, sem á þennan hátt er selt skipum og öðrum notendum hafnarinnar og hafnarmannvirkjanna, skal kaupstaðurinn ákveða, og skal það ekki vera hærra gjald en það, sem krafizt er fyrir hliðstæða þjónustu í Hafnarfjarðarhöfn.

15. gr.

Skolp og frárennsli.

ISAL skal heimilt að losa óhreinsað skolp og affallsvatn, svo og vatn frá bræðslukerjasalnum, í sjó út fyrir utan höfnina, og skal sú losun háð þeim reglum um hreinlæti og náttúruvernd, sem síðar kunna að verða settar og gilda eiga í kaupstaðnum. ISAL skal bera áhættuna af slíkri losun. Losun á olíu frá bræðslunni í sjó út skal bönnuð.

V. KAFLI

Almenn ákvæði.

16. gr.

Óviðráðanleg öfl (force majeure).

16.01. Í samningi þessum eru óviðráðanleg öfl (force majeure) hér með skilgreind á sama hátt og gert er í 39. grein aðalsamningsins, og ákvæði aðalsamningsins um óviðráðanleg öfl og áhrif þeirra (40. gr.), eru hér með tekin upp og samþykkt, sem væru þau að öllu leyti hluti af samningi þessum.

16.02. Ef svo skyldi vilja til, að óviðráðanleg öfl (force majeure) eyðilegðu hafnarmannvirkin að öllu eða mestu leyti, þá skal kaupstaðnum skylt að endurnýja bau, nema því aðeins, að slíkt væri talið óhagstætt eða fjárhagslega óframkvæmanlegt. Samningsaðilar skulu í öllum tilfellum gera allar þær ráðstafanir, sem eðlilegar mega teljast, til að draga úr hvors annars skaða af slíku atviki. Ákvæði þau um fastagjald, sem tilgreind eru í málsgr. 11.01 í samningi þessum, skulu taka til þess kostnaðar, sem endurnýjun á hafnarmannvirkjunum hefur í för með sér, svo sem fyrr segir, nema því aðeins, að slíkt fyrirkomulag teldist bersýnilega ósanngjarnt gagnvart öðrum hvorum samningsaðila, en í slíku tilviki skulu samningsaðilar gera með sér sérstakt samkomulag varðandi kostnaðinn af slíkri endurnýjun, og skulu skilmálar þess vera háðir samþykki ríkisstjórnarinnar og Alusuisse.

17. gr.

Vanefndir.

17.01. Brestur á því af hálfu kaupstaðarins eða ISALs að efna einhverjar þær skuldbindingar eða halda einhverja þá skilmála eða skilyrði, sem hvor aðili um sig á að efna eða halda samkvæmt ákvæðum samnings þessa eða aðalsamningsins, skal

eigi, nema að því leyti sem beinlínis er kveðið á um í þessari grein, eða á annan hátt í sérstöku ákvæði í samningi þessum eða aðalsamningnum (þar með taldar, án þess að tæmandi sé, 41. gr., 42. gr. og 43. gr. aðalsamningsins)

a) veita neinn rétt til riftunar af hálfu hins samningsaðilans, eða

b) undanþiggja hinn samningsaðilann því, að efna eða halda nokkra skuldbindingu, skilmála eða skilyrði.

17.02. Samningsaðilar eru ásáttir um, að réttur til að rifta samningi þessum skuli eingöngu ráðast af ákvæðum 41. gr. aðalsamningsins, sem er hér með upptekin og samþykkt, sem væri hún að öllu leyti hluti af samningi þessum. Fari svo, að aðalsamningnum verði rift samkvæmt ákvæðum fyrrnefndrar 41. gr., skal samningi þessum samtímis talið rift.

17.03. Fari svo, að einhver samningsaðili efni eigi eða haldi einhverja skuldbindingu, skilmála eða skilyrði, hvort sem slíkur brestur veitir rétt til að rifta samningi þessum, eða til að stöðva efndir samkvæmt ákvæðum 42. gr. aðalsamningsins, þá skal sá samningsaðilinn, sem eigi á hlut að vanefndinni, eiga rétt á skaðabótum eða leiðréttingu, þar með talið, án þess að tæmandi sé, lögbannt eða beinar efndir, eða þeim öðrum úrbótum, sem viðeigandi kunna að teljast (með þeim undantekningum, sem leiðir af sérhverri undanþágu eða takmörkun ábyrgðar, sem tiltekin er í samningi þessum).

18. gr.

Lög þau, sem farið skal eftir.

Samning þennan ber að skýra, túlka og framkvæma samkvæmt ákvæðum hans, aðalsamningsins og hinna fylgiskjalanna, eftir því sem unnt er, og að öðru leyti fer um skýringu, túlkun og framkvæmd, gildi og áhrif samnings þessa, að íslenskum lögum og þeim reglum þjóðaréttar, sem við kunna að eiga, þar á meðal þeim grundvallarreglum laga, sem almennt eru viðurkenndar af siðmenntuðum þjóðum.

19. gr.

Deilur og gerð.

Ef deila rís milli kaupstaðarins og ISALs um skýringu, túlkun eða framkvæmd, eða um gildi eða áhrif samnings þessa, eða um réttindi og skyldur samningsaðila, á samningstímabilinu eða síðar, skal farið með slíka deilu sem deilu milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, og henni vísað til íslenskra dómstóla eða íslensks gerðardóms, ef ríkisstjórnin og Alusuisse eru á það sátt, eða, ef eigi verður samkomulag þar að lútandi, til alþjóðlegs gerðardóms, allt eftir því sem ákveðið er í 46. gr. og 47. gr. aðalsamningsins. Alþjóðlegrar gerðar skal leitað og henni hagað samkvæmt ákvæðum 47. gr. aðalsamningsins, og með þeim áhrifum, sem þar segir, og fyrrnefnd 46. gr. og 47. gr. eru hér með teknar upp og samþykktar, sem væru þær að öllu leyti hluti af samningi þessum.

20. gr.

Gildistaka og gildistími samningsins.

Samningur þessi skal öðlast gildi á gildistökudegi aðalsamningsins, og skal hann í gildi vera, unz gildistími aðalsamningsins er út runninn eða honum rift.

21. gr.

Breytingar.

Breytingar á samningi þessum skulu einungis gerðar með skriflegum og löglega undirrituðum viðbótarsamningi milli kaupstaðarins og ISALs, og með skriflegri tilkynningu til þeirra aðila, sem nefndir eru í 53. gr. aðalsamningsins, svo og að fengnu samþykki ríkisstjórnarinnar og Alusuisse.

22. gr.

Framsál.

Réttindi og skuldbindingar samkvæmt samningi þessum skal hvorugur samningsaðili geta framselt eða falið öðrum, án samþykkis hins samningsaðilans, svo og ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, og sérhvert áformað framsal eða umboðsgjöf án samþykkis hins samningsaðilans skal vera ógild og óvirk með öllu.

23. gr.

Tungumál.

Opinber tungumál samnings þessa eru íslenska og enska, og skulu bæði málin jafngild.

24. gr.

Tilkynningar.

Hverjar þær tilkynningar, sem krafizt er, að gefnar verði út eða heimilaðar eru samkvæmt samningi þessum, skulu vera skriflegar og gefnar á þann hátt, sem tilgreindur er í 53. gr. aðalsamningsins, og sendar þeim, sem þar eru nefndir. Skal sérhver slík tilkynning hafa það gildi og frá henni mega falla eftir því, sem þar greinir.

25. gr.

Fyrirsagnir.

Fyrirsagnir kafla og greina samnings þessa eru ætlaðar einungis til hagræðis við tilvísun, og skulu þær ekki hafa áhrif á túlkun samningsins.

26. gr.

Ákvæði í aðalsamningnum.

Kaupstaðurinn og ISAL samþykkja hvort um sig í þágu hins og í þágu ríkisstjórnarinnar og Alusuisse að efna og takast á hendur skuldbindingar þær, sem lagðar eru á hvort um sig með ýmsum ákvæðum aðalsamningsins.

Þessu til staðfestu er samningur þessi undirritaður af hálfu kaupstaðarins og ISALs á þeim degi, sem í upphafi greinir.

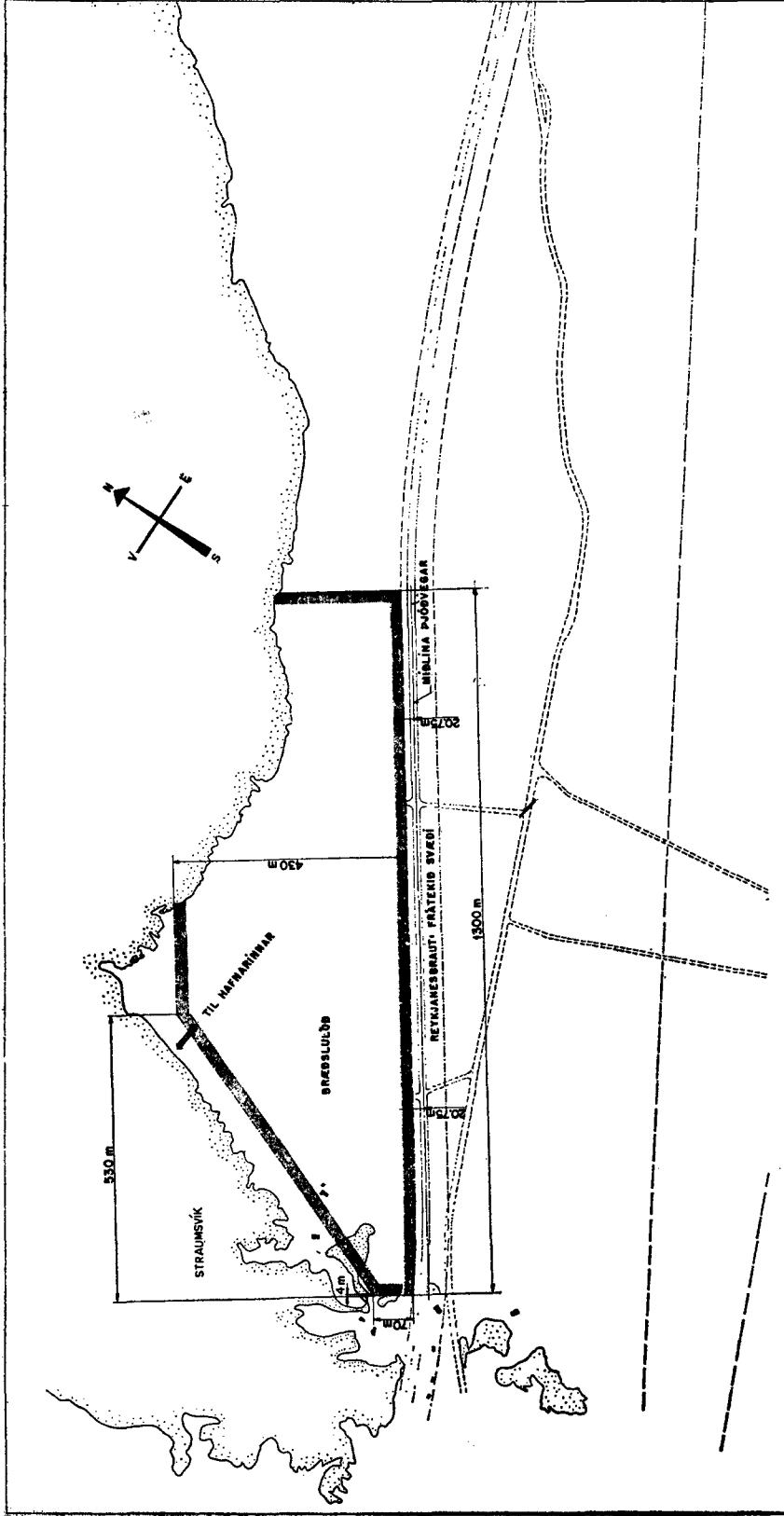
Fyrir HAFNARFJARÐARKAUPSTAÐ

.....
Fyrir ÍSLENZKA ÁLFÉLAGIÐ HF.
.....
.....

Ríkisstjórn Íslands samþykkir hér með gagnvart kaupstaðnum og ISAL að takast á hendur og efna sem aðili að samningi þessum skuldbindingar þær, sem lagðar eru á ríkisstjórnina samkvæmt ákvæðum IV. kafla samnings þessa.

Fyrir RÍKISSTJÓRN ÍSLANDS
.....

ALBRÆÐSLA Á ÍSLANDI

UPPDRÁTTUR AF BRÆÐSLULÓÐ

(Fylgiskjal A með Hafnar- og lóðarsamningi)

Mælikvarði 1:5000

**FYLGISKJAL B MEÐ HAFNAR- OG LÓÐARSAMNINGI
HAFNARÁÆTLUN**

A. BÓKUN

1. Mannvirki, sem byggja skal eða koma fyrir.

Svo sem kveðið er á um í málsgr. 6.01 í hafnar- og lóðarsamningnum, er kaupstaðurinn skuldbundinn til að byggja hafnarmannvirkin í Straumsvík, þar á meðal þau sérstöku mannvirki, sem tilgreind eru í málsgr. 6.02 í þeim samningi.

Svo sem kveðið er á um í málsgr. 7.01 í hafnar- og lóðarsamningnum, skal ISAL vera heimilt að koma fyrir á hafnargarðinum þeim sérstöku tækjum og búnaði, sem þar er nefndur. ISAL skal enn fremur heimilt að koma fyrir þeinum aðgangi frá bræðslulóðinni að hafnargarðinum, svo sem kveðið er á um í málsgr. 3.02 í hafnar- og lóðarsamningnum.

Lega fyrrnefndra mannvirkja miðað við afstöðu bræðslulóðar er sýnd nokkurn veginn á uppdrætti I með áætlun um byggingu bræðslunnar.

2. Útreikningsákvörðun til bráðabirgða.

Útreikningsákvörðun til bráðabirgða fyrir hafnarmannvirkin og tiltekinn sérstakan búnað ISALs á hafnargarðinum er sýnd á uppdráttum þeim, sem fylgja þessari áætlun.

Uppdráttur I sýnir meðal annars legu og lengd hafnargarðsins, legu og stærð þess svæðis, þar sem dýpt kann síðar að verða aukin við bryggju, legu 100-tonna legudufls innan hafnarinnar, og legu tveggja stormpölla þeim megin hafnargarðs, sem að hafi snýr. Uppdrátturinn sýnir einnig nokkurn veginn endamörk hafnarinnar og legu hafnarvegarins.

Uppdráttur II sýnir grunnmynd af hafnargarðinum, þar á meðal færabelti það, sem ISAL á að koma fyrir, sporbrautir fyrir hafnarkrana, stormpollana tvo, spennistöðina og hús hafnarvarðar.

Á uppdráttum III A og III B eru með þverskurði sýndar tvær hugsanlegar lausnir við byggingu hafnargarðsins. Sýnir hin fyrri opna brúarsmíði með þverveggjum úr steinsteypu og steypu plani, en hin síðari opna brúarsmíði, sem aðallega samanstendur af strengjasteypuhlutum. Báðar úrlausnirnar verður að líta á sem bráðabirgðaúrlausnir, og eru þær háðar breytingum eða því, að önnur úrlausn komi þeirra í stað, þegar farið verður að vinna að hönnun hafnarmannvirkjanna. Báðir uppdrættirnir sýna sams konar afstöðumynd af plani hafnargarðsins, og skal því eigi breytt nema af ástæðum, sem varða sjálfa smíði þess, og þá því aðeins, að báðir aðilar, ISAL og kaupstaðurinn, verði ásáttir um það.

Uppdráttur IV gefur til kynna álag það, sem tæki ISALs á hafnargarðinum skapa, svo og geymsla bræðsluvarnings um stundarsakir.

3. Hönnun og byggingaráætlun.

Vita- og hafnarmálaskrifstofan mun annast hönnun og byggingu hafnarmannvirkjanna fyrir hönd kaupstaðarins. Endanleg hönnun og útboð og veiting verkamninga við byggingu hafnarmannvirkjanna skal vera háð samþykki ISALs.

Hönnun hafnarmannvirkjanna skal ákveðin af Vita- og hafnarmálaskrifstofunni með aðstoð frá reyndu ráðgefandi verkfræðifyrirtæki. ISAL skal leggja til allar nauðsynlegar mælingar, vinnuteikningar og verklýsingar á hinum sérstaka búnaði sínum á hafnargarðinum, og skal það gert í tæka tíð til nota við hönnunina. ISAL skal tilkynnt öðru hverju um framvindu verksins, og skal það þá greiðlega bera fram þær tillögur, sem slíkar upplýsingar kunna að gefa tilefni til.

Útboð á verkum við hafnargerðina skal framkvæmt á alþjóðlegum samkeppnisgrundvelli. Verkin skulu veitt þeim, sem gera hagstæðust tilboð, þó þannig, að íslenzkir verktakar skulu teknir fram yfir aðra, ef þeir reynast samkeppnishæfir miðað við verð og gæði. ISAL skal fá í sínar hendur útboðsgögn í tæka tíð til að geta kynnt sér þau og skal tilkynnt greiðlega, hvaða verktaki eða verktakar séu taldir koma til greina við framkvæmd verksins.

Bygging hafnarmannvirkjanna skal framkvæmd sem hér segir:

a) Svo sem nánar er skilgreint í málsgr. 6.05 í hafnar- og lóðarsamningnum, skal verkið hafa náð því marki, að ISAL geti byrjað að reisa hafnarkrana sína og tæki til affermingar á alumina, hinn 1. október 1968, eða 8 mánuðum fyrir síðari áætlaða dagsetningu AR I, ef Landsvirkjun hefur tilgreint slíka síðari áætlaða dagsetningu sem 1. desember 1969 eða síðar.

b) Eigi síðar en fimm mánuðum eftir þann byggingardag, sem ákveðinn verður samkvæmt staflið a) hér að framan, skal verkið hafa náð því marki, að ISAL geti losað skip, fermd alumina, sem eru allt að 20 000 dwt að stærð, með eigin löndunartækjum.

c) Á eða fyrir AR I skal smíði hafnarmannvirkjanna lokið að því marki, að þau séu fullstarfhæf.

Í samræmi við ákvæði málsgr. 6.04 í hafnar- og lóðarsamningnum skal leyft að afferma í höfninni skip hlaðin vörum til byggingar fyrsta áfanga bræðslunnar, annað hvort með tækjum skipanna sjálfra eða með færanlegum krönum, jafnskjótt og bygging hafnarmannvirkjanna leyfir.

Bygging hafnarmannvirkjanna skal framkvæmd samkvæmt beztu venjum á sviði verkfræðinnar. Sérhvert samþykki eða upplýsingar, sem þörf er á í sambandi við verkið, skulu greiðlega látnar í té. Ef verkið verður fyrir töfum af völdum þess, að ISAL sýni vanrækslu að þessu leyti, skal slíkt falla undir ákvæði málsgr. 8.02 í aðalsamningnum, að því er varðar byggingarstig það, sem tilgreint er í staflið a) hér að framan, og skal þetta jafnframt undanþiggja kaupstaðinn frá ábyrgð, að því er varðar áframhald framkvæmda við hafnarmannvirkin.

Svo sem kveðið er á um í málsgr. 6.01 og 12.03 í hafnar- og lóðarsamningnum, skulu hafnarmannvirkin þannig gerð, að möguleg sé dýpkun á hafnargrunninum eða hluta hans meðfram bryggjunni úr 10 metrum í 12 metra miðað við meðalstórstraumsfjöru, síðar meir, án þess að valda skaða á hafnarmannvirkjunum.

4. Gildi uppdráttu.

Nema að því leyti, sem öðru vísi er ákveðið hér að framan, skulu uppdrættir þeir, sem fylgja þessu fylgiskjali B, teljast gerðir til bráðabirgða og háðir breytingum síðar af hálfu ISALs og kaupstaðarins, meðan á hönnun stendur. Slíkir uppdrættir, athugaðir með hliðsjón af þeim orðskýringum, sem við eiga og felast í 1. gr. aðalsamningsins og 1. gr. hafnar- og lóðarsamningsins, koma í heild í stað þeirra tæknilegu upplýsinga, áætlana, korta, frumdráttu og atriða, sem tekin eru upp í skjalinu „Fyrirhuguð álbræðsla á Íslandi“ (skýrsla um framkvæmdamögu-leika), dagsett í september 1964, og skjali því, sem nefnist „Verkfræðileg athugun á byggingu hafnargarðs við bræðslulóð Íslenzka Álfélagsins við Straumsvík á Íslandi“, dagsett í september 1965, svo og frekari tæknilegra upplýsinga, sem ríkisstjórn Íslands og Alusuisse hafa skippt á fram að dagsetningu samnings þessa.

UPPIR. I
MED FYLSKILI B

YTRI HÖFN HAFNARFARÐAR

SVEÐ SEM MÖGULEGT ER AÐ DÝPA. HÖÐUR 12 METRA VÍÐ MSSFL

HAFNARGARÐUR

2 STORMPOLLAR (MÁLÆGLEGA)

HÖFN 9' 100 T. LEGURUFL
LEGURLENGD. 200m

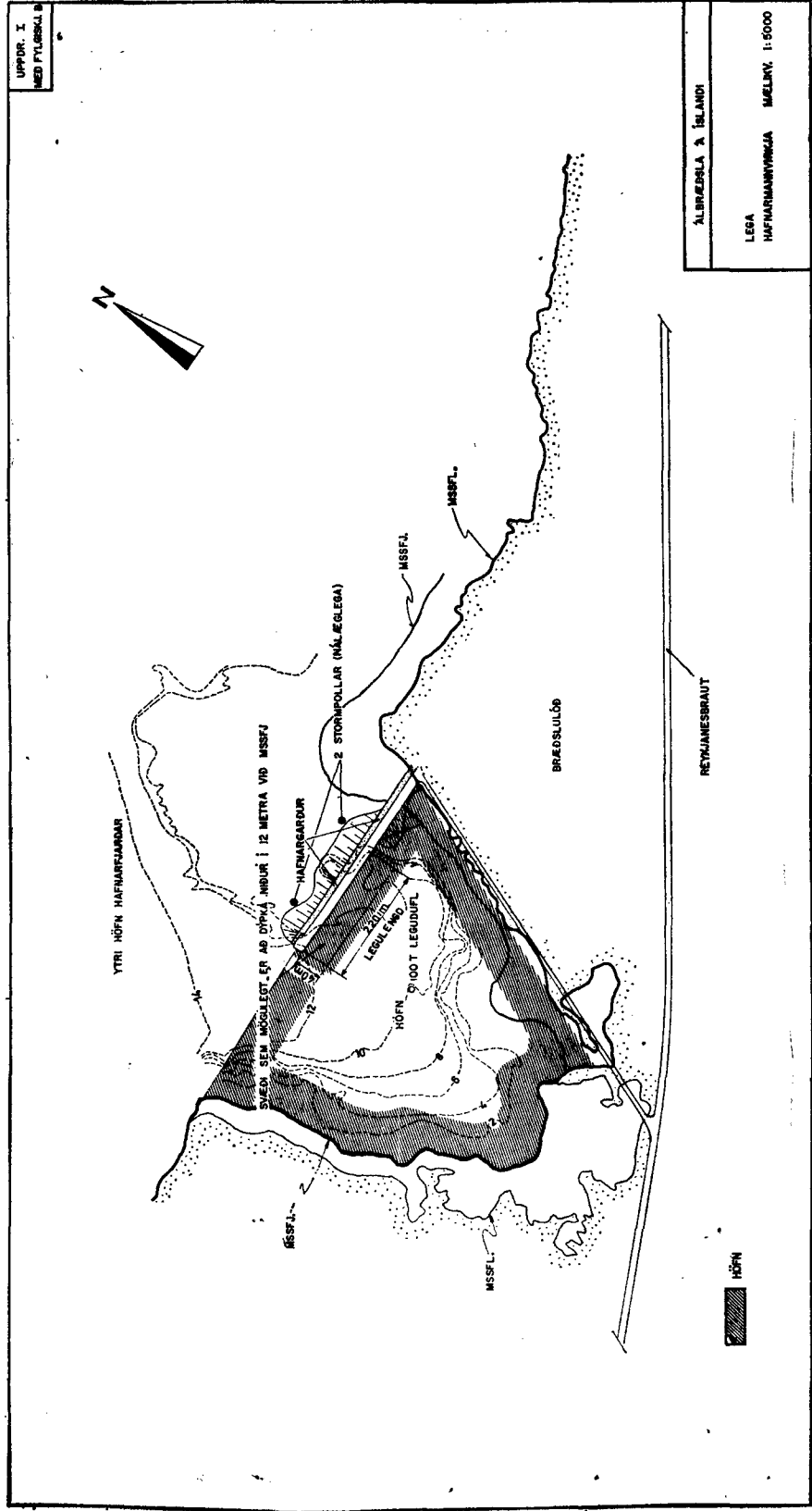
BRÆÐSULUÐ

REYMANESBRAUT

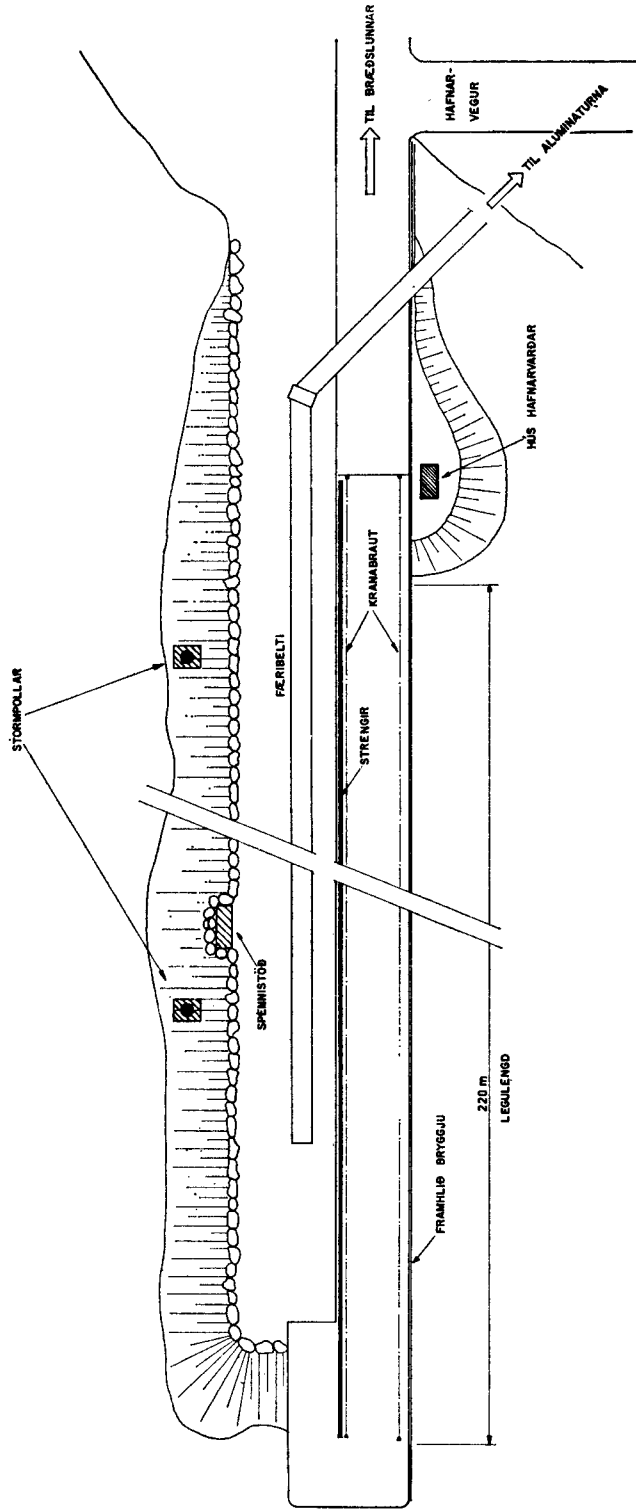
ÁLBREÐSLA Á ÍSLANDI

LEGA
HAFNARMARKYRKJA MELRY. 1:5000

HÖFN

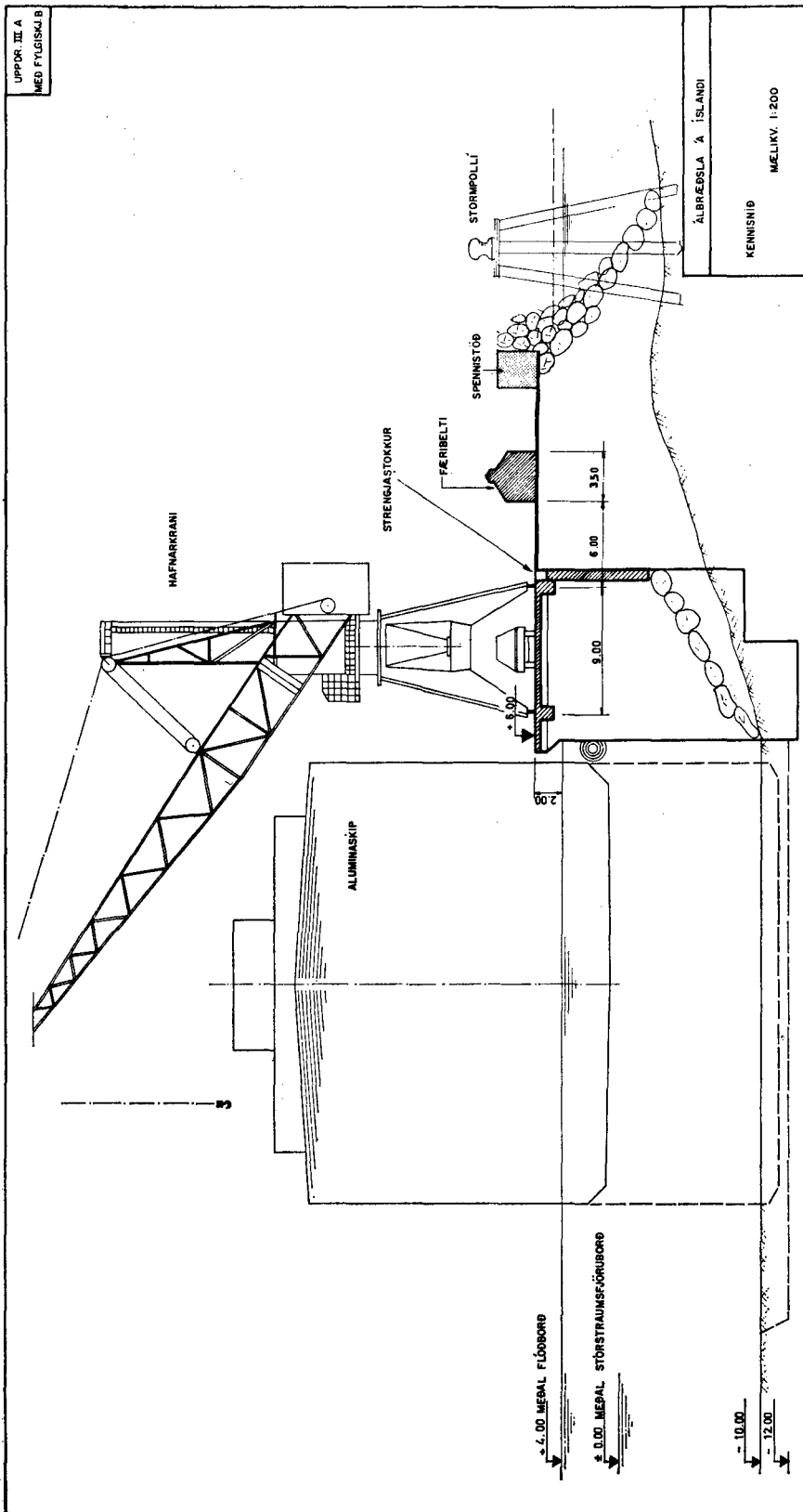

UPPD. II
MEG FYLDSKIL

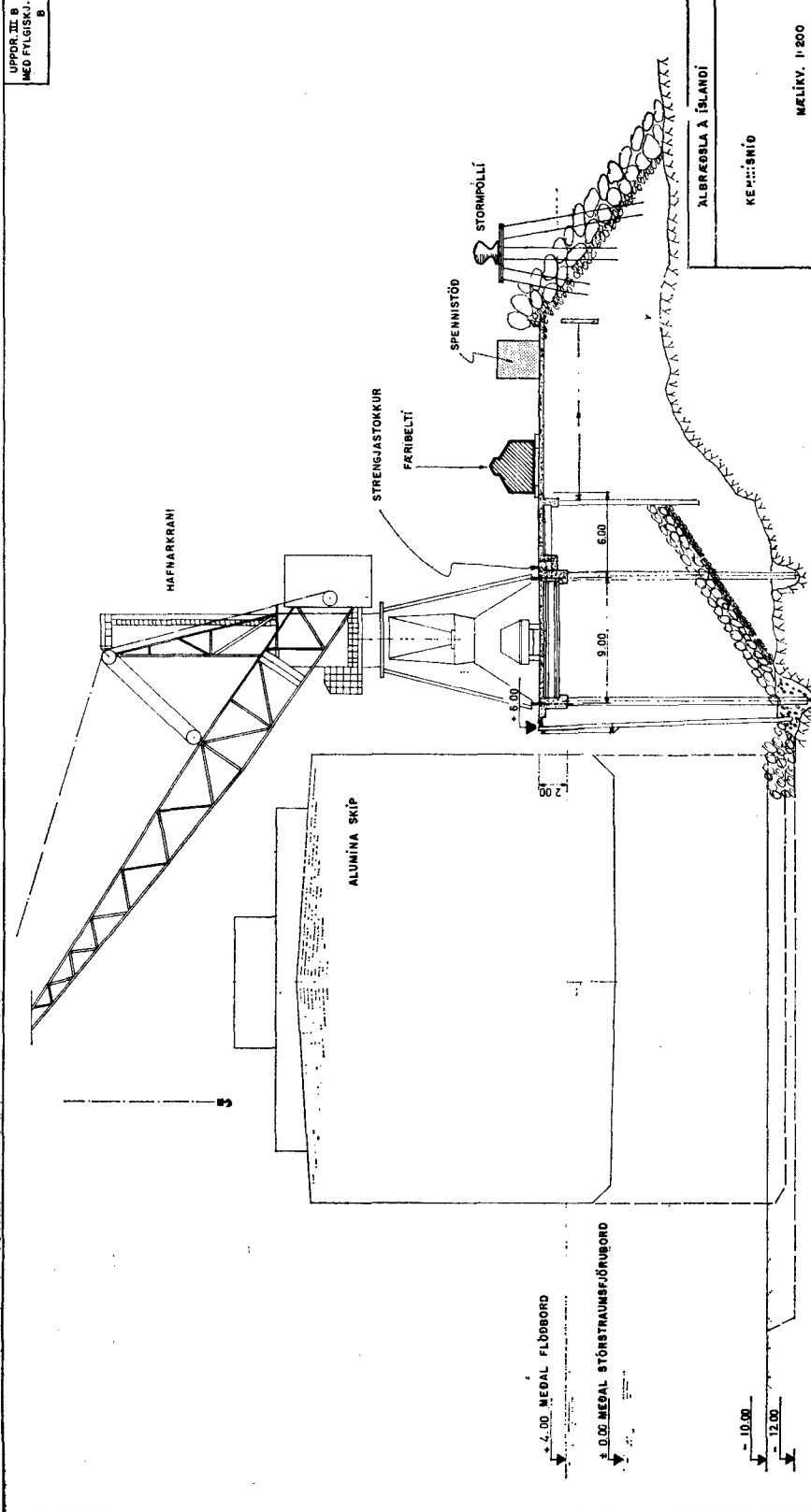

ALBRESLA Á. ÍSLANDI
GRUNNMYND AF HAFMÁRVARÐI
MÆLING 1:500

UPPDR. III A
MED FYLGISKAJL B

UPPD. III B
MED FYLSISKJ.
B

ALBREGBLA A. ÍSLANDI

KENNINGIÐ

MÆLIKV. 1:200

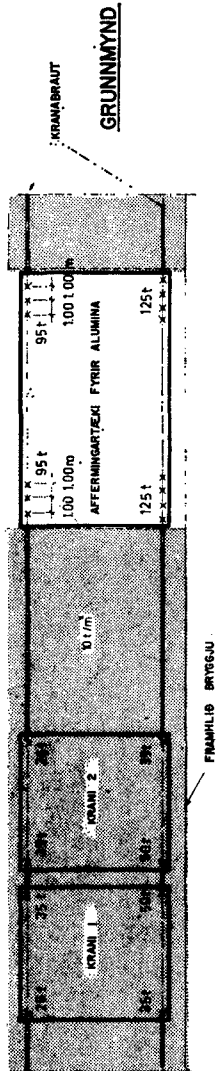
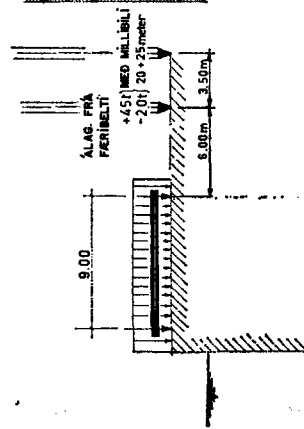
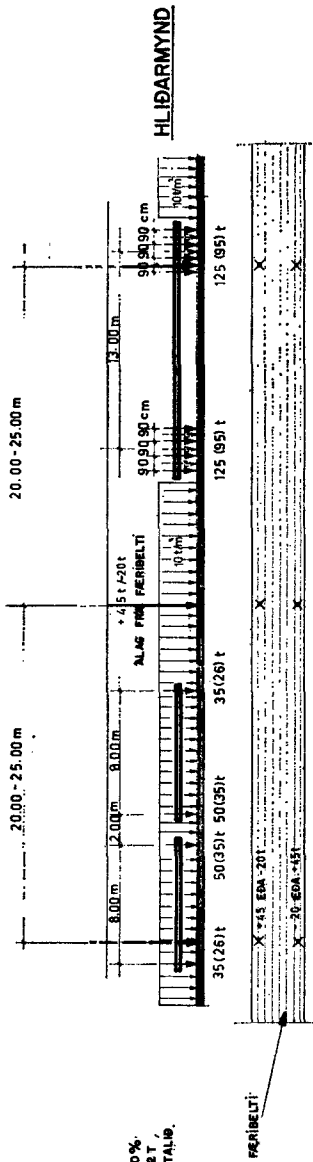
4.00 MEDAL FLÖDBORD

4.00 MEDAL STÖRSTRAMBSFJÓRÐORD

10.00

12.00

- ATH.
- ALKA ÁLAS VEGNA AFLUNNFA: MÁL: 10%.
 - ÖSKULÁÐG FARTÆKJA Á BRYGGJU: IS T.
 - HÖMULÁLAG FYRIR KRANA EKKI MEÐTÁLAG.

ALBREÐSALA Á ÍSLANDI

REKNIÁLAG FYRIR
HAFNARMANNVIRKI
VEGHA TEKJA ÍSAL

**FYLGISKJAL C MEÐ HAFNAR- OG LÓÐARSAMNINGI
BRÆÐSLUÁÆTLUN**

BÓKUN

1. Bræðslulóðin.

Svo sem skilgreint er í málsg. 1.03 d) í aðalsamningnum, skal bræðslulóðin merkja það landssvæði, þar sem bræðslan og tengivirki bræðslunnar skulu standa. Landssvæði þessu er nánar lýst í málsg. 2.01 í hafnar- og lóðarsamningnum. Lega bræðslulóðarinnar er sýnd nokkurn veginn á uppdrætti I. Takmörk bræðslulóðarinnar eru sýnd á uppdrætti að bræðslulóð, fylgiskjal A með hafnar- og lóðarsamningnum.

ISAL mun fylla upp eða ýta frá jarðvegi milli bræðslulóðarinnar og Reykjanesbrautar, áður en tengivegurinn verði lagður, þannig að unnt verði að gera veg, sem hefur 10 metra heildarbreidd með fláa er sé 1:2, án þess að neinn verulegur flutningur á jarðefni þurfi að koma til.

2. Bræðslan.

Bræðslan skal merkja álbræðslu þá, ásamt tilheyrandi mannvirkjum, sem skilgreind er í málsg. 1.03 b) í aðalsamningnum.

Bygging bræðslunnar verður framkvæmd samkvæmt vinnuteikningum og verklysingum, sem ISAL mun gera með aðstoð verkfræðinga þess, eða verkfræðinga í þjónustu þess. Bræðsluna skal hanna og byggja samkvæmt stöðlum þeim og reglum, sem nánar er lýst í málsg. 4.01 í hafnar- og lóðarsamningnum, og samkvæmt beztu venjum á sviði verkfræðinnar.

Afstöðumynd af bræðslu með afköstum, er nema 60 MW, og tilheyrandi mannvirkjum, er sýnd á uppdrætti III. Þá skipan mannvirkja, sem þar er sýnd, verður að laga eftir þeim sérstöku aðstæðum, sem fyrir hendi eru á bræðslulóðinni, og þörfum ISALs.

3. Aðgangur að bræðslunni.

Aðgangur að bræðslunni verður um bræðsluvegin, sem skal tengjast hafnarveginum.

4. Höfnin.

Svo sem kveðið er á um í málsg. 6.01 í hafnar- og lóðarsamningnum, er kaupstaðurinn skuldbundinn til að byggja hafnarmannvirkin við Straumsvík, svo sem skilgreint er í málsg. 1.02 c) í hafnar- og lóðarsamningnum. Legu, gerð, rekstri og viðhaldi hafnarinnar og hafnarmannvirkjanna er lýst í einstökum atriðum í III. kafla hafnar- og lóðarsamningsins og fylgiskjali B, sem samningnum fylgir.

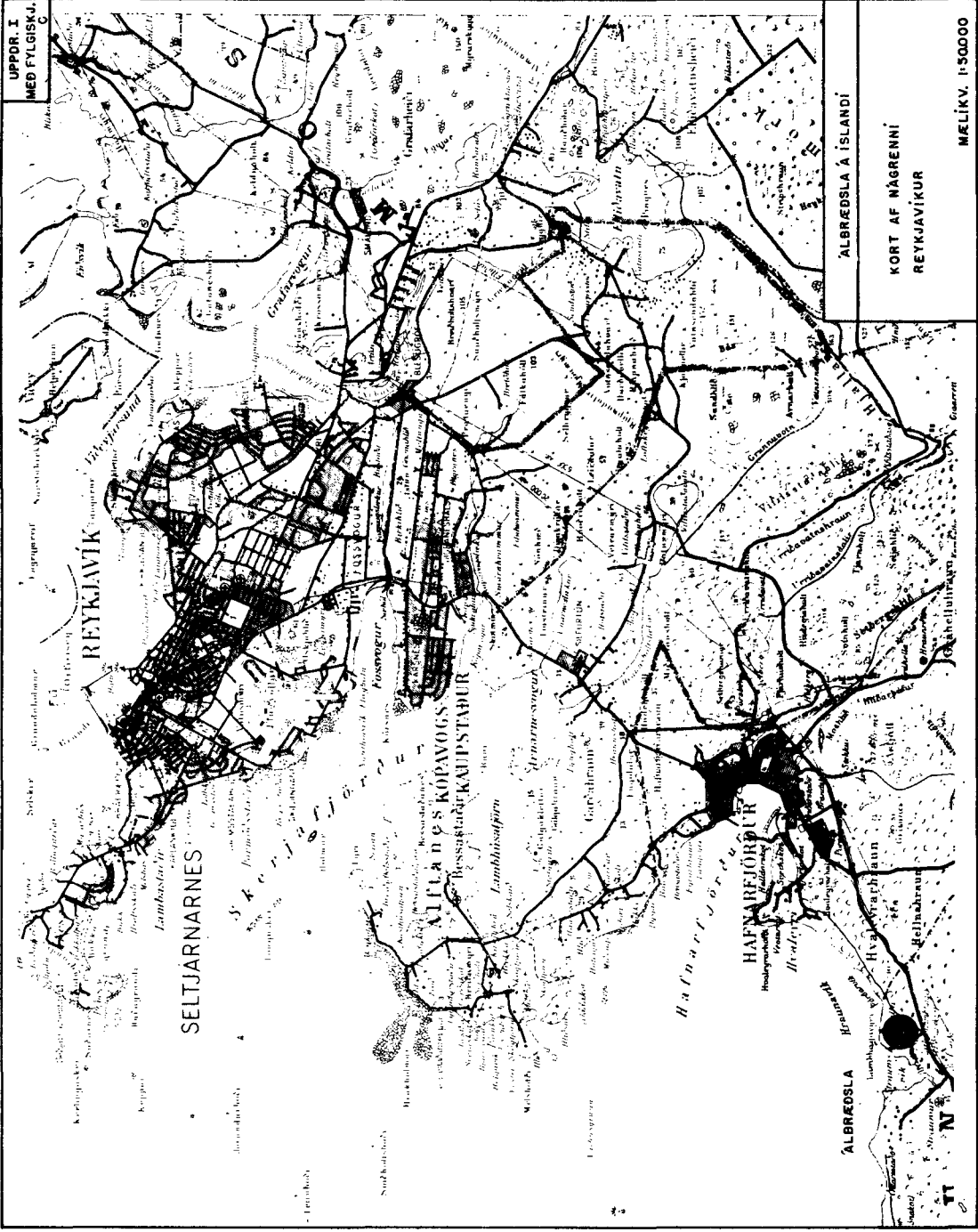
5. Vatnsveita.

Svo sem kveðið er á um í 13. gr. hafnar- og lóðarsamningsins, hefur ISAL rétt til þess að taka vatn á bræðslulóðinni og landssvæði því, sem liggur að bræðslulóðinni og er í eigu ríkisstjórnarinnar, eins og sýnt er á uppdrætti IV með þessu fylgiskjali C.

6. Gildi uppdráttanna.

Uppdráttur III, sem fylgir þessu fylgiskjali C, er gerður til bráðabirgða og háður breytingum síðar af hálfu ISALs og kaupstaðarins, meðan á hönnun stendur. Slíkur uppdráttur, athugaður með hliðsjón af þeim skilgreiningum, sem við eiga og felast í 1. gr. aðalsamningsins, kemur í heild í stað þeirra tæknilegu upplýsinga, áætlana, korta, frumdráttanna og atriða, sem tekin eru upp í skjalinu „Fyrirhuguð álbræðsla á Íslandi“ (skýrsla um framkvæmdamöguleika), dagsett í september 1964, og frekari tæknilegra upplýsinga, sem ríkisstjórn Íslands og Alusuisse hafa skipzt á fram að dagsetningu samnings þessa.

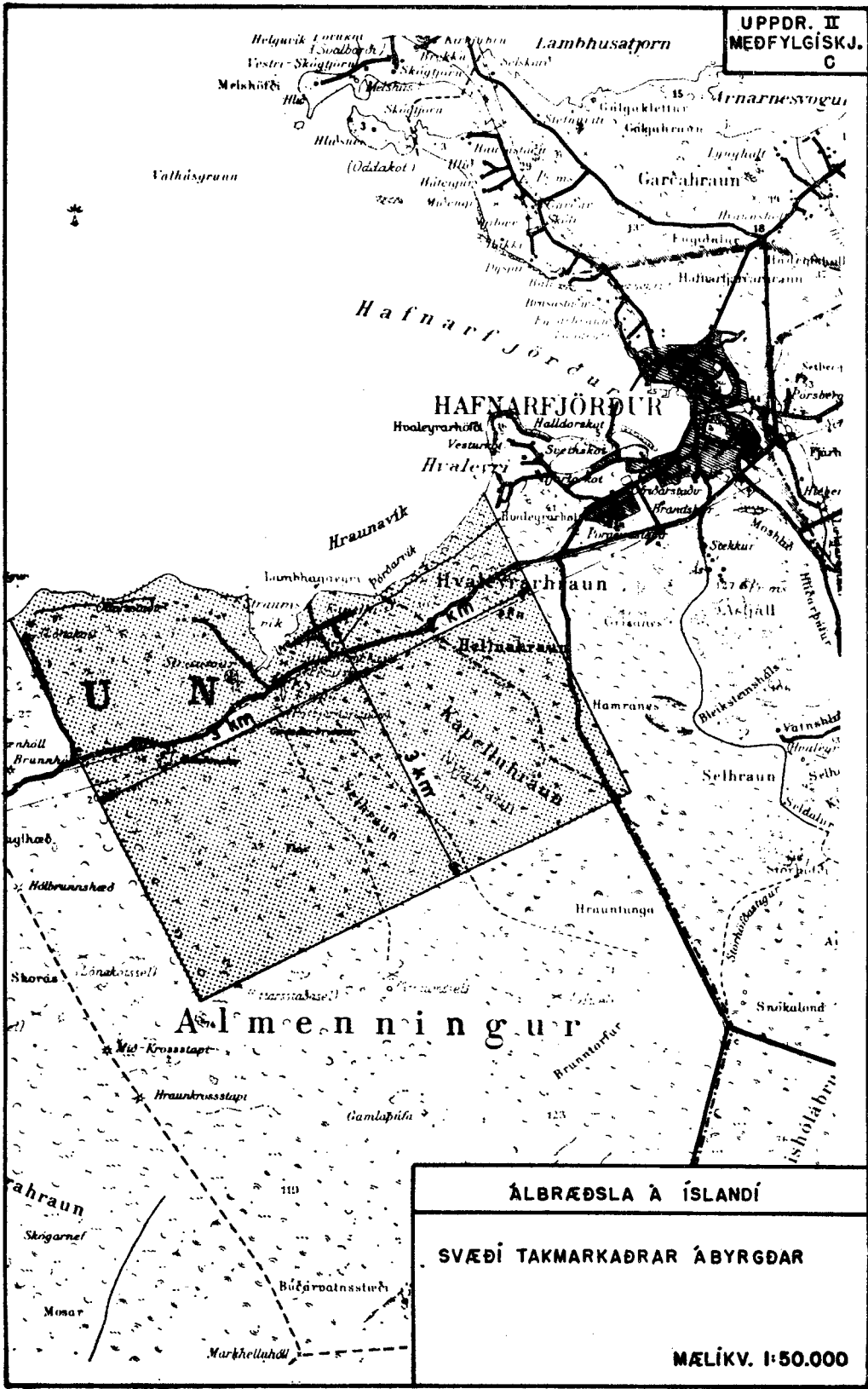
UPPDR. I
MED FYLGISKJ.
C

ÁLBREÐSLA Á ÍSLANDI

KORT AF MÅGRENNI
REYKJAVÍKUR

MÆLIKV. 1:50000

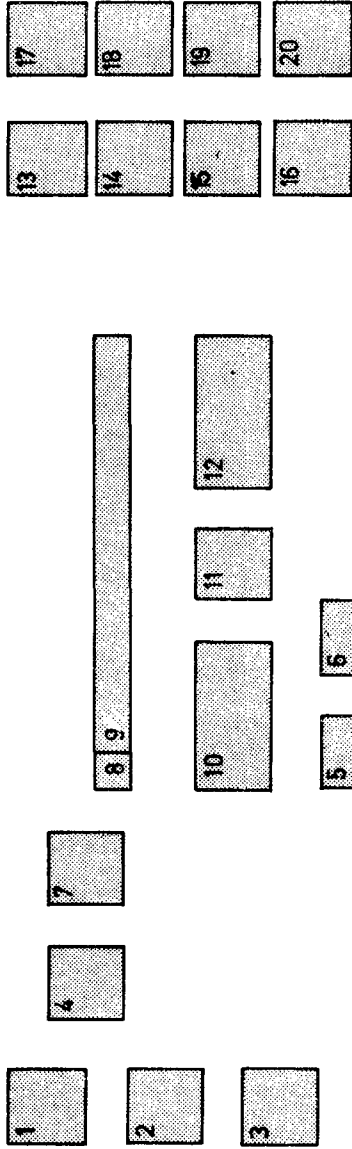
UPPD. II
MÆFYLGÍSKJ.
C

Álmanningur

ÁLBÆÐSLA Á ÍSLANDÍ

SVÆÐI TAKMARKAÐRAR ÁBYRGÐAR

MÆLIKV. 1:50.000

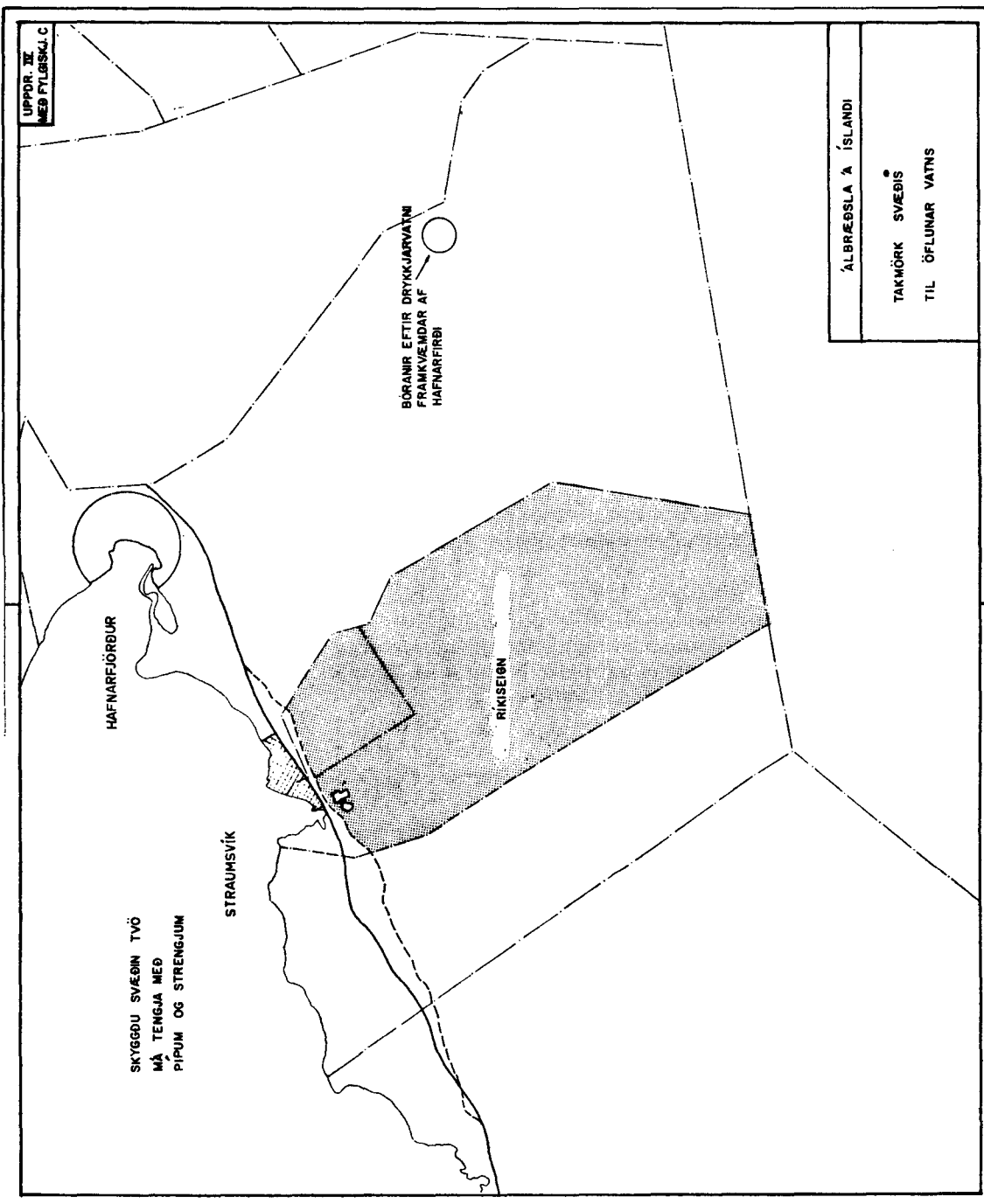
HÖFN

- 1 SKRIFSTOFUBYGGING
- 2 MÁTSALUR
- 3 BÚNINGSKLEFAR
- 4 TENGIVIRKI BRÆDSLUNNAR
- 5 RANNSÓKNARSTOFA
- 6 MEÐFERÐ Á MÁLMÚRGANGI
- 7 RAFBÚNAÐUR FYRIR MEÐALSPENNU
- 8 AFRIGILSHUS
- 9 BRÆDSLUSALUR
- 10 STEYPUALUR

- 11 GEYMSLA FYRIR ALÚMÍNA
- 12 FESTING Á ANÓÐUM
- 13. VIÐGERÐ Á KATÓÐUM
- 14. VERKSTÆÐI
- 15. BÍFREIDAVEKSTÆÐI
- 16. VÁTNSVEITUN
- 17. ÞRÝSTILOFTSSTÖÐ
- 18. VORUGEYMSLUR
- 19. ELDSNEYTISTANKAR OG FÆÐIKERFI
- 20. MIÐSTÖÐ

ÁLBRÆÐSLA Á ÍSLANDI
ÁLBRÆÐSLA - YFIRLITSUPPDOR.

LIPPOR, 72
MEB FYLGRSKJ. C

HAFNARFJÖRÐUR

SKYGGDU SVÆÐIN TVÖ
MÅ TENGJA MED
PÍPUM OG STRENGJUM

STRAUMSVÍK

BORANIR EFTIR DRYKKJARVATNI
FRAMKVEMDAR AF
HAFNARFIRNI

RIKISEIGN

ÁLBRAÐSLA Á ÍSLANDI

TAKMÖRK SVÆÐIS
TIL ÖFLUNAR VATNS

AÐSTOÐARSAMNINGUR — HÖNNUN OG BYGGING

SAMNINGUR, gerður hinn dag mánaðar 1966

MILLI

ÍSLENZKA ÁLFÉLAGSINS HF. (hér eftir nefnt „ISAL“), íslensks félags, sem stofnað er samkvæmt aðalsamningi milli ríkisstjórnar Íslands og Swiss Aluminium Limited, dagsettum hinn 28. dag marzmánaðar 1966

ANNARS VEGAR

OG

SWISS ALUMINIUM LIMITED, félags, sem stofnað er samkvæmt svissneskum lögum (hér eftir nefnt „Alusuisse“)

HINS VEGAR

MEÐ ÞVÍ að ISAL er, samkvæmt aðalsamningnum, skuldbundið til þess að byggja og reka að Straumsvík, Íslandi, álbræðslu með tilheyrandi mannvirkjum (hér eftir nefnd „bræðslan“), er verður reist í þremur áföngum, með þeim afköstum í hverjum áfanga, er tiltekin eru í aðalsamningi; og

MEÐ ÞVÍ að Alusuisse hefur reynslu í hönnun, byggingu og rekstri álgerðarmannvirkja og er eigandi að einkaleyfum þar að lútandi, og Alusuisse hefur að auki aðgang að þjónustu rannsóknarstofnunarinnar í Neuhausen við Rínarfossa (Sviss) og að rannsóknarstofum sínum í Chippis (Sviss), sem vinna að lausn vandamála á sviði álframleiðslu; og

MEÐ ÞVÍ að ISAL óskar þess, að Alusuisse veiti verkfræðilega þjónustu og láti í té tæknilega sérkunnáttu sína, og Alusuisse er reiðubúið til að láta slíkt í té; og

MEÐ ÞVÍ að ríkisstjórnin, vegna hagsmuna sinna í sambandi við góða, hagkvæma og ódýra byggingu og rekstur bræðslunnar í sambandi við að fullnægja tilgangi aðalsamningsins, er þess fýsandi, að Alusuisse miðli ISAL þjónustu og sérfræðikunnáttu með þeim skilmálum og skilyrðum, sem greinir hér á eftir;

ER HÉR MEÐ GERÐUR EFTIRFARANDI SAMNINGUR:

1. gr.

Skýringar á orðum, sem notuð eru í samningi þessum.

1.01. Nema annars gerist þörf vegna samhengis, skulu eftirtalin orð, eins og þau eru notuð í samningi þessum, hafa þá merkingu, sem þeim er veitt í einstökum málsgreinum í 1. grein aðalsamningsins:

„Ríkisstjórnin“	málsgr. 1.01	(a)
„Alusuisse“	— 1.01	(b)
„Landsvirkjun“	— 1.01	(c)
„ISAL“	— 1.01	(e)
„Dótturfélag Alusuisse“	— 1.01	(f)
„Fylgiskjöl“	— 1.02	
„Bræðslan“	— 1.03	(b)

„Bræðslulóðin“	málsgr. 1.03	(d)
„Fyrsti áfangi bræðslunnar“	— 1.03	(e)
„Fyrri stækkun bræðslunnar“	— 1.03	(h)
„Síðari stækkun bræðslunnar“	— 1.03	(i)
„Búrfellsvirkjun“	— 1.03	(j)
„Tengivirki“	— 1.03	(k)
„Hafnarmannvirki“	— 1.03	(n)
„Gildistökdagur aðalsamnings“	— 1.03	(u)

2. gr.

Þjónusta og sérþekking, sem Alusuisse ber að láta í té.

2.01. Alusuisse skal láta ISAL í té, á samfelldum grundvelli og án frekari samninga, eftirgreinda hönnunar- og verkfræðiþjónustu, sem þörf er á í sambandi við hönnun og byggingu bræðslunnar:

a) Gerð uppdráttar að almennu fyrirkomulagi bræðslunnar, jafnskjótt og ISAL hefur látið Alusuisse í té nákvæmar skriflegar upplýsingar um þarfir bræðslunnar í þessu efni;

b) Gerð allra skipulagsteikninga í einstökum atriðum, sundurliðaðra verklýsinga og, ef nauðsyn krefur, gerð vinnuteikninga, þar með taldar teikningar af steinsteypu- og stálhlutum sem og undirstöðum bræðslunnar, á grundvelli upplýsinga varðandi aðstæður á staðnum, sem ISAL lætur í té;

c) Samningu á efnisskrám og söfnun annarra upplýsinga, sem nauðsynlegar eru áður en ISAL getur auglýst eftir tilboðum í byggingarframkvæmdir, byggingahluta og allan annan búnað, sem sýndur er á teikningum Alusuisse;

d) Móttöku og samanburð á tilboðum, svo og gerð tillagna og útvegum einstakra heimildaratriða, er geri ISAL kleift að gera nauðsynlegar pantanir á efni og búnaði til bræðslunnar;

e) Undirbúning og gerð samninga, sem ISAL þarf að gera við verktaka og efnissala;

f) Samningu tímaáætlunar fyrir byggingu bræðslunnar;

g) Gerð sundurliðaðrar fjárfestingaráætlunar fyrir byggingu og búnað bræðslunnar, er jafnframt sýni hvenær eða með hvaða millibili þess fjár gerist þörf, sem þar um getur;

h) Samningu tækniskýrslna, teikninga og skipulagsáætlana, þar með taldar hugsanlegar breytingar, og afhending slíkra gagna í tvíriti til ISALs;

i) Samhæfing, umsjá og eftirlit með byggingu bræðslunnar, þar með talið eftirlit á staðnum;

j) Aðstoð við ISAL í samningaumleitunum við ríkisstjórnina og önnur íslensk yfirvöld og stofnanir (svo sem Landsvirkjun); láta í té upplýsingar og heimildargögn, sem slík yfirvöld eða stofnanir kunna að óska eftir í sambandi við byggingu og rekstur bræðslunnar, og til undirbúnings þeim mannvirkjum, sem þær eiga að reisa, þar með talin Búrfellsvirkjun, varavirki og hafnarmannvirki.

2.02. Í sambandi við og til stuðnings þeirri hönnunar- og verkfræðiþjónustu, sem Alusuisse skal inna af hendi, skal ISAL einnig fá að njóta þeirrar sérhæfðu þekkingar og tækni, sem Alusuisse hefur yfir að ráða, þannig að ISAL hafi aðgang að nýjustu umbótum í hönnun og byggingu framleiðslustöðva Alusuisse, dótturfélaga þess eða þeim framleiðslustöðvum, sem Alusuisse hefur átt þátt í að reisa.

2.03. Þá skal Alusuisse einnig láta ISAL í té tiltekna sérfræðiþjónustu, eftir því sem þörf krefur og hæfilegt þykir, eða eins og hér segir:

a) Á meðan á byggingu bræðslunnar stendur skal ISAL mega heina til Alusuisse fyrirspurnum, sem fram kunna að koma í sambandi við byggingu bræðslunnar og ekki teljast hluti af þeirri samfelldu hönnunar- og verkfræðiþjónustu, sem Alusuisse á að inna af hendi samkvæmt ákvæðum málsgr. 2.01. Það starfslið Alu-

suisse, sem vinnur að tæknimálum og rannsóknum, skal athuga slíkar fyrirspurnir og ráðleggja ISAL í því sambandi.

b) Sérstakar vélar, búnaður eða önnur tæki, sem Alusuisse kann að hafa fullkomnað sjálf, eða í samvinnu við þriðja aðila, skal standa ISAL til boða, ef slíkt þykir við eiga, af hálfu Alusuisse (eða þriðja aðila, ef Alusuisse ákveður það). Í því tilviki að notaðar eða innifaldar hafi verið slíkar sérstakar vélar, búnaður eða önnur tæki við byggingu bræðslunnar, skal Alusuisse ekki þurfa að sjá ISAL fyrir ítarlegum sérteikningum.

c) Auk þeirra ráðstafana, sem Alusuisse myndi samkvæmt venju gera í sambandi við hönnunar- og verkfræðipjónustu sína, til þess að tryggja það, að farið sé eftir lýsingum við afgreiðslu efnis til bræðslunnar samkvæmt samningum, mun Alusuisse gera þær frekari ráðstafanir, sem ISAL óskar og eftir því sem hæfa þykir í hverju einstöku tilviki, til eftirlits með framleiðslu þriðja aðila á búnaði og efni, sem nota á við byggingu bræðslunnar.

d) ISAL skal, að eigin vild, heimilt að gefa Alusuisse fyrirmæli um breytingar á hönnun og verklysingum, bæði að því er varðar einstök atriði þeirra eða að öðru leyti, á hvaða stigi hönnunar eða byggingar bræðslunnar sem er, og þegar Alusuisse fær slík fyrirmæli, þá skal það inna af hendi þá þjónustu, sem tilgreind er í málsgr. 2.01, og á þann hátt taka tillit til þeirra breytinga, sem beðið hefur verið um.

2.04. Alusuisse skal heimilt að fela þriðja aðila, á kostnað Alusuisse, að annast ákveðna þjónustu, sem Alusuisse á að inna af hendi samkvæmt ákvæðum þessa samnings.

3. gr.

Einkaleyfi.

3.01. Til þess að sanna það og tryggja, að ISAL eigi aðgang að þeirri sérþekkingu og tækni, sem Alusuisse hefur yfir að ráða, veitir Alusuisse ISAL hér með heimild, sem ekki er einkaheimild eða framseljanleg, til afnota af öllum einkaleyfum sínum, bæði þeim, sem félagið á nú eða kann að eignast síðar, að svo miklu leyti sem þau varða byggingu bræðslunnar, og þeirra er þörf í sambandi við byggingu hennar. Sú heimild, sem Alusuisse þannig veitir ISAL til afnota á einkaleyfum sínum, er veitt án tillits til þess hvenær umsóknir um einkaleyfin eru dagsettar, eða á hvaða degi þau eru útgefin.

3.02. Í þeim tilgangi að gera ákvæði málsgr. 3.01 fullgild, samþykkir Alusuisse að gefa út þau leyfi og framsöl til ISALs, sem telja má hentugt eða nauðsynlegt, til þess að geta haft full og ótakmörkuð afnot af þeim vinnsluáðferðum og þeim hönnunum, sem í einkaleyfunum felast.

4. gr.

Þóknun til Alusuisse.

4.01. Fyrir þjónustu þá, tækni og sérhæfða þekkingu, sem Alusuisse á að láta í té samkvæmt ákvæðum samnings þessa (þar á meðal einkaleyfi), skal ISAL greiða Alusuisse þóknun er nemur tíu af hundraði (10%) hins raunverulega heildarkostnaðar við byggingu bræðslunnar. Slíkur raunverulegur byggingarkostnaður skal taka til allra þeirra fjárhæða, sem ISAL hefur varið, þar með talin fyrsta hleðsla bræðsluofna, en eigi vextir á byggingartíma. Þar sem aðalsamningurinn gerir ráð fyrir því, að bræðslan verði byggð í þremur áföngum, skal raunverulegur byggingarkostnaður bræðslunnar reiknaður út sérstaklega fyrir fyrsta áfanga bræðslunnar, fyrir fyrri stækkun bræðslunnar og fyrir síðari stækkun bræðslunnar, og skal ISAL inna greiðslur sínar til Alusuisse af hendi miðað við hvern einstakan áfanga.

4.02. Greiðslur þær, sem tilgreindar eru í málsgr. 4.01, skulu inntar af hendi sem hér segir:

- a) Fyrir fyrsta áfanga bræðslunnar:
 - i) Einn fjórði hluti ($\frac{1}{4}$) þann dag, sem samningur þessi öðlast gildi;
 - ii) Einn fjórði hluti ($\frac{1}{4}$), þegar lokið er við fimmtíu af hundraði (50%) af undirstöðum fyrir bræðslusal;
 - iii) Einn fjórði hluti ($\frac{1}{4}$) á gangsetningardegi fyrsta áfanga bræðslunnar; og
 - iv) Einn fjórði hluti ($\frac{1}{4}$) sex mánuðum eftir gangsetningu fyrsta áfanga bræðslunnar.
- b) Fyrir fyrri stækkun bræðslunnar:
 - i) Einn fjórði hluti ($\frac{1}{4}$), þegar ISAL veitir Alusuisse heimild til þess að hefja hönnun og byggingu fyrri stækkunar bræðslunnar;
 - ii) Einn fjórði hluti ($\frac{1}{4}$), þegar þjónusta sú, sem tilgreind er í málsg. 2.01, liðunum a) til g), að háðum meðtöldum, að því er tekur til fyrri stækkunar bræðslunnar, hefur verið innt af hendi;
 - iii) Einn fjórði hluti ($\frac{1}{4}$) á gangsetningardegi fyrri stækkunar bræðslunnar; og
 - iv) Einn fjórði hluti ($\frac{1}{4}$) sex mánuðum eftir gangsetningu fyrri stækkunar bræðslunnar.
- c) Fyrir síðari stækkun bræðslunnar:
 - i) Einn fjórði hluti ($\frac{1}{4}$), þegar ISAL veitir Alusuisse heimild til þess að hefja hönnun og byggingu síðari stækkunar bræðslunnar;
 - ii) Einn fjórði hluti ($\frac{1}{4}$), þegar þjónusta sú, sem tilgreind er í málsg. 2.01, liðunum a) til g), að háðum meðtöldum, að því er tekur til síðari stækkunar bræðslunnar, hefur verið innt af hendi;
 - iii) Einn fjórði hluti ($\frac{1}{4}$) á gangsetningardegi síðari stækkunar bræðslunnar; og
 - iv) Einn fjórði hluti ($\frac{1}{4}$) sex mánuðum eftir gangsetningu síðari stækkunar bræðslunnar.

Allar þær greiðslur, sem tilgreindar eru í málsg. 4.02, skulu inntar af hendi innan þrjátíu (30) daga frá þeim greiðsludögum að telja, sem tilgreindir eru hér að framan.

4.03. Greiðslur þær, sem gert er ráð fyrir í málsg. 4.02, skulu fyrst í stað reiknaðar út á grundvelli þeirrar fjárfestingaráætlunar, sem Alusuisse á að gera fyrir hvern einstakan áfanga bræðslunnar samkvæmt málsg. 2.01 g) í samningi þessum. Endanlegt uppgjör á grundvelli raunverulegs byggingarkostnaðar, og leiðrétting, hvort heldur sem um hefur verið að ræða umframgreiðslu eða of lága greiðslu, skal fram fara eigi síðar en fimmtán mánuðum eftir gangsetningu hvers einstaks áfanga bræðslunnar. Raunverulegan byggingarkostnað skal ákvarða endanlega að því er tekur til ákvæða samnings þessa, áður en eitt ár er liðið frá þeim degi, er hver áfangi bræðslunnar um sig var settur í gang (sbr. ákvæði málsg. 4.05).

Með tilliti til þessarar 4. greinar, skal gangsetningardagur sérhvers áfanga bræðslunnar tilgreindur skriflega af aðilum að þessum samningi.

Ef Alusuisse óskar, skal ISAL gera ráðstafanir, auk þeirra, sem um er getið í málsg. 4.02, til að inna af hendi einstakar greiðslur vegna byggingarkostnaðar sérstakra þátta, sem teljast mikilvægur og aðgreinanlegur hluti af byggingu eins eða fleiri áfanga bræðslunnar, og skal sérhver slík greiðsla vera byggð á raunverulegum byggingarkostnaði, ákveðnum samkvæmt ákvæðum þessarar málsg. 4.03.

4.04. Hafi ISAL óskað eftir breytingum á hönnun eða verklýsingum, eins og ráð er fyrir gert í málsg. 2.03 d), skal Alusuisse eiga tilkall til hæfilegrar aukaþóknunar vegna þeirrar viðbótarþjónustu, sem inna þarf af hendi sökum óska um slíkar breytingar.

4.05. Endanlegt uppgjör á raunverulegum byggingarkostnaði, sem ráð er fyrir gert í málsg. 4.03, og sérhver aukapóknun samkv. ákvæðum málsg. 4.04, skal háð endurskoðun óháðs löggilts endurskoðanda, sem viðurkenningar nýtur, og Alusuisse og ISAL tilnefna sameiginlega, og skal ríkisstjórninni látið í té afrit af slíku endurskoðuðu reikningsuppgjöri, áður en eitt ár er liðið frá því að gangsetning átti sér stað á þeim áfanga bræðslunnar, sem um er að ræða. Ríkisstjórninni skal heimilt að ráða á

eigin kostnað alþjóðlegt fyrirtæki sjálfstæðra endurskoðenda, til þess að endurskoða og staðfesta slíkt reikningsuppgjör, og skal slíkum endurskoðendum heimilt að framkvæma þær athuganir á bókum og skjölum ISALs, sem þeir telja nauðsynlegar. Nú óskar ríkisstjórnin þess, að framkvæmd verði endurskoðun á reikningsuppgjöri því, sem hér um ræðir, og skal þeirri endurskoðun þá lokið innan fimmtán mánaða frá degi gangsetningar þess áfanga bræðslunnar, sem í hlut á.

4.06. ISAL skal endurgreiða Alusuisse allan útlagðan kostnað þess, í sambandi við þjónustu þess við ISAL, en slíkur kostnaður skal takmarkaður við ferðakostnað, kostnað vegna prentunar, fjölritunar og þýðinga, þóknun fyrir sérfræðileg störf þriðja aðila, ráðins með samþykki ISALs til þjónustu, sem Alusuisse á ekki að inna af hendi samkvæmt ákvæðum samnings þessa, og annan álíka minniháttar kostnað, sem Alusuisse hefur greitt. Slíkur útlagður kostnaður skal greiddur samkvæmt reikningi, sem Alusuisse lætur ISAL í té mánaðarlega, og skal greiðsla innt af hendi innan þrjátíu daga.

4.07. Greiðslur, sem gert er ráð fyrir í þessari 4. gr., skulu inntar af hendi til Alusuisse með greiðslu inn í reikning félagsins hjá Schweizerische Kreditanstalt í Zürich. Sérhver greiðsla, sem ekki er reiknuð út í svissneskum frónkum, skal yfirfærð í svissneska franka eftir gengi því, sem Schweizerische Kreditanstalt auglýsir að í gildi sé þann dag, sem greiðslan fellur í gjalddaga. Allar slíkar greiðslur skulu inntar af hendi til Alusuisse, án þess að yfirfærslugjöld komi þar til frádráttar.

5. gr.

Mælikvarði á þjónustu, sem Alusuisse lætur í té.

Alusuisse skal hafa í frammi eðlilega aðgæzlu við þá þjónustu, sem það lætur ISAL í té samkvæmt ákvæðum þessa samnings, það er aðgæzlu í sama mæli og það sýnir við framkvæmd eigin starfsemi. Það er tilskilið, að sú ábyrgð, sem á Alusuisse hvílir gagnvart ISAL, ef misbrestur verður á því að félagið sýni eðlilega aðgæzlu, takmarkist af þeirri heildarþóknun, sem ISAL hefur greitt eða er skuldbundið til að greiða Alusuisse samkvæmt ákvæðum 4. gr. Eigi skal Alusuisse vera ábyrgt gagnvart ISAL fyrir neinum óbeinum eða afleiddum skaða vegna samnings þessa.

6. gr.

Almennir skilmálar.

6.01. Alusuisse ábyrgist að uppdráttir þeir, sem gerðir eru samkvæmt ákvæðum málsg. 2.01 a) og málsg. 2.01 b) í samningi þessum, uppfylli þau lagaleg skilyrði, sem í gildi eru á Íslandi á byggingartíma bræðslunnar.

6.02. Allar verklýsingar, sem Alusuisse á að láta í té, varðandi byggingu og búnað bræðslunnar, skulu fela í sér venjuleg ákvæði um ábyrgð á gæðum vinnu og efnis. Verði misbrestur á því, að verktaki eða sá, sem selur efni og/eða vinnu til bræðslunnar, inni verk sitt af hendi sem skyldi, skal Alusuisse veita ISAL alla aðstoð sína til þess að tryggja að viðkomandi verksali eða verktaki bæti úr slíkum ágöllum samkvæmt þeim verklýsingum og tryggingum, sem þar við eiga.

6.03. Nema að því leyti, sem annað er sérstaklega fram tekið í samningi þessum, skal Alusuisse teljast uppfylla skuldbindingar sínar samkvæmt ákvæðum samnings þessa í Sviss. Ef ISAL óskar, er Alusuisse reiðubúið, í því skyni að tryggja framkvæmd þessa samnings, enda leyfi rekstur þess slíkt, að senda fulltrúa sinn í heimsókn til bræðslunnar eða annað, til dæmis til efnissala.

6.04. ISAL skal fara með alla uppdrátti, verklýsingar og önnur heimildargögn, er eigi hafa áður verið birt, og sem Alusuisse lætur af hendi samkvæmt ákvæðum samnings þessa, sem trúnaðarmál, og skal einungis notfæra sér þessi gögn í þeim tilgangi, sem bræðslunni við kemur.

6.05. Fulltrúum ISALs skal heimilt að kynni sér alla uppdrætti, verklýsingar og önnur tæknigögn, sem bræðsluna varða, í skrifstofum Alusuisse í Zürich, á venju-
legum skrifstofutíma.

7. gr.

Stækkun bræðslunnar.

Ef bræðslan verður stækkuð fram yfir það, sem nú er ráð fyrir gert, er Alusuisse reiðubúið til þess að láta ISAL í té hönnun, verkfræði- og tæknipjónustu, sem þar þarf til. Ef skilmálar þeir og skilyrði, sem Alusuisse býður fram í sambandi við slíka frekari þjónustu, eru samkeppnishæf, og ríkisstjórnin hefur veitt samþykki sitt, skal ISAL veita Alusuisse forgangsrétt, þegar samið er um slíka þjónustu, en slík ráðstöfun skal staðfest með sérstökum samningi.

8. gr.

Lög, sem farið skal eftir.

Samning þennan ber að skýra, túlka og framkvæma samkvæmt ákvæðum hans, aðalsamningsins og hinna fylgiskjalanna, eftir því sem unnt er, og að öðru leyti fer um skýringu, túlkun og framkvæmd, gildi og áhrif samnings þessa, að íslenskum lögum og þeim reglum þjóðaréttar, sem við kunna að eiga, þar á meðal þeim grundvallarreglum laga, sem almennt eru viðurkenndar af siðmenntuðum þjóðum.

9. gr.

Ágreiningur og gerð.

9.01. Ef ágreiningur rís milli ríkisstjórnarinnar, annars vegar, og ISALs og Alusuisse, hins vegar, um skýringu, túlkun, framkvæmd, gildi eða áhrif ákvæða samnings þessa, eða um réttindi og skyldur samningsaðila, sem varða hagsmuni ríkisstjórnarinnar, meðan á samningstímabilinu stendur, eða síðar, þá skal farið með slíkan ágreining sem ágreining milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, og skal honum vísað til íslenskra dómstóla eða til íslensks gerðardóms, ef ríkisstjórnin og Alusuisse eru því samþykk, en ef eigi næst samkomulag þar um, þá skal ágreiningnum vísað til alþjóðlegs gerðardóms, svo sem ákveðið er í 46. gr. og 47. gr. aðalsamningsins. Alþjóðlegrar gerðar skal leitað og henni hagað samkvæmt ákvæðum 47. gr. aðalsamningsins, og skal sú meðferð mála öðlast það gildi, sem þar er ákveðið, og fyrr nefndar 46. og 47. gr. eru hér með viðurkenndar og samþykktar, sem væru þær að öllu leyti hluti af samningi þessum.

9.02. Að tilskildum ákvæðum málsgr. 9.01, sem farið skal eftir um allt það, er við kemur ágreiningi um atriði, sem varða hagsmuni ríkisstjórnarinnar, skulu samningsaðilar leitast við að jafna sérhvern skoðanamun og ágreining, sem rísa kann þeirra í milli, með samningsumleitunum og leiðréttingum sín í milli. Ef samningsaðilar geta ekki jafnað slíkan skoðanamun eða ágreining sín í milli, þá skal slíkur skoðanamun eða ágreiningi vísað til gerðardóms samkv. ákvæðum svissneskra gerðardómslaga, og meðferð málsins hagað samkvæmt þeim venjum og dómsköpum, sem þar gilda í þessu efni. Reglur þær um meðferð máls fyrir gerðardómi, sem Alþjóðaverzlunarráðið hefur viðurkennt, skulu gilda um slíka gerð. Vettvangur gerðar skal vera sá, sem gerðardómsmenn koma sér saman um, eða ef eigi næst samkomulag þar að lútandi, þá skal sá vettvangur vera í Zürich. Meiri hluti atkvæða innan gerðardóms skal ráða um sérhverja ákvörðun og úrskurð dómsins. Gerðardómurinn skal sjálfur kveða á um eigið valdsvið sitt, og skal hann einnig ákveða á hvaða tungumáli málflutningur skal fara fram fyrir dóminum. Úrskurður gerðardóms skal vera skriflegur og þar skal greint frá þeim rökum, sem úrskurðurinn byggist á. Úrskurðurinn skal vera lokaniðurstaða og bindandi fyrir aðila samnings

þessa, og fyrir hvern þann, sem heimilt er að hafa afskipti af og eiga aðild að slíkum málflytningi fyrir gerðardómi. Aðilar samnings þessa, og allir aðrir slíkir aðilar, sem hlut eiga að máli, skulu fara eftir dómi gerðardómsins í fullum trúnaði. Slíkur dómur gerðardóms skal teljast vera jafnbindandi fyrir aðila sem væri hann endanlegur dómur æðsta dómstóls á Íslandi eða í Sviss. Hvenær sem slíkt á við skal dómur, samkvæmt þessum ákvæðum, tilgreina tímatakörk, sem sett eru fyrir framkvæmd dómsins.

10. gr.

Ýmis ákvæði.

10.01. Réttindi og skyldur samkvæmt samningi þessum má ekki framselja eða fela öðrum, hvorki í heild né að nokkrum hluta, af hálfu annars hvors aðila, án samþykkis hins aðilans og ríkisstjórnarinnar, þó að tilskildu ákvæði málsgr. 2.04. Sérhvert slíkt meint framsal eða umboðsgjöf, án samþykkis gagnaðila og ríkisstjórnarinnar, og án undanfarandi tilkynningar til þeirra aðila, er skráðir eru í 53. grein aðalsamningsins, skal vera ógilt og óvirkt.

10.02. Breytingar á samningi þessum skal aðeins gera með viðbótarsamningi, gerðum skriflega milli ISAL og Alusuisse og að fengnu samþykki ríkisstjórnarinnar. Enga slíka breytingu má gera án samþykkis ríkisstjórnarinnar og undanfarandi tilkynningar til þeirra aðila, er skráðir eru í 53. grein aðalsamningsins.

10.03. Samningur þessi öðlast gildi á gildistökuadeigi aðalsamningsins og skal hann gilda áfram, þar til lokið er síðari stækkun bræðslunnar; þó þannig að með tilliti til þeirra ákvæða, sem tilgreind eru í 7. grein, skal samningur þessi vera í gildi þar til samningstími aðalsamningsins rennur út eða honum er rift.

10.04. Opinber tungumál samnings þessa skulu vera íslenska og enska, og skulu bæði málin jafngild.

10.05. Allar tilkynningar, sem krafizt er eða sem leyfðar eru samkvæmt samningi þessum, skulu vera skriflegar og gerðar á þann hátt og stílaðar til þeirra aðila, er greinir í 53. gr. aðalsamningsins, og allar slíkar tilkynningar skulu öðlast gildi, eða frá þeim fallið, á þann hátt, sem þar greinir.

10.06. Fyrirsagnir á greinum samnings þessa eru ætlaðar til hagræðis við tilvísanir eingöngu, og skulu þær ekki hafa áhrif á túlkun samnings þessa.

10.07. Samningur þessi er gerður í þremur frumritum, og er eitt handa hvorum aðila og eitt handa ríkisstjórninni. Gjöld vegna samningsgerðar þessarar skulu greidd af ISAL að svo miklu leyti sem þau falla til á Íslandi, en af Alusuisse að svo miklu leyti sem þau falla til í Sviss.

Þessu til staðfestu er samningur þessi undirritaður af hálfu ISALs og Alusuisse dag þann, er greinir í upphafi.

Fyrir ÍSLENZKA ÁLFÉLAGIÐ HF.

.....
.....

Fyrir SWISS ALUMINIUM LIMITED

.....
.....

Max Hintermann
framkvæmdastjóri

.....
.....

John Wohnlich
framkvæmdastjóri

AÐSTOÐARSAMNINGUR — REKSTUR

SAMNINGUR, gerður hinn dag mánaðar 1966

MILLI

ÍSLENZKA ÁLFÉLAGSINS HF. (hér eftir nefnt „ISAL“), íslenzks félags, sem stofnað er samkvæmt aðalsamningi milli ríkisstjórnar Íslands og Swiss Aluminium Limited, dagsettum hinn 28. dag marzmánaðar 1966

ANNARS VEGAR

OG

SWISS ALUMINIUM LIMITED, félags, sem stofnað er samkvæmt svissneskum lögum (hér eftir nefnt „Alusuisse“)

HINS VEGAR

MEÐ ÞVÍ að ISAL er samkvæmt aðalsamningnum skuldbundið til þess að byggja og reka að Straumsvík á Íslandi álbræðslu með tilheyrandi mannvirkjum (hér eftir nefnd „bræðslan“), er verður reist í þremur áföngum, með þeim afköstum í hverjum áfanga, er tiltekin eru í aðalsamningi; og

MEÐ ÞVÍ að Alusuisse hefur reynslu í hönnun, byggingu og rekstri álmannvirkja og er eigandi að einkaleyfum þar að lútandi, og Alusuisse hefur að auki aðgang að þjónustu rannsóknarstofnunarinnar í Neuhausen við Rínarfossa (Sviss) og að rannsóknarstofum sínum í Chippis (Sviss), sem eru miðaðar við að leysa vandamál álbræðslna; og

MEÐ ÞVÍ að ISAL óskar þess, að Alusuisse veiti tæknilega aðstoð við rekstur bræðslunnar og láti í té tæknilega sérkunnáttu sína, og Alusuisse tjáir sig reiðubúið til að láta slíkt í té; og

MEÐ ÞVÍ að ríkisstjórnin, vegna hagsmuna sinna í sambandi við góðan, hagkvæman og ódýran rekstur bræðslunnar í sambandi við að fullnægja tilgangi aðalsamningsins, er þess fýsandi, að Alusuisse miðli ISAL þjónustu og sérfræðikunnáttu, með þeim skilmálum og skilyrðum, sem greinir hér á eftir;

ER HÉR MEÐ GERÐUR EFTIRFARANDI SAMNINGUR:

1. gr.

Skýringar á orðum, sem notuð eru í samningi þessum.

1.01. Nema annars gerist þörf vegna samhengis, skulu eftirtalin orð, eins og þau eru notuð í samningi þessum, hafa þá merkingu, sem þeim er veitt í einstökum málsgreinum í 1. grein aðalsamningsins:

„Ríkisstjórnin“	málsgr. 1.01	(a)
„Alusuisse“	— 1.01	(b)
„ISAL“	— 1.01	(e)
„Dótturfélag Alusuisse“	— 1.01	(f)
„Fylgiskjöl“	— 1.02	
„Ál“	— 1.03	(a)
„Bræðslan“	— 1.03	(b)

„Fyrsti áfangi bræðslunnar“	málsg. 1.03	(e)
„Fyrri stækkun bræðslunnar“	— 1.03	(h)
„Síðari stækkun bræðslunnar“	— 1.03	(i)
„Gildistökudagur aðalsamnings“	— 1.03	(u)

2. gr.

Þjónusta, sem Alusuisse ber að láta í té.

2.01. Alusuisse skal láta ISAL í té áframhaldandi og án þess að frekari samningar komi til eða beiðni frá ISAL, tæknikunnáttu sína og sérþekkingu, sem á við rekstur álbræðslu, en slík sérþekking byggist á rekstri Alusuisse á öðrum stöðum og skal hún samræmd þeim sérstöku staðháttum og aðstöðu, sem eiga við rekstur bræðslunnar með hliðsjón af því, að rekstur hennar verði sem hagkvæmstur. Slík áframhaldandi tækniaðstoð við rekstur bræðslunnar skal fólgin í:

- Leiðbeiningum til handa stjórn ISALs um alla þætti í framleiðslu á áli;
- Leiðbeiningum til handa stjórn ISALs við framkvæmd framleiðsluáætlana með hliðsjón af söluáætlunum í því skyni að halda uppi þeim framleiðsluafköstum, er bezt verður á kosið hjá bræðslunni og að vinna að því, að ISAL nái því framleiðslumagni, er greinir í aðalsamningnum, málsgrein 10.01;
- Útvegum á hæfum og viðeigandi framleiðslu- og viðhaldshandbókum, í samræmi við framleiðslutæki bræðslunnar;
- Útvegum á rannsóknaraðferðum til efnagreiningar á hráefni og áli;
- Þjálfun hjá Alusuisse í eigin verksmiðjum þess og starfsstöðvum fyrir rekstrarstarfslið ISALs svo fjölmennt, sem um semst milli aðila;
- Að koma á fót áætlunum um þjálfun við vinnu í bræðslunni á viðbótarstarfsliði hjá ISAL.
- Umsjón með gangsetningu og byrjunarrekstri bræðslunnar fyrstu 60 rekstrar dagana;
- Að staðreyna, ásamt ISAL, hvort hagkvæmt er að ná framleiðslumörkum og öðrum mörkum, sem ISAL setur sér.

2.02. Alusuisse mun einnig veita ISAL, að beiðni þess, tæknilega aðstoð í samræmi við tæknikunnáttu sína og sérþekkingu, er um ræðir í málsgrein 2.01, sem hér segir:

- Útvegum á skýrslum um rannsóknir á rannsóknarstofum Alusuisse, er varða rekstrarfyrirkomulag álgerðar almennt og framfarir og umbætur á þessum sviðum;
- Láta í té þjónustu frá rannsóknarstofum Alusuisse í sambandi við sérstök vandamál, sem verða á vegi ISALs og varða álframleiðslu þess;
- Útvegum á upplýsingum og skýringum varðandi nýjungar og nýjar aðferðir á sviði álgerðar, sem þróast hafa í álbræðslum í eigu Alusuisse og dótturfélaga Alusuisse;
- Gera ráðstafanir til, að fulltrúar frá ISAL geti heimsótt og skoðað álbræðslur Alusuisse og dótturfélaga Alusuisse og kynnt sér rekstur þeirra og tækni.

2.03. Alusuisse mun veita ISAL, að beiðni þess, ráðleggingar og aðstoð á sviðum fjárhagsmála og stjórnsýslu, og miðla þannig reynslu þeirri, sem það öðlast við rekstur á þeim stöðum öðrum, er um getur í málsgrein 2.01, sem hér segir:

- Ráðleggingar á sviði fjármála til handa ISAL í sambandi við útvegum á erlendum lánum og aðstoð við gerð fjármálaáætlana, samningu fjárhagsáætlana, undirbúning ársreikninga, notkun og opnun lánsreikninga, áhrif skattamála og almennt á öllum sviðum, er snerta fjárhagsvandamál ISALs í sambandi við rekstur bræðslunnar;
- Ráðleggingar varðandi stjórnsýslu til handa ISAL í sambandi við daglega viðskiptastjórnsýslu, að því er varðar meðal annars, félagarétt, verkafólk, málefni starfsfólks og trygginga, svo og aðstoð til handa ISAL í samningum við íslensk og erlend yfirvöld og stofnanir, opinberar og aðrar;

c) Tækni- og stjórnsýsluaðstoð í sambandi við útvegum hráefna og innkaup ISALs, og skal aðstoð veitt með þjónustu tækni- og stjórnsýsludeilda Alusuisse í Sviss eða annars staðar. Í þessu skyni mun Alusuisse færa sér í nyt viðskiptasambönd sín og tengsl við þá aðila, sem kunna að hafa á boðstólum hráefni og vistir, aðstoða ISAL, eftir því sem við á, í samningaumleitunum þess og á þann hátt og sérhvern annan, sem tiltækur kann að vera, leitast við að tryggja ISAL áframhaldandi og jafnt framboð á hráefnum, með beztu skilmálum og skilyrðum, sem fyrir hendi eru.

3. gr.

Einkaleyfi.

3.01. Alusuisse veitir hér með ISAL óskoruð og óframseljanleg leyfi til að nota öll einkaleyfi, sem eru nú og í framtíðinni kunna að vera í eigu Alusuisse, að svo miklu leyti, sem þau varða og þeirra er þörf við rekstur bræðslunnar. Þetta framsal á einkaleyfisréttindum af hálfu Alusuisse til handa ISAL felur í sér endurbætur á einkaleyfum og einkaleyfisumsóknum og er veitt án tillits til umsóknardaga eða útgáfudaga einkaleyfa.

3.02. Réttindi þau, sem hér með eru veitt ISAL að því er nær til einkaleyfa Alusuisse, skulu haldast á meðan slík einkaleyfi eru í gildi hvort sem slíkur gildistími nær fram yfir gildistímabil samnings þessa eða ekki, þó þannig, að að svo miklu leyti sem slík einkaleyfaafnot ná út yfir gildistímabil samnings þessa, skulu aðilar gera með sér samninga varðandi slík einkaleyfaréttindi um reglur varðandi skilmála í sambandi við notkun þeirra ásamt ákvæðum um hæfilega þóknun fyrir hana þann tíma, sem eftir er af gildistíma þeirra.

3.03. Í því skyni að tryggja, að ákvæðin í málsgrein 3.01 komi að fullu gagni, samþykkir Alusuisse að gefa út til handa ISAL þau einkaleyfanotkunarréttindi, sem kunna að vera þörf eða nauðsynleg til að tryggja fulla og óskoraða notkun á þeim aðferðum og starfsháttum, sem einkaleyfi þess — eða sérhvert þeirra — ná til.

4. gr.

Uppfinningar, er valda byltingu.

Aðilar samnings þessa semja á grundvelli núverandi kunnáttu og starfstilhögunar, að því er varðar álgerð, svo sem þetta verður bætt í fyrirsjáanlegri þróun slíkrar kunnáttu og starfshátta með beitingu tæknilegra framfara, er stafa af rannsóknarstarfi, tæknistarfi og reynslu Alusuisse. Fari svo, á gildistíma samnings þessa, að gerðar verði, eða Alusuisse fái vitneskju um uppfinningar, er valda byltingu í álgerð, sem eru verulega frábrugðnar núverandi kunnáttu og starfstilhögun (svo sem bein bræðsla áls úr bauxíti, en ekki takmarkað við hana), mun Alusuisse láta ISAL í té fullkomnar upplýsingar og atriði þar að lútandi, þar með taldar upplýsingar um einkaleyfi, og telst það hluti efnda Alusuisse samkvæmt málsgrein 2.02 c). Sérhverjar upplýsingar og atriði varðandi slíkar uppfinningar, er byltingu valda, skal sérstaklega skilgreina sem slíkar. Aðilar munu gera sérstakan samning, er kveður á um sanngjarna viðbótarþóknun þá, sem við kann að eiga að athuguðum aðstæðum og að tilskildu samþykki ríkisstjórnarinnar, fyrir þess háttar atriði og upplýsingar.

5. gr.

Þóknun til Alusuisse.

5.01. Sem þóknun fyrir tæknaaðstoð, sérfræðipækkingu (þar með talin einkaleyfaafnot) og fjármála- og stjórnsýsluaðstoð, er Alusuisse ber að láta í té samkvæmt samningi þessum, greiðir ISAL Alusuisse upphæð, er samsvarar tveimur og tveimur tiundu af hundraði (2.2%) af brúttótekjum ISALs af sölu á áli fram-

leiddu í bræðslunni. Í þessu sambandi skulu brúttó-tekjur merkja brúttósöluandvirði úr bræðslunni að frádregnum farmgjaldakostnaði að svo miklu leyti sem slíkur kostnaður er innifalinn í álverði því, sem ISAL setur upp.

5.02. Þóknun, er greiða skal Alusuisse samkvæmt málsgrein 5.01, fellur í gjald-daga síðasta dag hvers almanaksársfjórðungs að því er varðar farma, er sendir hafa verið á hlutaðeigandi ársfjórðungi, og greiðist með 30 daga fyrirvara. Í því tilviki, að einstök ársfjórðungsgreiðsla greiðist til bráðabirgða og sé af einhverjum sökum háð leiðréttingum, skulu allar leiðréttingar vegna ofgreiðslu eða vangreiðslu fyrir sérhvert almanaksár framkvæmdar eigi síðar en 31. marz næsta ár á eftir.

5.03. ISAL skal endurgreiða Alusuisse útlagðan kostnað þess í sambandi við þjónustu veitta ISAL, og skulu slíkir kostnaðarliðir takmarkaðir við ferðakostnað, prentun, fjölritun, þýðingar og önnur slík minni háttar útgjöld, sem Alusuisse verður fyrir. Alusuisse skal gera ISAL reikning fyrir slíkan útlagðan kostnað mánaðarlega, og skulu reikningar greiddir með 30 daga fyrirvara.

5.04. Greiðslur þær, er um ræðir í málsgrein 5.02, skulu inntar af hendi til Alusuisse með greiðslu í reikning þess hjá Schweizerische Kreditanstalt, Zürich. Allar greiðslur, sem ekki eru reiknaðar í svissneskum frönskum, skal umreikna í svissneska franka á gengi því, sem Schweizerische Kreditanstalt í Zürich auglýsir sem gildandi á þeim degi, er greiðslu skal inna af hendi. Allar slíkar greiðslur skal inna af hendi til Alusuisse með nettófjárhæð án frádáttar vegna yfirfærslukostnaðar.

6. gr.

Mælikvarði á þjónustu, sem Alusuisse veitir.

Við framkvæmd þjónustu sinnar til handa ISAL samkvæmt samningi þessum mun Alusuisse sýna eðlilega aðgæzlu, en það merkir aðgæzlu í sama mæli og það sýnir við framkvæmd eigin starfsemi. Samkomulag er um, að bótaskylda Alusuisse vegna vanefnda í sambandi við að sýna eðlilega aðgæzlu sé takmörkuð við heildarþóknun þá, sem ISAL hefur greitt Alusuisse á næstu tólf mánuðum á undan tilkynningu um slíka bótakröfu, eða, ef minna en tólf mánuðir eru liðnir frá því að bræðslan tekur til starfa, við heildarþóknun, sem greidd hefur verið til dags þess, er slík tilkynning er gerð. Alusuisse er ekki bótaskyld gagnvart ISAL fyrir óbeinum eða afleiddum skaða vegna samnings þessa.

7. gr.

Almenn samkomulagsatriði.

7.01. ISAL mun fara með sem trúnaðarmál alla uppdrætti, sundurliðanir og önnur óbirt gögn, sem Alusuisse leggur til samkvæmt samningi þessum, og mun notfæra sér þetta eingöngu í þágu bræðslunnar.

7.02. Fulltrúum ISALs skal heimilt að skoða alla uppdrætti, verklýsingar og önnur tæknigögn, er varða bræðsluna, í skrifstofu Alusuisse í Zürich á venju- legum skrifstofutíma.

7.03. Aðilar samnings þessa semja á þeim grundvelli fyrir bræðsluna, er í aðal- samningnum greinir, þar með talið fyrsti áfangi bræðslunnar, fyrri stækkun bræðsl- unnar og síðari stækkun bræðslunnar. Verði bræðslan síðar stækkuð umfram af- köst þau, er fyrirhuguð eru samkvæmt aðalsamningnum, skal samningur þessi, að fengnu samþykki ríkisstjórnarinnar, gilda áfram að öllu leyti þannig, að hann nái til bræðslunnar þannig stækkaðrar.

8. gr.

Lög þau, sem farið skal eftir.

Samningur þennan ber að skýra, túlka og framkvæma samkvæmt ákvæðum hans, aðalsamningsins og hinna fylgiskjalanna, eftir því sem unnt er, og að

öðru leyti fer um skýringu, túlkun og framkvæmd, gildi og áhrif samnings þessa, að íslenskum lögum og þeim reglum þjóðaréttar, sem við kunna að eiga, þar á meðal þeim grundvallarreglum laga, sem almennt eru viðurkenndar af siðmenntuðum þjóðum.

9. gr.

Ágreiningur og gerð.

9.01. Ef ágreiningur rís milli ríkisstjórnarinnar, annars vegar, og ISAL og Alusuisse, hins vegar, um skýringu, túlkun, framkvæmd eða áhrif ákvæða samnings þessa, eða um réttindi og skyldur samningsaðila, sem varða hagsmuni ríkisstjórnarinnar, meðan á samningstímabilinu stendur, eða síðar, þá skal farið með slíkan ágreining sem ágreining milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, og skal honum vísað til íslenzkra dómstóla eða til íslenzks gerðardóms, ef ríkisstjórnin og Alusuisse eru því samþykkt, en ef eigi næst samkomulag þar um, þá skal ágreiningnum vísað til alþjóðlegs gerðardóms, svo sem ákveðið er í 46. gr. og 47. gr. aðalsamningsins. Alþjóðlegar gerðar skal leitað og henni hagað samkvæmt ákvæðum 47. gr. aðalsamningsins, og skal sú meðferð mála öðlast það gildi, sem þar er ákveðið, og fyrr nefndar 46. og 47. gr. eru hér með viðurkenndar og samþykktar, sem væru þær að öllu leyti hluti af samningi þessum.

9.02. Að tilskildum ákvæðum málsg. 9.01, sem farið skal eftir um allt það, er við kemur ágreiningi um atriði, sem varða hagsmuni ríkisstjórnarinnar, skulu samningsaðilar leitast við að jafna sérhvern skoðanamun og ágreining, sem rísa kann þeirra í milli, með samningsumleitunum og leiðréttingum sín í milli. Ef samningsaðilar geta ekki jafnað slíkan skoðanamun eða ágreining sín í milli, þá skal slíku ósamþykki eða ágreiningi vísað til gerðardóms samkvæmt ákvæðum svissneskra gerðardómslaga, og meðferð málsins hagað samkvæmt þeim venjum og dómsköpum, sem þar gilda í þessu efni. Reglur þær um meðferð máls fyrir gerðardómi, sem Alþjóðaverzlunarráðið hefur viðurkennt, skulu gilda um slíka gerð. Vettvangur gerðar skal vera sá, sem gerðardómsmenn koma sér saman um, eða ef eigi næst samkomulag þar að lútandi, þá skal sá vettvangur vera í Zürich. Meiri hluti atkvæða innan gerðardóms skal ráða um sérhverja ákvörðun og úrskurð dómsins. Gerðardómurinn skal sjálfur kveða á um eigið valdssvið sitt og skal hann einnig ákveða á hvaða tungumáli málflutningur skal fara fram fyrir dóminum. Úrskurður gerðardóms skal vera skriflegur og þar skal greint frá þeim rökum, sem úrskurðurinn byggist á. Úrskurðurinn skal vera lokaniðurstaða og bindandi fyrir aðila samnings þessa, og fyrir hvern þann, sem heimilt er að hafa afskipti af og eiga aðild að slíkum málflutningi fyrir gerðardómi. Aðilar samnings þessa, og allir aðrir slíkir aðilar, sem hlut eiga að máli, skulu fara eftir dómi gerðardómsins í góðri trú. Slíkur dómur gerðardóms skal teljast vera jafnbindandi fyrir aðila sem væri hann endanlegur dómur æðsta dómstóls á Íslandi eða í Sviss. Hvenær sem slíkt á við skal dómur, samkvæmt ákvæðum þessum, tilgreina tímatakörk, sem sett eru fyrir framkvæmd dómsins.

10. gr.

Ýmis ákvæði.

10.01. Réttindi og skyldur samkvæmt samningi þessum má ekki framselja eða fela öðrum í heild eða að nokkru af hálfu annars hvors aðila án samþykkis hins aðilans og ríkisstjórnarinnar. Sérhvert slíkt meint framsal eða umboðsgjöf án samþykkis gagnaðila og ríkisstjórnarinnar, og án undanfarandi tilkynningar til þeirra aðila, er skráðir eru í 53. grein aðalsamningsins, skal vera ógilt og óvirkt.

10.02. Breytingar á samningi þessum skal aðeins gera með viðbótarsamningi, gerðum skriflega milli ISALs og Alusuisse og að fengnu samþykki ríkisstjórnarinnar. Enga slíka breytingu má gera án samþykkis ríkisstjórnarinnar og undanfarandi tilkynninga til þeirra aðila, er skráðir eru í 53. grein aðalsamningsins.

10.03. Samningur þessi öðlast gildi á gildistökudegi aðalsamningsins og skal hann gilda áfram, þar til gildistíma aðalsamningsins lýkur eða honum er rift.

10.04. Opinber tungumál samnings þessa skulu vera íslenska og enska, og skulu bæði málin vera jafngild.

10.05. Allar tilkynningar, sem krafizt er eða sem leyfðar eru samkvæmt samningi þessum, skulu vera skriflegar og gerðar á þann hátt og stílaðar til þeirra aðila, er greinir í 53. grein aðalsamningsins. Allar slíkar tilkynningar skulu öðlast gildi, eða frá þeim fallið, á þann hátt, sem þar greinir.

10.06. Fyrirsagnir á greinum samnings þessa eru ætlaðar til hagræðis við tilvísun eingöngu, og skulu þær ekki hafa áhrif á túlkun samnings þessa.

10.07. Samningur þessi er gerður í þremur frumritum, og er eitt handa hvorum aðila og eitt handa ríkisstjórninni. Gjöld vegna samningsgerðar þessarar skulu greidd af ISAL að svo miklu leyti sem þau falla til á Íslandi, en af Alusuisse að svo miklu leyti sem þau falla til í Sviss.

Þessu til staðfestu er samningur þessi undirritaður af hálfu ISALs og Alusuisse dag þann, er greinir í upphafi.

Fyrir ÍSLENZKA ÁLFÉLAGIÐ HF.

.....

.....

Fyrir SWISS ALUMINIUM LIMITED

.....

Max Hintermann
framkvæmdastjóri

.....

John Wohnlich
framkvæmdastjóri

AÐSTOÐARSAMNINGUR — SALA

SAMNINGUR, gerður hinn dag mánaðar 1966

MILLI

ÍSLENZKA ÁLFÉLAGSINS HF. (hér eftir nefnt „ISAL“), íslenzks félags, sem stofnað er samkvæmt aðalsamningi milli ríkisstjórnar Íslands og Swiss Aluminium Limited, dagsettum hinn 28. dag marzmánaðar 1966

ANNARS VEGAR

OG

SWISS ALUMINIUM LIMITED, félags, sem stofnað er samkvæmt svissneskum lögum (hér eftir nefnt „Alusuisse“)

HINS VEGAR

MEÐ ÞVÍ að ISAL ætlar, samkvæmt aðalsamningnum, að byggja og reka að Straumsvík á Íslandi álbræðslu með tilheyrandi mannvirkjum (hér eftir nefnd „bræðslan“); og

MEÐ ÞVÍ að Alusuisse og dótturfélög Alusuisse starfrækja sölufyrirtæki um heim allan og hafa þekkingu og reynslu í álsölu, sem er haldið við með stöðugri markaðsrannsókn; og

MEÐ ÞVÍ að ISAL óskar eftir aðstoð Alusuisse við sölu á áli framleiddu í bræðslunni og Alusuisse samþykkir að veita slíka þjónustu; og

MEÐ ÞVÍ að ríkisstjórnin hefur hagsmuna að gæta í sambandi við góða sölu á áli framleiddu í bræðslunni og hagkvæmum rekstri hennar vegna þess sambands, sem er á milli slíks hagkvæms rekstrar og þess að ná tilgangi aðalsamningsins; og

MEÐ ÞVÍ að ríkisstjórnin er þess fýsandi, að Alusuisse veiti ISAL slíka þjónustu með þeim kjörum og skilyrðum, sem hér á eftir eru sérstaklega tilgreind;

ER HÉR MEÐ GERÐUR EFTIRFARANDI SAMNINGUR:

1. gr.

Skýringar á orðum, sem notuð eru í samningi þessum.

1.01. Nema annars gerist þörf vegna sambengis, skulu eftirtalin orð, eins og þau eru notuð í samningi þessum, hafa þá merkingu, sem þeim er veitt í einstökum málsgreinum í 1. grein aðalsamningsins:

„Ríkisstjórnin“	málsgr. 1.01	(a)
„Alusuisse“	— 1.01	(b)
„ISAL“	— 1.01	(e)
„Dótturfélag Alusuisse“	— 1.01	(f)
„Fylgiskjöl“	— 1.02	
„Ál“	— 1.03	(a)
„Bræðslan“	— 1.03	(b)
„Gildistökudagur aðalsamnings“	— 1.03	(u)

2. gr.

Þjónusta og sérþekking, sem Alusuisse ber að láta í té.

2.01. Alusuisse skal koma fram sem einkaumboðsmaður við sölu fyrir ISAL um allan heim á heildarframleiðslu þeirri á áli, sem framleitt er í bræðslunni.

2.02. Sem slíkur einkaumboðsmaður við sölu er Alusuisse skylt að staðaldri að beita sér, svo sem framast er unnt, við að örva og ná hámarkssölu á áli, sem framleitt er í bræðslunni, allt eins og fyrirhugað er í og samkvæmt ákvæðum 6. greinar samnings þessa.

3. gr.

Ásala ISALs.

3.01. Pantanir á áli, sem framleitt er í bræðslunni, skulu berast ISAL um hendur Alusuisse. ISAL getur samþykkt sérhverja pöntun, er berst frá Alusuisse, eða hafnað henni, en engin pöntun skal álitin samþykkt, fyrr en kaupandi hefur fengið skriflegt samþykki frá ISAL.

3.02. ISAL skal framkvæma allar pantanir og bera ábyrgð á, að allir söluskilmálar verði efndir. Sölureikningar skulu gerðir af og í nafni ISALs og greiðslur inntar af hendi til félagsins, en það tekur á sig alla áhættu á gjaldfrestum. Samrit allra sölureikninga og farmskjala og allra fyrirspurna, sem ISAL berast í sambandi við sölu á áli framleiddu í bræðslunni, skal ISAL láta Alusuisse í té.

3.03. Nema annað sé tilgreint af hálfu kaupanda, skal ábyrgzt að ólegerað ál sé minnst níutíu og níu 50/100 af hundraði (99.5%) að hreinleika. Sérhverri sendingu frá bræðslunni skulu fylgja vottorð frá rannsóknarstofu í samræmi við alþjóðlegar kröfur. Állegeringum, hráállegeringum og öðrum tilteknum afurðum til venjulegra nota í verzlun skulu fylgja sams konar vottorð, ef kaupandi krefst þess.

3.04. Alusuisse og dótturfélögum Alusuisse skal heimilt að kaupa að nokkru eða fullu álframleiðslu bræðslunnar. Kaup Alusuisse og dótturfélaga Alusuisse skulu gerð á verði og með skilmálum og skilyrðum, er séu eigi óhagstæðari fyrir ISAL en sérhverjum þriðja kaupanda væru venjulega veitt við sams konar sölur á sama tíma.

4. gr.

Vörumerki.

4.01. Í sambandi við ál, sem framleitt er í bræðslunni, veitir Alusuisse hér með ISAL óskorað og óframseljanlegt leyfi til notkunar á vörumerkjum og vöruheitum, sem nú eru eða síðar kunna að vera í eigu Alusuisse og dótturfélaga Alusuisse, með því skilyrði, að vörurnar séu samsvarandi þeim, sem slík vörumerki og vöruheiti eru notuð um.

4.02. Í því skyni, að ákvæðin í málsgrein 4.01 komi að fullu gagni, samþykkir Alusuisse að gefa út þau leyfi og framsöl til handa ISAL, sem kunna að vera þörf eða nauðsynleg til fullra nota á slíkum vörumerkjum og vöruheitum.

5. gr.

Þóknun til Alusuisse.

5.01. Sem þóknun fyrir þjónustu þá, er Alusuisse veitir samkvæmt samningi þessum, greiðir ISAL Alusuisse umboðslaun er nemi einum og hálfum af hundraði (1½%) af sölureikningsverði alls áls, sem afgreitt er frá bræðslunni, að frá-dregnum öllum afslætti eða ábata, sem kann að hafa verið veittur.

5.02. Umboðslaun þau, er um ræðir í málsgrein 5.01, eru gjaldfallin síðasta dag almanaksársfjórðungs þess, er greiðslur berast ISAL, og skal greiða þau innan þrjátíu daga. Eigi síðar en á tíunda degi eftir lok hvers almanaksársfjórðungs,

skal ISAL gera skilagrein um öll umboðslaun, sem til falla handa Alusuisse á hlutaðeigandi ársfjórðungi. Er samningur þessi fellur úr gildi, skulu öll umboðslaun gjaldfallin á slíkum lokadegi, og skulu kræf, hvort sem greiðslur fyrir selt ál hafa borizt ISAL eða eigi.

5.03. Umboðslaun þau, er um getur í málsgrein 5.02, skulu greidd Alusuisse með innborgun í reikning þess hjá Schweizerische Kreditanstalt í Zürich. Öllum greiðslum, sem eru eigi reiknaðar í svissneskum frönkum, skal breytt í svissneska franka á því gengi, sem Schweizerische Kreditanstalt auglýsir sem gildandi á þeim degi, er greiðsla er gjaldfallin. Allar slíkar greiðslur skal inna af hendi með nettó-fjárhæð án frádráttar vegna yfirfærslukostnaðar.

6. gr.

Mælikvarði á þjónustu, sem Alusuisse lætur í té.

6.01. Í starfi sínu sem einkaumboðsmaður við sölu fyrir ISAL skal Alusuisse ávallt leggja sig fram svo sem framast er unnt við útvegum á pöntunum, við að láta í té alla aðra aðstoð við sölu og dreifingu, og við að fá bezta fánlegt verð, kjör og skilyrði handa ISAL og að örva og auka sölu á áli framleiddu í bræðslunni.

6.02. Það er á ábyrgð ISALs eins að fást við sérhverjar kvartanir, sem fram koma í sambandi við sölu á áli framleiddu í bræðslunni, þar með taldar hvers konar kröfur, er fram kunna að vera settar í því sambandi. Að beiðni ISALs skal Alusuisse aðstoða ISAL við að halda uppi vörn gagnvart slíkum kröfum. Ef Alusuisse verður krafidur um skaðabætur af þriðja aðila í sambandi við einhverja sölu, skal ISAL bæta og halda Alusuisse skaðlausu af allri bótaskyldu, þar með talin öll útgjöld í því sambandi, nema í sambandi við hvert það mál, þar sem Alusuisse dæmist bótaskyld vegna gáleysis eða misferlis við efndir á skyldum sínum samkvæmt samningi þessum.

7. gr.

Almennir skilmálar.

7.01. ISAL skal jafnan veita Alusuisse upplýsingar um framleiðsluáætlun bræðslunnar og magn það af áli, sem fyrir hendi er til sölu, og fulltrúar aðila skulu hittast á tveggja mánaða fresti til að ræða öll vandamál, er varða sölu á áli. Eigi síðar en hinn fyrsta október ár hvert, skal ISAL tilkynna Alusuisse um spá um framleiðsluáætlun verksmiðjunnar fyrir næsta ár.

7.02. Alusuisse skal heimilt að skoða gögn ISALs í sambandi við útreikning á þóknun þeirri, er um ræðir í 5. grein samnings þessa og að láta endurskoða slík gögn af óháðum löggiltum endurskoðanda, er viðurkenningar nýtur, sem Alusuisse tilnefnir og ISAL samþykkir.

8. gr.

Lög, sem farið skal eftir.

Samningur þennan ber að skýra, túlka og framkvæma samkvæmt ákvæðum hans, aðalsamningsins og hinna fylgiskjalanna, eftir því sem unnt er, og að öðru leyti fer um skýringu, túlkun og framkvæmd, gildi og áhrif samnings þessa, að íslenskum lögum og þeim reglum þjóðaréttar, sem við kunna að eiga, þar á meðal þeim grundvallarreglum laga, sem almennt eru viðurkenndar af siðmenntuðum þjóðum.

9. gr.

Ágreiningur og gerð.

9.01. Ef ágreiningur rís milli ríkisstjórnarinnar, annars vegar, og ISAL og Alusuisse, hins vegar, um skýringu, túlkun, framkvæmd eða áhrif ákvæða samnings þessa, eða um réttindi og skyldur samningsaðila, sem varða hagsmunir ríkis-

stjórnarinnar, meðan á samningstímabilinu stendur, eða síðar, þá skal farið með slíkan ágreining sem ágreining milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, og skal honum vísað til íslenzkra dómstóla eða til íslenzks gerðardóms, ef ríkisstjórnin og Alusuisse eru því samþykkt, en ef eigi næst samkomulag þar um, þá skal ágreiningnum vísað til alþjóðlegs gerðardóms, svo sem ákveðið er í 46. gr. og 47. gr. aðalsamningsins. Alþjóðlegar gerðar skal leitað og henni hagað samkvæmt ákvæðum 46. gr. aðalsamningsins, og skal sú meðferð mála öðlast það gildi, sem þar er ákveðið, og fyrr nefndar 46. gr. og 47. gr. eru hér með viðurkenndar og samþykktar, sem væru þær að öllu leyti hluti af samningi þessum.

9.02. Að tilskildum ákvæðum málsgr. 9.01, sem farið skal eftir um allt það, er við kemur ágreiningi um atriði, sem varða hagsmuni ríkisstjórnarinnar, skulu samningsaðilar leitast við að jafna sérhvern skoðanamun og ágreining, sem risa kann þeirra í milli, með samningsumleitunum og leiðréttingum sín á milli. Ef samningsaðilar geta ekki jafnað slíkan skoðanamun eða ágreining sín í milli, þá skal slíku ósamþykki eða ágreiningi vísað til gerðardóms samkvæmt ákvæðum svissneskra gerðardómslaga, og meðferð málsins hagað samkvæmt þeim venjum og dómsköpum, sem þar gilda í þessu efni. Reglur þær um meðferð máls fyrir gerðardómi, sem Alþjóðaverzlunarráðið hefur viðurkennt, skulu gilda um slíka gerð. Vettvangur gerðar skal vera sá, sem gerðardómsmenn koma sér saman um, eða ef eigi næst samkomulag þar að lútandi, þá skal sá vettvangur vera í Zürich. Meiri hluti atkvæða innan gerðardóms skal ráða um sérhverja ákvörðun og úrskurð dómsins. Gerðardómurinn skal sjálfur kveða á um eigin valdssvið sitt og skal hann einnig ákveða á hvaða tungumáli málflytningur skal fara fram fyrir dóminum. Úrskurður gerðardóms skal vera skriflegur og þar skal greint frá þeim rökum, sem úrskurðurinn byggist á. Úrskurðurinn skal vera lokaniðurstaða og bindandi fyrir aðila samnings þessa, og fyrir hvern þann, sem heimilt er að hafa afskipti af og eiga aðild að slíkum málflytningi fyrir gerðardómi. Aðilar samnings þessa, og allir aðrir slíkir aðilar, sem hlut eiga að máli, skulu fara eftir dómi gerðardómsins í fullum trúnaði. Slíkur dómur gerðardóms skal teljast vera jafnbindandi fyrir aðila sem væri hann endanlegur dómur æðsta dómstóls á Íslandi eða í Sviss. Hvenær sem slíkt á við skal dómur, samkvæmt ákvæðum þessum, tilgreina tímatakörk, sem sett eru fyrir framkvæmd dómsins.

10. gr.

Ýmis ákvæði.

10.01. Réttindi og skyldur samkvæmt samningi þessum má ekki framselja eða fela öðrum í heild eða að nokkru af hálfu annars hvors aðila án samþykkis hins aðilans og án undanfarandi tilkynningar til þeirra aðila, er greinir í 53. grein aðalsamningsins, og samþykkis ríkisstjórnarinnar, þó þannig, að Alusuisse geymir sér rétt til að framselja réttindi sín og fela skyldur sínar samkvæmt samningi þessum eftirtöldum:

a) Anglo-Swiss Aluminium Co. Ltd., Sheffield, Englandi, vegna markaðsins í Stóra-Bretlandi.

b) Aluminium-Industri-Gemeinschaft Konstanz, GmbH, Konstanz, Þýskalandi, vegna þýzka markaðsins;

c) Centro Alluminio S.p.A. (Alucentro), Milano, Ítalíu, vegna ítalska markaðsins;

d) AIAG Metals Inc. New York, New York, vegna Bandaríkjamarkaðsins; eða

e) sérhverri annarri nýrri eða núverandi sölustofnun Alusuisse, hvort sem hún er dótturfélag Alusuisse eða ekki, vegna dreifingar áls í einstöku ríki eða mörgum.

10.02. Breytingar á samningi þessum skal aðeins gera með viðbótarsamningi, gerðum skriflega milli ISALs og Alusuisse og að fengnu samþykki ríkisstjórnarinnar. Enga slíka breytingu má gera án samþykkis ríkisstjórnarinnar og undanfarandi tilkynningar til þeirra aðila, er skráðir eru í 53. grein aðalsamningsins.

10.03. Samningur þessi öðlast gildi á gildistökuþegi aðalsamningsins og skal hann gilda áfram, þar til gildistíma aðalsamningsins lýkur eða honum er rift.

10.04. Opinber tungumál samnings þessa skulu vera íslenska og enska, og skulu bæði málin jafngild.

10.05. Allar tilkynningar, sem krafizt er eða sem leyfðar eru samkvæmt samningi þessum, skulu vera skriflegar og gerðar á þann hátt og stílaðar til þeirra aðila, er greinir í 53. grein aðalsamningsins. Allar slíkar tilkynningar skulu öðlast gildi eða frá þeim fallið á þann hátt, sem þar greinir.

10.06. Fyrirsagnir á greinum samnings þessa eru ætlaðar til hagræðis og leiðbeiningar eingöngu, og skulu þær ekki hafa áhrif á túlkun samnings þessa.

10.07. Samningur þessi er gerður í þremur frumritum, og er eitt handa hvorum aðila og eitt handa ríkisstjórninni. Gjöld vegna samningsgerðar þessarar skulu greidd af ISAL að svo miklu leyti sem þau falla til á Íslandi, en af Alusuisse að svo miklu leyti sem þau falla til í Sviss.

Þessu til staðfestu er samningur þessi undirritaður af hálfu ISALs og Alusuisse dag þann, er greinir í upphafi.

Fyrir ÍSLENZKA ÁLFÉLAGIÐ HF.

.....

.....

Fyrir SWISS ALUMINIUM LIMITED

.....

Max Hintermann
framkvæmdastjóri

.....

John Wohnlich
framkvæmdastjóri

SAMNINGUR UM FRAMKVÆMDATRYGGINGU

SAMNINGUR, gerður hinn 28. dag marzmánaðar 1966

MILLI

RÍKISSTJÓRNAR ÍSLANDS (hér á eftir nefnd „ríkisstjórnin“),

ANNARS VEGAR

OG

SWISS ALUMINIUM LIMITED (hér á eftir nefnt „Alusuisse“), félags, sem stofnsett er samkvæmt svissneskum lögum

HINS VEGAR

MEÐ ÞVÍ að Alusuisse er, samkvæmt aðalsamningnum milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, sem ber sömu dagsetningu og samningur þessi (hér á eftir nefndur „aðalsamningur“) skuldbundið til þess að byggja og útbúa álbræðslu, er reisa ber við Straumsvík á Suðvesturlandi fyrir milligöngu Íslenszka Álfélagsins hf. (hér á eftir nefnt „ISAL“), sem er íslenskt félag, stofnsett samkvæmt ákvæðum aðalsamningsins; og

MEÐ ÞVÍ að Landsvirkjun, sem stofnuð er samkvæmt lögum nr. 59 20. maí 1965, er skuldbundin með ákvæðum aðalsamningsins til að byggja og setja upp Búrfellsvirkjun, sem ásamt viðtengdu kerfi mun leggja til það rafmagn, sem þarf til rekstrar bræðslunnar, en ríkisstjórnin hefur ábyrgt þá skuldbindingu Landsvirkjunar samkvæmt ákvæðum a)-liðs málsgr. 3.01 í aðalsamningnum; og

MEÐ ÞVÍ að bygging Búrfellsvirkjunar verður að hefjast um það bil einu ári áður en bygging fyrsta áfanga bræðslunnar hefst; og

MEÐ ÞVÍ að Alusuisse hefur, samkvæmt ákvæðum a)-liðs málsgr. 3.03 í aðalsamningnum, ábyrgt þá skuldbindingu ISALs að byggja bræðsluna, og Alusuisse æskir þess að veita tryggingu fyrir þeirri ábyrgð með því að undirrita þennan samning um framkvæmdatryggingu samkvæmt ákvæðum málsgr. 3.06 í aðalsamningnum; og

MEÐ ÞVÍ að Alusuisse hefur samið um það við Schweizerische Kreditanstalt, bankastofnun, sem stofnsett er samkvæmt svissneskum lögum (hér á eftir nefnd „SKA“), til frekari stuðnings þeirri framkvæmdatryggingu, sem Alusuisse lætur í té, að SKA gefi út og afhendi ríkisstjórninni skilyrðislausu bankatryggingu, samkvæmt skilmálum þeim og skilyrðum, sem greinir hér á eftir;

ER HÉR MEÐ GERÐUR EFTIRFARANDI SAMNINGUR:

1. gr.

Skýringar á orðum, sem notuð eru í samningi þessum.

1.01. Eftirtalin orð, eins og þau eru notuð í samningi þessum, skulu hafa þá merkingu, sem þeim er veitt í nefndum málsgreinum 1. greinar aðalsamningsins, nema annars gerist þörf vegna samhengis:

„Ríkisstjórnin“	málsgr. 1.01	(a)
„Alusuisse“	—	1.01 (b)
„Landsvirkjun“	—	1.01 (c)
„ISAL“	—	1.01 (e)
„Fylgiskjöl“	—	1.02
„Fylgisamningar“	—	1.02
„Bræðslan“	—	1.03 (b)
„Bræðslulóð“	—	1.03 (d)
„Fyrsti áfangi bræðslunnar“	—	1.03 (e)
„Búrfellsvirkjun“	—	1.03 (j)
„Gildistökudagur aðalsamnings“	—	1.03 (u)

1.02. Eftirfarandi orð, sem fyrir koma í samningi þessum, skulu hafa þá merkingu, sem hér segir, nema annars gerist þörf vegna sambengis:

a) „SKA“ merkir Schweizerische Kreditanstalt, svissneska bankastofnun, sem stofnuð er samkvæmt svissneskum lögum og hefur aðalaðsetur sitt í Zürichborg í Sviss.

b) „Bankatrygging“ merkir ábyrgðarskjal það, sem SKA gefur út í þeim tilgangi, sem segir í 2. gr., í öllu verulegu samhljóða fylgiskjali A með samningi þessum, til staðfestingar loforði sínu um að inna af hendi greiðslu á svissneskum frönkum með þeirri fjárhæð, á þeim tíma og með þeim skilmálum, sem greinir í samningi þessum.

c) „Gildandi höfuðstóll“ merkir fjárhæð höfuðstóls bankatryggingarinnar eins og hann er ákvæðinn og breytist á hverjum tíma til hækkunar eða lækkunar samkvæmt ákvæðum málsgr. 3.02, 3.03 og 3.04.

d) „Hækkunarvottorð“ merkir vottorð, útgefið af Seðlabankanum samkvæmt ákvæðum málsgr. 3.03 í öllu verulegu samhljóða fylgiskjali B með samningi þessum, í þeim tilgangi að hækka gildandi höfuðstól og taka fram upphæð þess kostnaðar, sem Landsvirkjun hefur lagt út á útgáfudegi vottorðsins vegna byggingar og uppsetningar Búrfellsvirkjunar.

e) „Lækkunarvottorð“ merkir vottorð, útgefið af Seðlabankanum samkvæmt málsgr. 3.04 í öllu verulegu samhljóða fylgiskjali C með samningi þessum, í þeim tilgangi að lækka gildandi höfuðstól og taka fram upphæð þess kostnaðar, sem ISAL hefur lagt út á útgáfudegi vottorðsins vegna byggingar og búnaðar fyrsta áfanga bræðslunnar.

f) „Kostnaður“ merkir upphæðir þær, sem hafa verið greiddar (hvort heldur er í reiðufé eða með lánveitingum) eftir 1. janúar 1966 af hálfu Landsvirkjunar, og á eða eftir gildistökudag aðalsamningsins af hálfu ISALs, fyrir tæki og búnað, efni, vinnu og þjónustu (þar á meðal kostnaður við skipulag og fjáröflun), sem Landsvirkjun eða ISAL hafa verið látin í té og þau orðið ábyrg fyrir hvort um sig, eftir því sem við á, eftir þau tímamörk, sem að ofan greinir, vegna i) byggingar og uppsetningar Búrfellsvirkjunar eða ii) byggingar og búnaðar bræðslunnar. Kostnaði, sem stofnað er til í gjaldeyri öðrum en íslenskum gjaldeyri, skal breytt í svissneska franka á því gengi, er SKA birtir sem gildandi á þeim degi, sem til slíks kostnaðar er stofnað. Kostnaði, sem stofnað er til í íslenskum krónum, skal breytt í svissneska franka með kaupgengi því, er Seðlabankinn birtir sem gildandi á þeim degi, sem til slíks kostnaðar er stofnað.

g) „Upphaf að byggingu bræðslunnar“ merkir i) þann dag, eftir því sem Seðlabankinn staðfestir hann við SKA samkv. ákvæðum málsgr. 3.05, sem efnisleg bygging fyrsta áfanga bræðslunnar er hafin með beitingu og fyrstu notkun ISALs á búnaði, efni, vinnuafli og annarri þjónustu á bræðslulóðinni, að verulegu og viðeigandi marki, við fyrsta áfanga byggingarframkvæmda, þar með talin jöfnun og sléttun, samkvæmt samfelldri starfsáætlun, er miði að því að ljúka byggingu á fyrsta áfanga bræðslunnar samkvæmt áætlun í samræmi við ákvæði aðalsamningsins

(prófboranir og önnur svipuð könnunar- og undirbúningsvinna skal ekki teljast vera upphaf að byggingu bræðslunnar), eða ii) þann dag, sem er 24 mánuðum eftir gildistökudag aðalsamningsins, hvor sem fyrri er.

h) „Seðlabankinn“ merkir Seðlabanka Íslands, bankastofnun, er stofnuð var með lögum nr. 10/1961, og hefur aðalskrifstofu sína í Reykjavík á Íslandi.

i) „Endurskoðandi Landsvirkjunar“ á við Svavar Pálsson, löggiltan endurskoðanda, eða hvern þann einstakling annan, sem tilnefndur er samkvæmt samningi þessum og Landsvirkjun fullgildir sem slíkan gagnvart Seðlabankanum.

j) „Endurskoðandi ISALs“ á við Eyjólf K. Sigurjónsson, löggiltan endurskoðanda, eða hvern þann einstakling annan, sem tilnefndur er samkvæmt samningi þessum og ISAL fullgildir sem slíkan gagnvart Seðlabankanum.

2. gr.

Tilgangur bankatryggingarinnar.

Framkvæmdatryggingu þeirri, sem látin er í té með samningi þessum, er ætlað að tryggja það, að Alusuisse sjái um, að ISAL uppfylli réttilega og skilvíslega þá skuldbindingu sína, að byggja og útbúa fyrsta áfanga bræðslunnar eftir því, sem ákveðið er og samkvæmt skilmálum aðalsamningsins og rafmagnssamningsins og ef svo skyldi fara, að ISAL uppfylli ekki þá skuldbindingu sína með þeim hætti, að tryggja ríkisstjórninni og Landsvirkjun skjóta og skilyrðislausu greiðslu tilskilinna skaðabóta. Framkvæmdatryggingunni er ekki ætlað að hafa áhrif á skaðabætur þær, sem til kunna að koma samkvæmt aðalsamningnum eða hinum fylgisamningunum, nema að því er tekur til skaðabóta, eftir því sem þær eru tilskildar í samningi þessum, fyrir vanefnd á þeirri skuldbindingu Alusuisse að sjá um, að ISAL byggi og útbúi fyrsta áfanga bræðslunnar réttilega og skilvíslega, og þeirri skuldbindingu ISALs að framkvæma það verk. Ef til vanefndar kemur, skal eigi litið svo á, að greiðsla SKA á tilskildum skaðabótum samkvæmt ákvæðum samnings þessa ákvarði upphæð eiginlegra skaðabóta vegna slíkrar vanefndar, heldur skal greiðslan einungis teljast vera innborgun í reikning, er háð verði leiðréttingu síðar, þegar og eftir því sem hinar eiginlegu skaðabætur verða ákvarðaðar samkvæmt ákvæðum málsgr. 5.03. Ákvæði samnings þessa skulu einungis vera í gildi meðan bygging fyrsta áfanga bræðslunnar stendur yfir og fyrir þann tíma, og skulu þau talin viðauki við en eigi takmörkun á aðalsamningnum eða hinum fylgisamningunum.

3. gr.

Ákvæði, afhending og upphæð bankatryggingarinnar; upphaf að byggingu bræðslunnar.

3.01. Bankatrygging sú, sem Alusuisse lætur ríkisstjórninni í té samkvæmt ákvæðum samnings þessa og sem í öllu verulegu skal vera samhljóða fylgiskjali A, skal staðfesta skuldbindingu SKA um að inna af hendi greiðslu til ríkisstjórnarinnar, með þeim skilmálum, sem greindir eru hér á eftir, á gildandi höfuðstól bankatryggingarinnar, eins og hann kann að vera á hverjum tíma. Gildandi höfuðstóll bankatryggingarinnar, eins og hann er á hverjum tíma, skal vera hinn sami og sýndur er í bókum SKA. Hækkunarir og lækkunarir á gildandi höfuðstól skulu skráðar í bækur SKA eftir því sem dagsetningar þær og skilyrði, sem tiltekin eru í málsgreinum 3.03 og 3.04, eiga sér stað og segja til um, enda hafi stofnunin fengið í hendur hækkunar- eða lækkunarvottorð þau, eftir því sem við á, sem ráð er fyrir gert í 5. og 6. gr. Hvenær sem hækkun eða lækkun á sér stað, skal SKA senda ríkisstjórninni og Alusuisse tilkynningu þar að lútandi, svo og þeim aðilum öðrum, sem nefndir eru í málsgr. 11.05.

3.02. Bankatryggingin skal dagsett á gildistökuðegi aðalsamningsins og afhent ríkisstjórninni á þeim degi, og skal höfuðstóll hennar í upphafi nema 5

milljónum svissneskra franka. Sá höfuðstóll skal vera gildandi höfuðstóll banka-tryggingarinnar þar til við hann hefur verið aukið á þann hátt, sem tilgreint er hér á eftir.

3.03. Hvert sinn sem Seðlabankinn hefur gefið út hækkunarvottorð og afhent það SKA, skal SKA við móttöku þess hækka gildandi höfuðstól á þeim dögum og að því marki, sem hér segir:

a) Þann dag, sem sex mánuðir eru liðnir frá gildistökudegi aðalsamningsins, skal gildandi höfuðstóll tryggingarinnar hækkaður upp í 10 milljónir svissneskra franka, enda hafi fyrsta hækkunarvottorðið þá verið fengið í hendur, og skal hann nema þeirri upphæð, þar til hann verður hækkaður á nýjan leik;

b) Þann dag, sem níu mánuðir eru liðnir frá gildistökudegi aðalsamningsins, skal gildandi höfuðstóll hækkaður upp í 15 milljónir svissneskra franka, enda hafi annað hækkunarvottorðið þá verið fengið í hendur, og skal hann nema þeirri upphæð, þar til hann verður hækkaður á nýjan leik; og

c) Þann dag, sem tólf mánuðir eru liðnir frá gildistökudegi aðalsamningsins, enda hafi þriðja hækkunarvottorðið þá verið fengið í hendur, skal gildandi höfuðstóll hækkaður upp í 20 milljónir svissneskra franka, og skal hann nema þeirri upphæð, þar til hann verður síðar lækkaður.

3.04. Hinn gildandi höfuðstóll skal nema 20 milljónum svissneskra franka þar til sex mánuðir eru liðnir frá upphafi að byggingu bræðslunnar. Hvert sinn sem Seðlabankinn hefur gefið út lækkunarvottorð og SKA hefur veitt því móttöku skal hinn gildandi höfuðstóll lækkaður á þeim dögum og að því marki, sem hér segir:

a) Þann dag, sem sex mánuðir eru liðnir frá upphafi að byggingu bræðslunnar, skal gildandi höfuðstóll lækkaður niður í 15 milljónir svissneskra franka, enda hafi fyrsta lækkunarvottorðið verið fengið í hendur, og skal hann nema þeirri upphæð, þar til hann verður lækkaður á nýjan leik;

b) Þann dag, sem níu mánuðir eru liðnir frá upphafi að byggingu bræðslunnar, skal gildandi höfuðstóll lækkaður niður í 10 milljónir svissneskra franka, enda hafi annað lækkunarvottorðið verið fengið í hendur, og skal hann nema þeirri upphæð, þar til hann verður lækkaður á nýjan leik;

c) Þann dag, sem tólf mánuðir eru liðnir frá upphafi að byggingu bræðslunnar, skal gildandi höfuðstóll lækkaður niður í 5 milljónir svissneskra franka, enda hafi þriðja lækkunarvottorðið verið fengið í hendur, og skal hann nema þeirri upphæð, þar til hann verður lækkaður á nýjan leik; og

d) Þann dag, sem fimmtán mánuðir eru liðnir frá upphafi að byggingu bræðslunnar, enda hafi fjórða lækkunarvottorðið verið fengið í hendur, skal bankatryggingin úr gildi felld.

3.05. Fljótlega eftir að efnisleg bygging fyrsta áfanga bræðslunnar er hafin, eins og ráðgert er í lið i) í orðskýringunni „upphaf að byggingu bræðslunnar“, skal ISAL staðfesta við Seðlabankann, að bygging fyrsta áfanga sé hafin og hvaða dag hún hófst, og þegar Seðlabankinn hefur gengið úr skugga um, að rétt sé frá greint um þessi efni, skal hann gefa út og afhenda SKA vottorð, sem greini frá þessu og hvern dag byggingarframkvæmdir hófust. Seðlabankinn skal senda ríkisstjórninni og Alusuisse, svo og öðrum þeim aðilum, sem nefndir eru í málsg. 11.05, afrit af þessu vottorði.

4. gr.

Hækkunarvottorð.

4.01. Seðlabankinn skal gefa út og afhenda SKA hækkunarvottorð sín, þegar hann hefur gengið úr skugga um, eftir því sem hann telur nægja, að Landsvirkjun hafi varið kostnaði, sem nemur þeim heildarfjárhæðum, sem tilgreindar eru hér á eftir, til byggingar og uppsetningar Búrfellsvirkjunar á þeim degi að telja, sem til-

greindur er á hverju hækkunarvottorði. Kostnaður sá samanlagður frá upphafi, sem Landsvirkjun þarf að hafa lagt út í þessu skyni, sem skilyrði fyrir því, að Seðlabankinn gefi út hækkunarvottorð nr. 1, 2 og 3, skal vera sem hér segir:

- a) Hækkunarvottorð nr. 1: 10 milljónir svissneskra franka;
- b) Hækkunarvottorð nr. 2: 15 milljónir svissneskra franka; og
- c) Hækkunarvottorð nr. 3: 20 milljónir svissneskra franka.

4.02. Nú nemur kostnaður Landsvirkjunar, vegna byggingar og uppsetningar Búrfellsvirkjunar, ekki þeirri heildarupphæð, sem við á og tilgreind er í málsgr. 4.01, miðað við þann dag, sem við á og tilgreindur er í málsgr. 3.03, og skal þá Seðlabankinn ekki gefa út hækkunarvottorð sitt, og skal engin breyting eiga sér stað á gildandi höfuðstól bankatryggingarinnar á þeim degi. Hvenær sem slíkt á sér stað skal bankatryggingin vera áfram í gildi með sama gildandi höfuðstól og áður, um sex mánaða skeið frá þeim sama degi að telja. Ef Landsvirkjun hefur á þessu sex mánaða tímabili lagt út kostnað, sem í heild nemur þeirri fjárhæð, sem þarf til þess að heimila útgáfu á hækkunarvottorði, þá skal Seðlabankinn gefa það út og afhenda SKA, og gildandi höfuðstóll bankatryggingarinnar skal þar með hækkaður um þá upphæð, sem hækkunarvottorðið gerir ráð fyrir. Í slíku tilfelli skal næsta dagsetning, eða dagsetningar, sem hækkun á gildandi höfuðstól skal miðast við, færast fram, þannig, að þær falli með þriggja mánaða millibili, talið frá dagsetningu þeirrar hækkunar, sem frestað hafði verið. Skal SKA tilkynna ríkisstjórninni og Alusuisse svo og öðrum þeim aðilum, sem nefndir eru í málsgr. 11.05, um slíka breytingu dagsetninga. Nú hefur Seðlabankinn á því sex mánaða tímabili, sem hér um ræðir, eigi gefið út og afhent SKA slíkt hækkunarvottorð og skal bankatryggingin þá afturkölluð og felld úr gildi af hálfu SKA, og samningur þessi jafnframt úr gildi falla.

4.03. Seðlabankinn skal afhenda endurskoðanda ISALs afrit af hverju hækkunarvottorði, og skal honum heimilt að sannreyna grundvöll þann, er hækkunarvottorðið hvílir á, eftir því sem hann telur nægja. Nú véfengir endurskoðandi ISALs gildi þess grundvallar, og er Alusuisse þá heimilt að tilkynna það ríkisstjórninni og SKA og að leggja slíka véfengingu í gerð samkvæmt ákvæðum 10. gr. Hins vegar skal hvorki sú staðreynd, að slík véfenging hefur komið fram, né úrskurður gerðardóms um hana, valda töfum eða á annan hátt hafa áhrif á útgáfu og afhendingu síðari hækkunarvottorða, hækkun gildandi höfuðstóls eða traust SKA á hverju og einu hækkunarvottorði.

5. gr.

Lækkunarvottorð.

5.01. Seðlabankinn skal gefa út og afhenda SKA lækkunarvottorð sín, þegar hann hefur gengið úr skugga um það eftir því, sem hann telur nægja, að ISAL hafi varið kostnaði, sem nemur þeim heildarfjárhæðum, sem tilgreindar eru hér á eftir, til byggingar og búnaðar fyrsta áfanga bræðslunnar, eftir því sem við á, frá þeim degi að telja, sem tilgreindur er á hverju slíku lækkunarvottorði. Kostnaður sá samanlagður frá upphafi, sem ISAL þarf að hafa lagt út í þessu skyni sem skilyrði fyrir því, að Seðlabankinn gefi út lækkunarvottorð nr. 1, 2, 3 og 4, skal vera sem hér segir:

- a) Lækkunarvottorð nr. 1: 5 milljónir svissneskra franka;
- b) Lækkunarvottorð nr. 2: 10 milljónir svissneskra franka;
- c) Lækkunarvottorð nr. 3: 15 milljónir svissneskra franka; og
- d) Lækkunarvottorð nr. 4: 20 milljónir svissneskra franka.

5.02. Nú nemur kostnaður ISALs vegna byggingar og búnaðar fyrsta áfanga bræðslunnar ekki þeirri heildarfjárhæð, sem við á og tilgreind er í málsgr. 5.01, á þeim degi, sem við á og tilgreindur er í málsgr. 3.04, og skal þá Seðlabankinn ekki gefa út lækkunarvottorð sitt og engin breyting eiga sér stað, þann tilgreinda dag

á gildandi höfuðstól bankatryggingarinnar. Hvenær, sem slíkt á sér stað, skal banka-
tryggingin haldast í gildi með sama gildandi höfuðstól og áður, um sex mánaða
skeið frá þeim sama degi að telja. Ef ISAL hefur á þessu sex mánaða tímabili lagt
út kostnað, sem í heild nemur þeirri fjárhæð, er þarf til þess að heimila útgáfu
á lækkunarvottorði, þá skal Seðlabankinn gefa það út og afhenda SKA, og hinn
gildandi höfuðstóll bankatryggingarinnar skal þar með lækkaður um þá fjárhæð,
sem lækkunarvottorðið segir til um. Í slíku tilfalli skal næsta dagsetning eða
dagsetningar, sem lækkun á gildandi höfuðstól skal miðast við, færast fram þannig,
að þær falli með þriggja mánaða millibili, talið frá dagsetningu þeirrar lækkunar,
sem frestað hafði verið. Skal SKA tilkynna ríkisstjórninni og Alusuisse, svo og
öðrum þeim aðilum, sem tilgreindir eru í málsgr. 11.05, um slíka breytingu dag-
setninga. Nú hefur Seðlabankinn á því sex mánaða tímabili, sem hér er tilgreint,
eigi gefið út og afhent SKA slíkt lækkunarvottorð, og skal SKA þar með inna af
hendi greiðslu til ríkisstjórnarinnar á þeirri fjárhæð, sem þá er gildandi höfuð-
stóll bankatryggingarinnar, sem tilskildum skaðabótum í þeim tilgangi, sem mælt
er í 2. gr. Skal bankatryggingin þá og afturkölluð og úr gildi felld af hálfu SKA,
og samningur þessi jafnframt úr gildi falla.

5.03. Ef risin er deila milli Alusuisse og ríkisstjórnarinnar um tilvist eða um-
fang nokkurrar skaðabótaábyrgðar samkvæmt samningi þessum, þegar SKA innir
af hendi greiðslu til ríkisstjórnarinnar á gildandi höfuðstól bankatryggingarinnar
sem tilskildum skaðabótum, þá skal sú greiðsla til ríkisstjórnarinnar á engan hátt
hafa áhrif á lausn slíks ágreinings, hvort heldur er með sáttum, dómi eða gerðar-
dómsúrskurði, og fjárhæð slíkra tilskilinna skaðabóta skal teljast hafa verið greidd
upp í eiginlegar skaðabætur, ef sátt aðila, dómur eða úrskurður gerðardóms hefur
það í för með sér, að veittar hafa verið hærri bætur en sem fjárhæðinni nemur.
Nú hefur sátt aðila, dómur eða úrskurður gerðardóms úrskurðað lægri bætur en sem
svarar hinum tilskildu skaðabótum, eða fallið Alusuisse í vil, og skal ríkisstjórnin
þá greiða til baka mismuninn eða heildarupphæð slíkra tilskilinna skaðabóta, eftir
því sem við á, með vöxtum, sem nema fimm af hundraði (5%) á ári. Í grein þessari
er með eiginlegum skaðabótum átt við skaðabætur, sem viðurkenndar hafa verið í
sáttargerð eða úrskurðaðar fyrir dómstóli eða gerðardómi, samkvæmt kröfu annars
samningsaðila.

5.04. Seðlabankinn skal afhenda endurskoðanda Landsvirkjunar afrit af
hverju lækkunarvottorði, og skal honum heimilt að sannreyna grundvöll þann, er
lækkunarvottorðið hvílir á, eftir því sem hann telur nægja. Nú véfengir endurskoð-
andi Landsvirkjunar gildi þess grundvallar, og er ríkisstjórninni þá heimilt að
tilkynna það Alusuisse og SKA og að leggja slíkan ágreining í gerð, samkvæmt
ákvæðum 10. gr. Hins vegar skal hvorki sú staðreynd, að slík véfenging hefur
fram komið, né úrskurður gerðardóms um hana, valda töfum eða á annan hátt
hafa áhrif á útgáfu og afhendingu síðari lækkunarvottorða, lækkun gildandi höf-
uðstóls eða á traust SKA á hverju og einu lækkunarvottorði.

6. gr.

Ábyrgð Seðlabankans.

6.01. Seðlabankinn tekst á hendur ábyrgð á útgáfu hækkunar- og lækkunar-
vottorða, svo og vottorði því, sem tilgreint er í málsgr. 3.05, sem þjónustu við
ríkisstjórnina og Alusuisse, og til styrktar þessari framkvæmdatryggingu. Eigi skal
Seðlabankinn talinn ábyrgur gagnvart Alusuisse eða ríkisstjórninni eða nokkrum
öðrum aðila fyrir athafnir sínar eða athafnaleyfi samkvæmt samningi þessum eða
í sambandi við hann, nema þegar slíkar athafnir eða athafnaleyfi stafa af vísvit-
andi vanefnd eða stórfelldu gáleysi bankans.

6.02. Við öflun sannana, sem hann tekur gildar og leggur til grundvallar um
útgáfu hækkunarvottorðs, getur Seðlabankinn byggt á vottorðum, sem endurskoð-

andi Landsvirkjunar lætur honum í té, eða upplýsingum, er ríkisstjórnin lætur honum í té, eða hver annar sjálfstæður aðili eða stofnun, sem kann að vera kunnug staðreyndum, er lúta að framvindu byggingarframkvæmda við Búrfellsvirkjun. Í þessu sambandi skal Seðlabankinn, eða endurskoðendur í þjónustu hans, hafa aðgang að bókum og skjölum Landsvirkjunar. Seðlabankinn skal njóta fullrar verndar í trausti sínu á upplýsingum þeim, sem framangreindir aðilar kunna að láta honum í té.

6.03. Við mat sitt á því, sem leggja ber til grundvallar útgáfu lækkunarvottorðs, eða vottorðs þess, sem greinir í málsg. 3.05, er Seðlabankanum heimilt að byggja á upplýsingum, er endurskoðandi ISALs eða ISAL sjálft lætur honum í té. Sömuleiðis getur hann, að eigin vild, krafizt vottorðs verkfræðings ISALs við bygginguna eða hvers annars sjálfstæðs aðila eða stofnunar, sem kann að vera kunnug staðreyndum, er lúta að framvindu byggingarframkvæmda við bræðsluna. Í þessu sambandi skal Seðlabankinn eða endurskoðendur í þjónustu hans einnig hafa aðgang að bókum og skjölum ISALs. Seðlabankinn skal njóta fullrar verndar í trausti sínu á upplýsingum þeim, sem framangreindir aðilar kunna að láta honum í té.

7. gr.

Ábyrgð SKA.

7.01. Hlutverk SKA og ábyrgð í sambandi við samning þennan og bankatrygginguna takmarkast við það, sem beinlínis er tekið fram í samningi þessum um það efni. SKA skal tilkynna ríkisstjórninni og Alusuisse um hinn gildandi höfuðstól bankatryggingarinnar, eins og hann er á hverjum tíma, og skal láta í té eftirrit af hækkunar- og lækkunarvottorðum eða öðrum vottorðum og tilkynningum, sem stofnunin kann að hafa fengið í hendur um sérhvert málefni varðandi samning þennan, ef óskað er, en eigi skal SKA vera skylt að veita þessum samningsaðilum aðgang að bókum sínum eða skjölum.

7.02. SKA skal njóta fullrar verndar í trausti sínu á sérhvert vottorð eða upplýsingar frá Seðlabankanum, og skal stofnuninni eigi skylt að spyrjast fyrir um þær staðreyndir, sem í slíkum vottorðum eða upplýsingum kunna að felast eða nokkuð annað því viðkomandi. Eigi skal SKA talið ábyrgt gagnvart Alusuisse eða ríkisstjórninni né nokkrum öðrum aðila, sem hagsmuna hefur að gæta, fyrir neina athöfn sína eða athafnaleysi samkvæmt samningi þessum eða í sambandi við hann, nema þegar slík athöfn eða athafnaleysi stafa af vísvitandi vanefnd eða stórfelldu gáleysi af hálfu SKA.

8. gr.

Óviðráðanleg öfl (force majeure).

Ef svo fer, að óviðráðanleg öfl (force majeure), eins og þau eru skilgreind í 39. gr. aðalsamningsins og sönnuð samkvæmt ákvæðum 40. gr. sama samnings, tefji byggingu eða uppsetningu Búrfellsvirkjunar, eða byggingu eða búnað fyrsta áfanga bræðslunnar, eftir því sem við á, skal það eigi fresta þeim tímatakörkum, sem sett eru um útgáfu hækkunar- eða lækkunarvottorða af hálfu Seðlabankans samkvæmt ákvæðum 4. gr. eða 5. gr., eftir því sem við á, nema ríkisstjórnin og Alusuisse gefi út sameiginleg fyrirmæli til SKA og Seðlabankans, þar sem tiltekin eru ný tímamörk varðandi útgáfu og afhendingu hækkunar- eða lækkunarvottorða. Afrit af slíkum sameiginlegum fyrirmælum skulu ríkisstjórnin og Alusuisse senda þeim aðilum öðrum, sem taldir eru í málsg. 11.05.

9. gr.

Lög þau, sem farið skal eftir.

Samning þennan skal skýra, túlka og framkvæma samkvæmt ákvæðum hans, aðalsamningsins og hinna fylgiskjalanna, eftir því sem unnt er, og að öðru leyti

fer um skýringu, túlkun og framkvæmd og um gildi og áhrif samnings þessa og bankatryggingarinnar að svissneskum lögum og þeim reglum þjóðaréttar, sem við kunna að eiga, þar á meðal grundvallarreglum laga, sem almennt eru viðurkenndar af siðmenntuðum þjóðum.

10. gr.

Deilur og gerð.

Ef nokkur deila rís milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse um skýringu, túlkun eða framkvæmd eða um gildi eða áhrif samnings þessa eða varðandi réttindi eða skuldbindingar samningsaðila á gildistíma samningsins eða síðar, skal slík deila lögð fyrir íslenzka dómstóla eða íslenzkan gerðardóm, ef ríkisstjórnin og Alusuisse eru á það sátt, eða, ef eigi verður samkomulag, fyrir alþjóðlegan gerðardóm, allt eftir því sem ákveðið er í 46. gr. og 47. gr. aðalsamningsins. Alþjóðlegrar gerðar skal leitað og henni hagað samkvæmt ákvæðum 47. gr. aðalsamningsins og með þeim réttaráhrifum, sem þar segir, og eru 46. gr. og 47. gr. aðalsamningsins hér með teknar upp og samþykktar sem væru þær að öllu leyti hluti af samningi þessum.

11. gr.

Ýmis ákvæði.

11.01. Réttindi og skyldur samkvæmt samningi þessum má hvorugur samningsaðili framselja eða fela öðrum í heild eða að hluta, án samþykkis gagnaðilans. Sérhvert slíkt meint framsal eða umboðsgjöf án samþykkis gagnaðilans og án undanfarandi tilkynningar til þeirra aðila, sem taldir eru í málsg. 11.05, skal vera ógilt og óvirkt með öllu.

11.02. Breytingar á samningi þessum skal aðeins gera með skriflegum viðbótarsamningi og löglega undirrituðum milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse. Enga slíka breytingu má gera án undanfarandi tilkynningar til þeirra aðila, sem taldir eru í málsg. 11.05.

11.03. Samningur þessi öðlast gildi á gildistökuadegi aðalsamningsins, og skal hann haldast í gildi, þar til bankatryggingin er úr gildi felld, samkvæmt ákvæðum samnings þessa.

11.04. Opinber tungumál samnings þessa skulu vera íslenzka og enska, og skulu bæði málin jafngild. Þó skal enska vera hið opinbera tungumál bankatryggingarinnar og hækkunar- og lækkunarvottorðanna.

11.05. Allar tilkynningar, sem krafizt er eða leyfðar eru samkvæmt samningi þessum, skulu vera skriflegar og sendar í ábyrgðarbréfi eða með símskeyti, sem síðan er staðfest með ábyrgðarbréfi (og skal gildi slíkrar tilkynningar miðast við það, hvenær bréfið er lagt í póst eða símskeyti afhent skeytaafgreiðslu) til þeirra aðila og með þeim utanáskriftum, sem taldar eru hér á eftir, eða með hverri þeirri utanáskrift annarri, sem einhver eftirtalinna aðila kann að hafa tilkynnt hinum skriflega:

Ríkisstjórnin

Iðnaðarmálaráðherra,
Reykjavík,
Ísland.

Alusuisse

Swiss Aluminium Limited,
Feldeggstrasse 4,
P. O. Box,
8034 Zürich, Sviss

Landsvirkjun

Landsvirkjun,
Reykjavík,
Ísland.

ISAL	Íslenska Álfélagið hf., Hafnarfjörður, Ísland.
Alþjóðabankinn	International Bank for Reconstruction and Development, 1818 H. Street N.W., Washington, D.C. 20433, U.S.A.
Endurskoðandi Landsvirkjunar	Svavar Pálsson, Suðurlandsbraut 4, Reykjavík, Ísland.
Endurskoðandi ISALs	Eyjólfur K. Sigurjónsson, Flókagata 65, Reykjavík, Ísland.
SKA	Swiss Credit Bank, (Department H), Paradeplatz 8, P. O. Box 590, 8021 Zürich, Switzerland.
Seðlabanki	Seðlabanki Íslands, Reykjavík, Ísland.

Falla má frá þeim tilkynningum, sem krafizt er eða leyfðar eru samkvæmt samningi þessum, með skriflegri yfirlýsingu þeirra aðila, sem tilkall eiga til slíkrar tilkynningar, hvort sem er fyrir eða eftir þann dag, sem krafizt er eða heimilað, að slík tilkynning sé gefin út.

11.06. Fyrirsagnir greina í samningi þessum eru ætlaðar einungis til hagræðis við tilvísun, og skulu þær ekki hafa áhrif á túlkun samningsins.

11.07. Samningur þessi er gerður í fjórum frumritum, og er sitt handa hvorum aðila, eitt handa SKA og eitt handa Seðlabankanum. Gjöld vegna samningsgerðarinnar skulu greidd af ríkisstjórninni, að því leyti sem þau falla til á Íslandi, en af Alusuisse að því leyti, sem þau falla til í Sviss.

ÞESSU TIL STAÐFESTU er samningur þessi undirritaður af hálfu ríkisstjórnarinnar og Alusuisse á þeim degi, er í upphafi greinir.

Fyrir RÍKISSTJÓRN ÍSLANDS

.....
Jóhann Hafstein,
iðnaðarmálaráðherra

Fyrir SWISS ALUMINIUM LIMITED

.....
Emanuel R. Meyer,
forstjóri

.....
Paul H. Müller,
framkvæmdastjóri

Fylgiskjal A.

BANKATRYGGING

Dags. 1966.

Til ríkisstjórnar Íslands,
Reykjavík.

Það skal hér með staðfest, að undirritaðir, Swiss Credit Bank, höfum í vorum vörzlum, samkvæmt ákvæðum samnings þess um framkvæmdatryggingu, dagsettum 28. marz 1966 („samningurinn“), sem gerður er milli yðar og Swiss Aluminium Limited, höfuðstól, er nemur fimm milljónum svissneskra franka (Sv.Fr. 5 000 000), sem hækka kann upp í tuttugu milljónir svissneskra franka (Sv.Fr. 20 000 000), og síðan að lækka, allt samkvæmt ákvæðum og með skilyrðum þeim, sem í samningnum eru sett.

Vér staðfestum enn fremur, að vér munum greiða yður, eða samkvæmt fyrir-mælum yðar, hinn gildandi höfuðstól þessarar bankatryggingar, svo sem hann er skilgreindur í samningnum, eins og hann kann að vera á þeim tíma, sem þau skilyrði samningsins, er heimila og krefjast slíkrar greiðslu, koma fram.

Bankatrygging þessi er gefin út og afhent yður samkvæmt ákvæðum samningsins, og eru skuldbindingar vorar samkvæmt henni að öllu leyti honum háðar.

Virðingarfyllt,

Fyrir SWISS CREDIT BANK

Fylgiskjal B.

HÆKKUNARVOTTORÐ Nr.

Dags. 19

Til Swiss Credit Bank,
Zürich, Sviss.

Í samræmi við ákvæði málsg. 4.01 í samningi þeim um framkvæmdatryggingu milli íslensku ríkisstjórnarinnar og Swiss Aluminium Limited, sem í gildi gekk þann

28. marz 1966, tilkynnist yður hér með, að vér höfum gengið úr skugga um það á þann hátt, sem vér teljum fullnægjandi, að lagt hefur verið í kostnað (eins og hann er skilgreindur í téðum samningi) vegna byggingar og uppsetningar Búrfellsvirkjunar (eins og skilgreint er í samningnum) er nemur að fjárhæð meiru en milljónum svissneskra franka (Sv.Fr.) og að sú fjárhæð sýnir kostnað vegna Búrfellsvirkjunar eftir 1. janúar 1966.

Þessu til staðfestu er hækkunarvottorð þetta undirritað af vorri hálfu á þeim degi, sem að ofan greinir.

Fyrir SEÐLABANKA ÍSLANDS

Fylgiskjal C.

LÆKKUNARVOTTORÐ Nr.

Dags.

19

Til Swiss Credit Bank,
Zürich, Sviss.

Í samræmi við ákvæði málsg. 5.01 í samningi þeim um framkvæmdatryggingu milli íslensku ríkisstjórnarinnar og Swiss Aluminium Limited, sem í gildi gekk þann 28. marz 1966, tilkynnist yður hér með, að vér höfum gengið úr skugga um það á þann hátt, sem vér teljum fullnægjandi, að lagt hefur verið í kostnað (eins og hann er skilgreindur í téðum samningi) vegna byggingar og búnaðar fyrsta áfanga bræðslunnar (eins og skilgreint er í samningnum), er nemur að fjárhæð meiru en milljónum svissneskra franka (Sv.Fr.) og að sú fjárhæð sýnir þann kostnað vegna bræðslunnar frá gildistökudegi aðalsamningsins að telja (eins og skilgreindur er).

Þessu til staðfestu er lækkunarvottorð þetta undirritað af vorri hálfu á þeim degi, sem að ofan greinir.

Fyrir SEÐLABANKA ÍSLANDS

STOFNSKRÁ

Aðalsamningur, dags. 28. marz 1966, milli ríkisstjórnar Íslands og Swiss Aluminium Limited, Zürich, Sviss, (hér eftir nefnt „Alusuisse“) gerir ráð fyrir að Alusuisse stofni og skrásetji hlutafélag á Íslandi, er hafi þann tilgang að reisa og starfrækja álbræðslu við Straumsvík í Hafnarfirði. Svo sem mælt er í þessum aðalsamningi og lögum nr. 76 13. maí 1966, er veita samningnum lagagildi, er hið fyrirhugaða hlutafélag hér með stofnað samkvæmt þessari

st of n s k r á :

1. Nafn félagsins skal vera Íslenska Álfélagið hf. (Icelandic Aluminium Company Limited), skammstafað ISAL. Heimili og varnarþing félagsins skal vera í Hafnarfirði.
2. Um félagsstofnunina gilda lög nr. 77 27. júní 1921, með viðaukum og breytingum samkvæmt lögum nr. 76 13. maí 1966, sem veita aðalsamningnum lagagildi.
3. Tilgangur félagsins er bygging álbræðslu á Íslandi ásamt mannvirkjum og tilheyrandi framleiðslu á áli, þ. á m. kaup og innflutningur á alumina og öðrum hráefnum, svo og sala og útflutningur á framleiðslu bræðslunnar og hvers konar starfsemi, er atvinnureksturinn þarfnast eða honum fylgir, innan þeirra marka, er segir í 11. gr. aðalsamningsins.
4. Stofnhlutafé félagsins er kr. 10.000.000,00 — tíu milljónir króna —, er skiptist í 10 — tíu — einnar millj. króna hluti. Af stofnhlutafénu hefur Alusuisse skrifað sig fyrir og greitt kr. 3.000.000,00 — þrjár milljónir króna —. Hefur Alusuisse rétt til að skrifa sig síðar fyrir eftirstöðvum stofnhlutafjárins eða aðrir, að fengnu samþykki ríkisstjórnar Íslands. Greitt hlutafé félagsins, svo sem það verður ákveðið á hverjum tíma, skal aldrei vera lægra en jafngildi $\frac{1}{3}$ — eins þriðja — hluta af bókfærðu verði á fastafjármunum félagsins. Stofnhlutafé félagsins má auka hvenær sem er, svo sem þörf er á vegna starfsemi félagsins.
5. Félagsstofnunin hefur eigi annan kostnað í för með sér en lögboðin gjöld fyrir skrásetningu, stimplun og lögfræðilega aðstoð. Þennan kostnað greiðir félagið en enga þóknun til stofnenda sjálfra.
6. Engum hlutum í félaginu skulu nokkur sérréttindi fylgja, önnur en forgangsréttur til að skrifa sig fyrir nýjum hlutum.
7. Hluthöfum skal eigi skylt að sæta innlausn á hlutum sínum.
8. Eitt atkvæði fylgir hverri 1.000.000,00 — einnar milljón króna — hlutareign.
9. Hluthafar skulu hafa forkaupsrétt að hlutabréfum, sem boðin eru til sölu, í réttu hlutfalli við skrásetta hlutaeign þeirra. Gildir þetta hvorttveggja um stofnhluti og aukningarhluti.

Forkaupsrétturinn skal boðinn í ábyrgðarbréfi, símskeyti eða á annan sannanlegan hátt. Skal hluthöfum skylt að svara forkaupsréttarboðinu eigi síðar en 30 dögum eftir að þeim barst það í hendur. Að svo miklu leyti sem hluthafar neyta ekki forkaupsréttarins, skal heimilt að selja hluti hverjum sem er með sömu skilmálum.

Engum hluthafa er heimilt að selja, framselja eða veðsetja hluti í félaginu, án samþykkis ríkisstjórnar Íslands, og sérhvert hlutabréf félagsins skal bera eftirfarandi áletrun:

„Hlutabréf þetta má ekki selja, framselja eða veðsetja án samþykkis ríkisstjórnar Íslands.“

10. Öll hlutabréf skulu nafnskráð og nákvæm hluthafaskrá haldin.
11. Enginn af fulltrúum Alusuisse hefur áskilið sér stöðu hjá félaginu eða önnur fríðindi, og um stjórn þess og skipulag hafa ekki verið teknar neinar ákvarðanir fyrirfram, aðrar en þær, er um getur í framangreindum aðalsamningi og stofnskrá þessari.

Frumrit af stofnskrá þessari skal afhent skrásetningarstjóra, en hver hlutahafi getur fengið staðfest eftirrit af henni.

Reykjavík, 1966.

SWISS ALUMINIUM LIMITED

Vitundarvottar:

LÖG FYRIR ÍSLENZKA ÁLFÉLAGIÐ HF.
(Icelandic Aluminium Company Limited).

1. gr.

Félagið er hlutafélag. Nafn þess er Íslenzka Álfélagið hf., (Icelandic Aluminium Company Limited), skammstafað ISAL.

Um félagsstofnunina gilda lög nr. 77 27. júní 1921, með viðaukum og breytingum samkvæmt lögum nr. 76 13. maí 1966, sem veita lagagildi aðalsamningi milli ríkisstjórnar Íslands og Swiss Aluminium Limited (hér eftir nefnt Alusuisse), dags. 28. marz 1966.

2. gr.

Lögheimili og varnarþing félagsins er í Hafnarfirði.

3. gr.

Tilgangur félagsins er bygging álbræðslu á Íslandi ásamt mannvirkjum og tilheyrandi framleiðslu á áli, þ. á m. kaup og innflutningur á alumina og á öðrum hráefnum, svo og sala og útflutningur á framleiðslu bræðslunnar, og hvers konar starfsemi, er atvinnureksturinn þarfnast eða honum fylgir, innan þeirra marka, er segir í 11. gr. aðalsamningsins.

4. gr.

Stofnhlutafé félagsins er kr. 10.000.000,00 — tíu milljónir króna —, er skiptist í 10 — tíu — einnar milljón króna hluti. Af stofnhlutafénu hefur Alusuisse skrifað sig fyrir og greitt kr. 3.000.000,00 — þrjár milljónir króna —. Hefur Alusuisse rétt til að skrifa sig síðar fyrir eftirstöðvum stofnhlutafjárins eða aðrir, að fengnu samþykki ríkisstjórnar Íslands. Greitt hlutafé félagsins, svo sem það verður ákveðið, skal aldrei vera lægra en jafngildi $\frac{1}{3}$ — eins þriðja hluta — af bókfærðu verði á fastafjármunum félagsins. Stofnhlutafé félagsins má auka hvenær sem er, svo sem þörf er á vegna starfsemi félagsins.

5. gr.

Hluthafar skulu jafnan hafa forgangsrétt að aukningu á hlutum í hlutfalli við skrásetta hlutaeign sína, en að öðru leyti fer aukningin fram eftir þeim reglum, er löglega boðaður hluthafafundur setur í hvert skipti.

6. gr.

Hlutabréf veita hluthafa full réttindi, þau er lög félagsins mæla fyrir um. Hlutabréfin skulu vera tölusett með áframhaldandi númerum. Öll hlutabréf skulu nafnskráð og er félagsstjórn skylt að halda jafnan nákvæma hluthafaskrá.

7. gr.

Eitt atkvæði fylgir hverri 1.000.000,00 kr. — einnar milljón króna — hlutareign.

8. gr.

Hluthafar skulu hafa forkaupsrétt að hlutabréfum, sem boðin eru til sölu af öðrum hluthöfum, í réttu hlutfalli við skrásetta hlutaeign þeirra.

Forkaupsrétturinn skal boðinn í ábyrgðarbréfi, símskeyti eða á annan sannanlegan hátt og skal hluthöfum skylt að svara forkaupsréttarboðinu eigi síðar en þrjátíu dögum eftir að þeim barst það í hendur. Að svo miklu leyti sem hluthafar neyta ekki forkaupsréttarins, skal heimilt að selja hlutina hverjum sem er, með sömu skilmálum.

Engum hluthafa er heimilt að selja, framselja eða veðsetja hluti í félaginu, án samþykkis ríkisstjórnar Íslands, og sérhvert hlutabréf félagsins skal bera eftirfarandi áletrun:

„Hlutabréf þetta má ekki selja, framselja eða veðsetja án samþykkis ríkisstjórnar Íslands.“

9. gr.

Glatist hlutabréf, skal fá ógildingardóm á því. Þegar eftirrit þess dóms er komið félagsstjórn í hendur, gefur hún út nýtt hlutabréf í stað hins glataða.

Hlutabréfum, sem skemmzt hafa, má skipta fyrir ný, ef ekki verður villzt á um eignarrétt að þeim og efni, enda skili eigandi þá jafnframt hinu skemmda bréfi og greiði kostnað við skiptin, eftir því sem félagsstjórn ákveður.

10. gr.

Félaginu er óheimilt að veita lán út á hlutabréf sín.

11. gr.

Hver hluthafi er skyldur til að hlíta lögum félagsins, svo sem þau eru nú eða eins og þeim síðar kann að verða breytt.

Hluthafar bera ekki ábyrgð á skuldbindingum félagsins.

Á ákvæðum þessarar 11. greinar getur engin breyting orðið, án samþykkis allra hluthafa.

12. gr.

Innan þeirra takmarka, er lög þessi setja, hafa lögmætir félagsfundir æðsta vald í öllum málefnum félagsins. Meiri hluti atkvæða ræður úrslitum á félagsfundum, nema öðruvísi sé ákveðið í lögnum.

13. gr.

Aðalfundur félagsins skal haldinn fyrir lok júnímánaðar ár hvert. Aukafundi skal halda, þegar stjórn félagsins þykir þörf vera á, samkvæmt löglegri ályktun, eða ef svo margir hluthafar, er umráð hafa yfir $\frac{1}{5}$ hlutafjárins, krefjast þess skriflega og tilgreina ástæðu fyrir nauðsyn aukafundar. Þá er krafa er fram komin frá hluthöfum, skal fund halda eigi síðar en 21 degi eftir að krafan barst stjórninni í hendur.

Hafi félagsstjórnin ekki boðað til fundar innan viku frá móttöku kröfunnar, getur hluthafi, er krafðist fundar, sjálfur boðað fundinn.

Félagsfundir skulu haldnir í Hafnarfirði eða á þeim stöðum á Íslandi, eða utan Íslands, sem félagsstjórn kann að ákveða hverju sinni.

14. gr.

Félagsstjórn skal boða til félagsfundar með tilkynningu til hvers hluthafa í ábyrgðarbréfi, símskeyti eða á annan sannanlegan hátt. Skal aðalfundur boðaður með að minnsta kosti 30 daga fyrirvara, en aukafund má boða með 10 daga fyrirvara. Fundarmála skal stuttlega getið í fundarboði. Félagsfundir eru lögmatir, ef viðstaddir eru svo margir hluthafar, eða umboðsmenn þeirra, að umráð hafi yfir meiri hluta hlutafjárins, enda hafi fundurinn verið boðaður svo sem mælt er hér að framan.

15. gr.

Formaður félagsstjórnar stjórnar félagsfundum og tilnefnir fundarritara. Atkvæðagreiðslur skulu vera skriflegar, ef einhver hluthafa, er fundinn sækir, krefst þess.

16. gr.

Á aðalfundi skulu tekin fyrir þessi mál:

1. Stjórn félagsins skýrir frá hag þess og framkvæmdum á liðnu starfsári.
2. Endurskoðaðir reikningar hins umliðna árs með athugasemdum endurskoðenda lagðir fram til samþykktar.
3. Tekin ákvörðun um arð.
4. Tekin ákvörðun um varasjóð.
5. Stjórn félagsins kosin (að undanskildum þeim, sem skipaðir eru í stjórnina af ríkisstjórn Íslands).
6. Kosnir tveir endurskoðendur.
7. Umræður og atkvæðagreiðslur um önnur mál, sem löglega eru upp borin.

17. gr.

Á aukafundum verður aðeins gerð ályktun um þau mál, er nefnd hafa verið í fundarboði.

18. gr.

Hluthafar geta aðeins falið öðrum hluthöfum að fara með atkvæði þeirra á fundum.

19. gr.

Í sérstaka gerðabók skal rita allar fundarsamþykktir, og stutta skýrslu um annað, er gerist á félagsfundum. Fundargerðirnar skulu lesnar upp í fundarlok og bornar undir atkvæði, og undirskrifa þær síðan formaður og fundarritari. Þessi fundarskýrsla skal vera full sönnun þess, er ákveðið hefur verið á fundinum.

20. gr.

Félagsstjórn skal skipuð ekki færri en sjö mönnum; þeir þurfa ekki að vera hluthafar. Ríkisstjórn Íslands skipar tvo af stjórnarmönnum eða ekki lægri hlutfallstölu stjórnenda, verði félagsstjórn skipuð fleiri mönnum en sjö. Meiri hluti félagsstjórnar skal skipaður íslenskum ríkisborgurum, þ. á m. formaður og þeir stjórnarmenn, sem skipaðir eru af ríkisstjórninni. Þeir stjórnarmenn, sem ekki eru íslenskir ríkisborgarar, þurfa ekki að búa eða eiga heimilisfang á Íslandi. Stjórnarmenn, aðrir en þeir, sem skipaðir eru af ríkisstjórninni, skulu kosnir ár hvert og

kjörtímabil þeirra vera til næsta aðalfundar. Kjörtímabil þeirra stjórnenda, sem kosnir eru á stofnfundi, skal vera til aðalfundar 1967.

Félagsstjórn ræður öllum félagsmálum milli funda, hefur umsjón með rekstri félagsins og gætir réttar þess. Hefur stjórnin heimild til að taka lán fyrir félagið, eftir því sem hún telur nauðsynlegt, og getur veðsett eignir þess með ályktunum sínum og samningum.

Stjórnarfundir eru lögmatir, er meiri hluti stjórnenda mæta sjálfir eða skv. umboði frá öðrum stjórnendum, enda hafi stjórnarmenn verið boðaðir á fund með hæfilegum fyrirvara. Meiri hluti atkvæða, er stjórnarmenn greiða í eigin nafni eða skv. umboði frá öðrum stjórnendum, ræður úrslitum.

Ritari félagsstjórnar skal skrá stutta skýrslu um ákvarðanir stjórnarfunda, sem staðfestist með undirskrift mættra stjórnenda.

21. gr.

Stjórnin kys sér formann, varaformann og ritara og ákveður starfssvið þeirra, eftir því sem henni þykir við þurfa.

Stjórnarformaður boðar til stjórnarfunda, en auk þess er honum skylt að boða til fundar, þegar tveir stjórnendur eða annar endurskoðenda félagsins krefjast þess.

22. gr.

Stjórn félagsins hefur heimild til að ráða framkvæmdastjóra fyrir félagið og aðra starfsmenn, ákveða starfssvið þeirra og veita þeim prókúrumboð.

23. gr.

Reikningsár félagsins er almanaksárið. Stjórn félagsins semur á hverju ári reksturs- og efnahagsreikning.

24. gr.

Tveir endurskoðendur skulu kosnir á aðalfundi fyrir eitt ár í senn. Skulu þeir rannsaka reikninga félagsins fyrir það ár, svo og gerðir stjórnarinnar, eftir því sem þeir telja nauðsynlegt. Endurskoðendur hafa aðgang að bókum félagsins til eftirlits.

Endurskoðendur má ekki kjósa úr stjórn félagsins, en þá má kjósa úr hópi hluthafa eða utan. Annar endurskoðandinn þarf ekki að vera íslenskur ríkisborgari.

25. gr.

Í síðasta lagi mánuði fyrir aðalfund skal stjórn félagsins hafa lokið samningi reikninga fyrir liðið starfsár og sent þá endurskoðendum, en þeir skulu hafa endursent reikningana til formanns með athugasemdum sínum svo tímanlega, að þeir geti legið frammi vikutíma fyrir fundinn, hluthöfum til athugunar.

26. gr.

Stjórn félagsins skal leggja fyrir aðalfund tillögur um skiptingu arðs, en fundurinn hefur fullt vald til að taka endanlega ákvörðun í þessu efni, hvort sem félagsstjórn hefur lagt fram tillögur um arðsúthlutun eða ekki, enda er fundurinn ekki háður neinum takmörkunum af hálfu félagsstjórnar í þessu efni. Arð skal því aðeins greiða, að hann hafi verið ákveðinn af aðalfundi. Aðalfundurinn skal enn fremur hafa fullt og endanlegt vald til að ákveða tilgang og upphæð varasjóðsframlags af tekjum félagsins, og getur breytt varasjóðsframlögum svo sem fundinum þykir hæfilegt. Skal þetta gilda, hvort sem félagsstjórn hefur gert tillögur í þessu efni eða ekki.

27. gr.

Lögum félagsins má breyta á aðalfundi eða á félagsfundi, enda sé lagabreytingin samþykkt af hluthöfum, sem umráð hafa yfir meiri hluta hlutafjárins. Í fundarboði skal getið tillagna um lagabreytingar.

28. gr.

Tillögur um lækkun hlutafjár skulu sæta sömu meðferð og breytingar á félagslögum. Skal félagsfundur hafa fullt og endanlegt vald til að taka um þetta ákvörðun, þó að því tilskildu, að slík ákvörðun lækki ekki hlutafé félagsins úr upphæð, sem jafngildi einum þriðja af bókfærðu verði á fastafjármunum félagsins, svo sem það er samkvæmt vottorði endurskoðenda félagsins.

29. gr.

Tillögur um slit félagsins og skipti skulu einnig sæta sömu meðferð og breytingar á félagslögum.

Fundur sá, sem samþykkt hefur á lögum hátt að slíta eða skipta félaginu, kveður og á um, hvernig ráðstafa skuli eignum þess og um greiðslu skulda. Fundurinn kveður á um, hvort skiptarétturinn skuli taka búið til meðferðar eða hvort kjósa skuli skilanevnd til að sjá um skipti. Slík skilanevnd má þó eigi taka til starfa fyrir en eftir að hún hefur fengið fullgildingu ráðherra.

Reykjavík,

1966.

SWISS ALUMINIUM LIMITED

Vitundarvottar:

SKÝRINGAR VIÐ FYLGISAMNINGANA

UM RAFMAGNSSAMNINGINN

Í rafmagnssamningnum milli Landsvirkjunar og Íslenska Álfélagsins hf. (ISAL) er í samræmi við aðalsamning ákvæði um, að ISAL skuli reisa álbræðslu við Straumsvík og Landsvirkjun Búrfellsstöð, ásamt aðalorkuveitu og varastöðvum. Þá eru og venjuleg tæknileg ákvæði varðandi spennur, rið, fasviksstuðul, fasjafnvægi, orkumælingar, innheimtu og reikningsskil o. s. frv. Einnig eru ákvæði um, að Landsvirkjun leggi eða sjái til þess, að lögð verði veita að bræðslunni fyrir rafmagn á byggingartíma, og ef ekki verður samkomulag um annað, varasamband milli bræðslunnar og nálæggra dreifilína.

Önnur ákvæði samningsins eru í aðalatriðum þessi:

Samningsbundið rafmagn og takmarkanir þess.

Samkvæmt samningnum á ISAL í fyrsta áfanga að reisa eina 30 þús. tonna kerjaröð, sem hefji vinnslu með fullum afköstum á tímabilinu 1. júní 1969 til 1. júní 1970, að eins til þriggja mánaða gangsetningartíma undangengnum, og ákveður Landsvirkjun með hæfilegum fyrirvara, hvenær full vinnsla skuli hefjast innan þessara marka, eins og nánar er skilgreint í aðalsamningi. Síðan er ráðgert, að bræðslan verði stækkuð um hálfu kerjaröð ekki síðar en þremur árum eftir að fyrsta áfanga er lokið og þriðji áfanginn á svo að bætast við eigi síðar en þremur árum þar á eftir. Er þá fullum ársafköstum náð, þ. e. 60 þús. tonnum af áli a. m. k. Reiknað er með að styttra geti orðið á milli áfanga og einnig, að síðari áfangarnir geti fallið saman, ef um það verður samkomulag milli aðila.

Til vinnslu á einu kg af áli þarf 15 kWst og er þá reiknað með, að rafskautin verði flutt inn, en væru þau framleidd í bræðslunni yrði orkuþörfin heldur meiri. Miðað við eina kerjaröð og 30 þús. tonna afköst samsvarar þetta 450 GWst/ári eða 675 GWst/ári fyrir 1½ og 900 GWst/ári fyrir tvær kerjaraðir. Samningurinn gerir ráð fyrir, að þessi orka verði greidd að fullu, hvort sem hún er notuð eða ekki, en þar sem álvinnslan getur af ýmsum ástæðum orðið minni en mesta framleiðslugeta sum árin, er þetta mjög ströng krafa af hendi Landsvirkjunar og gerð með það fyrir augum, að rafmagnssamningurinn myndi sem traustastan grundvöll fyrir lántökum. Á móti fellst Landsvirkjun á, að orkunotkun ISALs megi fara upp í allt að 530 GWst/ári fyrir eina, 795 GWst/ári fyrir 1½ og 1060 GWst/ári fyrir tvær kerjaraðir, sem þýðir, að bræðslunni er heimilt að fara árlega tæp 18% yfir það orkumagn, sem hún ábyrgist að greiða, hvort sem orkan er notuð eða ekki.

Miðað við stöðugan rekstur, þ. e. a. s. full afköst í 8760 klst. á ári, samsvarar þetta rétt rúmu 60 MW meðalálagi fyrir eina kerjaröð eða 90 MW álagi fyrir 1½ og 120 MW álagi fyrir tvær kerjaraðir. Svo jafn rekstur er hins vegar ekki mögulegur í reynd og því er í samningnum gert ráð fyrir að utan álagstoppa Landsvirkjunar megi ISAL auka álag sitt um allt að 16%. Þegar vatnsrennsli er lítið, ber ISAL þá jafnframt að gæta þess, að dagleg orkunotkun verði ekki meiri en sem samsvarar meðalálagi.

Orkunotkun ISALs má ekki fara fram úr samningsbundinni orku án leyfis Landsvirkjunar og sama gildir um aflið. Á hinn bóginn er Landsvirkjun skylt að veita slíkt leyfi, ef rekstrartruflun eða rafmagnstakmörkun á sér stað, svo að bræðslan nái aftur eðlilegum rekstri sem fyrst. Þetta gildir þó því aðeins, að skuldbindingar Landsvirkjunar gagnvart öðrum orkunotendum leyfi slíkar ráðstafanir.

Rafmagnið til bræðslunnar skal afhent frá Búrfellsvirkjun eða öðrum þeim aflstöðvum, sem við hana eru tengdar inn á tengivirki ISALs við Straumsvík með 220 þús. volta spennu. Til þess að tryggja, að bræðslan fái að jafnaði umsamið rafmagn þó truflun verði á kerfi Landsvirkjunar, en álbræðslur eru mjög viðkvæmar fyrir

slíkum truflunum, gerir samningurinn auk þess ráð fyrir, að Landsvirkjun hafi ávallt á að skipa varaafli fyrir bræðsluna, er á hverjum tíma nemi tæpum 47% af meðalafli hennar, þ. e. a. s. 28 MW fyrir hvora kerjaröð. Ef Landsvirkjun er neydd til þess að takmarka afhendingu rafmagns til neytenda sinna, af hvaða ástæðum sem er, eftir að hafa tekið í notkun þetta varaafli og annað það varaafli eða umframafli í stöðvum, sem hún hefur yfir að ráða, þá er Landsvirkjun heimilt að takmarka umsamda afhendingu rafmagns til ISALs í réttu hlutfalli við takmarkanir á umsömdu rafmagni til annarra notenda. Ekki má þó aflið fara niður fyrir áðurnefnd 47% af meðalafli, nema þegar um er að ræða truflanir, sem óviðráðanleg öfl valda, og staðið hafa lengur en 48 tíma, en það er sá stytztími, sem ISAL þarf að hafa til umráða til þess að forða bræðslunni frá stórfelldum skemmdum.

ISAL er ekki heimilt að kaupa rafmagn frá öðrum eða setja upp eigin aflstöðvar án leyfis Landsvirkjunar og ekki heldur að nota samningsbundið rafmagn til annars en byggingar og rekstrar álbræðslunnar. Þó má ISAL nota rafmagn til íbúða og bráðabirgðahúsnæðis fyrir starfsfólk, sem búsett þarf að vera á sjálfu bræðslusvæðinu og gæti þar orðið um 5—10 fjölskyldur að ræða.

Í viðlögum er ISAL skylt að gefa eftir hluta af rafmagni sínu til nota fyrir almenning, ef Landsvirkjun óskar þess, enda valdi slíkt ekki tæknilegu tjóni á rekstri eða búnaði bræðslunnar. Þá er og Landsvirkjun heimilt að stöðva afhendingu rafmagns til ISALs, ef bræðslan notar meira afl eða orku en umsamið er og ef bilanir verða í bræðslunni, sem valdið geta tjóni hjá Landsvirkjun. Einnig er ákvæði um, að Landsvirkjun geti, í samráði við ISAL, stöðvað eða takmarkað afhendingu rafmagns vegna aukninga, viðhalds og eftirlits á mannvirkjum sínum.

Samningsbundið verð.

Frá því að álbræðslan tekur til starfa og þar til hún nær fullum afköstum, greiðir ISAL 3 Bandaríkjamill fyrir hverja kWst, að orku til gangsetningar meðtalinni. Þegar fullum afköstum er náð, lækkar verðið niður í 2.5 mill og helst óbreytt úr því, þar til fyrsti áfangi bræðslunnar hefur starfað í 15 ár. Síni það sig þá, að hinn breytilegi rekstrarkostnaður undanfarinna þriggja ára, reiknaður á unna kWst, hafi hækkað samanborið við sambærilegan kostnað fyrstu þriggja starfsára bræðslunnar, hækkar verðið til ISALs að sama skapi. Lækki kostnaðurinn hins vegar, helst verðið óbreytt eða 2.5 mill. Með breytilegum rekstrarkostnaði er þá átt við eftirlit, gæzlu og viðhald Búrfellsvirkjunar og nýrra varastöðva Landsvirkjunar.

Þegar 20 ár eru liðin frá því að fyrsti áfangi bræðslunnar tekur til starfa, breytist verðið aftur á sama hátt og svo koll af kolli á 5 ára fresti út samningstímamann, nema annar hvor aðilinn óski eftir endurskoðun á verðinu, en slík endurskoðun getur farið fram tvisvar, eða 25 og 35 árum eftir að álbræðslan tekur fyrst til starfa. Er þá reiknað út, hvort af eftirtöldum tveimur gildum er lægra og verðið á kWst sett jafnt því:

- a) 2.5 mill hækkuð í sama hlutfalli og verðið til Sör-Norge Aluminium A/S í Husnes í Noregi hefur hækkað frá því að ISAL tók til starfa og til endurskoðunardags.
- b) Einn hundraðshluti af heimsmarkaðsverði á áli í Bandaríkjasentum á hvert pund, reiknað sem meðalverð þriggja síðustu ára fyrir endurskoðunardag (þetta verð er nú 24.5 sent, sem samkvæmt þessu samsvarar 2.45 mill).

Endurskoðað verð má þó ekki fara niður fyrir það verð, sem breytingar vegna breytts rekstrarkostnaðar segja til um á endurskoðunardegi.

Verðið á þeirri orku, sem afhent er um áðurnefnt varasamband, en það á að geta flutt 3 MW, skal vera það sama og samningsbundið verð, en um verðið á rafmagni til byggingar fyrsta áfanga bræðslunnar, sem áætlað er 2—3 MW og 5—6 GWst, skal ISAL semja við þá dreifiveitu, sem selur rafmagnið. Um það rafmagn,

sem Landsvirkjun kann að láta ISAL í té umfram samningsbundið rafmagn, skal samið sérstaklega í hvert sinn.

Samningsbundnar lágmarksgreiðslur.

Eins og áður segir, er ISAL skuldbundið til að greiða á samningsbundnu verði 450 GWst/ári fyrir eina, 675 GWst/ári fyrir 1½ og 900 GWst/ári fyrir tvær kerjaraðir hvort sem orkan er notuð eða ekki, enda þá gert ráð fyrir, að Landsvirkjun láti ISAL samningsbundið rafmagn í té og að óviðráðanleg öfl hindri ekki aðila í umsömdum viðskiptum. Tilkygni ISAL fyrirfram, að bræðslan geti ekki notað alla þessa orku eitthvert ákvæðið ár, skal hún engu að síður greidd að fullu á samningsbundnu verði, en geti Landsvirkjun selt öðrum þá orku, sem þannig losnar, er reiknað með, að ISAL fái hana endurgreidda síðar í ísl. krónum á samningsbundnu verði eða söluverði, ef það er lægra. Er það Landsvirkjunar að ákveða, hvort um slíka sölu til annarra hafi verið að ræða, og hve mikil endurgreiðslan skuli vera.

Almenn ákvæði.

Í lok samningsins eru ýmis almenn ákvæði svo sem varðandi óviðráðanleg öfl („force majeure“), vanefndir, samningsslit, ágreining og gerð, gildistíma, framsal o. fl., og eru þau í öllum aðalatriðum þau sömu og í aðalsamningi og skýrð í greinargerð með honum. Auk þess er ákvæði um, að aðilar séu gagnkvæmt undanþegnir allri ábyrgð á tjóni, sem orsakast af misfellum í rekstri mannvirkja þeirra.

UM HAFNAR- OG LÓÐARSAMNINGINN

Höfuðatriði samnings þessa eru rakin í 8. gr. aðalsamningsins, en þau eru:

- a) ISAL fær tiltekna lóð til umræða allt samningstímabilið, þ. e. allt að 45 árum, án sérstaks gjalds, með framlengingarrétti 10 ár að auki og þá leigu eftir samkomulagi eða eftir mati.
 - b) Höfn verður byggð austan við Straumsvík og er hún hluti Hafnarfjarðarhafnar. ISAL greiðir allan kostnað við byggingu hafnarinnar, ábyrgist viðhaldskostnað og hefur forgangsrétt til notkunar hafnarinnar.
 - c) ISAL hefur rétt til að afla vatns á bræðslulóðinni og á tilteknu landi, sem er í eigu ríkisins suðaustan Reykjanesbrautar.
- Skulu þessir meginþættir nú athugaðir nánar:

Bræðslulóðin.

Land það, sem hér um ræðir, er um 370 þús. ferm. að flatarmáli og er lega þess sýnd á uppdrætti sem fylgiskjal A með samningi þessum. Ekki er heimilt að hafa annan atvinnurekstur á bræðslulóðinni en tiltekið er í 1. gr. aðalsamnings. Sérstök takmörk eru á rétti til byggingar íbúðahúsa (sbr. málsgr. 2.03). Um frekara land bræðslunni til handa hefur ekki verið rætt, en viljayfirlýsing gefin um að við ráðstöfun landsins sunnan Þjóðveggarins, andspænis bræðslulóðinni, hafi Hafnarfjarðarkaupstaðar og/eða ríkisstjórnin í hyggju að taka viðeigandi tillit til þarfa bræðslunnar og ráðstafa ekki neinum hluta svæðis þessa, án þess að gera ISAL áður aðvart, sbr. málsgr. 2.04. Í þessu felst að sjálfsögðu engin skuldbinding.

Um heimild til vatnstöku á landi ríkissjóðs, sunnan veggarins, mun nánar rætt síðar.

ISAL tekur við lóðinni til afnota á gildistökudegi samningsins, sbr. málsgr. 2.04 svo og 20. gr. samningsins og 48. gr. aðalsamningsins. Leigutíminn er jafn samningstíma aðalsamningsins, þ. e. allt að 45 árum, en skylt er að framlengja lóðar-

leigutímann um 10 ár að auki, ef ISAL óskar eftir, og greiðist þá leiga, annaðhvort eftir samkomulagi eða mati, sem miðast við íslenzkar venjur, bæði um framkvæmd mats og leiguupphæð. Á sjálfum samningstímanum er ekki gert ráð fyrir sérstakri lóðarleigu.

Um önnur gjöld ISALs, lóðina varðandi, svo sem gatnagerðargjald og byggingarleyfisgjald, vísast til 31. gr. aðalsamningsins, sbr. málsgr. 5.02 samnings þessa.

ISAL sér sjálft um alla gatnagerð á bræðslulóðinni, svo og allar lagnir fyrir vatn, skolp, rafmagn og annað þess háttar.

Í 4. gr. samningsins eru ýmis ákvæði, er varða ISAL, svo sem um byggingar þess, sem gerðar skulu vera samkvæmt byggingarsamþykkt Hafnarfjarðar, eða samkvæmt tilteknum erlendum stöðlum, ef ákvæði byggingarsamþykktar eiga ekki við. Þá er einnig í 4 gr. ákvæði um, að ISAL skuli skylt að girða lóðina, svo og um skyldu ISALs til að viðhafa ýmsar varúðarráðstafanir og ákvæði um umferðarrétt íslenzkra löggæzlumanna, tollgæzlu- og eftirlitsmanna.

Höfn og hafnarmannvirki.

Þegar álbræðslan er komin í fulla stærð, mun flutningamagn hennar frá og til útlanda nema a. m. k. 240 þús. smálestum árlega. Um það bil helmingur þessa magns er aðalhraefni það, sem bræðslan notar, áloxýð (alumina), sem er duft, sem flutt er með færabeltum beint frá skipi í geymsluturn. Þá er talið nauðsynlegt að hafa sérstakan útbúnað til greiðrar losunar og lestunar annarra rekstrar- og framleiðslu- vara bræðslunnar.

Nauðsyn góðrar hafnar sem næst bræðslunni er því augljós og allgöð aðstaða til hafnargerðar í Straumsvík ein ástæða þess, að sá staður þótti henta til að setja þar upp álbræðslu þá, sem hér um ræðir.

Í 6. gr. samningsins eru greind helztu hafnarmannvirki fyrirhugaðrar hafnar. Fyrst og fremst er um að ræða hafnargarð við austurströnd Straumsvíkur, með 220 metra löngum viðlegukanti, með 10 metra dýpi á meðalstórstraumsfjöru, og möguleika á aukningu í allt að 12 metra dýpi síðar. Til hafnarinnar telst einnig vegur, er kemur höfn og bræðslulóð í samband við Reykjanesbraut, svo og undirstöður undir losunar- og lestunartæki ISALs o. fl., sem talið er upp í málsgr. 6.02 og ISAL setur sjálft upp. sbr. 7. gr. Í hafnaráætlun, fskj. B með samningi þessum, og uppdráttum, sem henni fylgja, eru nánari skýringar gefnar á fyrirhuguðum framkvæmdum.

Endanleg ákvörðun um gerð aðalmannvirkisins, þ. e. garðsins, verður tekin þegar verkfræðilegri athugun er lokið, verkið hannað og útboðslýsing gerð, en gert er ráð fyrir alþjóðlegu útboði, þó svo að íslenzkir verktakar njóti forgangs, ef þeir eru sambærilegir um verð og þjónustugæði. Endanlegar teikningar eru háðar samþykki ISALs, sbr. fylgiskjal B, 3. lið.

Samkvæmt nýrri hafnarreglugerð fyrir Hafnarfjarðarkaupstað, nr. 2 3. janúar 1966, voru ytri mörk hafnarinnar færð út og nær Hafnarfjarðarhöfn nú suður fyrir Straumsvík. Hinar fyrirhuguðu framkvæmdir eru því innan marka Hafnarfjarðarhafnar og gert ráð fyrir, að þær teljist hluti af Hafnarfjarðarhöfn og njóti sem slíkar þeirra réttinda, sem lög um hafnargerðir og lendingarbætur, nr. 29 23. apríl 1946, veita, að undanskildu 40% framlagi ríkissjóðs. Samkvæmt 1. gr. hafnalaganna er ríkisframlagið m. a. bundið því skilyrði, að eignir og tekjur hafnar- eða lendingarbótasjóðsins nægi ekki til að standa undir byggingarkostnaði. Svo sem vikið skal að síðar, greiðir ISAL allan byggingarkostnað hafnarinnar á 25 árum, og þykir því ekki koma til álita að ríkissjóður veiti einnig framlag til byggingarinnar. Hins vegar njóta framkvæmdirnar góðs af öðrum ákvæðum hafnalaganna, svo sem varðandi eignarnám o. fl.

Af framangreindu fyrirkomulagi leiðir, að hin fyrirhugaða höfn í Straumsvík verður undir sömu stjórn og Hafnarfjarðarhöfn. Reikningshald hafnarinnar verður

á vegum Hafnarfjarðarkaupstaðar og hafnarreglugerð Hafnarfjarðarhafnar mun einnig gilda fyrir Straumsvík, að svo miklu leyti, sem samrýmt getur samningi þessum, en gera má ráð fyrir að endurskoða verði hafnarreglugerð Hafnarfjarðarhafnar og samræma breyttum aðstæðum, þegar Straumsvíkurhöfn er komin í notkun.

Af ýmsum ástæðum þykir eðlilegt að vita- og hafnamálastjórn sjái um byggingu hafnarinnar og hafi yfirstjórn þess máls, að sjálfsögðu í góðu samráði við fyrirsvarsmenn Hafnarfjarðarkaupstaðar.

Þar sem gert er ráð fyrir, að höfnin verði byggð að öllu leyti fyrir lánsfé, er nauðsynlegt að afla síðar heimildar til að veita ríkisábyrgð fyrir öllum kostnaði við bygginguna, þar eð hin almenna ábyrgðarheimild hafnalaganna er hæst 60% af heildarkostnaði. Ekki er gert ráð fyrir að kostnaður árið 1966 verði nema um 5% af heildarkostnaði, það er aðallega verkfræðileg vinna við endanlegar teikningar og útbóðslýsingar. Verði þessu lokið og gengið frá verksamningi fyrir lok þessa árs, en framkvæmdir hafnar við sjálft verkið í ársbyrjun 1967. Samkvæmt málsgr. 6.05 skal hafnargerðin það langt komin 1. október 1968, að undirstöður þær fyrir tæki, sem ISAL setur upp til losunar og lestunar, séu fullgerðar, en hafnargerðinni sé lokið á fyrsta orkuafhendingardegi (AR I). Viss atvik, sem rakin eru í a—c-liðum málsgr. 6.05, geta haft áhrif til seinkunar á fyrra tímamarkinu, þ. e. 1. október 1968. Þrátt fyrir ákvæði í málsgr. 6.05 er ólíklegt að hagkvæmt þyki að hraða framkvæmdum það mikið, að unnt verði að losa þar skip með byggingarefni fyrir bræðsluna, er byggingarframkvæmdir við hana hefjast, sem sennilega verður á síðari hluta árs 1967.

Þegar höfnin er fullgerð, er gert ráð fyrir að ISAL hafi forgangsrétt umfram aðra notendur, sbr. 8. gr., en ber þó að tilkynna skipakomur með 5 daga fyrirvara, sbr. málsgr. 8.02, og senda áætlanir um ferðir skipa á vegum bræðslunnar. Gera má ráð fyrir, að höfnin verði ekki notuð af ISAL nema að nokkru leyti, og taki að öðru leyti að sér verkefni þau, er til falla fyrir aðra aðila. Má búast við, að höfn á þessum stað, þar sem mjög stór skip geta athafnað sig, þyki hentug fyrir ýmsan „bulk“-flutning í framtíðinni.

Um greiðslu kostnaðar við byggingu og rekstur er í samningnum gert ráð fyrir eftirgreindu fyrirkomulagi, sbr. 11. gr.:

ISAL greiðir allan stofnkostnað á 25 árum með 6½% ársvöxtum og jöfnum greiðslum vaxta og afborgana (annuitet). Til stofnkostnaðar teljast vextir á byggingartíma, fjármagnskostnaður og kostnaður vegna kaupa á landi fyrir höfnina frá einstaklingum.

Hið fasta árgjald ISALs kemur í stað allra vörugjalda af vörum bræðslunnar á umræddu 25 ára tímabili. Á undan 25 ára tímabilinu greiðir ISAL vörugjöld samkvæmt gjaldskrá hafnarreglugerðar og eftir 25 árin vörugjald af áli frá bræðslunni, útfluttu um höfnina, sem miðast við 0.1% af heimsmarkaðsverði.

Gjald þetta, sem í raun og veru er hreinn hagnaður hafnarinnar, eftir að allur stofnkostnaður er greiddur að fullu og séð fyrir rekstri og viðhaldi, myndi, miðað við núverandi heimsmarkaðsverð á áli og 60 þús. smálesta ársframleiðslu, nema um 30 þús. dollurum. Bæði fastagreiðslan á 25 ára tímabilinu og 0.1% greiðslan eftir það greiðast í Bandaríkjadollurum.

Viðhaldskostnaður hafnarinnar er færður á sérreikning og standa vörugjaldatekjur annarra en ISALs undir þessum kostnaði, svo sem þær hrökkva til, en það sem á vantar, greiðir ISAL, miðað við ársuppgjör, sbr. málsgr. 11.05. Séu þessar tekjur meiri en árlegur viðhaldskostnaður, rennur það, sem umfram er, til hafnar-sjóðs.

Þetta fyrirkomulag er gert ráð fyrir að haldist út samningstímabilið. Þýðir það, að ISAL ábyrgist allan viðhaldskostnað, sem umfram er árlegar vörugjaldatekjur hafnarinnar frá öðrum en ISAL.

Rekstur hafnarinnar og stjórn er gert ráð fyrir að sé í höndum hafnaryfir-

valda í Hafnarfirði. Þó sér ISAL um losun og lestun skipa með bræðsluvörur og vinnu með eigin tækjum.

Öll skipagjöld samkvæmt gjaldskrá hafnarreglugerðarinnar, t. d. lestagjald, bryggjugjald, hafnsögugjald og þess háttar, bæði af skipum vegna ISALs og öðrum skipum, eru ætluð til að mæta þessum kostnaði.

Vatn.

Í 14. gr. samningsins eru ákvæði um rétt ISALs til vatnstöku á bræðslulóðinni og tilteknu svæði á landi, sem er í eign ríkisins sunnar Reykjanesbrautar, sbr. uppdrátt nr. IV með fylgiskjali C með samningi þessum.

Ekki er gert ráð fyrir að greiðsla komi frá ISAL fyrir þetta, en ISAL lætur höfninni í té tiltekið vatnsmagn úr leiðslum sínum, til nota við höfnina og sölu í skip, þar á meðal skip, sem eru í flutningum fyrir ISAL.

UM AÐSTOÐARSAMNINGANA, C1—C3

Þeir samningar, sem hér um ræðir, eru þrír, samningur um aðstoð við hönnun og byggingu álbræðslunnar, samningur um tæknaaðstoð og leiðbeiningar við rekstur hennar og samningur um söluumboð á framleiðslu bræðslunnar. Þótt samningar þessir séu gerðir á milli Íslenska Álfélagsins hf. (ISAL) og Swiss Aluminium Limited (Alusuisse), þótti rétt að láta þá fylgja aðalsamningnum og að láta breytingar á þeim vera háðar samþykki ríkisstjórnarinnar, því ýmis ákvæði samninganna geta haft áhrif á skattskyldar tekjur fyrirtækisins.

Hér á eftir verða rakin helztu atriði samninganna.

1. Aðstoðarsamningur — hönnun og bygging.

Skuldbindingar Alusuisse. Samkvæmt 2. gr. samnings þessa, skuldbindur Alusuisse sig til þess að láta ISAL í té þjónustu við hönnun og verkfræðistörf við byggingu álbræðslunnar. Í greininni er sérstaklega nefnt, að Alusuisse skuli gera allar teikningar, efnislista, útboð, rannsókn á útboðum, samninga, áætlanir bæði um framkvæmdir og fjáröflun, og annast samræmingu og eftirlit með byggingarframkvæmdum. Auk þess skuldbindur Alusuisse sig til þess að láta ISAL í té þá þekkingu, sem fyrirtækið hefur yfir að ráða og vera til taks við lausn hverra þeirra vandamála, sem upp kunna að koma.

Í 3. gr. er jafnframt tekið fram, að ISAL skuli hafa aðgang að öllum einkaleyfum Alusuisse, sem að notum mega koma í sambandi við byggingu bræðslunnar.

Í fáum orðum sagt skuldbindur Alusuisse sig til þess að láta í té þá þjónustu, sem verkfræðifyrirtæki mundi veita, ef við slíkt fyrirtæki væri samið um undirbúning og byggingu verksmiðju, í víðtækustu merkingu, auk heimildar til þess að nota einkaleyfi.

Þóknun. Í 4. gr. er ákveðið, að ISAL skuli greiða Alusuisse þóknun fyrir ofangreinda þjónustu, sem nemur 10% af raunverulegum byggingarkostnaði álbræðslunnar. Auk þess er tekið fram í málsg. 4.06, að ISAL skuli endurgreiða Alusuisse útlagðan kostnað vegna ferðalaga, prentunar, þýðinga, o. þ. h.

Í málsg. 4.05 er tekið fram, að ríkisstjórninni sé heimilt að láta endurskoða reikningsuppgjör yfir greiðslur samkvæmt samningnum. Til þess að ganga úr skugga um, að hér væri ekki um óeðlilega upphæð að ræða, var leitað álits þekktis endurskoðunarfyrirtækis í Bretlandi. Samkvæmt upplýsingum þessa aðila er algengt að þóknun til verkfræðifyrirtækis, sem veitir svo víðtæka þjónustu, eins og hér um ræðir við byggingu svipaðra iðnfyrirtækja, sé 8—12% af byggingarkostnaði. Til dæmis má benda á það, að verkfræðikostnaður við byggingu Áburðarverksmiðjunnar hf. varð tæp 11% af byggingarkostnaði.

2. Aðstoðarsamningur — rekstur.

Skuldbindingar Alusuisse. Samkvæmt 2. gr. samnings þessa ber Alusuisse að láta ISAL í té tæknilega þjónustu og þekkingu við rekstur álbræðslunnar, m. a. með gerð áætlana um framleiðslu og viðhald bræðslunnar, rannsóknnum, þjálfun starfslíðs og ýmiss konar efnahags- og framleiðsluathugunum. Jafnframt skal íslenska fyrirtækið hafa aðgang að niðurstöðum frá rannsóknastofum Alusuisse og aðgang að þessum stofnunum vegna sérstakra vandamála álbræðslunnar.

Alusuisse skal aðstoða ISAL við útvegum hráefna til framleiðslu bræðslunnar með beztu fáanlegum kjörum. Einnig skal ISAL njóta allra nýrra upplýsinga og uppgötvana, sem Alusuisse þekkir og ræður yfir, og heimildar til þess að nota einkaleyfi fyrirtækisins.

Í 4. gr. er sérstaklega rætt um nýjungar, sem valda byltingu í álframleiðslu. Alusuisse skuldbindur sig til þess að láta ISAL í té allar slíkar upplýsingar og stuðla að nýtingu þeirra hjá hinu íslenska fyrirtæki, ef æskilegt er, en um þóknun fyrir slíka þjónustu skal samið sérstaklega og skulu þeir samningar háðir samþykki ríkisstjórnarinnar.

Þóknun. Í 5. gr. er ákveðið, að ISAL skuli greiða Alusuisse þóknun, sem nemur 2.2% af brúttótekjum fyrirtækisins og auk þess endurgreiða útlagðan kostnað vegna ferðalaga o. fl. Þegar tekið er tillit til þess hversu viðtæk þjónustan er og höfð hliðsjón af því hve miklu svipuð fyrirtæki verja almennt til rannsókna og tilrauna í dag, verður varla sagt, að upphæðin sé óeðlilega há. Hins vegar má segja, að æskilegra hefði verið, að fyrirtækið framkvæmdi sjálft hér innanlands eins mikið og unnt er af nauðsynlegri rannsóknastarfsemi. Vafasamt er þó hversu viðtækar þær eigin rannsóknir gætu orðið og vissulega er ómetanlegt fyrir álbræðsluna að hafa aðgang að þeirri þekkingu, sem Alusuisse ræður yfir.

3. Aðstoðarsamningur — sala.

Söluumboð. Samkvæmt 2. gr. samnings þessa er Alusuisse veitt einkasöluumboð á framleiðslu bræðslunnar. Í 3. gr., málsg. 3.04, er tekið fram, að ekki sé heimilt að selja Alusuisse, eða dótturfyrirtækjum þess, ál frá ISAL með hagstæðari kjörum en fást mundu við kaup frá öðrum og óháðum aðila. Auk þess er tekið fram í 6. gr., að Alusuisse skuli ávallt leitast við að ná sem bestum kjörum fyrir ISAL.

Þóknun. Samkvæmt 5. gr. ber ISAL að greiða Alusuisse í umboðslaun fyrir söluuna 1½% af söluverði framleiðslunnar, sem ekki getur talizt óeðlilegt.

Almenn ákvæði.

Meðferð deilumála. Greinar 8 og 9 í öllum samningunum fjalla um ráðandi lög og meðferð deilumála og eru í aðalatriðum samhljóða.

Eins og í aðalsamningnum skulu íslensk lög og alþjóðalög, þar sem nauðsynlegt er, vera ráðandi. Með deilumál á milli ríkisstjórnarinnar annars vegar og ISALs og Alusuisse hins vegar, skal fara samkvæmt ákvæðum aðalsamningsins um meðferð deilumála. Málaferli á milli Alusuisse og ISALs, þar sem ríkisstjórnin hefur ekki hagsmuna að gæta, skal hins vegar leggja fyrir gerðardóm samkvæmt svissneskum lögum.

Breytingar. Samkvæmt 10. gr. allra samninganna er óheimilt að breyta ákvæðum þeirra án samþykkis ríkisstjórnarinnar.

Samanburður við norsku samningana.

Í sambandi við þóknun þá, sem ISAL ber að greiða Alusuisse fyrir þá þjónustu, sem um er samið í þessum samningum, má gera samanburð við greiðslu þá, sem gert var ráð fyrir að Alusuisse fengi frá norsku dótturfyrirtæki Alusuisse fyrir sams konar störf. Í ljós kemur, að kjör þau, sem ISAL semur um, eru heldur hagstæðari,

þótt ekki muni þar miklu. Öllu mikilvægara er, að í samningum ISALs eru strangari ákvæði um skyldur Alusuisse til þess að útvega hráefni til bræðslunnar og selja framleiðslu hennar með hagstæðum kjörum og heimildir fyrir ríkisstjórnina til þess að láta endurskoða reikningsuppgjör fyrir slík viðskipti. Auk þess er rétt að leggja áherzlu á mikilvægi þess ákvæðis, að ekki er heimilt að breyta þessum samningum án samþykkis ríkisstjórnarinnar.

UM SAMNINGINN UM FRAMKVÆMDATRYGGINGU

Samningur þessi, sem gerður er milli ríkisstjórnarinnar og Alusuisse, var undirritaður hinn 28. marz s. l. ásamt aðalsamningnum, sem fyrr segir. Jafnframt hefur það verið staðfest af hálfu hins svissneska ábyrgðaraðila, að hann fallist á ákvæði samningsins fyrir sitt leyti og muni á tilsettum tíma afhenda ábyrgðarskjal sitt.

Með samningi þessum ábyrgist Alusuisse það sérstaklega, að bræðslan við Straumsvík verði byggð af hálfu ISALs í fyrsta áfanga, eftir því sem krafizt er í aðalsamningnum. Er sú trygging lögð fram með bankaábyrgð af hálfu Schweizerische Kreditanstalt í Zürich (bankatryggingin), í öllu verulegu í því formi, sem greinir á fskj. A. með samningnum.

Tilgangi þessarar framkvæmdatryggingar er nánar lýst í 2. gr. samningsins. Mun hún tryggja ríkisstjórninni og Landsvirkjun tafarlausa greiðslu skaðabóta með tilskilinni upphæð, ef til vanefndar kemur um byggingu bræðslunnar. Hins vegar verður hér ekki um að ræða endanlegar skaðabætur, þannig að viðbótargreiðsla eða endurgreiðsla getur komið til, ef til málaferla dregur um slíka vanefnd, eftir því hvort eiginlegar skaðabætur verða hærri eða lægri en tryggingarfjárhæðin um það er lýkur. Greiðsla tryggingarfjárhæðarinnar fer fram sem næst sjálfvirkt, og verður hvorki stöðvuð með málaferlum (málsgr. 4.03 og 5.04) né við tilkomu óviðráðanlegra afla á byggingartímanum (8. gr.) nema báðir aðilar séu á það sáttir.

Nauðsyn slíkrar tryggingar helgast einkum af því, að bygging bræðslunnar þarf ekki að hefjast fyrr en um það bil einu ári eftir að hafin er bygging Búrfellsvirkjunar, þ. e. á árinu 1967, ef samningar takast. Er það hinum íslenzku virkjunaraðilum og lánveitendum þeirra mikils virði, að hafa slíka virka fjárhagskuldbindingu Alusuisse um þessar framkvæmdir þegar í upphafi. Í samræmi við þetta er tryggingunni svo hagað, að höfuðstóll hennar hækkar eftir því, sem Búrfellsvirkjun miðar áfram og tilkostnaður við hana vex (3. gr., málsgr. 3.03). Er hann í upphafi 50 milljónir svissneskra franka, er tryggðir verða á gildistökuadegi aðalsamningsins, en hækkar síðan í 20 milljónir franka á næstu 12 mánuðum í 3 áföngum, enda sé tilkostnaður við Búrfellsvirkjun frá ársbyrjun 1966 þá orðinn jafnhár eða hærri hverju sinni. Á næsta ári þar á eftir lækkar síðan þessi tryggingarupphæð í 4 áföngum, ef tilkostnaður við byggingu bræðslunnar frá gildistökuadegi aðalsamningsins nemur þá jafnhárra upphæð og þeirri, sem lækkað er um (3. gr., málsgr. 3.04). Er tryggingin úr sögunni að svo búnu, ef bygging bræðslunnar er þá hafin og í hana lagður sá kostnaður, sem um ræðir. Skýrgreint er í málsgr. 1.02 (g), hvað telja beri upphaf að byggingu bræðslunnar í þessu sambandi, og í málsgr. 1.02 (f), hvað telja megi til kostnaðar við hana og virkjunina. Náist þessi mörk eigi á tilsettum tíma, verður tryggingarupphæðin af hendi greidd með þeim höfuðstól, sem hún þá hefur.

Seðlabanka Íslands er ætlað að fylgjast með því, hverju fram vindur um tilkostnað aðila við mannvirki sín (6. gr.). Er honum heimilt að styðjast við upplýsingar löggiltra endurskoðenda aðilanna, eða hverjar þær upplýsingar aðrar, sem að gagni mega koma. Tilkynnir hann Schweizerische Kreditanstalt um upphaf að byggingu bræðslunnar, er til kemur, og um tilkostnað aðilanna, sbr. fskj. B og C með samningnum (4. og 5. gr.). Þarf hinn svissneski banki ekki að rannsaka

nánar þær heimildir, sem Seðlabankinn byggir á, né heldur að taka mark á neinum öðrum upplýsingum, sem fram koma (7. gr.). Hlutverk hans er einskorðað við það, að gefa út ábyrgðarskjöl sín, þegar skilyrði þess eru fyrir hendi að dómi Seðlabankans, og að greiða tryggingarféð af hendi, ef til kemur.

Um deilur aðila skv. samningi þessum fer sem um deilur út af aðalsamningnum (10. gr.). Hins vegar mun um samninginn fara að svissneskum lögum í stað íslenskra, auk þeirra reglna þjóðaréttarins, sem við kunna að eiga (9. gr.). Er þannig fyrir mælt í því skyni, að tryggja sem best aðstöðu ríkisstjórnarinnar og Alusuisse gagnvart hinum svissneska ábyrgðaraðila.

Fylgiskjal I.

EFNAHAGSSTOFNUNIN

21. marz 1966.

ÁHRIF BÚRFELLSVIRKJUNAR OG ÁLBÆÐSLU Á JAFNVÆGI VINNUMARKAÐSINS

Mannaflinn í heild.

Meðalmannfjöldi atvinnufólks, 15—69 ára, er talinn hafa verið 67 775 á árinu 1960. Er tala þessi byggð á úrtaki manntalsins það ár, og hefur hún verið notuð sem grundvöllur fyrir áætlunum um þróun mannafla frá því ári. Gerð hefur verið áætlun um þessa þróun allt fram til ársins 2000. Er hún annars vegar sett fram með fimm ára millibilum frá 1960 til 2000 (tafla 1), en hins vegar fyrir hvert ár 1960—1970 (tafla 2). Áætlunin er byggð á upplýsingum um þróun mannfjöldans og tölu fæddra, dáiinna, aðfluttra og brottfluttra fram til ársins 1964. Upp frá því er byggt á dánarlíkum samkvæmt reynslu áráanna 1951—1960 og frjósemi kvenna eftir aldursflokkum samkvæmt reynslu áráanna 1946—1955, er í heild kemur nokkurn veginn heim við árin 1961—1963.

Á árunum 1960—1970 fer mannaflinn tiltölulega jafnt vaxandi frá ári til árs. Fyrsta árið, 1961, var aukningin óeðlilega lítil vegna fjölda brottfluttra umfram aðflutta. Næstu tvö ár er aukningin talin 1300 manns á ári, en hækkar smám saman upp í tæp 1700 manns síðasta árið, þ. e. 1970. Meðalaukningin er tæp 1300 manns á ári á fimm ára tímabilinu 1960—1965, um 1600 næstu fimm ár, 1965—1970, og um 1800 næstu fimm ár þar á eftir, 1970—1975. Samkvæmt þessu ætti mannaflinn árið 1975 að vera 91 000 manns samanborið við 74 000 árið 1965 og um 68 000 árið 1960. Því lengra, sem fram liður, verður áætlunin að sjálfsgöðu síður áreiðanleg, en alls er aukning mannaflans til ársins 2000 talin um 72 000, og heildarmannafla það ár um 146 000 manns.

Tímabundin atvinnuþátttaka.

Reynt hefur verið að komast að nokkurri niðurstöðu um þýðingu tímabundinnar atvinnuþátttöku. Er hér bæði átt við þá atvinnu, sem stunduð er hluta af degi, og þá, sem stunduð er hluta af ári.

Mikil óvissa er ríkjandi um fyrra atriðið. Þær ófullkomnu upplýsingar, sem fyrir liggja, benda þó til þess, að fjöldi þeirra, sem stundar vinnu hluta af degi, og þá yfirleitt hálfan daginn, sé á milli 3000—4000. Einkum er hér um að ræða húsmæður, er vinna í fiskiðnaði, og að einhverju leyti í öðrum iðnaði.

Á hinn bóginn gefur úrtaksathugun manntalsins frá 1960 greinargóðar upplýsingar um sveiflu í atvinnuþátttöku á milli árstíða. Samkvæmt þeirri athugun (tafla 3) var aukning atvinnuþátttöku um vorið 7400 manns, en minnkunin um

haustið 6000 manns. Mismunurinn svarar um það bil til varanlegrar fjölgunar mannaflans. Sennilegt má telja, að aukning mannaflans að vori muni á tímabilinu frá 1960—1970 aukast úr 7400 manns í 9000 manns, um það bil.

Skipting mannaflans eftir atvinnugreinum.

Yfirlit yfir skiptingu mannaflans eftir atvinnugreinum er gefið í töflu 4. Er þessi tafla byggð á manntalinu frá 1950 og úrtaksathugun manntalsins frá 1960. Fyrir árið 1963 hefur skiptingin verið áætluð eftir skiptingu vinnuvikna eftir atvinnugreinum, sem upplýsingar liggja fyrir um það ár. Er sú skipting ekki fylli-lega sambærileg við flokkun manntalsins 1960, svo sem taflan ber með sér. Breytingar frá árunum 1963 til 1965 hafa verið áætlaðar samkvæmt ýmsum heimildum, einkum skýrslum Hagstofunnar um fjölda framteljenda í starfsstéttum og atvinnugreinum. Áætlun hefur verið gerð um atvinnuskiptinguna árin 1970 og 1975 á grundvelli reynslu undanfarandi ára hér á landi og í öðrum löndum á svipuðu skeiði hagþróunar. Enn fremur hefur verið höfð hliðsjón af sérstökum skilyrðum landbúnaðar og sjávarútvegs.

Gerir þessi áætlun ráð fyrir því, að fækkun mannafla í landbúnaði verði á næstu árum allmiklu minni en verið hefur að undanförunu, eða 1% á ári frá 1965 til 1975, samanborið við 2% á ári frá 1950 til 1965. Í fiskveiðum er gert ráð fyrir, að mannafla haldist óbreyttur frá 1965 til 1975, en í þessari atvinnugrein fækkaði einnig um nær því 2% á ári að meðaltali frá 1950 til 1965. Í báðum þessum atvinnugreinum hefur orðið mikil framleiðniaukning á undanförunum árum og meiri en í flestum öðrum atvinnugreinum. Bendir allt til þess, að sú þróun haldi áfram. Getur því orðið veruleg aukning framleiðslu samfara óbreyttum eða minnkandi mannafla. Það hlýtur einnig að hafa áhrif á mannaflaþróun þessara atvinnugreina, að neyzla landbúnaðarafurða innanlands vex hægt og að sumir helztu fiskistofnarnir eru allt að því fullnýttir. Þess má einnig geta í þessu sambandi, að meðal nágrannaþjóða okkar er gert ráð fyrir enn örari fækkun í þessum tveimur undirstöðugreinum en gert hefur verið hér. Þannig er í þjóðhagsáætlun norsku ríkisstjórnarinnar fyrir árin 1966—1969 gert ráð fyrir 2.4% árlegri fækkun mannafla í landbúnaði og 2.1% árlegri fækkun í fiskveiðum og öðrum veiðiskap.

Í fiskiðnaði hefur orðið mikil framleiðniaukning á undanförunum árum. Allar líkur benda til, að hún muni enn haldast mikil á næstu árum, og muni iðnaðurinn sjálfur verða að leggja á þetta mikla áherzlu vegna harðrar samkeppni á erlendum mörkuðum. Bendir þetta til þess, að ekki þurfi að gera ráð fyrir mjög mikilli mannaflaþörf fiskiðnaðar á næstu árum. Takmarkaðir möguleikar á aukningu fiskveiða vegna ástands fiskistofna benda til hins sama. Á hinn bóginn má gera ráð fyrir, að vinnslustig sjávarafurða fari hækkandi, en það krefst aukins mannafla. Með tilliti til þeirra atriða, sem að framan greinir, hefur þótt rétt að gera ráð fyrir 1% meðalaukningu mannafla í fiskiðnaði á ári.

Öðrum atvinnugreinum en þeim, sem nú hafa verið taldar, má skipa í tvo flokka eftir því, sem sennilegt má telja, að mannaflaþörf þeirra þróist. Annars vegar eru iðnaður, annar en fiskiðnaður, byggingarstarfsemi og samgöngur. Hins vegar eru viðskipti og hvers konar þjónustustarfsemi. Má gera ráð fyrir, að aukning framleiðni verði mun örari í fyrri flokknum en þeim seinni og mannaflaþörf seinni flokksins að sama skapi meiri en þess fyrri. Hefur verið gert ráð fyrir, að meðalaukning mannafla í fyrri flokknum verði um 2.5% á ári, en um 3.3% í þeim síðari.

Samkvæmt áætluninni mundi fækkun mannafla í landbúnaði á næstu tíu árum nema 1000 manns. Mannafla í fiskveiðum mundi standa óbreyttur, en fjölgun í fiskiðnaði nema 750 manns. Fjölgun í öðrum iðnaði en fiskiðnaði mundi nema 3650 manns, og þá í öllum iðnaði 4400 manns. Í byggingarstarfsemi mundi fjölga um 2600, í viðskiptum um 4050, í samgöngum um 2000 og í þjónustustarfsemi um

4850. Alls er fjölgunin 16 900 manns á árunum 1965—1975, þar af eru 7950 manns á fyrri fimm ára tímabilinu, en 8950 manns á því síðara.

Að sjálfsögðu má ekki gera ráð fyrir, að þessi áætlun geti sýnt þróun frá ári til árs. Ætlunin er, að hún sýni þróunarlíkur yfir lengra tímabil. Yfir skemmri tíma litið, geta ætíð orðið tilbrigði í skiptingu mannaflans. Á undanförunum árum hefur t. d. orðið óvenjulega mikil aukning í byggingarstarfsemi, og á árunum milli 1950 og 1960 varð óvenjulega mikil aukning í fiskiðnaði. Slíkar sveiflur jafnast þó, þegar yfir lengra tímabil er litið, og sú áætlun, sem hér hefur verið gerð, byggist á því, sem telja má sennilegast um þróun atvinnuskiptingar mannaflans samkvæmt reynslu undanfarinna ára hérlendis og reynslu erlendra þjóða. Áætlunin virðist einnig falla vel saman við óskir manna um starfsval og við þróun framleiðslu og eftirspurnar, eins og sennilegt má telja, að hún verði.

Mannaflajafnvægi í byggingarstarfsemi.

Á byggingartíma virkjunarinnar og álbræðslunnar snerta vandamál mannaflajafnvægisins sérstaklega byggingarstarfsemina, en hún tekur bæði til húsbýgginga og annarrar mannvirkjagerðar. Svo sem áætlun atvinnugreinaskiptingarinnar ber með sér (tafla 4), er reiknað með, að í þeirri grein muni næstu 5 árin fjölga um 2.6% á ári. Mannaflí þessarar greinar, sem að meðaltali nam 9300 manns árið 1965, mun þá verða 10 550 að meðaltali árið 1970. Fjölgunin nemur 1250 manns á þessum 5 árum, eða 250 manns á ári.

Eðlilegt er, að gera ráð fyrir því, að á næstu árum, meðan stórframkvæmdir við byggingu orkuvers og álbræðslu standa yfir, muni aukning mannfjölda í þessari grein geta orðið nokkuð örari en svarar til þessarar meðalaukningar. Mundi þá verða sem svarar minni aukning í byggingarstarfsemi næstu árin þar á eftir. Þetta gæti t. d. gerzt með því móti, að nokkur hluti byggingarmannafla stórframkvæmdanna, einkum bræðslunnar, tæki upp rekstrarstörf við bræðsluna, þegar hún hefur starfsemi sína. Af þessum sökum verður gert ráð fyrir því, að á árunum 1966—1968 geti fjölgað í byggingarstarfseminni um 350 manns á ári. Er það aðeins tæpur helmingur þess, sem reyndin virðist sýna, að fjölgað hafi í þessari grein síðustu tvö árin. En milli 1963 og 1965 er áætlað, að fjölgað hafi um 1470 manns í greininni, þ. e. um 735 manns að meðaltali hvort ár. Hefur það staðið eðlilegri fjölgun annarra greina fyrir þrifum, en með 350 manna aukningu í greininni lætur nærri, að allar aðrar atvinnugreinar geti þróast í eðlilegu innbyrðis jafnvægi.

Sérstök athugun hefur verið gerð á mannaflaástandi byggingarstarfseminnar. Koma niðurstöður þeirrar athugunar fram í töflum 5—11. Sýna þessar töflur fjölda unninna vinnuvikna í byggingariðnaði á árinu 1963, fjölda framteljenda með byggingarstarfsemi að aðalstarfi árin 1963 og 1964, fjölda iðnaðarmanna í byggingariðngreinum og járn- og vélsmiðagreinum bæði á öllu landinu og á Suðvesturlandi á árunum 1964—1966, ásamt áætlun um þennan fjölda fyrir allt landið fram til ársins 1968.

Eru það einkum tvö atriði, sem koma fram í þessum töflum. Í fyrsta lagi mikil aukning mannafla í byggingarstarfsemi á milli áruna 1963 og 1964. Virðist sú aukning hafa numið um 10%, og er þetta í fullu samræmi við það, sem vitað er um aukningu framkvæmda. Í öðru lagi kemur í ljós, að aukning fagmanna í byggingariðngreinum hefur verið tiltölulega ör síðastliðin tvö ár (eða 4—5% á ári). Einkum var fjölgunin mikil á árinu 1965. Stafar þetta fyrst og fremst af fjölgun nema. Sömuleiðis má gera ráð fyrir verulegri áframhaldandi aukningu fagmanna í þessum greinum á næstu tveimur árum, eða 3—4% á ári. Er þetta allmiklu meiri aukning en gert er ráð fyrir í mannafla byggingarstarfseminnar í heild.

Ýmsar athuganir hafa verið gerðar á byggingarstarfsemi á Suðvesturlandi og mannaflapörf hennar í samanburði við byggingarstarfsemi og mannaflapörf hennar

á öllu landinu (sbr. töflu 9). Benda þessar athuganir til þess, að hlutur Suðvesturlands í byggingarstarfsemi og mannaflanotkun hennar sé rúmlega 70% af heildinni. Vegna þessa háa hlutfalls er ekki ástæða til sérstakra útreikninga á mannaflajöfnuði Suðvesturlands, enda myndu slíkir útreikningar verða flóknir og vafasamir að gildi. Yfirgnæfandi meirihluti breytinga á verkefnamagni og vinnuafslframboði á sér stað á Suðvesturlandi, og getur sá landshluti því tekið á sig allt að því eins miklar álagsbreytingar og byggingarstarfsemin í landinu í heild. Vinnuafslsjöfnuður landsins alls hefur því verið lagður til grundvallar þeim ályktunum, sem hér fara á eftir.

Mannaflapörf við byggingu orkuvers og bræðslu.

Áætlanir um innlendan mannafla við framkvæmdir virkjunar og bræðslu eru settar fram í töflu 10. Tekin eru tvö afbrigði, sem miðast við tvö hagstæðustu tilboðin í virkjunina. Við gerð bræðslunnar koma einnig til greina fleiri afbrigði eftir þeim hætti, sem hafður verður á byggingu hennar í nánari atriðum. Hér er lögð til grundvallar nýgerð áætlun álfélagsins um þörf innlends mannafla. Veruleg smíði byggingar- og tækjahluta fer fram erlendis. Hin áætlaða þörf innlends vinnuafsls er heldur ekki lágmarksþörf, þannig að erlent vinnuafsl gæti að talsverðu leyti komið í stað hins innlenda, ef brýna nauðsyn bæri til.

Heildarmannaflapörfin við byggingu orkuvers og bræðslu er 1710 mannafr samkvæmt herra afbrigðinu, sem felur í sér virkjunaráætlun Almenna byggingafélagsins hf. og félaga þess, en 1560 mannafr samkvæmt lægra afbrigðinu, sem felur í sér áætlun með tilboði franska félagsins Dumez. Áætlun ABF o. fl. er fyllri en áætlun Dumez, þar eð hún felur í sér alla vinnu við flutninga, verkstæðisvinnu o. þ. u. l., sem hið franska félag mun í meira mæli þurfa að kaupa af öðrum fyrirtækjum. Þykir því rétt að gera ráð fyrir, að herra afbrigðið komist í framkvæmd, og er reiknað með því í heildaryfirliti mannafla í byggingarstarfsemi (tafla 12).

Mesta álagið er á árunum 1967 og 1968, og þó nokkru meira á hinu síðara, 745 mannafr samkvæmt herra afbrigðinu, en 685 samkvæmt því lægra. Mesti mannafla hvors þessara ára er ekki tiltakanlega miklu meiri en þetta, þegar tillit hefur verið tekið til þess, að háværk hinna einstöku framkvæmda falla ekki ætíð saman. Þannig eru á árinu 1968 háværkin 835 mannafr samkvæmt herra afbrigðinu, en 765 samkvæmt því lægra.

Sú mynd vinnuafslsjafnaðarins, sem mestu máli skiptir, eru mannafrin, sem sýna það vinnuafsl, sem afkasta þarf og í boði er. Hámarksfjöldi mannafla er að hinu leytnu nokkuð til marks um það átak, sem felst í að ná mannaflanum saman. En mismunur mannafranna og hámarksfjöldi er hér ekki það mikill að verulegu máli skipti.

Það auðveldar útvegum nægilegs mannafla án jafnvægisröskunar, að háðar aðalframkvæmdirnar, virkjun og bræðsla, fara af stað með nokkuð jafnri stígandi og auka mannafla sinn þannig stig af stigi upp í hámark. Kemur þetta mun betur fram af mánaðartölum heldur en af töflu 10.

Meginniðurstöðurnar koma fram í töflum 11 og 12. Sýnir fyrri taflan (11) yfirlit um nýframkvæmdir í byggingarstarfsemi og vélsmíði á árunum 1963—1965, mannaflanotkun þeirra framkvæmda og mannaflanotkun varnarliðsframkvæmda. Viðhaldsvinna, byggingarstarfsemi og vélsmíði er ekki meðtalin, þannig að taflan sýnir ekki allan þann mannafla, sem af er að taka. En gert er ráð fyrir, að viðhaldsvinnan haldist í jöfnum straumi og geti ekki látið frá sér mannafla til nýframkvæmda. Síðari taflan (12) sýnir áætlun um aukningu mannaflaparfar við verklegar framkvæmdir á árunum 1966—1968, samanborið við 1965. Er hér sýnd mannaflapörf Búrfellsvirkjunar, álbræðslu og Straumsvíkurhafnar í samræmi við niðurstöður töflu 10. Þá eru sýndar breytingar á mannaflapörf varnarliðsframkvæmda samkvæmt upplýsingum

frá varnarmáladeild og verktökum. Þá sýnir taflan áætlaða aukningu mannaflaparfar við almennar framkvæmdir, sem byggð er á áætlun um þróun þessara framkvæmda sjálfra. Að því er snertir árið 1966 er sú áætlun byggð á heimildum fjárlaga og hinnar sérstöku framkvæmda- og fjáröflunaráætlunar ríkisstjórnarinnar fyrir það ár, sem nú er fullunnin og enn fremur eftir áætlunum Reykjavíkurborgar um framkvæmdir ársins og annarri tiltækri vitneskju um fyrirætlanir helztu sveitarfélaganna.

Áætlun um opinberar framkvæmdir næstu ára er gerð eftir þeim gögnum, sem notuð hafa verið við gerð framkvæmda- og fjáröflunaráætlunarinnar fyrir 1966 og gefa allglögga vísbandingu um framkvæmdabörf næstu ára. Áætlun um aðrar framkvæmdir er gerð út frá þeirri þróunarstefnu, sem virðist gilda um hverja grein þeirra, og með sérstakri hliðsjón af fjáröflunarskuldbindingum hins opinbera. Útreikningar vinnuinnihalds framkvæmdanna er gerður eftir samsetningu vísitölu byggingarkostnaðar, að því er húsbyggingar varðar, en annars eftir ýmsum heimildum og sérstökum áætlunum um einstakar greinar framkvæmda.

Niðurstaða, sem fram kemur í töflu 12, er sú, að aukning mannaflaparfar við verklegar framkvæmdir samanborið við árið 1965 sé 370 mannaár á árinu 1966, 970 mannaár 1967 og 1085 mannaár 1968. Í töflu 12 sést svo einnig, hversu mikilli heildarviðbót mannafla má gera ráð fyrir á hverju þessara ára, og hversu mikill hluti þeirrar viðbótar er tiltækur til verklegra framkvæmda og byggingarstarfsemi, að því er áætla má. Er heildarviðbót mannafla miðað við 1965 um 1500 fyrsta árið, 3100 annað árið (1967) og 4800 þriðja árið (1968). Áætlað er, að af þessari heildarviðbót séu 350 manns tiltækir til framkvæmda á hverju ári, þannig að hin tiltæka viðbót miðað við 1965 verður 350 fyrsta árið (1966), 700 annað árið (1967) og 1050 þriðja árið (1968). Leiðir samanburður þessara talnaraða í ljós, að hætt sé við verulegri vöntun vinnuafli á árinu 1967, en það ár er áætluð aukning mannaflaparfar við framkvæmdir tæpum 300 mannaárum meiri en áætluð aukning þess mannafla, sem talinn er tiltækur til verklegra framkvæmda og byggingarstarfsemi. Á árunum 1966 og 1968 virðist hins vegar þolanlegur jöfnuður á milli framboðs og notkunar mannaflans.

Það leiðir af þessari niðurstöðu, að taka verður mannaflajöfnuð ársins 1967 til sérstakrar yfirvegunar. Komi ekki fram óvæntar breytingar á vinnuaflnotkuninni, þarf að gera ráðstafanir til að tryggja jafnvægið. Hverjar þær ráðstafanir skuli vera, liggur utan viðfangsefnis þessarar skýrslu.

Mannaflapörf álbræðslunnar í rekstri.

Rekstur álbræðslunnar mun væntanlega hefjast um 1. júní 1969. Verður þá hafinn rekstur fyrsta áfanga bræðslunnar, er framleiðir 30 000 tonn á ári. Hámarksáætlun um mannaflapörf þess rekstrar er 300 manns. Stækkun bræðslunnar upp í 60 000 tónna afköst getur eftir atvikum gerzt í einum áfanga eða tveimur jöfnum áföngum. Er áætlað hér, að áfangarnir verði tveir og rekstur þeirra hefjist með jöfnu millibili, fyrri áfangans 1. júní 1972, en hins síðari 1. júní 1975. Hámarksáætlun um mannaflapörf bræðslunnar í fullri stærð er 450 manns. Má gera ráð fyrir, að sú aukning komi jafnt á báða síðari áfangana, 75 manna aukning á hvorn.

Meðalmannafla ársins 1965 í iðnaði er talinn hafa numið 19 800 manns (tafla 4), 7100 í fiskiðnaði, en 12 700 í öðrum iðnaði. Árið 1970 er áætlað, að 21 900 manns verði í iðnaði alls, þar af 7450 í fiskiðnaði og 14 450 í öðrum iðnaði. Fjölgun í iðnaði alls er þá 2100 yfir 5 ára tímabilið 1965—1970, en 1750 í öðrum iðnaði en fiskiðnaði.

Mannaflapörfina til rekstrar fyrsta áfanga bræðslunnar er rétt að skoða með hliðsjón af ofangreindum tölum. Mannafli fyrsta áfangans, 300 manns í mesta lagi, er réttur sjöundi hluti, eða rúm 14% aukningar mannafla í öllum iðnaði yfir þetta tímabil, en um 17% aukningar í öðrum iðnaði en fiskiðnaði. Sé mannafla bræðslunnar dreginn frá hlut annars iðnaðar en fiskiðnaðar, verður eftir aukning

um 1450 manns handa öðrum iðngreinum, eða um 290 manns á ári. Tilkoma bræðslunnar veldur þannig því, að aukning mannafla þessara iðngreina verður nokkru minni en ætla má, að hún hafi verið 1960—1965.

Þarna er þó aðeins um mjög tímabundna afstöðu að ræða. Á næsta 5 ára tímabili dragast aðeins 150 manns frá aukningu mannafla í öðrum iðnaði en fiskiðnaði, þannig að 1750 manns verða eftir til aukningar, eða 350 manns á ári. Í þessu sambandi er einnig rétt að taka tillit til heildarfjölgunar mannafla, en hún er áætluð 7950 manns fyrra fimm ára tímabilið, en 8950 manns hið síðara. Rekstrarmannaflí fyrsta áfanga bræðslunnar er aðeins 3.8% mannaflafjölgunar á því fimm ára tímabili, sem reksturinn hefst á. Síðari áfanginn eða áfangarnir taka til sín aðeins 1.7% mannaflafjölgunar á því fimm ára tímabili, þegar rekstur þeirra hefst. Sem hlutfalls af heildarmannafla gætir mannafla bræðslurekstrarins sáralítið. Hámarksmannaflinn árið 1975 verður 0.5% heildarmannaflans. Fer það hlutfall jafnt og þétt minnkandi, unz það verður um 0.3% um aldamótin.

Mafla 1.

Mannaflinn á 5 ára fresti 1960-2000.

	Fjöldi á starfsaldri					Atvinnufólk					
	Mannf. alls	15-19	20-24	25-49	50-69	alls 15-69	15-19 60%	20-24 90%	25-49 97%	50-69 95%	alls
K a r l a r :											
1960	89 578	7 401	5 889	27 218	13 420	53 928	4 441	5 300	26 401	12 749	48 891
1965	97 814	9 330	7 313	28 194	14 325	59 162	5 598	6 582	27 348	13 609	53 137
1970	106 962	10 438	9 246	30 259	15 530	65 473	6 263	8 321	29 351	14 754	58 689
1975	117 481	11 668	10 342	33 664	16 903	72 577	7 001	9 308	32 654	16 058	65 021
1980	129 637	11 515	11 561	37 732	18 363	79 171	6 909	10 405	36 600	17 445	71 359
1985	143 048	12 547	11 411	43 052	19 471	86 481	7 528	10 270	41 760	18 497	78 055
1990	157 459	14 411	12 436	48 374	19 942	95 163	8 547	11 192	46 923	18 945	85 707
1995	173 160	16 456	14 280	53 284	21 294	105 314	9 874	12 852	51 685	20 229	94 640
2000	190 625	18 088	16 305	58 165	24 037	116 595	10 853	14 675	56 420	22 835	104 783
							60%	45%	30%	30%	
1960	87 714	7 241	5 747	26 238	13 604	58 830	4 345	2 586	7 871	4 081	18 883
1965	95 746	8 673	7 197	27 222	14 471	57 563	5 204	3 239	8 167	4 341	20 951
1970	104 525	9 954	8 656	29 521	15 531	63 662	5 972	3 895	8 856	4 659	23 382
1975	114 791	11 016	9 930	32 780	16 906	70 632	6 610	4 469	9 834	5 072	25 985
1980	126 546	11 135	10 989	36 779	18 492	77 395	6 681	4 945	11 034	5 548	28 208
1985	139 469	11 863	11 108	41 865	19 553	84 389	7 118	4 999	12 560	5 866	30 543
1990	153 407	13 634	11 836	47 140	20 264	92 874	8 180	5 326	14 142	6 079	33 727
1995	168 601	15 571	13 603	51 685	21 939	102 798	9 343	6 121	15 506	6 582	37 552
2000	185 502	17 111	15 595	56 544	24 697	113 697	10 267	6 991	16 963	7 352	41 573
							60%	45%	30%	30%	
1960	177 292	14 642	11 636	53 456	27 024	106 758	8 786	7 886	34 272	16 830	67 774
1965	193 560	18 003	14 510	55 416	28 796	116 725	10 802	9 821	35 515	17 950	74 088
1970	211 487	20 392	17 902	59 780	31 061	129 135	12 235	12 216	38 207	19 413	82 071
1975	232 272	22 684	20 272	66 444	33 809	143 209	13 611	13 777	42 488	21 130	91 006
1980	256 183	22 650	22 550	74 511	36 855	156 566	13 590	15 350	47 634	22 993	99 567
1985	282 517	24 410	22 519	84 917	39 024	170 870	14 646	15 269	54 320	24 363	108 598
1990	310 866	28 045	24 272	95 514	40 206	188 037	16 827	16 518	61 065	25 024	119 434
1995	341 761	32 027	27 883	104 969	43 233	208 112	19 217	18 973	67 191	26 811	132 192
2000	376 127	35 199	31 840	114 709	48 544	230 292	21 120	21 666	73 383	30 187	146 356

A-11 28 :

	<u>Fjölgun yfir umliðin 5 ár</u>			<u>Fjölgun alls frá 1965</u>		
	<u>Mannfj.</u> <u>alls</u>	<u>Á starfs-</u> <u>aldri</u>	<u>Atvinnu-</u> <u>fólk</u>	<u>Mannfj.</u> <u>alls</u>	<u>Á starfs-</u> <u>aldri</u>	<u>Atvinnu-</u> <u>fólk</u>
<u>Karlar:</u>						
1965	8 236	5 234	4 246			
1970	9 148	6 311	5 552	9 148	6 311	5 552
1975	10 519	7 104	6 332	19 667	13 415	11 884
1980	12 156	6 594	6 338	31 823	20 009	18 222
1985	13 411	7 310	6 696	45 234	27 319	24 918
1990	14 411	8 682	7 652	59 645	36 001	32 570
1995	15 701	10 151	8 933	75 346	46 152	41 503
2000	17 465	11 281	10 143	92 811	57 433	51 646
<u>Konur:</u>						
1965	8 032	4 733	2 068			
1970	8 779	6 099	2 431	8 779	6 099	2 431
1975	10 266	6 970	2 603	19 045	13 069	5 034
1980	11 755	6 763	2 223	30 800	19 832	7 257
1985	12 923	6 994	2 335	43 723	26 826	9 592
1990	13 938	8 485	3 184	57 661	35 311	12 776
1995	15 194	9 924	3 825	72 855	45 235	16 601
2000	16 901	10 899	4 021	89 756	56 134	20 622
<u>Alls:</u>						
1965	16 268	9 967	6 314			
1970	17 927	12 410	7 983	17 927	12 410	7 983
1975	20 785	14 074	8 935	38 712	26 484	16 918
1980	23 911	13 357	8 561	62 623	39 841	25 479
1985	26 334	14 304	9 031	88 957	54 145	34 510
1990	28 349	17 167	10 836	117 306	71 312	45 346
1995	30 895	20 075	12 758	148 201	91 387	58 104
2000	34 366	22 180	14 164	182 567	113 567	72 268

Stofla 2.

Mannafloinn hvert ár 1960 - 1970.

Kvætur:	Fjöldi á starfsaldri					Atvinnufólk				
	15-19	20-24	25-49	50-69	Alls 15-69	15-19 60%	20-24 90%	25-49 27%	50-69 93%	Alls
1960	89 678	7 401	5 889	27 218	13 420	4 441	5 300	26 401	12 749	48 891
1961	90 985	7 834	5 929	27 392	13 536	4 700	5 335	26 570	12 858	49 464
1962	92 757	8 240	6 134	27 650	13 741	4 944	5 521	26 821	13 054	50 340
1963	94 516	8 598	6 407	27 862	13 883	5 159	5 766	27 026	13 189	51 140
1964	96 112	8 934	6 802	28 031	14 108	5 360	6 122	27 190	13 403	52 075
1965	97 814	9 330	7 313	28 194	14 325	5 598	6 582	27 348	13 609	53 137
1966	99 544	9 524	7 768	28 433	14 523	5 714	6 991	27 580	13 837	54 082
1967	101 317	9 749	8 169	28 820	14 750	5 849	7 352	27 955	14 013	55 169
1968	103 152	10 075	8 525	29 229	14 989	6 045	7 673	28 352	14 240	56 310
1969	105 037	10 316	8 867	29 785	15 207	6 190	7 980	28 891	14 447	57 508
1970	106 962	10 438	9 246	30 259	15 530	6 263	8 321	29 351	14 754	58 689
Konur:						60%	45%	30%	30%	
1960	87 714	7 241	5 747	26 238	13 604	4 345	2 586	7 871	4 081	18 883
1961	89 073	7 515	5 787	26 335	13 754	4 509	2 604	7 901	4 126	19 140
1962	90 722	7 755	6 103	26 598	13 948	4 653	2 746	7 979	4 184	19 562
1963	92 397	8 116	6 505	26 761	14 130	4 870	2 927	8 028	4 239	20 064
1964	94 119	8 409	6 841	26 918	14 347	5 045	3 078	8 075	4 304	20 502
1965	95 746	8 673	7 197	27 222	14 471	5 204	3 239	8 167	4 341	20 951
1966	97 405	9 074	7 592	27 547	14 643	5 444	3 416	8 264	4 393	21 517
1967	99 110	9 266	7 737	27 985	14 892	5 560	3 482	8 396	4 468	21 906
1968	100 866	9 405	8 104	28 484	15 144	5 643	3 647	8 545	4 543	22 378
1969	102 663	9 667	8 402	28 991	15 321	5 800	3 781	8 697	4 596	22 874
1970	104 525	9 954	8 656	29 521	15 531	5 972	3 895	8 856	4 659	23 382
A. l. l. s:										
1960	177 292	14 642	11 636	53 456	27 024	8 786	7 886	34 272	16 830	67 774
1961	180 058	15 349	11 716	53 727	27 289	9 209	7 940	34 471	16 984	68 604
1962	183 478	15 995	12 237	54 248	27 689	9 597	8 267	34 800	17 238	69 902
1963	186 912	16 714	12 912	54 623	28 013	10 029	8 693	35 054	17 428	71 204
1964	190 230	17 343	13 643	54 949	28 455	10 405	9 200	35 265	17 707	72 577
1965	193 560	18 003	14 510	55 416	28 796	10 802	9 821	35 515	17 950	74 088
1966	196 949	18 598	15 360	55 980	29 166	11 158	10 407	35 844	18 190	75 599
1967	200 427	19 015	15 906	56 805	29 642	11 409	10 834	36 351	18 481	77 075
1968	204 018	19 480	16 629	57 713	30 133	11 688	11 320	36 897	18 783	78 688
1969	207 705	19 983	17 269	58 776	30 528	11 990	11 761	37 588	19 043	80 382
1970	211 487	20 392	17 902	59 780	31 061	12 235	12 216	38 469	19 413	82 078

Fjölgun frá fyrra ári

	<u>Mannfjöldi</u> <u>alls</u>	<u>Á starfs-</u> <u>aldri</u>	<u>Atvinnu-</u> <u>fólk</u>
<u>K a r l a r :</u>			
1961	1 307	762	573
1962	1 772	1 075	876
1963	1 759	985	800
1964	1 596	1 125	935
1965	1 702	1 287	1 062
1966	1 730	1 086	945
1967	1 773	1 240	1 087
1968	1 835	1 330	1 141
1969	1 885	1 357	1 198
1970	1 925	1 298	1 181
<u>K o n u r :</u>			
1961	1 359	561	257
1962	1 649	1 013	422
1963	1 675	1 108	502
1964	1 722	1 003	438
1965	1 627	1 048	449
1966	1 659	1 293	566
1967	1 705	1 024	389
1968	1 756	1 257	472
1969	1 802	1 244	496
1970	1 857	1 281	508
<u>A l l s :</u>			
1961	2 766	1 323	830
1962	3 420	2 088	1 298
1963	3 434	2 093	1 302
1964	3 318	2 128	1 373
1965	3 330	2 335	1 511
1966	3 389	2 379	1 511
1967	3 478	2 264	1 476
1968	3 591	2 587	1 613
1969	3 687	2 601	1 694
1970	3 782	2 579	1 689

Tafla 3.

Mannaflinn eftir árstíðum 1960 - 1970.
 Reiknaður fjöldi skv. mannaflaspá.

Hlutföll	M a n n a f l i					Fjöldun að vori	Fækkun að hausti
	Marz	Júlí	Nóvember	Ársmeðal- tal	10.9		
	95.6	106.5	97.8	100.0	10.9	8.7	
1960	64 792	72 179	66 283	67 774	7 387	5 896	
1961	65 585	73 063	67 095	68 604	7 478	5 968	
1962	66 826	74 446	68 364	69 902	7 620	6 082	
1963	68 071	75 832	69 638	71 204	7 761	6 194	
1964	69 384	77 294	70 980	72 577	7 910	6 314	
1965	70 828	78 904	72 458	74 088	8 076	6 446	
1966	72 273	80 513	73 936	75 599	8 240	6 577	
1967	73 684	82 085	75 379	77 075	8 401	6 706	
1968	75 226	83 803	76 957	78 688	8 577	6 846	
1969	76 845	85 607	78 613	80 382	8 762	6 994	
1970	78 460	87 406	80 265	82 071	8 946	7 141	

Tafla 4. Atvinnuskipting mannaflans

	Aætluð skipting meðalmannafla ársins										
	Taldur virkir meiri hluta ársins, 15 ára og eldri		15 ára skv. mannaflaáætlun og -spá.		15 ára skv. mannaflaáætlun og -spá.		15 ára skv. mannaflaáætlun og -spá.		15 ára skv. mannaflaáætlun og -spá.		
	1950	1960	1960	1960	1960	1965	1970	1975	1960	1965	
1. Landbúnaður	14.400 ¹⁾	12.225	11.990	11.790	10.470	10.200	9.700	9.200	10.200	9.700	9.200
2. Fiskveiðar	6.135	5.400	5.418	5.350	4.630	4.650	4.650	4.650	4.650	4.650	4.650
3. Fiskibúnaður	3.757	7.000	6.462	6.370	6.980	7.100	7.450	7.850	7.100	7.450	7.850
4. Sjávarútvegur, alls	(9.892)	(12.400)	(11.880)	(11.720)	(11.610)	(11.750)	(12.100)	(12.500)	(11.750)	(12.100)	(12.500)
5. Annar iðnaður	9.667	11.775	11.146	10.980	12.600	12.700	14.450	16.350	12.700	14.450	16.350
6. Iðnaður alls	(13.424)	(18.775)	(17.608)	(17.350)	(19.580)	(19.800)	(21.900)	(24.200)	(19.800)	(21.900)	(24.200)
7. Byggingarstarfsemi ²⁾	5.873	7.435	7.433	7.320	7.830	9.300	10.550	11.900	9.300	10.550	11.900
8. Viðskipti	5.775	9.025	8.221	8.070	9.900	10.550	12.450	14.600	10.550	12.450	14.600
9. Samgöngur	4.990	5.875	5.667	5.560	6.760	7.000	7.950	9.000	7.000	7.950	9.000
10. Þjónusta ³⁾	9.757	13.615	12.513	12.325	12.030	12.600	14.850	17.450	12.600	14.850	17.450
A L L S	60.354 ¹⁾	72.350	68.850	67.775	71.200	74.100	82.050	91.000	74.100	82.050	91.000
Hlutfallstölur:											
1. Landbúnaður	23.8	16.9	17.4	17.4	14.7	13.8	11.8	10.1	13.8	11.8	10.1
2. Fiskveiðar	10.2	7.4	7.9	7.9	6.5	6.3	5.7	5.1	6.3	5.7	5.1
3. Fiskibúnaður	6.2	9.7	9.4	9.4	9.8	9.6	9.1	8.6	9.6	9.1	8.6
4. Sjávarútvegur, alls	(16.4)	(17.1)	(17.3)	(17.3)	(16.3)	(15.9)	(14.8)	(13.7)	(15.9)	(14.8)	(13.7)
5. Annar iðnaður	16.0	16.3	16.2	16.2	17.7	17.1	17.6	18.0	17.1	17.6	18.0
6. Iðnaður alls	(22.2)	(26.0)	(25.6)	(25.6)	(27.5)	(26.7)	(26.7)	(26.6)	(26.7)	(26.7)	(26.6)
7. Byggingarstarfsemi ²⁾	9.7	10.3	10.8	10.8	11.0	12.6	12.8	13.0	12.6	12.8	13.0
8. Viðskipti	9.6	12.5	11.9	11.9	13.9	14.2	15.2	16.1	14.2	15.2	16.1
9. Samgöngur	8.3	8.1	8.2	8.2	9.5	9.4	9.7	9.9	9.4	9.7	9.9
10. Þjónusta ³⁾	16.2	18.8	18.2	18.2	16.9	17.0	18.1	19.2	17.0	18.1	19.2
A L L S	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

1) Þjöldi í aðalmanntali lækkaður um 1800 vegna oftalinnar atvinnuþátttöku eiginkvenna bænda.

2) Byggingarstarfsemi fyrir varnarliðið meðtalin, að nokkru áætluð.

3) Rekstur rafveitna, vatnsveitna og hreinsunarstarfsemi og þjónusta við varnarliðið meðtalin.

Tafla 4. Framhald

	Fjöldi mannaflans ⁴⁾			Fjöldi gun í %		
	1950-'60	1960-'65	1965-'70	1950-'60	1960-'65	1970-'75
1. Landbúnaður	-2.175	-1.590	-500	-15.1	-13.5	-4.9
2. Fiskveiðar	-735	-700	0	-12.0	-13.1	0.0
3. Fiskibúnaður	3.243	730	350	86.3	11.5	4.9
4. Sjávarútvegur, alls	(2.508)	(30)	(350)	(25.4)	(0.2)	(3.3)
5. Annar iðnaður	2.108	1.720	1.900	21.8	15.7	13.1
6. Iðnaður alls	(5.351)	(2.450)	(2.300)	(39.9)	(14.1)	(10.5)
7. Byggingarstarfsemi	1.562	1.980	1.350	26.6	27.0	13.5
8. Viðskipti	3.250	2.480	1.900	56.3	30.7	18.0
9. Samgöngur	885	1.440	950	17.7	25.9	13.2
10. Þjónusta	3.858	265	2.250	39.5	2.1	18.0
A L L S	11.996	6.325	7.950	19.9	9.3	10.7

	Hlutfallstölur fjölgunar			Fjöldi gun í % á ári		
	1950-'60	1960-'65	1965-'70	1950-'60	1960-'65	1970-'75
1. Landbúnaður	-18.2	-25.1	-6.3	-1.6	-3.1	-1.0
2. Fiskveiðar	-6.1	-11.1	0	-1.3	-2.8	0.0
3. Fiskibúnaður	27.0	11.5	4.4	6.4	2.2	1.0
4. Sjávarútvegur, alls	(20.9)	(0.4)	(4.4)	(2.3)	(0.0)	(0.6)
5. Annar iðnaður	17.6	27.2	22.0	2.0	3.0	2.6
6. Iðnaður alls	(44.6)	(38.7)	(26.4)	(3.4)	(2.7)	(2.0)
7. Byggingarstarfsemi	13.0	31.3	15.1	2.4	4.9	2.6
8. Viðskipti	27.1	39.2	23.9	4.6	5.5	3.3
9. Samgöngur	7.4	22.8	12.0	1.6	4.7	2.6
10. Þjónusta	32.2	4.2	28.9	3.4	0.4	3.3
A L L S	100.0	100.0	100.0	1.8	1.8	2.1

4) Fjöldi gunartölur 1950-'60 eru ekki alveg samberilegar við tilsvareandi tölur síðari tímabilanna, þ.e. þær liggja um 6.7% hærra. Það á þó ekki að hafa áhrif á samberileik hlutfallstalna og vaxtartalna í %.

Tafla 5. Unnar vinnuvikur alls starfsfólks
í byggingarstarfsemi árið 1963.

	Fjöldi vinnuvikna		Umreiknað í vinnuár (52ja vikna)		H l u t f a l l s t ö l u r				
	Húsagerð og viðgerðir	Önnur byggingar- starfsemi	Húsagerð og viðgerðir	Önnur byggingar- starfsemi	Önnur byggingar- starfsemi og viðgerðir	Önnur byggingar- starfsemi og viðgerðir	Önnur byggingar- starfsemi og viðgerðir		
Reykjavík	130.805	87.577	218.382	2.515	1.684	4.199	53.9	59.4	56.4
Kópavogur	7.572	2.156	9.728	146	41	187			
Hafnarfjörður	6.208	2.047	8.255	119	39	158			
Keflavík	4.647	1.250	5.897	89	24	113			
Akranes	4.689	1.729	6.418	90	33	123			
Kaupstaðir á Suðvesturlandi	153.921	94.759	248.680	2.959	1.821	4.780	63.4	64.3	63.7
Gullbr.- og Kjósarsýsla	9.261	18.597 ¹⁾	27.858	178	358	536			
Arnessýsla	9.390	7.162	16.552	181	138	319			
Sýslur á Suðvesturlandi	18.651	25.759	44.410	359	496	855	7.7	17.5	11.4
Suðvesturland, allt	172.572	120.518	293.090	3.318	2.317	5.635	71.1	81.8	75.1
Öðrir lands- hlutar	70.235	26.756	96.991	1.351	516	1.867	28.9	18.2	24.9
Allt landið	242.807	147.274	390.081	4.669	2.833	7.502	100.0	100.0	100.0

Heimild: Hægtfóndi Júní 1965

Ath.: Um gildi staðsundurliðunar sjá athugasemdir í skýringatexta.

1) Byggingarstarfsemi fyrir varnariðrið, 17.380 vinnuvikur, eða 335 vinnuár, hér meðtalin.

Myli 6. Fjöldi framtejlenda með byggingarstarfsemi að aðalstarfi.
1963 og 1964

	1 9 6 3		1 9 6 4		Fjöldun fram- tejlenda 1963-64 í %
	Reykjavík, Kópavogur, Seltjarnar- nes	Aðrir lands- hlutar	Reykjavík, Kópavogur, Seltjarnar- nes	Aðrir lands- hlutar	
	Subvestur- land, alls	Allt landið	Subvestur- land, alls	Allt landið	
	399	582	489	90	22.6
	134	1.618	168	34	25.4
	3.068	30	1.972	354	21.9
	42	42	3.317	249	8.1
	(3.380)	(4.110)	(3.725)	(4.615)	(2.023)
		5.873		6.638	765
					-1
					-2.4
					13.0

Byggingarstarfsemi á vegum varnar-
líðsins (áætlað):

S A M T A L S

Þar af:

Kvæntir karlar 25-66 ára:

Bygging, viðgerðir og viðhald húsa
og mannvirkja:

1. Vinnuveitendur, forstjórar,
forstöðumenn
2. Einyrkjar
3. Verktjótnarmenn, yfirmenn
4. Faglærðir, iðnsmenn o.þ.h.
5. Ófaglært verkafólk
6. Skrifstofufólk o.þ.h.
7. Sérfræðingar

A L L S

Hlutfallstölur eftir landshlutum:

Byggingarstarfsemi
Byggingarstarfsemi, að meðtalinni
Byggingarstarfsemi á vegum varnar-
líðsins og verktaða þess

...	(328)	-	328	...	(263)	-	263	-65	-
...	(4.438)	(1.763)	6.201	...	(4.878)	(2.023)	6.901	700	10.1
(181)	(221)	(94)	(315)	(217)	(269)	(118)	(387)	(72)	(22.9)
367	427	16	443	395	394	58	452	9	2.0
(60)	(73)	(31)	(104)	(78)	(97)	(42)	(139)	(35)	(33.7)
494	605	283	888	532	665	348	1.013	125	14.1
365	459	341	800	431	550	301	851	51	6.4
(9)	(11)	(4)	(15)	(14)	(17)	(8)	(25)	(10)	(66.7)
(19)	(23)	(10)	(33)	(18)	(22)	(10)	(32)	(41)	(-3.0)
1.495	1.819	779	2.598	1.625	2.014	885	2.899	301	11.6
57.5	70.0	30.0	100.0	56.1	69.5	30.5	100.0		
...	71.6	28.4	100.0	...	70.7	29.3	100.0		

HEIMILD: Hægtfíndi, febrúar og nóvember 1965 og önnur gögn Hægstofu Íslands.

Athn.: Svígatölur eru áætlaðar og þar með að nokkru þær samtdlur, sem á þeim eru byggðar.

Merki: - = enginn, ... = upplýsingar lígga ekki fyrir.

Tafla 7. Lausleg áætlun um fjölda starfandi manna
í ýmsum iðngreinum á öllu landinu:
nema, sveina og meistara, alls.

	<u>1 9 6 4</u>	<u>1 9 6 5</u>	<u>1 9 6 6</u>	<u>1 9 6 7</u>	<u>1 9 6 8</u>
A. Fjöldi í ársbyrjun:					
I. Byggingariðngreinar:					
1. Húsmiðir	1 500	1 550	1 600	1 648	1 698
2. Múrarak	435	450	480	495	510
3. Málarak	300	307	314	322	330
4. Pípulagningarmenn	210	225	250	260	270
5. Rafvirkjar	850	885	921	956	993
6. Skipasmíðir ¹⁾	170	183	197	211	225
ALLS I	3 465	3 600	3 762	3 892	4 026
II. Járn- og vélsmiðagreinar:					
7. Járniðnaðarmenn	1 200	1 287	1 375	1 465	1 555
8. Blikksmiðir	60	67	75	82	90
9. Bifvélavirkjar	450	485	521	557	594
ALLS II	1 710	1 839	1 971	2 104	2 239
SAMTALS	5 175	5 439	5 733	5 996	6 265

B. Hreyfing yfir árið:

I. Byggingariðngreinar:

a) Viðkoma	203	232	206	212
- b) Brottfall	68	70	76	78
= c) Hrein fjölgun	135	162	130	134

II. Járn- og vélsmiðagreinar:

a) Viðkoma	166	170	173	179
- b) Brottfall	37	38	40	44
= c) Hrein fjölgun	129	132	133	135

Samtals:

a) Viðkoma	369	402	379	391
- b) Brottfall	105	108	116	122
= c) Hrein fjölgun	264	294	263	269

- 1) Skipasmíðir eru taldir með byggingariðngreinum vegna skyldleika fagsins við húsmiðar.

Tebla 8.

Fjöldi fagmanna - nema, sveina og meistara - í byggingar- og vélsmíðagreinum á Suðvesturlandi í ársbyrjun 1965 og 1966.

	Fjöldi ársbyrjun 1965		Fjöldun 1965		Fjöldi í ársbyrjun 1966									
	Nemar	Meistarar	Nemar	Meistarar	Nemar	Meistarar								
I. Byggingargreinar:														
1. Húsnámsmiðir	254	734	236	1	224	81	22	15	118	335	756	251	1	342
2. Málararar	69	256	48	373	36	5	7	38	105	251	55	411		
3. Málaraar	47	124	80	251	4	6	2	43	130	80	253			
4. Veggróðraraar	6	-	22	28	4	-	1	5	10	-	23	33		
5. Páþlagnarmenn	40	79	71	190	20	5	11	36	60	84	82	226		
6. Barvirkjar og rafvéla-virkjar	148	387	85	620	5	34	9	48	153	421	94	668		
Alls í. - 6.:	564	1 580	542	2 686	142	62	43	247	706	1 642	585	2 933		
Skýldar greinar:														
7. Skipsámsmiðir	-	49	..	49	-	3	..	3	-	46	..	46		
8. Húsgagnámsmiðir	88	89	..	177	11	6	..	17	99	95	..	194		
Alls í. - 8.:	652	1 718	542	2 912	153	65	43	261	805	1 783	585	3 173		
II. Járn- og vélsmíðagreinar:														
1. Járnáðarmenn	232	522	18	772	13	12	-	25	245	534	18	797		
2. Blikksmiðir	22	34	..	56	7	1	..	8	29	35	..	64		
Alls í. - 2.:	254	556	18	828	20	13	-	33	274	569	18	861		
Skýldar greinar:														
3. Barfréðámsmiðir	33	(50)	(50)	133	1	(3)	(3)	7	34	(53)	(53)	140		
4. Barfréðavirkjar	115	186	..	301	1	4	..	5	116	190	..	306		
Alls í. - 4.:	402	792	68	1 262	22	20	3	45	424	812	71	1 307		
Alls byggingar-, járn- og vélsmíðagreinar:	818	2 136	560	3 514	162	75	43	280	980	2 211	603	3 794		
Alls skýldar greinar:	236	274	(50)	660	13	10	3	26	249	384	(53)	686		
Alls í ofantöldum greinum:	1 054	2 510	610	4 174	175	85	46	306	1 229	2 595	656	4 480		

Suðvesturland: Reykjavík, Kópavogur, Hafnarfjörður og Gullbringu-, Kjósar og Arnessýslur.

Helmiðir: Skýrslur Iðnfæðsluáæðs og A.S.Í. og upplýsingar frá Iðnaðarmannafélagum.

Tákn: - = enginn; .. = upplýsingar ekki fyrir hendi; svigatölur að nokkru áætlaðar.

Tafla 9. Byggingarframkvæmdir á Suðvesturlandi og vinnuafli við þær

1 9 6 1 - - 1 9 6 5

	Framkvæmd í jafngildi þús. rúmmetra.					M a n n á r				
	1961	1962	1963	1964	1965	1961	1962	1963	1964	1965
I. Reykjavík:										
1. Íbúðabyggingar	163.6	193.2	245.7	233.6	244.2					
2. Aðrar byggingar, vandaðar	122.9	132.2	151.1	167.1	178.4					
3. " " , óvandaðar	78.6	98.1	84.2	105.9	189.1	1 535	1 740	2 060	2 115	2 375
II. Kópavogur, Hafnarfjörður, Garðabæ, Hreppur, Seltjarnarnes og Mosfellsveit:										
1. Íbúðabyggingar	95.5	134.9	162.9	232.7	230.6	390	520	600	900	895
2. Aðrar byggingar, vandaðar	70.6	82.4	100.4	154.0	155.9					
3. " " , óvandaðar	9.1	20.3	17.7	27.0	24.1					
III. Aðrir þéttbýlisstaðir frá Vík í Mýrdal vestur um till Akraness:										
1. Íbúðabyggingar	15.8	32.2	44.8	51.7	50.6					
2. Aðrar byggingar, vandaðar	72.8	97.4	144.5	137.5	136.6	270	300	435	455	455
3. " " , óvandaðar	42.9	40.7	56.1	61.6	72.6					
IV. Alls á þéttbýlisstöðum Suðvesturlands:	533.4	655.8	788.4	876.8	978.9	2 195	2 560	3 095	3 470	3 725
V. Alls á öllum landinu:						3 110	3 450	4 270	4 790	5 135
Hlutféll miðað við allt landið %						%	%	%	%	%
1. Reykjavík						49.4	50.4	48.2	44.2	46.3
2. Höfuðborgarsvæðið (I-II)						61.9	65.5	62.3	62.9	63.7
3. Þéttbýlisstaðir Suðvesturlands (I-III)						70.6	74.2	72.5	72.4	72.5

Ath.: Taldar eru byggingar á þéttbýlisstöðum frá Vík í Mýrdal vestur um till Akraness. Byggingum í sveitum er sleppt, þar með öllum útiðisbyggingum. Framkvæmdir er reiknuð í jafngildi fullgerðra húsa, í þús. rúmmetra. Vinnuunnið er áætlað fyrir hverja úfríðtaflokk um sig.

Tafla 10.

Aætlanir um innlendan mannafla við Búrfellsvirkjun, Alúminverksmiðju og Straumsvíkurhöfn.

	Mennár			Mesti mannafla			
	1966	1967	1968	1966	1967	1968	1969
A. Herra afbrigði:							
I. Raforkuvirki							
1. Virkjun (ABF o.fl.)	105	545	485	45	180		
2. Lífnagrir	105	480	415	45	1 045		
	-	65	70		135		
II. Alúminverksmiðja							
1. Eyging	-	75	195	110	380		
2. Tækjuppsetning	-	75	130	85	290		
	-		65	25	90		
III. Straumsvíkurhöfn							
	-	60	65	25	150		
Alls I-III.	105	680	745	180	1 710		
Ósamfallandi háværk							
Mesti heildarmannafla							
	285	565	565	285	750	925	430
	-	-	-	-	-	90	30
	285	750	835	285	750	835	400
B. Lægra afbrigði:							
I. Raforkuvirki							
1. Virkjun (Dumez)	110	405	425	90	1 030		
2. Lífnagrir	110	340	355	90	895		
	-	65	70	-	135		
II. Alúminverksmiðja							
	-	75	195	110	380		
III. Straumsvíkurhöfn							
	-	60	65	25	150		
Alls I-III.	110	540	685	225	1 560		
Ósamfallandi háværk							
Mesti heildarmannafla							
	200	450	465	200	635	825	525
	-	-	-	-	-	60	25
	200	595	765	200	595	765	500
Meðaltal A og B:	110	610	715	200	1 635		

Athn.: Reiknað er með, að hvert mannafla sé líl umnir mannafla, þ.e. reiknað er með mánuði hvert ár vegna sumarleyfa og forfalla.

Tafla 11. Aætlun um framkvæmdir og mannafla þeirra vegna 1963 - 1965.

	<u>Framkvæmdir í millj.kr.</u>			<u>Reiknaður fjöldi manna</u>		
	<u>Verðlag ársloka 1965</u>			<u>1963</u>	<u>1964</u>	<u>1965</u>
	<u>1963</u>	<u>1964</u>	<u>Bráðab. 1965</u>			
1. Stærri opinberar framkv.	324	336	436	550	570	765 ¹⁾
2. Aðrar opinberar framkv.	1 063	1 225	1 229	1 810	2 080	2 090
3. Íbúðarhúsaþbyggingar	1 240	1 370	1 450	2 480	2 740	2 900
4. Iðnaðar- og atvinnuþbyggingar og innlend vélasmíði	745	720	850	1 265	1 225	1 445
5. Alls 1-4:	<u>3 372</u>	<u>3 651</u>	<u>3 965</u>	<u>6 105</u>	<u>6 615</u>	<u>7 200</u>
6. Varnarliðsframkvæmdir				<u>280</u>	<u>175</u>	<u>260</u>
7. Vinnuafslótkun, alls				<u>6 385</u>	<u>6 790</u>	<u>7 460</u>

1) Þar með talin 25 mannaflá við undirbúningsframkvæmdir Búrfellsvirkjunar.

Tafla 12.

Áætluð aukning mannaflaparfar við
verklegar framkvæmdir
1966 - 1968, miðað við árið 1965.

<u>Mannaflapörf.</u>	<u>Aukning mannaflaparfar frá 1965</u> (mannár)		
	<u>1 9 6 6</u>	<u>1 9 6 7</u>	<u>1 9 6 8</u>
1. Almennar framkvæmdir (liðir 1 - 4 í töflu 11) 1)	225	325	425
2. Búrfellsvirkjun, álbræðsla og Straumsvíkurhöfn 2)	105	680	745
3. Varnarliðsframkvæmdir 3)	40	-35	-85
4. Aukin mannaflapörf við fram- kvæmdir, alls	370	970	1.085

Áætluð heildarviðbót mann-
afla miðað við 1965

1475 3.100 4.800

Þar af áætlað tiltækt í
framkvæmdir og byggingar-
starfsemi

350 700 1.050

- 1) Sjá skýringar í meginmáli.
- 2) Sjá töflu 10.
- 3) Áætlað á grundvelli upplýsinga frá
varnarmáladeild og verktökum.

Fylgiskjal II.

RANNSÓKNASTOFNUN IÐNAÐARINS

MENGUN

21. marz 1966.

Iðnaðarmálaráðuneytið hefur með bréfi, dags. 23. des. 1965, óskað eftir álitum Rannsóknastofnunar iðnaðarins á úrgangsefnum og dreifingu þeirra frá áætlaðri álbræðslu staðsettri við Straumsvík.

Úrgangsefni og dreifing þeirra frá áætlaðri álbræðslu við Straumsvík.

1.0 Inngangur.

Álframleiðsla hefur aukizt feikna mikið síðustu 10 árin, þannig að ársframleiðslan er nú meir en 5 millj. tonn.

1.1 Svo til allt ál er nú framleitt með rafgreiningu á áloxýði (Al_2O_3) í bráðnu krýólíti ($3 NaF, AlF_3$) við $950-970^\circ$ hita á C. Rafskautin eru kolefni.

2.0.0 Úrgangsefni við álbræðslu, sem óhreinna umhverfið, eru tjöruefni, brennisteinssambönd (SO_2), áloxýðryk, krýólít og fluorvetni, sem myndast við hinn háa hita og af áhrifum rafstraumsins. Þar að auki kolsýra (CO_2) og kolsýringur (CO).

2.1.0 Magn úrgangsefnanna er mjög breytilegt eftir því hvaða ofnategund er notuð og einnig mjög breytilegt eftir blöndunarhlutföllum krýólítbaðsins.

2.1.1 Þar sem hér á að nota „Prebaked Anodes“ eru tjöruefni og brennisteinssambönd í mjög litlu magni og ættu því ekki að verða nein óþægindi af þeim.

Hættulegasta efnið er fluorvetnið, og mun rannsóknin því aðallega beinast að því.

2.1.2 Swiss Aluminium Limited, Zürich, sem er samningsaðili að byggingu fyrirhugaðrar álbræðslu við Straumsvík, hefur gefið eftirfarandi upplýsingar í bréfum dags. 3. febr. 1966 og 1. marz 1966:

1) Heildarmagn fluors, sem fer út með ræstiloftinu, er ca. 12 kg á tonn af áli.

2) Magn ræstilofts er 1.900.000 rúmmetrar á tonn af áli.

3) Magn fluorvetnis í hverjum rúmmeter af ræstilofti er 2.7—3.0 mg.

4) Magn rykefna, sem berast í umhverfið, er 10—15 mg í rúmmeter af ræstilofti.

2.1.3 Þessar tölur (2.1.2), verða lagðar til grundvallar við þessa athugun, þar sem í fyrsta lagi að mjög miklar rannsóknir eru gerðar til þess að spara krýólít (fluor) vegna hins háa kostnaðar (getur orðið £ 180 000 á ári fyrir 60.000 tonna álbræðslu) og er gengið út frá að áætlunin um byggingu álbræðslunnar við Straumsvík bindi þetta atriði einnig.

2.1.4 Álbræðslurnar vita bezt, hve mikið krýólít og þar með fluormagn þarf til framleiðslu hvers tonns af áli. Samkvæmt 2.1.3 mun athugunin miðast við lið 2.1.2 og fyrsta stig framkvæmdanna.

3.0.0 Hætta af völdum fluors.

Mjög miklar rannsóknir hafa verið gerðar á áhrifum fluors á dýr og jurtir.

3.0.1 Það er ekki vitað svo sannanlegt sé, að menn í nágrenni álbræðslna hafi veikzt af völdum fluors. Hættumark liggur við 3 mg í rúmmetra lofts, miðað við að áhrifin vari minnst 8 klst. Er því engin hættu af þessu (2.1.2).

3.0.2 Fiskar virðast ónæmir, jafnvel við magn, sem er allt að 20-falt það magn, sem hugsast getur við verstu aðstæður (rannsóknir framkvæmdar í Svíþjóð).

3.0.3 Sláturdýr (svín, alifuglar, kálfar o. s. frv.), sem alin eru upp í næsta nágrenni við álbræðslur, verða ekki fyrir sjáanlegum áhrifum fyrr en þau verða eldri en tveggja ára; þá fer fluormagnið í beinunum að hækka.

3.0.4 Jörturdýr þola fluormagn, sem er allt að 30—40 p.p.m. (p.p.m. þýðir 1 hluti af milljón eða 1 mg í 1 kg) af þurrefni fóðursins, en 60—100 p.p.m. orsakar

alvarleg veikindi og meira en 250 p.p.m. af fluor í þurrefni fóðursins veldur dauða dýranna.

Rannsókn á fluormagni beinanna er öruggasta aðferðin til þess að skera úr um, hvort um „fluorose“ sé að ræða.

Ýmsir aðrir sjúkdómar geta einnig sýnt lík sjúkdómseinkenni og „fluorose“. Þarf því samráð við dýralækni.

3.0.5 Jurtir og trjágróður.

Rannsóknir og reynsla hafa sýnt, að mjög mikill munur er á fluor-þoli hinna ýmsu tegunda.

Reynsla erlendis er sú, að fluorvetnið í reyknum er aðalskaðvaldurinn, og er rétt að reikna með 30 p.p.m. í þurrefni jurtanna sem hættumarki. Fluor-efnið, sem fellur til jarðar sem ryk, virðist (erlendis) bindast í þungleysanlegum fluorsamböndum og verður skaðlaust.

Ýmsir sjúkdómar, svo sem „grenilús“ og „frostskemdir“ líkjast mjög skekmdum af völdum fluors, og er því nauðsynlegt að rannsaka slíkar skemdir nákvæmlega og þá í samráði við jurtasérfræðing.

Tegundir, sem eru þolnar gegn kvillum, reynast einnig venjulega þolnar gegn fluorvetni.

3.0.6 Samkvæmt reynslu erlendis má búast við því, að fluormagn í grasi og laufi verði:

Fjarlægð km	3	5	7	10	15	20
Fluormagn p.p.m.	30—50	15—25	12—20	10—15	5—8	4—6

4.0.0 Niðurstöður.

Samkvæmt 3.04 og 3.05 er hættumarkið við 30—40 p.p.m. af fluor í þurrefni jurta. Hættusvæðið ætti því að liggja innan 3—4 km fjarlægðar frá áætlaðri álbræðslu við Straumsvík.

Aðstæður til rannsókna á þessu máli voru engar hér á landi, og varð því að styðjast við reynslu og aðstæður, er fyrir voru í Noregi og Ameríku. Landfræðilegar og veðurfræðilegar aðstæður eru þar öllu óhagstæðari en hér og ætti það eitt að tryggja að hættumörkin eru sennilega mun þrengri.

Ályktun þessi er miðuð við fyrsta þrep byggingarframkvæmdanna, eða 30.000 tonna bræðslu, vegna þess að þar er óvissan mest. En við rekstur þessa fyrsta þreps er aðstaða til þess að rannsaka nákvæmlega hvar hin raunverulegu hættumörk liggja, og að gera þær ráðstafanir, er reynslan sýnir, að nauðsynlegt sé.

Fylgiskjal III.

LANDSVIRKJUN

UM BÚRFELLSVIRKJUN

Þjórsá.

Þjórsá er orkumesta fallvatn landsins. Stærsta þverá hennar er Tungnaá, og fellur Kaldakvísl í hana. Tungnaá og Kaldakvísl skila meira vatni en Þjórsá ofan ármóta. Þjórsá og þverár hennar eiga upptök sín í Hofsjökli, Tungnafellsjökli, austanverðum Vatnajökli og hálandinu á milli jökla. Vatnasvið Þjórsár allrar er yfir 7 þúsund ferkílómetrar að stærð. Lengd árinna frá upptökum er um 230 km og fallið frá hálandi til sjávar um 600 m. Áætlað er að nýta megi að lokinni fullvirkjun Þjórsár um 9600 milljónir kílóvattstunda á ári, þar af tæplega 1/3 á virkjunarsvæðinu hjá Búrfelli.

Vatnasvæði Þjórsár ofan Búrfells er 6350 km². Stór hluti þessa svæðis er ungar eldfjallamyndanir, hraun og sandar með gljúpum jarðlögum, sem safna í sig vatni.

Jarðvatnið, ásamt stöðuvötnum á vatnasvæðinu, jafnar rennsli Þjórsár þannig, að vetrarrennslið við Búrfell er milli 150 og 250 m³/sek. (rúmmetrar á sekúndu), sumarrennslið milli 400 og 500 m³/sek. en meðalrennslið 338 m³/sek. Frá því að reglubundnar mælingar hófust í Þjórsá árið 1947, áætlast mesta flóð við Búrfell vera um 2000 m³/sek., en minnsta rennsli 72 m³/sek. Þetta tiltölulega jafna rennsli veldur því, að hægt er að nýta rúmlega 60% af orkunni við Búrfell í svokallaðri rennslisvirkjun, þ. e. a. s. virkjun, sem nýtir einungis það vatn til orkuframleiðslu, sem er í ánni á hverjum tíma.

Þjórsá ber með sér nokkurt magn af aur, bæði grófum sandi og mól, sem skriður með hotni, og finum sandi og jökulleir, sem flýtur áfram upphrært í vatninu. Auk þess getur ís horið með sér allstóra steina. Þær mælingar, sem fyrir liggja, benda til þess, að aurburður sé ekki meiri í Þjórsá, en gerist og gengur í öðrum ám. Engu að síður eru gerðar ýmsar ráðstafanir vegna hans, og er þeim lýst hér á eftir.

Ísmyndanir í Þjórsá eru margvíslegar s. s. lagnaðarís, grunnstingull, iskrapi og snjókrapi. Lagnaðarís berst að virkjuninni aðallega þegar þíðviðri eða þrepahlauþ brjóta skarir ofar í ánni, en við slíkar aðstæður er alltaf verulegt vatnsmagn í henni. Grunnstingull sezt á árbotninn og hleðst á steina. Algengt er að árbotninn ofan við Tröllkonufoss sé þakinn um 20 sm þykkum ísi. Ís, sem hleðst á steina, getur vaxið upp úr vatnsborði og myndað íseyjar í ánni.

Ískristallar, sem myndast í straumhörðu vatni, frjósa ekki saman og mynda lagnaðarís. Í þess stað fljóta þeir fram í vatnsskorpunni í flygsum, sem líkjast hvað mest grófkorna snjó. Mjög mikið magn af ískrapa myndast í Þjórsá ofan Búrfells. Snjókrapi myndast, þegar snjór fýkur í ána.

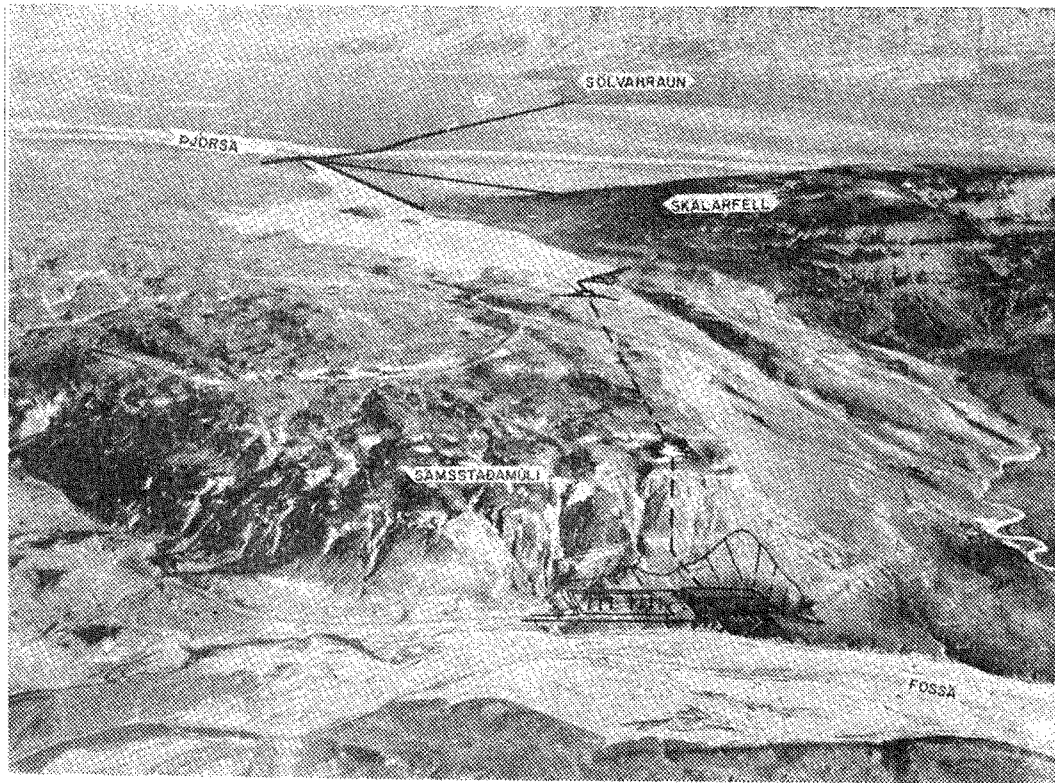
Víðtækar ráðstafanir eru fyrirhugaðar vegna þess íss, sem berst að veitumannvirkjum virkjunarinnar. Þessum ráðstöfunum er að nokkru lýst hér á eftir og að nokkru í sérstöku fylgiskjali um ísamál Búrfellsvirkjunar.

Búrfellssvæðið.

Norðan og austan við Búrfell rennur Þjórsá á hrauni í breiðum en grunnum farvegi, unz hún fellur í Tröllkonufossi í gljúfur, sem mynda sveig um suðurenda Búrfells. Í þeim rennur áin um flúðir og fossa og er Þjófafoss þeirra mestur. Skammt fyrir neðan hann kemur áin úr gljúfrunum vestan Búrfells, breiðir úr sér til vesturs, en rennur því næst til suðvesturs með sem næst sömu stefnu og frá upptökum. Á leið sinni um Búrfell fellur Þjórsá um 120 m.

Búrfellssvæðið er mjög fjölbreytilegt að jarðmyndunum. Milli Búrfells og Sauðafellsöldu hafa sjö Þjórsárhraun runnið, en milli hraunlaganna eru misþykk lög af vikri og sandi. Ytri-Rangá, sem á upptök sín á þessu svæði, rennur milli Sauðafellsöldu og Þjórsárhrauna að austanverðu, en Bjarnalækur milli Búrfells og hraunanna að vestan. Ofan við Tröllkonufoss rennur Þjórsá miðsvæðis á efsta hraunlaginu, og er vatnsborð hennar þar talsvert hærra en ána til beggja handa. Fossinn brýtur ánni farveg niður úr fyrsta hraunlaginu. Við Þjófafoss fellur áin fram af þriðja hraunlaginu og í gegnum það og fjórða hraunlagið. Hraunin eru yngstu jarðmyndanir við Búrfell en áður en fyrsta hraunið rann voru sandsléttur í sömu hæð beggja vegna Búrfells. Þessar sandsléttur voru óseyrar Þjórsár og ána í Þjórsárdal í lok ísaldar. Sandsléttan sést nú vestan Búrfells við Fossá og einnig niðri á Rangárvöllum í hinum miklu sandsléttum þar. Hraunin sjö, sem runnu um skarðið milli Búrfells og Sauðafellsöldu, hafa því myndað fallið, sem nýta á við Búrfell. Hið elzta þeirra er um 8000 ára gamalt en hið yngsta um 4000.

Austan hraunanna er ungt móberg myndað á síðustu ísöld. Vestan hraunanna eru jarðmyndanir miklu eldri, myndaðar á ísöldum og hlýviðrisskeiðum milli ísalda. Þar má sjá ummerki um dali og gljúfur, sem fyllt hafa af hraunum, skriðum og sandi. Fjölbreytni bergtegunda og jarðfræðilegra fyrirbrigða er mjög mikil við Búrfell og í Sámsstaðamúla. Stíflumannvirki verða að mestu á Þjórsárhraunum.

Búrfellssvæðið. — Virkjunin teiknuð inn í landslagið.

Inntök og jarðgöng verða í fornum blágrýtislögum, sem fyllt hafa tvo misgamla dali. Þrýstivatnsgöngin liggja í gegnum forn blágrýtis- og sandsteinslög niður í bólstraberg, sem verður undirstaða stöðvarhúss.

Undirbúningur virkjunarframkvæmda.

Mönnum var snemma ljóst, að staðhættir við Búrfell sköpuðu möguleika til að gera þar mjög ódýra virkjun með því að veita ánni norðan Búrfells yfir í Fossa, og nýta þannig fallið. Norski verkfræðingurinn Sætersmoen gerði áætlun um slíka virkjun 1918, og síðar hafa verið gerðar á vegum raforkumálastjóra athuganir á virkjun á þessum slóðum af Sigurði Thoroddsen, Verklegum framkvæmdum og Almenna byggingarfélaginu. Árið 1962 var bandaríska verkfræðifyrirtækið Harza Engineering Company International, sem hefur mikla reynslu í virkjunargerð á hraun- og basaltsvæðum, beðið að gera áætlanir um virkjun við Búrfell, en áður hafði firmað athugað vatnasvæði Hvitár og Þjórsár í heild, auk þess sem það vann að áætlun um virkjun Dettifoss o. fl. Hefur firmað unnið að undirbúningi fyrir virkjunina síðan.

Undirbúningsvinnan er fyrst og fremst fólgin í verkfræðilegri áætlunargerð svo sem samanburði á mismunandi virkjunartilhögunum, fyrirkomulagi, gerð og kostnaði mannvirkja. Þessar áætlanir byggjast á niðurstöðum mælinga og rannsókna. Þeirra vegna hefur verið ráðizt í landmælingar og kortagerð, rannsóknir á steypu-efni og jarðvegi á Búrfellssvæðinu o. fl. Umfangsmestu rannsóknirnar hafa þó verið jarðfræðilegar athuganir og ísarannsóknir samfara líkanatilraunum af veitumannvirkjum virkjunarinnar.

Hin flókna jarðfræði við Búrfell hefur gert miklar boranir nauðsynlegar og

hefur verið borað þar meira eða minna á hverju ári síðan 1961. Mest var borað 1962. Rúmlega 100 borholur hafa verið boraðar með borum, sem taka kjarna af berginu, — samtals um 4 km að lengd. Auk þess hefur þykkt yfirborðslaga verið könnuð með mörg hundruð borholum. Vegna þessara miklu jarðborana er jarðfræði Búrfells-svæðisins nú óvenju vel þekkt og það þó miðað sé við virkjanir í löndum með háþróaða tæknimenningu.

Yfirgripsmiklar líkanatilaunir af veitumannvirkjum virkjunarinnar hafa verið gerðar í rannsóknarstöðinni „Vassdrags- og havnelaboratoriet“ í Þrándheimi, Noregi. Alls voru byggð þrjú líkön og hófst smíði fyrstu líkananna haustið 1964. Byrjað var að gera tilraunirnar í marz 1965 og var þeim að mestu lokið um s. l. áramót. Markmið rannsóknanna var að finna hagkvæmasta fyrirkomulag mannvirkja, sem tryggði, að hægt væri að skola ísi og botnaur um stíflu, en taka jafnframt sem mest vatn til virkjunarinnar. Þessar tilraunir hafa borið mjög góðan árangur.

Lýsing mannvirkja.

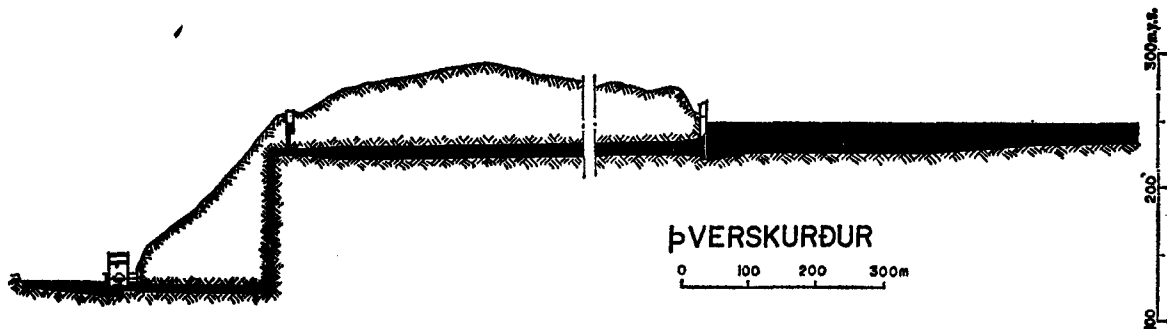
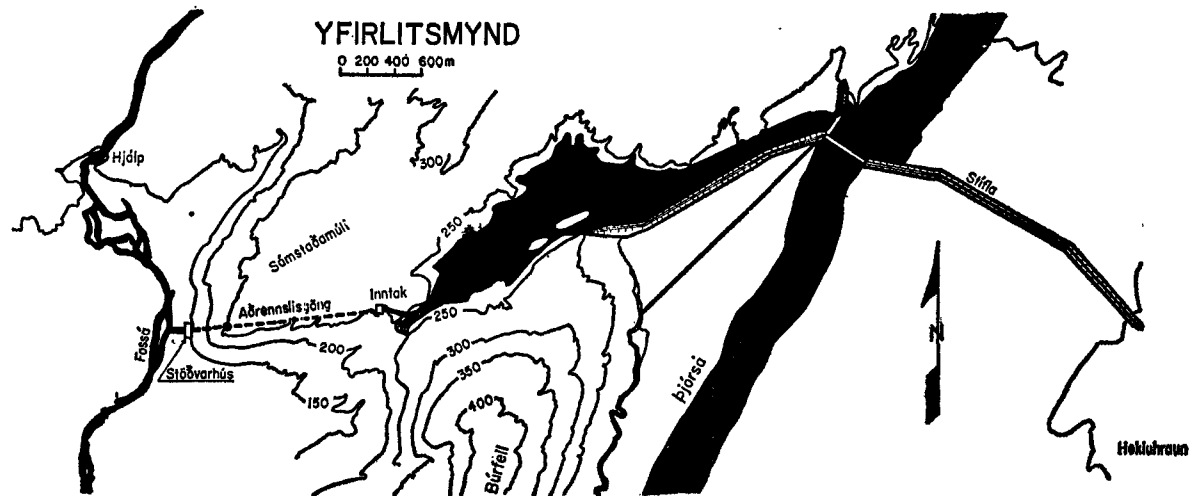
Meðfylgjandi uppdrættir og myndir sýna fyrirkomulag mannvirkja. Steypt verður 360 m löng stífla í Þjórsá norðaustan við Búrfell og hún tengd Sölvahrauni að austan og Skálarfelli að vestan með jarðstíflum, sem eru samtals um 4.5 km á lengd. Yfirleitt eru þessar stíflur lágar eða 5 til 10 m, en næst Skálarfelli, þar sem Bjarnalækur er stíflaður, verður hæðin mest eða 30 m.

Við nyrðri bakka Þjórsár og þvert á stífluna liggja inntök veitumannvirkjanna. Veggur skilur yfirborðsvatn Þjórsár frá veituskurðinum og fyrirbyggir að jakar, iskrapi og annað, sem flýtur á yfirborðinu, komist inn í hann. Framan við vegginn er renna með 70 m löngu yfirfalli til að taka við ísi og skolvatni. Rennan liggur samsíða veggnum og opnast inn í Bjarnalækjarskurð um 14 m lokur. Rennan stendur á súlum. Framan á henni er svunta niður á 5.4 m dýpi, en þar fyrir neðan er inntaksop fyrir vatnið 5 m djúpt og 80 m langt og óhindrað af öðru en súlunum. Svuntan gegnir því hlutverki að fyrirbyggja að is, sem hefur hrærzt upp í straumköstum og flýtur því neðan við yfirborð, fari inn um vatnsinntakið. Undir vatnsinntakinu eru inntök fyrir þrjár aurrásir, sem gegna því hlutverki að leiða botnaurinn inn í Bjarnalækjarskurð. Auk þess er hægt að nota aurrásirnar til að hleypa 100 m³/sek. rennsli, þ. e. a. s. vatnsmagni á stærð við það, sem er í Sogi, í Bjarnalækjarskurð og brjóta þannig upp og skola út ísi, sem gæti annars safnast í skurðinn og lokað honum.

Botn aurrásanna er á 13 m dýpi. Til þess að slíkt dýpi fáist er gert ráð fyrir að gera skál í árbotninn. Þessi dýpkun byrjar um 80 m frá inntökunum og smáeykst niður að aurrásunum. Hún tryggir hægna og iðulítinn straum að öllum inntökunum.

Um 100 m framan við inntökin er byggður grjótgarður samsíða þeim. Þessi garður hefur því hlutverki að gegna að stýra straumnum sem næst samsíða sírennunní. Ef straumurinn stefnir að einhverju leyti þvert á hana, fer ís að safnast þar fyrir. Á stíflunni milli grjótgarðsins og ísrennunnar eru 100 m löng yfirföll með lokum. Um þessi yfirföll má veita ísnum engu síður en inn í ísrennuna. Þannig eru tveir óháðir möguleikar til að koma ísnum yfir stíflu, þ. e. a. s. aðal-yfirföllin og rennan. Neðan við aðalyfirföllin er grafinn skurður í botn Þjórsár tengdur Bjarnalækjarskurði með loku. Ef lokan er opin, fer allur ís og skolvatn, sem fleytt er yfir aðalyfirföllin, inn í Bjarnalækjarskurð, annars fer ísinn og skolvatnið beint niður í Þjórsá.

Um tvær leiðir er því að velja til að koma ísnum frá sér eftir að hann er kominn vfir stíflu, þ. e. a. s. Bjarnalækjarskurður og áin. Inntökin og lokurnar eru hituð til að fyrirbyggja að grunnstingull setjist á þau. Brú er gerð á ísvarnaregginn og yfirföllin og verður því hægt að aka umhverfis allt þetta svæði og alla leið út á enda á grjótgarðinum. Þarna verður komið fyrir ljósum til að auðvelda gæzlu-starfið. Á stólpanum milli ísrennunnar og aðalyfirfallanna verður hús fyrir gæzlu-menn.

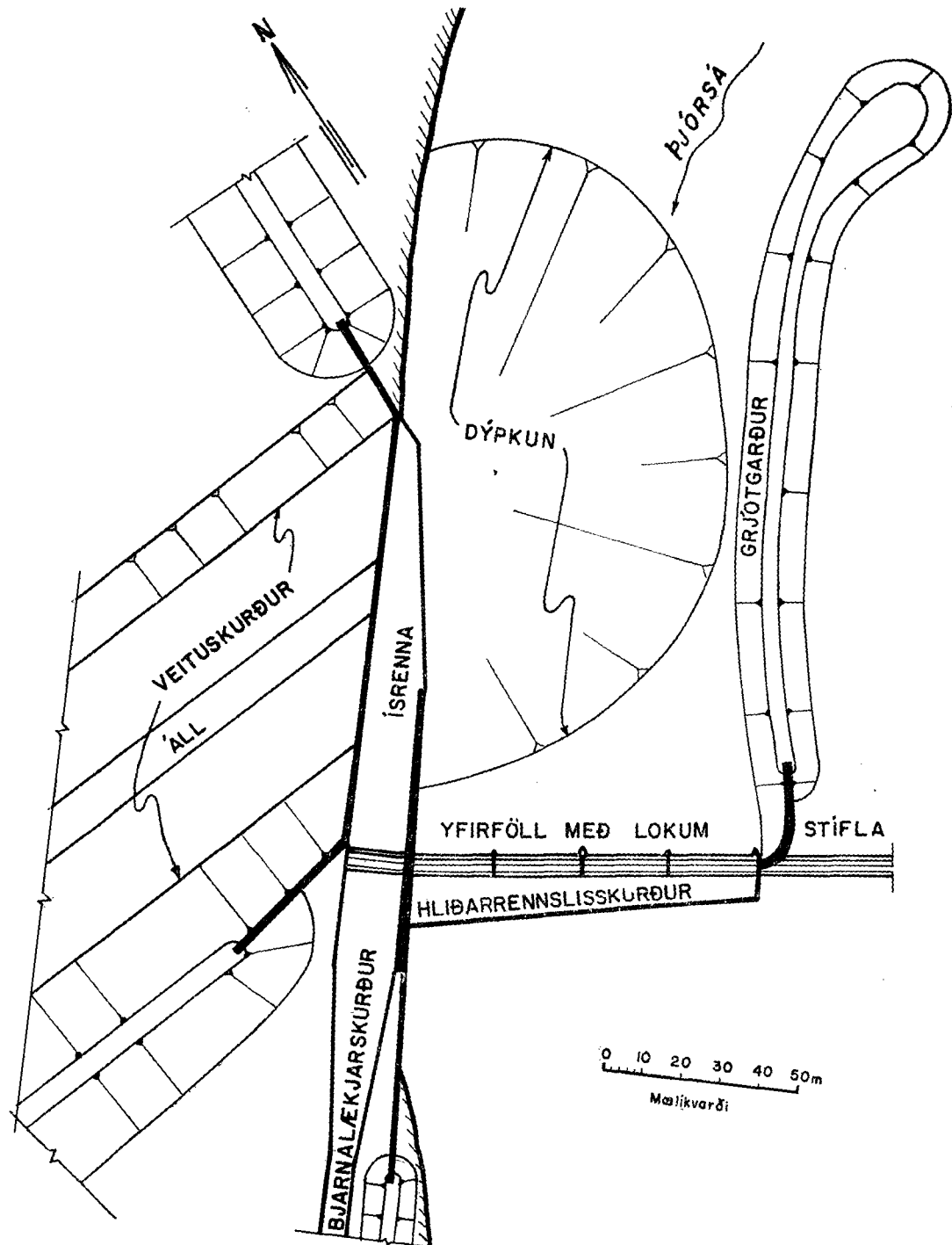
FYRIRHUGUÐ BÚRFELLSVIRKJUN

Frá inntökunum er vatninu veitt um veituskurðinn í Bjarnalækjarlón, en ísi, aur og skolvatni annaðhvort í Bjarnalækjarskurð, og þaðan í Bjarnalæk, sem rennur í Þjórsá um 3 km neðan við Tröllkonufoss, eða beint í farveg Þjórsár. 100 m³/sek. útskolun er frá Bjarnalækjarlóni niður í Bjarnalæk til viðbótar þeirri 100 m³/sek. útskolun um aurrásirnar, sem áður var nefnd. Í veituskurðinum er komið fyrir lokum þannig, að hægt er að starfrækja aflstöðina í nokkurn tíma með vatni úr Bjarnalækjarlóni án þess að vatni sé veitt úr Þjórsá inn í lónið. Bjarnalækjarlón verður rúmlega 1 km² á stærð og vatnsinnihaldið 6.5 milljón teningsmetrar við venjulega vatnsstöðu, þ. e. a. s. 244.5 m. y. s.

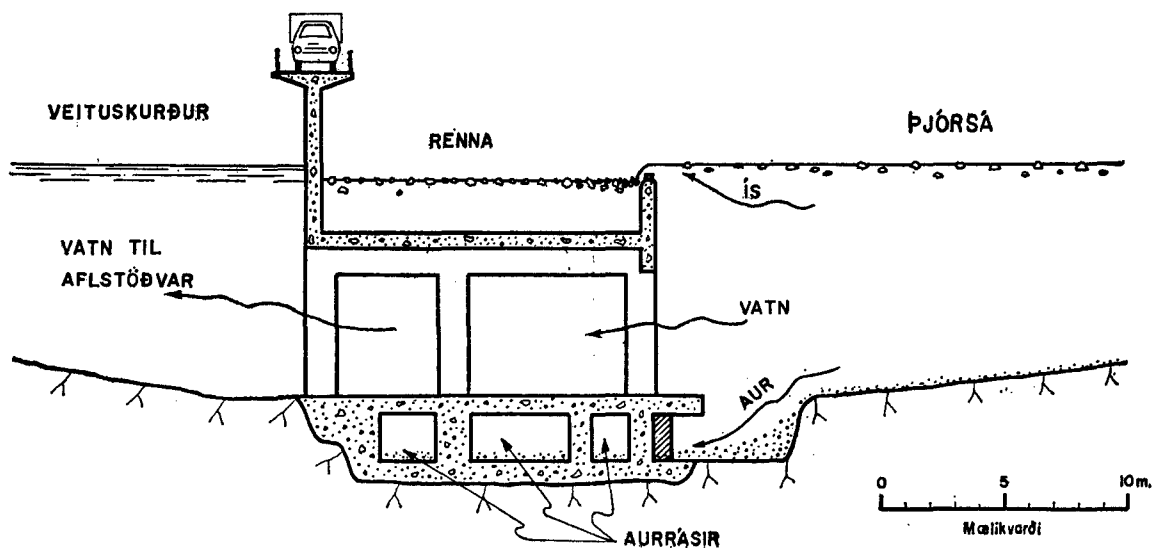
Úr Bjarnalækjarlóni rennur vatnið í djúpum skurði að inntaki jarðganganna. Gerður er áll í botn efri hluta inntaksskurðarins á svipaðan hátt og gert er við veituskurðinn. Rennslíð um veituskurðinn, Bjarnalækjarlón og inntaksskurðinn er það hægt, að lagnaðaris myndast sem vörn gegn frekari ísmyndun. Framan við inntakið er komið fyrir 6 m breiðu yfirfalli með loku til að skola út jakahróngli og öðru því, sem berast kann að inntakinu.

Lokur eru í inntakinu svo hægt sé að tæma jarðgöngin til eftirlits. Inntaksristarnar eru hitaðar til varnar gegn grunnstingli og jafnframt er komið fyrir þrýstiloftskerfi í inntaksmannvirkjunum, sem getur blásið upp lofti framán við þau, en slíkt hefur víða reynzt vel, ef halda á opinni vök við inntak.

Jarðgöngin eru 10 m í þvermál, ófóðruð en þéttuð með því að sprauta sements-eðju í rifur og sprungur. Efri brún ganganna er 12.5 m undir vatnsborði fram við inntak, en þaðan halla göngin litillega í straumstefnu. Þessi ófóðruðu göng eru

**VEITUMANNVIRKI BÚRFELLSVIRKJUNAR
YFIRLITSMYND**

ÞVERSKURÐUR Í INNTÖK VEITUMANNVIRKJA BÚRFELLSVIRKJUNAR

grafin rúmlega 1000 metra í gegnum blágrýtislög Sámsstaðamúla, áður en þau greinast í fódruð þrýstivatnsgöng. Framan við greininguna er grafín gryfja í botn ganganna til að taka við grjóti, sem fallið getur úr göngunum og horizt með straumnum.

Um 50 metrum neðan við greininguna eru tvær samtengdar jöfnunarþrær, sín yfir hvorum þrýstivatnsgöngum. Sambyggðar þrónum eru lokumannvirki, sem gera kleift að loka snögglega fyrir vatnsrennslið, ef einhver bilun á sér stað.

Rétt ofan við stöðvarhúsið greinast hvor göng í þrjár greinar, sem liggja að hverflum stöðvarinnar. Þar eru sérstakir lokar til öryggis, einn á hverri grein.

Stöðvarhúsið er í 12.4 m á hæð ofan við jarðvegsborð. Aðalhúsið er um 19 m breitt og 88 m á lengd. Það er allmikið niðurgrafið, t. d. er botn sográsanna 18 m fyrir neðan jarðvegsyfirborð.

Í stöðvarhúsinu er rúm fyrir sex 51 600 hestafla hverfla af „Francis“ gerð og knýr hver þeirra 35 MW (megawatta) rafal. Frá hverflunum fer vatnið um sográsir út í stuttan skurð, sem opnast út í Fossá, en Fossá rennur í Þjórsá um 2 km neðar. Á þennan hátt er virkjað um 118.5 m fall. Sérstakir slithringir eru á hverflunum, sem auðvelt er að skipta um, ef jökulleirinn sverfur þá niður. Til varnar þessu er reiknað með sérstökum málmblöndum í vatnskjólum og slithringjum.

Í stöðvarhúsi er komið fyrir skrifstofum, verkstæði, rafbúnaði og öðru, sem nauðsynlegt er vegna rekstrar og gæzlu virkjunarinnar, eins og venja er til. Spennistöð virkjunarinnar er staðsett rétt norðan við stöðvarhúsið. Frá henni liggur ein einrás 220 kV (kilóvolta) lína um Írafossstöð að Geithálsi og þaðan ein tvírása eða þá tvær einrásar 220 kV línur til fyrirhugaðrar álbræðslu við Straumsvík. Við Geitháls verður aðalspennistöð, sem tengist við núverandi aðalspennistöð við Elliðaár.

Við hönnun Búrfellsvirkjunar er gert ráð fyrir vatnsmiðlun í Þórisvatni, sem liggur í um 40 km fjarlægð í norðaustur frá rafstöðinni við Búrfell. Vatnsmiðlun þessari er ætlað að geyma vatn til notkunar við útskolun á ísi og til miðlunar í lágrennislisköflum. Einnig er reiknað með minnkun kæliflatar Þjórsár ofan Búrfells, sbr. hjálagt fylgiskjal um ísamál virkjunarinnar. Til viðbótar við framanskráð má margt telja. Það helzta er vegalagning og stöðvarvarðahús.

Byggingarframkvæmdir.

Virkjun Þjórsár við Búrfell verður hagað þannig, að hún haldist í hendur við orkuþörf almenningsnotkunar og 2×60 MW álbræðslu. Í fyrsta áfanga er ráðgert að setja upp 3 vélasamstæður, hver 35 MW að stærð, eða samtals 105 MW. Orkuvinnsla hefst þegar gengið hefur verið frá fyrstu vélasamstæðu í árslok 1968. Áætlað er, að fyrstu þrjár vélasamstæðurnar verði komnar í gang í júní 1969, eða um svipað leyti og álbræðslan þarf á fullu afli að halda fyrir fyrri kerjaröðina (60 MW). Einni 35 MW vélasamstæðu mun verða bætt við í öðrum áfanga fyrir mitt ár 1972, en þá er ráðgert að fyrri helmingur síðari kerjaraðar álbræðslunnar taki til starfa og þarf hann 30 MW. Ein 35 MW vélasamstæða til viðbótar áætlast sett upp í þriðja áfanga 1973, til þess að mæta álagsaukningu almenningsnotkunar á Suðvesturlandi. Síðasta 35 MW vélasamstæðan verður svo sett upp, áður en seinni hálfu kerjaröðin með 30 MW aflþörf tekur til starfa.

Mikill hluti Búrfellsvirkjunar verður í 1. áfanga byggður nægilega stór fyrir 6 vélasamstæður. Stöðvarhúsi, svo og uppsetningu véla, búnaðar og tækja, verður einnig fulllokið, að þremur vélasamstæðum undanskildum, en þeim verður bætt við einni á hverju virkjunarstigi eins og áður segir. Miðlun í Þórisvatni er fyrirhuguð í 2.—3. áfanga. Háspennulínunum ásamt háspennuvirkjum verður komið upp þegar í 1. áfanga, en aukningar háspennuvirkjanna verða framkvæmdar innan hvers stigs í samræmi við álag og orkuvinnslu.

Afl og orka.

Búrfellsvirkjun er rennslisvirkjun, og er afl og orkuvinnsla hennar háð nýtanlegri fallhæð og vatnsmagni því, sem fyrir hendi er hverju sinni. Fallhæð breytist yfirleitt ekki meir en 2%. Meðalrennsli í Þjórsá, þar sem vatni er veitt til virkjunarinnar, hefur verið áætlað 338 rúmmetrar á sekúndu ($m^3/sek.$). Þetta er miklu meira vatnsmagn en það, sem 6 hverflar þarfnast, við mesta álag, þ. e. a. s. 224 $m^3/sek.$ Rennslið er ekki háð miklum breytingum miðað við flestar þær ár, sem virkjaðar hafa verið víða um heim, en þó það miklum sveiflum, að á vissum tímum er ekki nægilegt vatnsrennsli til þess að allar vélasamstæður gangi með fullu álagi. Þess vegna er miðlunin í Þórisvatni ráðgerð eins og fyrr segir, sbr. einnig fylgiskjalið um ísamálin.

Áætlað er að afl og örugg ársorka frá Búrfellsvirkjun verði, mæld við Geitháls, í meðalári sem hér segir, og er þá meðtalið það afl, sem reikna má með að vélar geti afkastað stöðugt umfram málaun:

Fjöldi véla	Afl MW	Örugg ársorka GWst/ári
3	111	900
4	148	1190
5	183	1480
6	220	1720

Afgangorka verður fyrir hendi langtímum saman. Þessi orka hefur enn ekki verið metin til verðs.

Markaður.

Rafmagnssala Landsvirkjunar, þ. e. a. s. vinnsla að frádregnum töpum og stöðvarnotkun, áætlast nú þannig, ef reiknað er með núverandi orkuveitusvæði að viðbættu Snæfellsnesi eftir 1969:

Ár	Alm. notkun	Álbræðsla	Samtals	Alm. notkun	Álbræðsla	Samtals
Ár	MW	MW	MW	GWst	GWst	GWst
1969	107	60	167	468	250	718
1970	119	60	179	503	480	983
1971	127	60	187	536	500	1036
1972	135	90	225	571	650	1221
1973	144	90	234	609	770	1379
1974	154	90	244	648	780	1428
1975	163	120	283	688	910	1598
1976	174	120	294	732	1030	1762
1977	184	120	304	779	1040	1819
1978	198	120	318	828	1040	1868
1979	209	120	329	882	1040	1922
1980	222	120	342	937	1040	1977
1981	235	120	355	997	1040	2037
1982	250	120	370	1060	1040	2100
1983	266	120	386	1125	1040	2165
1984	282	120	402	1195	1040	2235
1985	300	120	420	1265	1040	2305

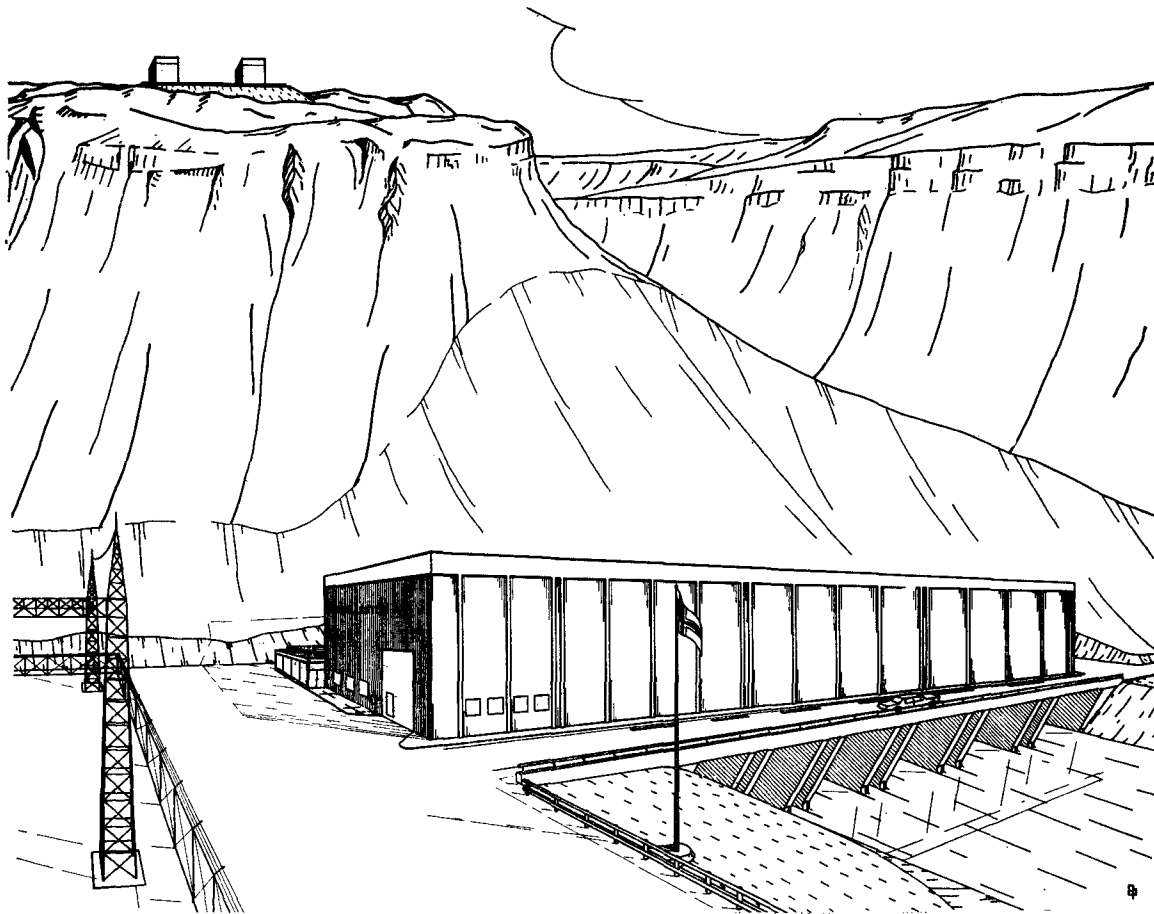
Hér er ekki reiknað með stækkun Áburðarverksmiðjunnar, þar sem enn er ekki ákveðið hvernig hún verður gerð og nokkrar breytingar gerðar á fyrri orkuspám. Að frádregnum töpum, og þegar tekið hefur verið tillit til samtímisstuðuls álags, getur Sogsvirkjun annað 87 MW af framangreindu afli.

Stofnkostnaður.

Tilboð hafa nú borizt í byggingarvinnu við virkjunina, vatnshverfla og rafala og er þar allur kostnaður meðtalinn, nema sá kostnaður, sem um getur í lið b) í eftirfarandi töflu. Taflan sýnir nokkra sundurliðun á áætluðum stofnkostnaði, án vaxta á byggingartíma.

Stofnkostnaður 105 MW Búrfellsvirkjunar (millj. kr.).

1. Aflstöð.		
a) Byggingamannvirki, stíflubúnaður, lagnir, flutningsgjöld, flutningar, túrbínur, lokar, rafalar, niðursetning véla og tækja, prófanir o. fl.	808.0	Tilboð
Vegir og brýr ofan Ásólfstaða	11.5	Lokið
Undirbúningskostnaður	39.5	—
	<hr/>	
	859.0	
b) Kostnaður helztu tækja í spennistöð og vegna rafbúnaðar o. fl. komin á hafnarbakka hér, verk ofan Búrfells (ótalín í lið a), íbúðarhús og helmingur kostnaðar við þjóðvegi	103.5	Áætlun
	<hr/>	
	962.5	
2. Aðalorkuveita	138.5	—
3. Stjórn, skrifstofa, eftirlit, verkfræðipjónusta o. fl.	116.5	—
	<hr/>	
	1217.5	
4. Ófyrirséð	137.0	—
	<hr/>	
	1354.5	

Fyrirhugað stöðvarhús Búrfellsvirkjunar.

Um 15% af heildarstofnkostnaði verður háður launum samkvæmt kjarasamningum, en annar kostnaður verður á föstu verði. Síðari stigin áætlast á samtals 305.5 millj. kr. og er reiknað með að framkvæmdir verði samhangandi á árunum 1970—1975. Miðlunin í Þórisvatni áætlast með 4. eða 5. vél, eftir því hvað reynslan segir til um. Alls áætlast því 210 MW virkjun án vaxta á byggingartíma á 1660 millj. kr. að meðtalinni aðalorkuveitu til Reykjavíkur og álbræðslu við Straumsvík.

Rekstrarkostnaður, þ. e. a. s. stjórn, gæzla, viðhald og eftirlit, áætlast á 14.5 millj. kr. á ári fyrir 105 MW byrjunarstigið og 18.0 millj. kr. á ári eftir fullvirkjun.

Varastöðvar.

Eins og fram kemur í fylgiskjali um ísamálin er reiknað með einni 20 MW gastúrbínustöð með fyrsta virkjunarstigi Búrfellsvirkjunar og annarri jafnstórri til viðbótar með síðari stigum. Stöðvar þessar eru til vara vegna vatnsskorts eins og rætt er í fylgiskjalinu og einnig vegna bilana á línunum, vélum og tækjum. Í fylgiskjalinu er áætluð olíunotkun vegna vatnsskorts einnig rædd. Stofnkostnaður þessara tveggja stöðva áætlast samtals 120 millj. kr. og byggingartíminn er aðeins örfáir mánuðir. Stöðvarnar eru sjálfvirkar og notaðar sem varastöðvar áætlast rekstrarkostnaðurinn að frádregnum olíukostnaði um 1% af stofnkostnaði.

Fylgiskjal IV.

LANDSVIRKJUN

UM ÍSAMÁL BÚRFELLSVIRKJUNAR

Það er nú orðið allangt síðan, að menn fóru að gefa áhrifum íss á virkjanir verulegan gaum hér á landi og þá ekki hvað sízt, eftir að reynsla fékkst af fyrstu virkjun Laxár. Kemur það greinilega fram, þegar athuguð er hönnun stíflunnar í síðari virkjuninni, eins og vikið verður að hér á eftir. Í skýrslu Harza til raforkumálastjórnarinnar frá 1960 um vatnsaflíð á Hvítár- og Þjórsársvæðinu ræðir firmað ísamálin sérstaklega og bendir á nauðsyn rannsókna til viðbótar þeim athugunum, sem raforkumálastjórnin hafði áður látið gera, bæði að því, er varðar myndun og hegðun íssins og hönnun mannvirkja með tilliti til hans. Á undanförunum árum hafa slíkar rannsóknir verið gerðar af raforkumálastjórninni, dr. Gunnari Sigurðssyni og tilraunastöðinni í Þrándheimi í samráði við Harza og þeim dr. O. Devik og E. V. Kanavin. Tveir þeir síðastnefndu hafa starfað á vegum Sameinuðu þjóðanna í sambandi við hið svonefnda „Special Fund Project“ og skilað skýrslu til þeirra dags. í okt. 1965. Landsvirkjun hefur fengið skýrslu þessa í hendur og einnig skýrslu um ísamál Búrfellsvirkjunar frá ráðunaut sínum, Harza, dags. í marz 1966. Með þeirri skýrslu fylgja skýrslur frá tilraunastöðinni í Þrándheimi og dr. Gunnari Sigurðssyni.

Skýrsla þeirra dr. Devik og Kanavin er í 5 köflum, og er innihald þeirra í aðalatriðum þetta:

Kaflí A. — „Stutt lýsing á vatnasvæði Þjórsár og Hvítár“.

Lýst er þeim þáttum í jarðfræði Íslands, sem sérstök áhrif hafa á rennsliseiginleika fallvatna og flokkun þeirra í lindár, dragár og jökulsár. Vatnasvæði Þjórsár og Hvítár er lýst og dregið er á aurburðarmælingar í Hvítá, sem raforkumálastjórnin hefur látið gera.

Kaflí B. — „Veðurfræðileg og vatnafræðileg gögn, sem þýðingu hafa fyrir athuganir á ísmyndunum“.

Gefnar eru ýmsar almennar upplýsingar um veðráttu á vatnasvæði Þjórsár og Hvítár og birtar töflur og línurit um hitastig, veðurhæð og úrkomu á Hæli í Gnúhverjahreppi, samkvæmt skýrslum veðurstofunnar.

Rætt er almennt um orsakir flóða. Gefin er lýsing á rennsliseiginleikum Þjórsár og Hvítár ásamt þverám þeirra og birtar töflur og línurit um rennslið á rennslismælistöðum vatnamælinga raforkumálastjóra.

Kaflí C. — „Ísmyndanir“.

Gefin er almenn lýsing á ísmyndunum og ísalögum á Þjórsár- og Hvítársvæðinu og skýrt frá athugunum á veðurfari, rennsli, ísmyndunum og ísalögum veturinn 1964—1965.

Kaflí D. — „Stutt yfirlit yfir myndun íss í straumhörðum ám“.

Skýrt er frá fræðikenninum og líkingum höfunda um varmatap frá vatnsfleti, undirkælingu vatns og myndun nálaríss, ískrapa og grunnstinguls í straumhörðum ám. Rætt er um áhrif íss á vatnshæð og rennsli, samþjöppun ískrapa í ísbrýr og ísbunka, styrkleika samþjappaðs íss og þrepahlaup.

Kaflí E. — „Ísvandamál við aflstöðvar“.

Skýrt er frá ísvandamálum við norskar vatnsaflsstöðvar, ákvörðun á rennsli, þegar ísskrið og grunnstingull er í ám, þrepahlaupum í Þjórsá, samanburði á lofthita við Hæl og Tangafoss og samanburði á sveiflum í lofthita og rennsli.

Þegar höfundar hafa þannig gert grein fyrir myndun og hegðun íssins, en rannsóknir þeirra fjölluðu eingöngu um þau atriði, eins og skýrslan ber greinilega með sér, minna þeir í lokin á hið þekktu ágæti uppistöðulóna, hægs rennslis og

minnkunar kæliflata, en með síðastnefndu ráðstöfuninni er reiknað í áætlunum Harza, og benti firmað á hana í skýrslu um Búrfellsvirkjun í jan. 1963. Ráðstafanir sem þessar eru hins vegar ekki ávallt framkvæmanlegar vegna kostnaðar, og er það verkefni þeirra verkfræðinga, sem við niðurstöðum vísindamanna taka, að finna fjárhagslega hagkvæmustu leiðirnar. Sem dæmi um ráðstafanir af þessu tagi. sýna höfundar mjög lausleg riss af stíflu við Tangafoss, litlum fyrirstöðum gegn fljótandi krapu nokkru ofar og veitumannvirki við Klofaey. Að hér er aðeins um almenn dæmi að ræða, en ekki tillögur um framkvæmdir vegna fyrirhugaðrar Búrfellsvirkjunar, sést m. a. á því, að lón það við Tangafoss, sem rissin sýna, er það lítið (6 millj. teningsmetrar), að það mundi fyllast af ísi á örskömmum tíma. Og hvað hugmyndinni um áður nefnt inntak viðvíkur, þá er henni aðeins varpað fram til umræðu. Inntak af þessu tagi er ágætt við vissar aðstæður, t. d. þegar um stór uppistöðulón er að ræða, en mundi ekki nothæft fyrir rennslisvirkjun í Þjórsá. Það hafa tilraunirnar í Þrándheimi sýnt, svo ekki verður um villzt.

Eitt af því, sem Norðmennirnir benda á að taka þurfi sérstakt tillit til, eru þrepahlaupin. Þau eru algeng í flestum íslenskum ám. Í Laxá í Þingeyjarsýslu eru þau t. d. alltið. Við fyrstu virkjun Laxár var lítið vitað um ísamálin og því ekki tekið tillit til útskolunar á ísi. Þar þakkast ís að inntakinu, og geta þrepahlaup valdið erfiðleikum. Við nýju Laxárvirkjunina er stíflan hins vegar hönnuð með ísinn í huga, og þar fara þrepahlaupin og sá ís, sem þeim fylgir, beint yfir yfirföll, án þess að valda erfiðleikum. M. a. með tilliti til þessa eru yfirföll Búrfellsvirkjunar gerð hlutfallslega miklu stærri en við Laxá og stjórn þeirra auðveldari. Auk þess verður sett upp viðvörðunarkerfi, sem veitir gæzlumönnum frest til að gera beztu ráðstafanir vegna hlaupsins, og einnig má eins og Norðmennirnir benda á að gert sé sums staðar í heimalandi þeirra, fylgjast með myndun ísstíflanna og sprengja þær í tæka tíð. Það er því ekki ástæða til að ætla, að þrepahlaup valdi neinum teljandi erfiðleikum við Búrfell frekar en við neðri virkjunina í Laxá. Er framangreint ljóst dæmi um það, hve þýðingarmikil hönnun mannvirkjanna er.

Skýrsla þeirra dr. Devik og Kanavin staðfestir fyrri hugmyndir manna um hina miklu ísmyndun í Þjórsá og gefur margar ágætar upplýsingar um hana. Hins vegar kemur ekkert óvænt fram í skýrslunni, sem gefur ástæðu til að breyta tilhögun fyrirhugaðrar Búrfellsvirkjunar. Höfundar hafa fylgzt með tilraununum í Noregi, en ekki kynnt sér virkjunina að öðru leyti, enda munu þeir ekki telja mannvirkjagerð, kostnaðarreikninga, fjárhagslegt mat á mismunandi leiðum o. s. frv. í sínum verkahring. Hvað uppistöðulónum viðvíkur, þá munu þau að sjálfsögðu verða gerð, eftir því sem stðari virkjanir segja til um.

Í skýrslu Harza er nánar rætt um fyrirhugaðar aðgerðir til að þrengja árfarveg Þjórsár og þá tilraunagarða, sem þegar hafa verið gerðir í þessu skyni. Rætt er um möguleika á byggingu uppistöðulóna ofan við Búrfell til að geyma ís, og þeirri leið hafnað. Bent er á að ógerlegt sé að útiloka alla ísmyndun jafnvel með víðtækum aðgerðum ofar í ánni og því sé nauðsynlegt að geta skolað ísnum yfir stíflu. Veitumannvirkjunum er lýst og þeim rannsóknum, sem liggja til grundvallar því fyrirkomulagi, sem valið var.

Veitumannvirkin eru þannig gerð að hægt er að skilja ís frá vatni og veita íslausu eða íslitlu vatni til virkjunarinnar en fleyta ísnum yfir stíflu. Tveir möguleikar eru fyrir hendi til þess. Í fyrsta lagi að taka ísinn inn í rennu, sem liggur samsíða ánni og er sambyggð veituinntakinu. Ísinn fer þá eftir rennunni yfir 14 m loku í stíflunni. Í öðru lagi er hægt að skola ísnum beint yfir aðallokurnar, en þær eru 100 m langar. Þegar ísinn er kominn yfir stíflu er aftur um tvær leiðir að ræða. Í fyrsta lagi er hægt að láta ísinn fara niður árfarveginn, en hann er yfirleitt milli 300 og 400 metra breiður. Í öðru lagi er hægt að veita ísnum í skurð, sem er 6 metra breiður í botninn, og tengist Bjarnalæk, en Bjarnalækur rennur í Þjórsá um þrjá kílómetra neðan við Tröllkonufoss. Þessi skurður getur flutt vatnsmagn á borð

við Sogið. Þannig er hægt að velja á milli breiðs og þröngs farvegs. Þetta fyrir-
komulag hefur nú verið ýtarlega rannsakað í Þrándheimi í um það bil eitt ár og
hafa þær rannsóknir gefið góða raun. Er þessu nánar lýst hér að framan í kaflanum
„Um Búrfellsvirkjun“.

Frá veitunntakinu rennur vatnið um skurð inn í Bjarnalækjarlón og þaðan
um skurð að inntaki jarðganganna. Gerð er rás í botn þessara skurða til að tryggja
greiðan farveg fyrir vatn til virkjunarinnar jafnvel þó að ís fylli skurði og lón.

Að lokum er rætt um vatnsskort hjá virkjuninni í lágrennslisköflum og vegna
ísa, fyrirhugaða miðlun úr Þórisvatni og samkeyrslu vatns- og varma-aflstöðva á
orkuveitusvæði Landsvirkjunar. Þá fylgja og teikningar af umræddum mannvirkjum.

Í fylgiskjali með skýrslunni er svo gerð nánari grein fyrir eðli hinna marg-
háttuðu ísmyndana, sem við er að glíma.

Í skýrslu rannsóknarstöðvarinnar í Þrándheimi er skýrt frá aðdraganda, mark-
miði og gangi rannsókna og þeim forsendum, sem þær eru byggðar á. Líkönunum
er lýst ásamt ýmsum þeim tilhögunum mannvirkja, sem athugaðar voru. Í niður-
stöðum segir m. a.:

„Líkanatillraunirnar hafa leitt af sér stíflu og inntaksmannvirki, sem geta fleytt
fram því magni af núll gráðu heitum iskrapa, sem reiknað er með að sé í ánni.“

Auk þess er skýrt frá því hvernig aurburðarvandamálið hafi verið leyst og
gefnar leiðbeiningar um rekstur veitumannvirkjanna.

Skýrsla dr. Gunnars Sigurðssonar fjallar um reikningslegt mat á orkuskorti
105 MW Búrfellsvirkjunar, sem framleiðir rafmagn fyrir almenna notkun og ál-
bræðslu. Heildarvatnsmagn Þjórsár við Búrfell er áætlað eftir rennslinu við Urriða-
foss samkvæmt mælingum Raforkumálaskrifstofunnar og líkingum þeirra Helga
Sigvaldasonar og Jakobs Björnssonar um sambandið á milli rennslisins á þessum
tveimur stöðum. Frá heildarvatnsmagninu er dregið magn íss og skolvatns og fæst
þá hversu mikið vatn er eftir til orkuframleiðslu. Ísinn er áætlaður eftir nýjustu
líkingum dr. Devíks, þó margt hendi til að þær gefi allt of mikið ísmagn. Í þessum
reikningum er ekkert tillit tekið til fyrirhugaðra framkvæmda til að minnka kæli-
flöt Þjórsár og þar með ísmagnið.

Niðurstöður reikninganna, sem ástæða er til að ætla að séu um of varkárir,
er sú að orkuskorturinn verði frá 9—15 GWst/ári fyrstu þrjú árin eða rúmlega 1%
af heildarframleiðslu Landsvirkjunar, en þá er reiknað með að virkjunin verði
stækkuð samfara miðlun í Þórisvatni. Hliðstæðir reikningar gerðir í nóvember 1964
og byggðir á upprunalegum líkingum dr. Devíks og rennslis Þjórsár við Urriðafoss
samkvæmt mælingum Raforkumálaskrifstofunnar staðfærðum til Búrfells í hlutfalli
við stærð afrennslissvæðanna sýndu orkuskort frá 1—3 GWst/ári fyrstu þrjú árin.
Að öllum líkindum mun raunverulegur orkuskortur liggja einhvers staðar þarna
á milli.

Hvað aflþörf snertir þá er sýnt fram á það í skýrslunni að hægt sé að starf-
rækja Búrfellsvirkjun sem 50 MW toppstöð í þrjá daga með því vatni, sem er í
Bjarnalækjarlóni, án þess að nokkru vatni sé veitt úr Þjórsá. Slíkur rekstur mundi
 tryggja öllum notendum ótruflaða orku frá 105 MW virkjun án miðlunar þó ekki
sé reiknað með meira varaafli en gert hefur verið hingað til, þ. e. a. s. þeim 35 MW,
sem fyrir hendi verða í haust að viðbættum 20 MW í gastúrbínustöð.

Verstu áhlaupin standa sjaldan meira en einn dag. Þær ráðstafanir, sem reiknað
er með, ættu því að vera nægar og auk þess má gera miðlun í Þórisvatni með litlum
fyrirvara eða á einu sumri. Eftir að miðlun er komin í Þórisvatn, áætlast afl og
orkuskortur að verða óverulegur og það einnig, þegar virkjunin er komin í fulla
stærð, þ. e. a. s. 210 MW, en til vara er þó reiknað með einni 20 MW gastúrbínu-
stöð í viðbót.

Eftir ýtarlega athugun á mörgum mismunandi leiðum til þess að mæta ísvanda-
málinu við Búrfell, er niðurstaðan sú, að ekki sé rétt að ráðast í uppistöðulón fyrir

ofan Búrfell, fyrr en slíkt lón verður eðlilegur þáttur í síðari virkjunum, og hagkvæmara sé að reikna með varastöðvum í samvinnu við Búrfellsvirkjun, vissum ráðstöfunum til að minnka kæliflöt árinna ofan Búrfells og miðlun í Þórisvatni. Sú miðlun er þá ætluð fyrir útskolun á ísi og til aukningar á rennsli á lágrennslis-tímum. Fyrst í stað er reiknað með einni 20 MW eldsneytisstöð, til viðbótar þeim sem fyrir eru, og áður nefndum ráðstöfunum varðandi kæliflötinn, en þegar virkjunin fer yfir 105 MW, er reiknað með miðlun í Þórisvatni og annarri 20 MW eldsneytisstöð til viðbótar eins og áður segir. Samtals áætlast þessar ráðstafanir kosta um 230 millj. kr., og eru þær ásamt áætluðum olíukostnaði taldar með í kostnaðar- og rekstraráætlunum. Varastöðvarnar eru fyrst og fremst til þess að mæta vatns-skorti af völdum íss, en gegna auk þess því hlutverki að vera til vara við bilanir eða truflanir á línunum, vélum og virkjun. Sparast á þann hátt kostnaður, sem annars yrði að ráðast í til þess að mæta slíku. Athuganir norsku ísafræðinganna gefa ekki tilefni til að vikið sé frá framangreindri leið.